

Tecuciul literar-artistic

Revistă europeană de cultură, opinie și informare
Cu sprijinul Consiliului Local Tecuci prin Biblioteca Municipală „Ștefan Petică”

60

Serie nouă
(anul 15),
Al doilea
trimestru
2021

„O umbră e ființa-i, o spumă e cuvântu-i/ Și la un loc Unire: zi-i lume și te mântui!”

Mihai Eminescu - Ms 2254/1876 (Versuri inedite)“

Revista poate fi citită și pe: www.bstp.ro

**ȘTEFAN CEL MARE ȘI SFÂNT
DOMNITOR AL MOLDOVEI ÎNTRE ANII 1457-1504**

Sub egida Asociației „Societatea Culturală «Ștefan Petică - 2007»“

SUMAR

▶ Mihai EMINESCU, <i>Doina</i>	3	▶ Cristian Gabriel CĂLUGĂRU, <i>Dadaismul și cancel cultura</i>	58
ȘTEFAN CEL MARE ȘI SFÂNT		▶ Ioan DĂNILĂ, <i>Vasile Alecsandri, în anul 2021 – un bicentener depășit</i>	60
▶ Șt. O. IOSIF, <i>Din zile mari</i>	4	▶ Liliana SCĂRLĂTESCU, „ <i>Adela</i> ”: <i>radiografia unei iubiri ratate</i>	62
▶ Eleonora STAMATE, <i>Măria Ta, Sfinția Ta,</i>	5	▶ Theodor PARAPIRU, <i>Expresii celebre: Jocurile olimpice</i>	64
EDITORIAL		▶ Maria SCĂRLĂTESCU, <i>G. Ibrăileanu - omul din spatele operei</i>	66
▶ Dan MOVILEANU, <i>Mai departe. Cât mai departe</i>	6	▶ Lucian IONIȚĂ, <i>Reflecții asupra limbajului în lucrarea „Principele” de Niccolo Machiavelli</i>	67
TECUCIUL LITERAR-ARTISTIC - DUBLĂ ANIVERSARE		▶ Doru SCĂRLĂTESCU, <i>G. Ibrăileanu - un teoretician literar „sui generis”</i>	72
▶ Petre ISACHI	7	PRINȚESA PROZEI JUVENILE	
▶ Pr. Gheorghe JOGHUI	8	▶ Cristina LUCA-PARAPIRU, <i>Sosirea primăverii</i>	76
▶ Lucia OLARU-NENATI	9	POESIS;	
▶ Adrian Dinu RACHIERU	9	▶ Adrian RACARU	77
▶ Teodor PARAPIRU	9	▶ Dorina VÎRLAN	79
▶ Doru SCĂRLĂTESCU	10	▶ Mihaela AVRAM	81
▶ Adrian RACARU	11	▶ Mihaela GUDANĂ	83
▶ Dr. Petru BLAJ	12	▶ Constantin OANCĂ	85
▶ Ilie ZANFIR	13	▶ Vasile Sevastre GHICAN - 74	87
▶ Nicoleta PRESURĂ CĂLINA	14	▶ Petruș ANDREI	89
▶ Ion MANEA	14	VOCEA DIASPOREI	
▶ Theodor CODREANU	14	▶ <i>Scrittoarea Ingrid Beatrice Coman-Prodan</i>	90
▶ Angela BACIU	15	ISTORIE/ INTERVIURI/ CRONICI LITERARE/ PROZĂ/ TRADUCERI	
▶ Daniel MAZILU	15	▶ Sorin LANGU, <i>Lagărele de prizonieri din județul Galați</i>	93
▶ Katia NANU	15	▶ Angela BACIU, <i>Interviu cu Leo Butnaru (II)</i>	97
▶ Elena Lidia COSTEA	16	▶ Marilena APOSTU, <i>Poezii traduse în albaneză</i>	102
▶ Dr. Daniela CRISTEA	16	▶ Pr. Ionel RUSU, <i>Constantin Galeriu</i>	106
▶ Ileana GEORGESCU-TULICĂ	17	▶ Violeta IONESCU, „ <i>Dioclețian între apoteoză și blestem</i> ”	107
▶ Tase DĂNĂLĂ	18	▶ Katia NANU, <i>Forță și precizie</i>	110
▶ Violeta IONESCU	18	▶ Elena NETCU, <i>Caucazul în agonie</i>	112
▶ Vasile Sevastre GHICAN	19	▶ Năstase MARIN, <i>Fenomenul „Țățăria”</i>	115
▶ Constantin OANCĂ	19	▶ Ion MANEA, <i>Când morărița nu răspunde; Oh, my God!</i>	119
▶ Petruș ANDREI	20	▶ Gh. N. VASILACHE, <i>Despre pronunțare și scriere</i>	122
▶ Ghiță NAZARE	21	▶ Daniel MAZILU, <i>Cum citim dosarul „Rugului aprins” (II)</i>	126
PORTRET ÎN PENIȚĂ		▶ Adrian RACARU, <i>Fiica lui Ulise ?</i>	128
ALINA IONESCU - CEREI	21	▶ Ghiță NAZARE, <i>Pagini de cultură hușeană</i>	130
ESEURI / REEDITĂRI / PROFIL / ISTORIE / IN MEMORIAM		▶ Lina CODREANU, „ <i>Cu frățească dragoste</i> ”	132
▶ Ștefan MUNTEANU, <i>Liviu Rusu despre antischopenhauerismul lui Eminescu (III)</i>	22	▶ Mariana CONSTANTIN, <i>Zăbava unor noi lecturi...</i>	134
▶ Vladimir RADU, <i>Mihail Eminescu. Studiu critic de Nicolae Petrașcu</i>	27	▶ Tase DĂNĂILĂ, <i>Cărțile dascălilor noștri</i>	136
▶ Adrian Dinu RACHIERU, <i>Romancierul Blaga</i>	30	▶ Petruș ANDREI, <i>Scritorul Tănase Dănăilă</i>	
▶ Daniel BRADEA, <i>Înființarea Muzeului din Tecuci</i>	35	▶ Katia NANU, <i>Simfonia unui dor</i>	138
▶ Ștefan ANDRONACHE, <i>Dr. Constantin Teodorescu, omul inițiativelor cultural-artistice memorabile.</i>	39	▶ Dan MOVILEANU, <i>Revista revistelor</i>	139
▶ Lucia OLARU NENATI, <i>Nicolae Dabija</i>	44		
▶ REDACȚIA, <i>Petronius (Pedro) NEGRESCU</i>	45		
▶ Ștefan ANDRONACHE, „ <i>La vadurile Nistrului</i> ”, un <i>deziderat editorial neîmplinit al lui Tudor Pamfile</i>	47		
▶ Livia CIUPERCĂ, <i>Infernul uman</i>	50		
▶ Petre ISACHI, <i>Omul arghezian – niciodată identic cu sine, dar nici cu Lumea</i>	52		
▶ Vladimir RADU, <i>Psalmul arghezian - frământare modernă într-o albie tradiționalistă</i>	55		

Redacția

Director onorific: **Dr. Constantin TEODORESCU**

Director executiv: **Dr. Petru BLAJ**

Redactor-șef: **Eleonora STAMATE**

Redactor-șef adjunct: **DAN MOVILEANU**

Tehnoredactori: Eleonora STAMATE,
Bogdan ARTENE

Membrii redacției

Paul Blaj
Vasile Sevastre Ghican
Vladimir Radu
Ștefan Andronache
Constantin Oancă
Tănase Dănăilă
A.G. Secară
Adrian Racaru
Mircea Cojocaru
Livia Ciupercă
Petruș Andrei

Grafică:

Alina Ionescu Cerei

Colegiul editorial

Acad. Mihai Cimpoi
Acad. Nicolae Dabija
Prof. dr. Theodor Codreanu
Acad. Vasile Tărățeanu
Prof. univ. dr. C. D. Zeletin
Prof. dr. Mircea Platon
Prof. dr. Lucia Olaru Nenati
Prof. dr. Narcisa Florentina Boldeanu
Prof. univ. Ștefan Munteanu
Liviu Ioan Stoiciu

REVISTA SE DISTRIBUIE GRATUIT

Potrivit art.2016 CP, responsabilitatea juridică pentru conținutul materialelor aparține exclusiv autorilor.

Adresa redactor-șef Eleonora STAMATE:

Str. Cpt. Gh. Decuseară nr.7, bl. H3, sc.2, ap.30
Tel.0742.402.999
e-mail: stamate.eleonora@yahoo.com

Adresa redacției:

Biblioteca Municipală „Ștefan Petică”
Str. Republicii nr. 11, Tecuci
ISSN 1843-0198

Nu primim decât materiale corectate și în format electronic

Revista noastră publică textele colaboratorilor pe teme culturale cât mai diverse.

Polemicile și confruntările de idei le considerăm necesare și dinamizatoare, dar numai în manifestări cordiale.

Materialele care vor avea în conținutul lor injurii, atacuri la persoană sau expresii obscene nu vor fi publicate.

DOINA

► Mihai EMINESCU

De la Nistru pân' la Tissa
Tot Românul plânsu-mi-s'a,
Că nu mai poate străbate
De-atâta străinătate.
Din Hotin și pân' la Mare
Vin Muscalii de-a călare,
De la Mare la Hotin
Mereu calea ne-o ațin;
Din Boian la Vatra-Dornii
Au umplut omida cornii,
Și străinul te tot paște
De nu te mai poți cunoaște.
Sus la munte, jos pe vale
Și-au făcut dușmanii cale,
Din Samar pân'în Săcele
Numai vaduri ca acele.
Vai de biet Român săracul!
Îndărăt tot dă ca racul,
Nici ăi merge, nici se'ndeamnă,
Nici ăi este toamna toamnă,
Nici e vară vara lui,
Și-l străin în țara lui.

De la Turnu'n Dorohoi
Curg dușmanii în puhoi
Și s-așează pe la noi;
Și cum vin cu drum de fier
Toate cântecele pier,
Sboară păsările toate
De neagra străinătate;
Numai umbra spinului
La ușa creștinului.
Își desbracă țara sînul,
Codrul- frate cu Românul –
De secure se tot pleacă
Și isoarele ăi seacă –
Sărac în țară săracă!

Cine-au îndrăgit străinii,
Măca-i-ar inima câinii,
Mânca-i-ar casa pustia,
Și neamul nemernicia!

Ștefane Măria Ta,
Tu la Putna nu mai sta,

Las'Archimandritului
Tată grija schitului,
Lasă grija Sfinților
În seama părinților,
Clopotele să le tragă
Zioa'ntreagă, noaptea'ntreagă,
Doar s'a' ndura Dumnezeu,
Ca să-ți mântui neamul tău!
Tu te'nalță din mormânt,
Să te-aud din corn sunând
Și Moldova adunând.
De-i suna din corn o dată,
Ai s'aduni Moldova toată,
De-i suna de două ori,
Îți vin codri'n ajutor,
De-i suna a treia oară
Toți dușmanii or să piară
Din hotarē în hotarē –
Îndrăgi-i-ar ciorile
Și spânzurătorile!

Notă. Mihai Eminescu fusese delegat, în calitate de corespondent al ziarului „Timpul”, de a participa la serbarea dezvelirii statuii lui Ștefan cel Mare, de la Iași. Într-o ședință ad-hoc a „Junimii” din casa lui Iacob Negruzzi, Eminescu citise „cu glasul său grav și muzical, întristat acum și amar, în aplauzele zgometoase ale celor de față, frumoasa *Doină* concepută de mult...” (G Călinescu). A doua zi însă, pe 5 iunie 1883, poetul incomod va fi absent de la ceremonie... Va glorifica magistral în ediția din 18 iunie a ziarului „Timpul” de la București, memoria marelui domnitor moldovean.

De-a lungul vremii și al vremurilor, creația aceasta eminesciană a cunoscut ea însăși, alături de națiunea română, momente de restriște. Sunt și variante ale *Doinei*, puțin cunoscute și chiar controversate.

Noi ne-am dorit să oferim cititorilor revistei noastre varianta din volumul princeps „*POESII*” de Mihail Eminescu, editat de Titu Maiorescu la Editura Librăriei „Socecu&Comp.” - București, 1884, străduindu-ne să preluăm și să respectăm ortografia epocii, structura prozodică inițială și grafica ilustrativă.

Vrednicului de pomenire Domn al Moldovei, Ștefan cel Mare și Sfânt

DIN ZILE MARI

III. Când a fost să moară Ștefan,
Multă jale-a fost în țară:
Lângă patul său de chinuri
Toți boierii s-adunară.

În ceardac cerând să-l ducă,
A luat în mâini ocheana,
Să mai cate încă-o dată
La Moldova lui — sârmana!

Și de ce-a văzut într-însa
L-a cuprins întâi fiorul —
În ocheana fermecată
El citise viitorul!

Veacuri negre, de urgie,
Și de lupte, și de jale,
S-arătară, într-o clipă,
Fulgerând privirii sale [...]

V. Dar cu dangăt plin de jale
Mii de clopote dau veste:
„Ștefan-Vodă al Moldovei,
Ștefan-Vodă nu mai este!”

Tristă-i mănăstirea Putnei,
Porțile deschise-așteaptă
Strălucit convoi ce vine
Și spre ele-ncet se-ndreaptă.

Este Ștefan. Azi străbate
Cel din urmă drum prin țară,
Dar pe unde trece-acuma,
În mareața zi de vară,

Plânge dealul, plânge vatea,
Plâng pădurile bătrâne,
Și norodu-n hohot plânge:
„Cui ne lași pe noi, stăpâne?”
[...]

Șt.O. IOSIF

(Poemul „Din zile mari”, 1904-1905,
fragmente)

MĂRIA TA, SFINȚIA TA,

Bat clopote, la Putna, spre ziuă, în cetate,
Răsună dangătul departe,
Din nord de Bucovină, la Iași ori la Vaslui
Vibrând mușcat de doruri la malul Nistrului.
Bat clopotele în Moldova, ca pe-atunci,
Răsună dangătul din veac, pân' la Tecuci.

Coboară-ți, Doamne, ochii din lumină!
Deschide poarta dinspre mănăstire
Și-ngăduie poteca ta, spre pomenire,
E-atâta liniște, Măria Ta,
că însuși soarele se-nchină.
Se-nchină Nistrul, Prutul, Siretul și Carpații
Se-mbrățișează azi cumiți...ca frații,
De secole se-adună, ori...oftează...
Moldova-ntreagă, astăzi, Doamnei trează,
Voinicii-acele vremuri își plâng, încet, durerea,
Căci Vodă Ștefan nu e, ca să le dea puterea!

S-a stins, precum un soare: în ceruri când apune
aprinde-n roiuri stele cari veghează-n lume
precum lumini de ceară – cad lacrimi pe-un mormânt...
Răsună bocetele ca o alinare.
În graiul dulce - zestre strămoșească -
E-atâta jale, Măria Ta, e jale,
Și codrul secular nu vrea să lăstărească...

Vin laude și rugăciuni, Măria Ta,
la tainicul și sfântul tău mormânt,
Lângă icoana-Ți lacrimile curg nemăsurate.
Bat clopote, la Putna, spre ziuă în cetate...

Bat clopote, la Putna, spre ziuă, în cetate,
Răsună dangătul departe,
Din nord de Bucovină, la Iași ori la Vaslui
vibrând mușcat de doruri la malul Nistrului.
Bat clopotele în Moldova, ca pe-atunci,
Răsună dangătul din veac, pân' la Tecuci...

Măria Ta, Sfinția Ta,
Preumbă-Te cu duhu-Ți, în veac, până departe!

Eleonora STAMATE

2 Iulie 2004

După Bătălia de la Podul Înalt, 10 ianuarie 1475, „ Ștefan cel Mare trece ca fulgerul pe aice, gonind pe Turci de prin lunca Bârladului de lângă Vaslui și de prin pădurea de unde purcede apa Similei în ținutul Tutovei, până la Ionășești aproape de Tecuciu, unde i-au trecut Siretul înecându-i și bătându-i la locul ce se chiamă astăzi Vadul Turcilor. Aici deasupra Siretului, zice cronicarul Ureche, la movila cea mare a Tecuciului, Ștefan cel Mare a odihnit trei zile.”

Din lucrarea „**Scrisoare despre Tecuciu**” semnată de Alexandru Papadopol-Calimah (1833-1898), tecucean, om politic, istoric și publicist, fost vicepreședinte al Academiei Române

EDITORIAL

MAI DEPARTE. CÂT MAI DEPARTE

► Dan MOVILEANU

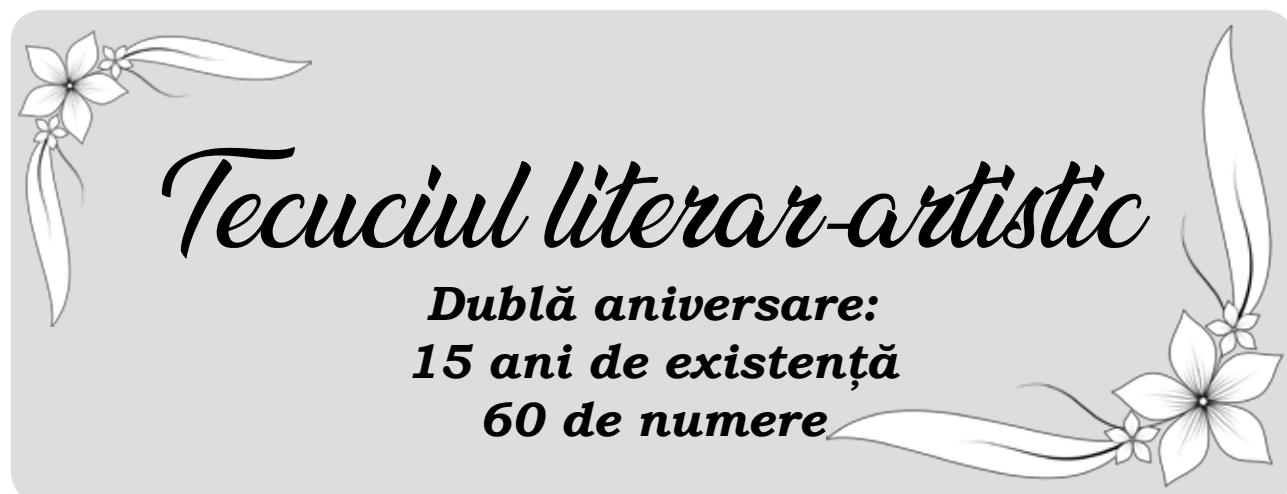
Tecuciul literar-artistic apare încă în urbea noastră (și a lui Ștefan Petică, și a lui Ion Petrovici, și a lui Iorgu Iordan), neatinsă de nici un virus. Mai mult, împlinește 15 (cincisprezece) ani de existență neîntreruptă (3 lustri) și 60 (șaizeci) de numere. Are adică și act de identitate (inclusiv cod numeric personal), intrând în același timp și în secta sexagenarelor. E mult? E puțin? Cert este că a devenit una din marile izbânzi culturale ale intelectualității tecucene, reușind să se mențină în topul revistelor de prestigiu din țară și chiar din Europa, să fie citită și apreciată la superlativ de mari personalități ale culturii românești și de un public tot mai larg. E o mare performanță la care n-a ajuns nici una din revistele de profil apărute în acest spațiu binecuvântat de Dumnezeu în decursul unui secol (*Freamătul* sau *Provincia literară* sau *Ateneul Cultural* sau, mai de curând, *Astra tecuceană*).

Primul număr al revistei *Tecuciul literar-artistic* a apărut în aprilie 2007, la inițiativa regretatului om de cultură dr. Constantin Teodorescu, redactor șef Eleonora Stamate și în cei trei lustri de existență a reușit câteva performanțe notabile, nevisate. A reușit să-și respecte programul de a descoperi talente literare și de a promova adevărate valori culturale. A beneficiat de colaborările unor mari scriitori români, academicieni și profesori universitari de prestigiu. Și-a structurat formatul (în A4) și și-a multiplicat numărul de pagini, devenind o adevărată carte de căpătâi! A beneficiat permanent de un design atrăgător, ilustrată fiind cu lucrări ale unor mari pictori, sculptori și graficieni contemporani sau cu fotografii ale unor instituții impregnate de istoric sau ale unor mari literați, gânditori, istorici ai orașului sau ai întregii României (tot dezunită)! A reușit să devină o tribună stindard nu numai a culturii tecucene. A obținut acceptul unor personalități ale literaturii române de a figura în colegiul editorial și de a colabora efectiv cu poezie, proză, articole de

excepție. A reușit să obțină și să mențină subvenția din partea Primăriei și a Consiliului local Tecuci, care au înțeles că eforturile redactorilor revistei, în primul rând a redactorului șef, poeta Eleonora Stamate, nu sunt ocazionale, de circumstanță, zadarnice, fiindcă revista a devenit cu adevărat europeană. Este citită în Italia, Franța, Germania, Israel, S.U.A., Canada, Republica Moldova, etc. Este apreciată și căutată și în format pe hârtie dar și pe www.bstp.ro! A fost sărbătorită cu fast decent și al 5 ani, și la 10 ani de la apariție, primind aprecieri notabile din partea multor personalități locale și naționale. A primit câteva diplome și premii de excelență (Bacău, Galați), la Festivaluri Internaționale de literatură. A devenit „o construcție literară stabilă și puternică” (Gheorghe Joghiu), o adevărată „revistă polivalentă (Elena Netcu), o revistă fanion (Marian Barbu), cu un „sumar româno-european”(Petre Isachi), o candelă de cuvinte (Dionisie Duma), o floare răsărită din pământul sfânt al Moldovei (Viorel Dinescu), o revistă frumoasă într-o arhitectură originală (Horea Zilieru), o sărbătoare a Limbii Române și a Spiritului Românesc (Nicolae Dabija) etc.,etc.

E mult? E puțin? Acum o sărbătorim la al 60-lea număr. Ne pregătim pentru nr. 100 și, de ce nu, pentru nr. 600. Noi știm încotro mergem, adică mergem mai departe. Cât de departe? Cât mai departe. LA MULȚI ANI!

Tecuciul literar-artistic

**Dublă aniversare:
15 ani de existență
60 de numere**

DESPRE PERSONALITATEA UNEI REVISTE

Ajunsă la numărul 60/2021, Revista europeană de cultură, opinie și informare, **Tecuciul literar-artistic**, care apare prin Biblioteca Municipală „Ștefan Petică”, cu sprijinul Consiliului Local, sub egida Asociației „Societatea Culturală „Ștefan Petică” -2007” propune cititorilor din România, dar - și diasporei din Italia, Franța, Germania, Spania, Israel, Canada, Republica Moldova etc. un orizont de așteptare ce presupune selectarea și promovarea după criterii estetice a scriitorilor, artiștilor, intelectualilor talentați, supradotați, unii geniali, sincronizați cu prezentul/viitorul. Sumarul revistei este centrat pe mari personalități ale culturii autohtone și europene – Carol I, Mircea Eliade, Gheorghe Petrașcu, Eugen Ionescu, Cezar Ivănescu, Nicolae Dabija etc. – confirmă domnia adevărului dublu: adevărurile raționale și cele revelate coexistă eficient, iar prezentul – paradoxal – este depășit de predecesori, precum Blaga, Eminescu, Dostoievski, Shakespeare, Cioran, Goethe etc.

Redacția și Colegiul editorial promovează firesc, neostentativ, coexistența pluralității valorilor, de la valoarea ivită din criteriile axiologice determinate social-istoric, prin urmare aleatorii, pentru că istoria curge imprevizibil, la valoarea existând exclusiv în sine, sub forma unor arhetipuri sau ca entitate ce aparține unei lumi supraistorice, la valoarea determinată exclusiv de trăirea subiectivă, imanentă în valorizarea efectuată de scriitor, artist, receptor. Coexistența simultană a valorilor promovată de **Tecuciul literar-artistic**, nu face decât să confirme arhitectura barocă a unei Români/ Europe aflată în permanentă metamorfoză esteticofilosofică. Tocmai această metamorfoză, aparent kafkiană, generează „mutația valorilor estetice” (Lovinescu) și-i determină pe redactorul-șef, Eleonora Stamate, și pe Dan Movileanu, redactorul-șef adjunct, să-i ofere permanent cititorului de elită, personalitatea unei publicații de excepție ce perpetuează pluralismul valorilor și al interpretărilor critice, refuzul linearității și al stereotipiilor de gândire, propune receptarea fenomenului literar/ filosofic ca o sinteză inefabilă în continuă devenire, inerent secvențială, subiectivă, polemică, polivalentă, interogativă etc.

Promovând ordinea simultană a valorilor estetice, filosofice, religioase, istorice, socio-psihologic, economice, politice etc., **Tecuciul literar-artistic** confirmă continuitatea fenomenului cultural/ spiritual, nu uită că fiecare moment istoric admite un anumit sistem de valori. Cele care-i servesc interesele, cu precădere aici și acum. Demersul critic promovat de publicația tecuceană eliberată total de varii complexe provinciale, presupune libertate de spirit, libertate de apreciere, de gândire și de imaginație, dar și omniprezența negației stimulative, fecundă, insatisfacția estetică deschizătoare de noi viziuni etc. Toate aceste concomitențe de emanație și implozie estetică configurează personalitatea unei reviste ce simbolizează mitul lui Dedal, prizonier al propriului edificiu care asigură, simbolic vorbind, deja mirajul viitorului centenar al publicației.

Felicitări tuturor, cu precădere Redacției, pentru voința sisifică de afirmare spirituală a unui topos cultural, Tecuci, cu rădăcini miraculoase în cultura româno-europeană!

Petre ISACHI

TOT ÎNAINTE ...

Perseverența și statornicia devin repere tot mai greu de asumat.

A intra astăzi, într-o luptă, este un risc, pentru că nu vrăjmașul ci noi, ne suntem de multe ori proprii noștri inamici. Dezertăm înainte de a ne arăta măiestria, nu pentru că ne lipsesc armele sau antrenamentul necesar, ci pentru că nu avem un crez. El este forța și izvorul care ne dă energia. Crezul ne arată de ce și pentru ce intrăm în luptă. Crezul ne definește viața și tot el este cel ce dă valoare faptelor noastre. Fiecare segment din viața noastră este un câmp de luptă, pe care ne arătăm măiestria, în mânăuirea armelor. Suntem mulți luptători. Biruitorii sunt numai cei ce au luptat pentru un crez.

Lumea scrisului, care cuprinde: poezia, proza, jurnalismul ș.a, este un câmp de luptă în care au intrat, de la începuturile ei, mulți luptători doritori de victorie. Cuvintele au fost, sunt și vor fi oșteni ce sunt chemate să dea contur diferitelor forme de atac asupra sufletului și conștiinței noastre. Victoria constă în câștigarea unui loc în viața noastră prin care mării comandanți, autorii, confirmă și afirmă valoarea crezului. A intra în lumea scrisului fără oșteni buni, cuvinte bine așezate, este echivalent cu a nu fi pregătit/antrenat, iar dezertarea din lumea scrisului este egală cu capitularea. Mulți dintre oameni au crezut că pot câștiga în confruntările militare, după cum tot mulți au sperat în victoriile din lumea condeiului. De mulți ani, Tecuciul se menține printre câștigătorii pariului pe care au mizat destu dintre noi, iar numele Tecuciului, astăzi, este D-na Eleonora Stamate. Ca un bun strateg, domnia sa, a reușit să așeze într-o tactică perfectă, pe paginile câmpului de luptă, **Tecuciul-Literar artistic**, trupele cuvintelor bine antrenate.

Longevitatea acestui demers nu definește numai curajul de a arăta că se poate, ci și valoarea conținutului.

Așteptarea revistei număr de număr, în Tecuci, dar și în alte localități din țară, chiar și în străinătate, arată că publicația oferă ceea ce ne lipsește multora. Foamea după această revistă a atenționat autorii la grija cu care D-na Stamate așează în paginile ei hrana și medicamentele necesare. Autorii cu experiență și înțelepciune fac loc cu generozitate tinerilor ucenici în fiecare apariție a revistei.

Așezarea tematică, îmbinarea stilurilor, precum și a conținuturilor, determină cititorul să nu se oprească. Este greu să nu găsești ce cauți.

Baciul care chivernisește porțiile de hrană culturală este neobosita D-nă Eleonora Stamate. Curajul cu care este înconjurată de tineri ucenici, precum și de vechii tovarăși de călătorie, definește familia scrisului tecucean. Cu ocazia momentului aniversar, D-na Stamate ne confirmă cel mai greu blestem: „Să te ferească Dumnezeu să faci ceea ce îți place!”.

Deși vârsta și uneori destule probleme pot fi argumente pentru a încredința timona corăbiei tecucene, D-na Stamate reușește, pe lângă coordonarea și implicarea personală în realizarea unei reviste de excepție, să scoată din tipar și lucrări personale ce dăluiesc, pe panoplia valorilor culturale ale orașului nostru, călătoria bunului condei care mai are încă multe de oferit, din vistieria sufletului său.

Bunul Dumnezeu să vă întărească „întru mulți ani!”, cu sănătatea, dragostea și răbdarea necesare, pentru realizarea frumoaselor proiecte ce le aveți în vedere pe viitor.

Cu recunoștință și aleasă prețuire,
PROTOIEREU,
Preot Gheorghe JOGHIU

LA ANIVERSARĂ!

Aniversările aduc în memorie amintiri semnificative despre cel aniversat, fie aceasta o persoană sau, ca în cazul de față, o publicație, în speță, *Tecuciul literar*, o revistă realizată în orașul moldovean nominalizat în titlul său. Am colaborat de-a lungul vremii cu această publicație, de fapt, o revistă consistentă, bogată, în care ai ce citi în fiecare număr, lucruri interesante, adesea originale, semnate de numeroase nume literare sonore, cu un aspect grafic atrăgător, dar nu țipător, ci realizat decent și semnificativ, în buna noastră tradiție publicistică.

Am avut, de asemeni, și prilejul de-a cunoaște pe susținătorii, cititorii și colaboratorii locali ai acestei publicații, cu prilejul unei invitații lansate de reductibila doamnă Eleonora Stamate în cadrul bibliotecii care poartă nume scriitorului locului, „Ștefan Petică”, ambient armonios în care am susținut o conferință despre „oamenii energiiilor luminate”, cei care au impulsionat și apoi au consolidat Marea Unire prin cultură, dar și despre multe alte subiecte de ordin literar. Discuțiile antrenante și care nu dădeau semne de oboseală, cu participanții și intervențiile lor avizate și interesante, unii dintre ei autori de cărți meritorii, mi-au revelat un mediu cultural activ și performant. Ca atare, mi-am putut explica astfel sursa dăinuirii publicației tecucene, bucurându-mă de a fi cunoscut un astfel de public de calitate.

De aceea am acum bucuria reală de a ura revistei și tuturor celor ce-i nutresc energia, viață lungă, cât mai valoroasă și aducătoare de prestigiu. La mulți ani!

Lucia OLARU NENATI

Aflu, din surse demne de încredere, că revista tecuceană – o revistă-cocktail, generoasă, deschisă, atrăgând colaboratori de soi – împlinește, iată, 15 ani de existență pe frontul nostru cultural, vai, involburat. O dovadă că proiectele pot să și dureze, deși – în majoritatea cazurilor – entuziasmul, la noi, obosește iute și marile promisiuni, fluturate zgomotos, cad într-un dulce abandon. Merită laude, desigur, echipa care o păstorește, animată de neobosita doamnă Eleonora Stamate. Intrând mai încoace în oastea condeierilor „racolați” de inimoasa poetă, ce i-aș putea dori publicației? Să devină, crescând în timp, un reper, risipind ceața axiologică. Să reziste în aste vremuri agitate și tulburi, printre atâția bloggeri, vloggeri, influenceri, youtuberi... Să slalomeze printre obstacole și adversități, înfrângându-le. Adică, mai „pe românește”: *Vivat, crescat, floreat!*

Adrian Dinu RACHIERU

După 15 ani de la apariție, ajunsă la numărul 60, revista „Tecuciul literar-artistic” este un reper cultural distinct în peisajul național, asimilând calitate și prestigiu.

Condusă exemplar de admirabila poetă Eleonora Stamate, publicația a devenit reprezentativă pentru spațiul românesc prin consistența și valoarea textelor oferite aici de nume sonore ale literaturii actuale, cât și prin promovarea altora noi, care au argumentele talentului și ale atitudinii artistice.

Exprimând prețuire sinceră pentru aceste realizări, vă urez, dragi prieteni tecuceni, să continuați activitatea Dumneavoastră exemplară, însoțită adeseori de cărți care vă fac cinste și faimă!

Teodor PARAPIRU

UN BRAND DE EXCEPȚIE AL MUNICIPIULUI TECUCI

Alexandru Dima, fostul nostru profesor de la Universitatea ieșeană, avansa într-un articol de tinerete din „Viața literară”, în vara lui 1933, teza, într-o fericită formulare, a „localismului creator”, cu trimitere la potențele productive în plan intelectual, adesea surprinzător-excepționale, ale diferitelor zone geografice ale țării, cu identități și reverberații specifice, una din acestea fiind aceea a Țării de Jos, ilustrată plenar de orașul cu veche și bogată tradiție istorică și culturală, Tecuci. Remarcabilul „studiu de istorie și geografie literară”, *Tecuciul literar*, din 1943, al lui G. G. Ursu (profesor, la acea dată, la Liceul „D. A. Sturdza” din localitate), o demonstrează cu prisosință și deschide o cale urmată de numeroase alte personalități care au marcat destinul spiritual al urbei de pe malurile Bârladului. La capătul dinspre noi al acestui parcurs onorabil se află, iată, o revistă ajunsă la al 15-lea an de apariție (așadar, încă, o ambițioasă adolescentă), „Tecuciul literar-artistic”, apărută trimestrial prin osârdia unor oameni ai locului, prin naștere

sau adopție, majoritatea profesori, adunați laolaltă de inimoasa, combativa și perseverenta doamnă Eleonora Stamate, om de școală și de condei scriitoricesc, originară din Bănia Olteniei și renăscută, după propria-i mărturisire, sub providențiale zodii sud-moldovene. Revăd cu plăcere numere ale ultimilor ani și îmi îngădui câteva rânduri circumstanțiale, absolut subiective, căci Tecuciul este un *locus amoenus*, legat sentimental de începuturile mele didactice și, concomitent, publicistice. Reîntâlnesc în paginile revistei nume cunoscute, oameni care mi-au fost și – lucru rar în zilele noastre – mi-au rămas prieteni, foști elevi, acum colegi de aspirații și împliniri literare, în care mă oglindesc și mă recunosc, de asemenea, alții, întâlniți de curând, uneori, doar în pagina tipărită, cu care mă simt apropiat și solidar.

Hotărât, revista „Tecuciul literar și artistic” este, cum o sugerează și titlul, și nu trebuie să ne speriem de cuvinte, o revistă de *provincie*, redacția și colaboratorii apropiindu-și termenul, implicit, la modul elevat și elegant, fără idei preconceptuate și complexe inutile, scuturat de sensul nedrept-peiorativ și sufocant-restrictiv statornicit de o lungă tradiție („locul unde nu se întâmplă nimic!”) și înțeles doar în contextul unei fatale necesități a delimitării geografice. Poate că mai potriviți ar fi termenii oarecum neutri, cu o încărcătură semantică mai evident pozitivă, de „regional” sau „zonal”. Cu o funcție mai degrabă simbolică, „provincia” rămâne o constantă și stăruie să marcheze viața noastră literară, adesea ca o conclavă ostentativ independentă față de „centru”, spațiu insular îngrădit, un soi de *hortus conclusus* mișunând de industrioși poligrafi, păguboși calitativ, narcisiști impotenți, veleitari și oportuniști. Această condiție e din fericire departe de cea asumată de tecucenii noștri. O viziune sever-realistă, deloc idilică, ba, pe alocuri chiar catastrofică, am putea zice, privind statutul scriitorului din provincie, o descoperim, iată, în câteva editoriale din 2017 al redactorului-șef adjunct al publicației, Dan Movileanu (*A fi critic literar în provincie; Soarta scriitorului român din provincie*), din care desprind aceste rânduri vituperante, venind de la cineva care cunoaște bine lucrurile de la fața locului: „Provincia... este arhiplină de culturnici, de impostori, de veleitari, de grafomani și pișcotari, de inepti moral care sărută papucul oricărui pașă și acced în URSS sau în funcții de conducere, diriguind după ureche destinele culturii locale”.

În impunerea unor ierarhii strâmbe, nu de puține ori vina e și a „centrului” (evident, capitala), sau a „subcentrelor” (precum Iași, Cluj, Timișoara sau Tg Mureș) care au și ele, să recunoaștem, destule păcate. „Există însă, scrie domnul Movileanu, scriitori din provincie care, lăudați fără rezerve de la «centru», au dispărut în anonim sau au început să se autopastezeze, așa cum există scriitori, considerați mediocri, cel mult minori, de toată suflarea criticii românești, ale căror volume au fost premiate doar pentru a «le îngroșa stima de sine», în timp ce remarcabilele volume ale unor Cristian Simionescu (Bârlad), Ion Panait (Focșani), Paul Blaj (Tecuci) sau Nicolae Mihai (Bacău), ca să dăm câteva nume, au trecut sau trec aproape neobservate de criticii importanți de la «centru»”. Într-un demers de reșezare a valorilor, pot fi citate și alte nume: „Există scriitori de valoare națională, trăitori în provincie, fără de care viața culturală în general a provinciei ar deveni o băltoacă. I-aș aminti aici, printre alții pe Gellu Dorian (Botoșani), pe A.G. Secară, Th Parapiru sau Mihail Gălățanu (Galați), pe Theodor Codreanu (Huși), pe Adrian Alui Gheorghe (Piatra Neamț), pe Paul Arețu (Caracal), pe Dumitru Augustin Doman (Pitești)”. Unii dintre cei nominalizați de redactorul revistei din Tecuci se regăsesc în paginile acesteia și, alături de alții, din municipiul de reședință, din capitală, din alte orașe (Timișoara, Galați, Iași, Huși,

Bacău...), din afara granițelor țării (Israel, Italia, Franța, S.U.A, Canada, Republica Moldova...), o îmbogățesc, îi sporesc valoarea și prestigiul. Nu-i numesc aici, sunt numeroși, de teamă să nu-i nedreptățesc pe cei pe care, fără voie, i-aș putea omite. Aș adăuga doar mulțimea și varietatea rubricilor acoperite de domniile-lor: *Editorial, Eminescu, mereu, Poesis, Proză, Teatru, Eseu, De spiritus, Impresii de călătorie, Aforisme, Expresii celebre, Personalități ale literaturii române, Voci din exil, In memoriam, Remember, Interviuri, Recitiri, Portret, Profil, Istorie literară, Cronică de carte, Studiu, Salon de literatură universală, Corespondență, Pagini de istorie, Limba noastră, Eveniment, Pasiuni, Revista revistelor...* Nu e puțin lucru.

Cu privire la conținutul materialelor publicate, revin la conceptele de *Provincie* și *Localism creator*. Resemantizate din perspectivă modernă, ele apar în ultimul timp în titluri de cărți, (*Resurecția localismului creator. O experiență spirituală în Mitteleuropa provinciilor literare*, de Gheorghe Manolache, 2005; *Cărturarii provinciei. Intelectuali și cultură locală în nordul Moldovei interbelice*, de Anca Filipovici, 2015), teze de doctorat (*Discurs istoric și localism creator la Blaj: Profesorul Ioan Rațiu*, de Florin-Vladimir Gheorghiu, 2010), studii (*Un brand provincial: localismul creator*, de Viorella Manolache, 2012), articole (Paul Cernat, în „Observator cultural”, 2003; Gabriel Dimisianu, „Ramuri”, 2010, Mircea Radu Iacoban, „Monitorul de Suceava”, 2011...). Dintr-o arie geografică mai apropiată, reținem cartea din 2003 a doamnei Elena-Emilia Lica, profesor dr. la Colegiul Național „Gh. Munteanu-Murgoci” din Brăila: *Localism creator: la Dunărea de Jos în perioada interbelică*. Din această perspectivă, „Tecuciul literar-artistic”, se dorește (și în mare măsură – lucru nu tocmai ușor – reușește să fie) o publicație de extracție regională, cu deschidere către naționalul generos și către lumea cea largă. Un singur exemplu aș da aici, semnificativ pentru această fericită asociere de planuri, acela oferit de ultimul număr, 59, din 2021, al doamnei Carmen Bugan, fiică a acestor meleaguri (comuna Drăgănești), fostă elevă tecuceană, acum universitară, poetă, romancieră și eseistă în Statele Unite, apreciată și tradusă în mai multe limbi (mai puțin în română!), „descoperită” și călduros prezentată de Ștefan Andronache (*Carmen Bugan – o voce distinctă a diasporei românești din S. U. A.*) și prezentă în paginile revistei cu versuri tulburătoare (*Viața fără țară*) și un fragment, la fel de tulburător, din romanul de evocare autobiografică *Îngropând Mașina de scris: Copilăria sub ochii securității*. Dincolo de ambiția de a fi o „revistă europeană”, „Tecuciul literar-artistic” este un model, demn de urmat, al „localismului creator”, prin funcția asumată de imagine reprezentativă (simbol, cu un termen mai nou uzitat, *brand*) al unui colț de lume, sporitor al bogăției și frumuseții acestei țări. Mai mult de jumătate din materialele găzduite în revistă sunt dedicate configurației, aici și acum, a „prezentului” acestui colț de lume distinct, dar, mai cu seamă „rădăcinilor”, tradițiilor culturale, literare, artistice, care-l justifică și înnobilează spiritual. Eforturile redactorilor principali, Eleonora Stamate și Dan Movileanu, la care se adaugă cele ale „prietenilor lor de suflet”, Ștefan Andronache și Vladimir Radu, merită cu adevărat puse în lumină și aplaudate.

Doru SCĂRLĂTESCU

Revista „Tecuciul literar-artistic” este de cincisprezece ani la dispoziția autorilor!

Revista „Tecuciul literar-artistic”, în șazeci de apariții generoase pentru cititori!

Revista aceasta este ca valoare o însumare-asumare a licorilor cosmice.

Ca asemănare în chip miraculos după lecturare e ca vinul, induce euforie și stare de grație. A rezistat fiindcă are tărie și este de esență nobilă.

Nu cred că am să-l supăr pe Jules Verne, dacă am să numesc pe redactorul șef al revistei, pe scriitoarea Eleonora Stamate, Comandant de cincisprezece ani.

Cincisprezece ani de aventuri în sclavia scrisului.

Trăiască Căpitanul !

Trăiască Echipajul !

Trăiască Armatorii !

Trăiască Autorii cât marii Visători!

Trăiască Cititorii ca rarii Păstrători!

Cap compas douăzeci!

Un matelot,
Adrian RACARU

A CINCISPREZECEA ANIVERSARE

Îmi amintesc cu drag, că nu putem ajunge nici unde, fără un punct de pornire. Și tot atât de adevărată este și vorba eclesiastului că, *sfârșitul unui lucru e mai bun decât începutul lui*.

Eșecul numărul unu al unei lucrări nu constă în greșelile de pe traseu ci în abandonul ei, prin descurajare, sau oprire din drum. Uneori gura lumii invidioase, alteori cerințele unor sacrificii sau chiar lehamitea intelectuală ca o risipă în vânt, vorba lui Petre Țuțea, duc la frecvente renunțări fără nici cea mai mică părere de rău.

Nu vom uita niciodată să-i mulțumim regretatului medic chirurg, Dr. Constantin Teodorescu, din inițiativa și cheltuiala căruia a apărut în aprilie 2006 revista Teciucul cultural, care după un an s-a numit Teciucul literar-artistic.

Aniversăm anul acesta 15 ani de existență a revistei Teciucul literar-artistic cu un nucleu redacțional de opt temerari, creatori de frumos, nucleu permanent, de la primul număr din aprilie 2006 și până astăzi, aprilie 2021.

Să-i amintim în ordinea din primul număr al revistei : Stamate Eleonora, Paul Blaj, Vasile Sevastre Ghican, A. G. Secară, Tănase Dănăilă, Petru Dinval (Dr.Petru Blaj), Costică Oancă, Radu Vladimir.

În ciuda multiplelor impedimente apărute în timp, hotărârea de la început de a nu se juca de-a literatura, a provocat rezistența prin dăruire deplină a celor opt care nu s-au gândit o clipă la abandonul rușinos al multor alte reviste.

Meritul intuitiv, psihologic, inteligent de a forma și coordona acest nucleu al revistei revine în exclusivitate mentorului și neobositului redactor-șef al ei, scriitoarea Eleonora Stamate. Domnia sa a fost și este vârful de lance al înnoirii aspectului și perfecționării conținutului revistei, neprecupețind efort, timp, sănătate, bani etc. În vederea ridicării prestigiului artistic și cultural al acesteia.

Din aprilie 2008 se alătură redacției Academicianul Nicolae Dabija, care timp de 13 ani a încântat cititorii revistei cu *așchii de cer* și scrieri izvorâte din inima unui român de 24 de carate, ca să folosesc expresia lui Modesto Gino Ferrarini. Am primit vestea încetării din viață a domniei sale ca pe vestea morții unui frate mai mare.

Cu numărul 16 al revistei, în 2009 este cooptat în redacție „patriarhul filosof de Movilița, un (post) modern <<butoi al danaidelor>>”, cum se exprimă Petre Isachi despre poetul Viorel Șerban, cunoscut sub pseudonimul literar Dan Movileanu. Apoi din 2013 când Dan Movileanu acceptă responsabilitatea de redactor șef-adjunct, revista se bucură de efortul său deosebit de valoros și substanțial până în ziua de azi. Nu cred că această muncă este zadarnică, referindu-mă la efortul

în van al danaidelor, ci dimpotrivă istoria literară va consemna peste vreme acest prestigios aport.

Din noiembrie 2011 se alătură colectivului redacțional profesorul de istorie Mihai Pohrib, un împătimit al trecutului și prezentului neamului românesc, și un om de cultură autentică, aureolat de un adevărat cult al bunului simț, atât de rar cultivat în zilele noastre.

De la primul număr al revistei și până în 2018 cu o pauză de un an între 2011 și 2012, profesorul Nicolae Chiscop face parte din colectivul redacțional al revistei, și probabil dacă nu s-ar fi mutat la Iași, ar fi putut să fie enumerat printre membrii nucleului permanent amintit la început. Nu am cunoscut vreun director de școală, mai longeviv în funcție și în același timp, mai stimat de colegi și mai iubit de elevi. Cine își dorește un timp de desfătare culturală să stea de vorbă cu domnul profesor Chiscop și eu îl asigur că nu va pierde timpul, ci doar noțiunea timpului.

Ne amintim astăzi cu drag de mulți colaboratori ai revistei, cărora le mulțumim cu această ocazie, apreciind contribuția dumnealor ca mai mult decât meritorie. Scriitori de prestigiu ca Vasile Ghica, Dionisie Duma, Paul Sân-Petru, Săndel Stamate, Adrian Răcaru, Narcisa Florentina Boldeanu, Mircea Platon, Daniel Corbu, Valeriu Valegvi, Doru

Parascan, Daniel Mazilu, Ionuț Petică, Marin Mârza și mulți alții, prin efort și colaborare și-au legat numele de Teciucul literar-artistic pentru eternitate.

Cât despre conținutul revistei, las la latitudinea cititorului, procentul de păreri pozitive sau negative exprimate de propria sa percepție și interpretare. Este bine știut că cel ce își face cunoscute gândurile prin scris, vinde ieftin, iar cel ce le citește, cumpără ieftin. Evidențierile și premierile, de până acum, ne-au adus suficiente motive să ne continuăm drumul.

Cine a crescut copii, știe ce înseamnă să își vadă adolescentul grăbit să se facă remarcat de colegii mai mari și se bucură de cel mai mic succes în această direcție. Doamna profesoară Eleonora Stamate care a crescut și educat într-un mod inedit multe generații de elevi, are astăzi în plus bucuria deplină la a cincisprezecea aniversare a *copilului de suflet al domniei sale* numit Teciucul literar-artistic.

Urăm din inimă, multă sănătate și viață lungă doamnei profesoare și desigur viață lungă revistei Teciucul literar-artistic.

Parcă mai ieri vorbeam de 5, apoi de 10 și acum chiar de 15 ani.

A nu abandona, a nu te opri din drum este cheia multor succese nebănuite.

Dr. Petru BLAJ

LA MULȚI ȘI RODNICI ANI, „TECUCIULUI LITERAR-ARTISTIC”!

La Mulți Ani cu Sănătate și aceeași putere de muncă, distinsei doamne și amfitrioane, Eleonora Stamate!

Dintotdeauna am afirmat, apreciat și susținut faptul că la Tecuci există toate premisele de a se înscrie pe drumul afirmării literar-culturale prin evoluții, transformări și acumulări calitative recunoscute național, care să producă o literatură tot mai valoroasă, menită să spargă limitele izolării zonale și progresiv naționale. Și totul a fost, este și va fi posibil fiindcă arealul cultural tecucean dispune de oameni cu talente aparte specifice zonei.

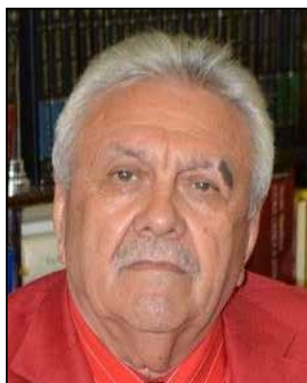
Îmi face deosebită plăcere să subliniez faptul că la un asemenea potențial artistic se întâlnesc și oameni care devin adevărați catalizatori în a strânge și în a colabora pentru revistă, pentru activități de amploare cu cele mai renumite și valoroase condeie naționale și nu numai. Un asemenea om este doamna , Eleonora Stamate, în fața căreia, acum la 15 ani de revistă, cu cele 60 de numere, îmi ridic pălăria, mă înclin și o felicit din suflet pentru asemenea realizare! Numai cine conduce o publicație literar-artistică în zilele de astăzi, știe și înțelege să aprecieze la justa valoare eforturile care se depun. Această Doamnă Eleonora S. , adevărată femeie de Covurlui își merită locul între personalitățile de frunte ale frumosului oraș patriarhal și municipal, Tecuci!

Cu mare prețuire,

La Mulți Ani, „Tecuci literar-artistic” și

La Mulți ,Rodnici și Bindecuvântați Ani, dragi prieteni tecuceni oriunde v-ați afla!

Ilie ZANFIR

Fanion al dimensiunii culturale tecucene, „Tecuciul literar - artistic”, acest proiect mai mult decât necesar pentru un oraș în permanentă fervoare cultural-artistică, această prețioasă și mereu actuală sursă de informație, permanent îmbogățită, a ajuns să împlinească

15 ani. Tot atâția ani în compania multor personalități culturale ce s-au perindat în paginile unei reviste de înaltă calitate atât în ceea ce privește forma, dar și fondul. O mare bucurie să fie găzduită cu generozitate și în spațiul virtual de Biblioteca Municipală „Ștefan Petică”, prestigioasă instituție de cultură în al cărui spațiu s-au desfășurat ample activități prezentate în cadrul acestei reviste.

Distincțiile acordate de-a lungul timpului acestei publicații în care se regăsesc nume de referință ale literaturii române, dar și talentate voci tinere ale poeziei, prozei sau dramaturgiei, îi confirmă statutul de adevărat Barometru al culturii din arealul tecucean, dar și din zonele unde răsună dulcele grai românesc. Momente din viața culturală a urbei, materiale inedite, cronici literare, artistice, evenimente editoriale, omagii aduse scriitorilor români, creații literare, dar și din lumea artei, traduceri - practic orice eveniment important din viața culturală a Tecuciului sau a tecucenilor de pretutindeni este bogat consemnat în rândurile acesteia, cu profesionalism și acuratețe, dovedind pasiunea pentru literatură și artă a celor ce și-au așternut gândurile în paginile acesteia. O consider drept un adevărat reper pentru tot ceea ce înseamnă comunicare culturală în spațiul publicisticii literare.

Un gând aparte, de vie admirație, îi transmit cu această ocazie omului de cultură Eleonora Stamate - fosta mea profesoară de limbă franceză, cu care am încrucișat destinul pe axa Craiova-Tecuci - un profesionist în ale literelor în adevăratul sens al cuvântului și, dincolo de toate acestea, un om extrem de perseverent, fără de care apariția acestei publicații nu cred că ar fi avut continuitatea și calitatea dorită.

Sub impresia vie a unui bogat bilanț la cumpăna celor 15 ani de existență, acum, la aniversară, felicit din toată inima întreaga echipă implicată în apariția acesteia și îi transmit toată considerația mea. Mulți ani!

Conf. univ. dr. **Nicoleta PRESURĂ CĂLINA**
Universitatea din Craiova

DRUM BUN PE CALEA EUROPEANĂ!

Nu folosesc deloc vorbe prea mari dacă afirm că Eleonora Stamate a reușit să repună Tecuciul pe hartă, numindu-l, irevocabil, „literar și artistic”, pe când el era doar adresam prozaică a muștarului.

În cincisprezece ani, un sugăr ajunge să înțeleagă rostul lumii și să-și găsească locul în ea. Așa a crescut și aceasta publicație de la sud de Moldovă, în-ari-pându-se an de an și lărgindu-și neconținut anvergura. Cine ar fi crezut, acum 15 ani, la primul număr, că o revistă culturală din Tecuciul tot mai deposedat de pretinse industrii și deșarte visuri de mărire economică va ajunge, iată, în 2021, să fie urmărită peste tot acolo unde sunt români iubitori de literă, de românism și de îndrăzneală?

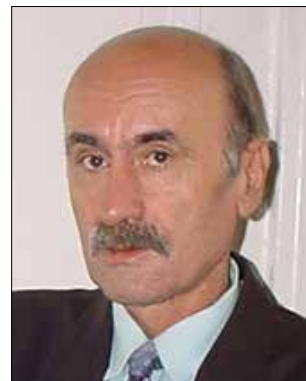
Până și Galațiul, cu „Antares” și „Porto-Franco” abordate cu fală sus pe catarg, nu acordau prea multe șanse de navigabilitate Tecucelului cu față literară și artistică...

Dar Eleonora Stamate a reușit. Ambițioasă, plină de zel, cu sânge de amazoancă și cu cumpănire de Minervă, fără redacție, fără mulți adepți, fără prea sincere încurajări, dar cu mare ambiție și înțelepciunea în a aborda puterile locale, a reușit. Intelectualii autentici și scriitorii de valoare pe care urbea îi are, din fericire, acum s-au strâns în jurul ideii, iar revista bate azi al 60-lea gong al prelungitei și aplaudatei stagiuni.

Îndrăznesc să cred că, undeva, într-o cafenea celestă, Costache Conachi, Nicolae Petrașcu, Calistrat Hogaș, Hortensia Papadat - Bengescu, Ștefan Petică, Dimitrie Anghel, Ștefan Zeletin, Ion Petrovici, Tudor Pamfile, Iorgu Iordan, Vasile Pârvan și toți marii intelectuali, literații și artiștii Tecuciului ce-și lăsaseră profund urmele pașilor pe străzile urbei răsfoiesc cu vădită plăcere și mare mândrie paginile acestui număr de reper și aplaudă cu toții în momentul în care, nu se știe cine dintre cei de mai sus, a spus:

- Fraților, nepoții noștri îs di mari ispravî!

Fie ca „Tecuciul literar-artistic” să aibă multa lumină pe calea europeană pe care a pornit!

Ion MANEA

„TECUCIUL LITERAR-ARTISTIC” – 15

Un fenomen revuistic demn de semnalat ne oferă Tecuciul de azi, municipiu care a reușit să se ridice, după 1989, aproape la nivelul personalităților literare și culturale ale trecutului, acestea de azi chiar rămânând să creze în urbea natală: Dionisie Duma, Ionel Necula, Vasile Ghica, Dan Movileanu, Eleonora Stamate ș.a. Poeta Eleonora Stamate va rămâne în analele urbei și prin stăruința exemplară de a edita revista „Tecuciul literar-artistic” timp de 15 ani, în pofida tuturor obstacolelor financiare, dar nu numai. De pe frontispiciul publicației aflăm că întemeietorul *de facto* este regretatul dr. Constantin Teodorescu, director onorific, cel care a făcut enorm, ca un adevărat mecena, pentru cultura Bârladului și Tecuciului. Actualul colectiv redacțional: director executiv, dr. Petru Blaj, redactor-șef, Eleonora Stamate, redactor-șef adj., Dan Movileanu, a reușit să mențină revista la un nivel care trece dincolo de interesul local, valorificând atât energiile creatoare din zonă, cât și atragerea de colaboratori din județul Galați, din țară și de peste Prut: Nicolae Dabija, Mihai Cimpoi, Vasile Tărățeanu, Valeriu Matei,

Dionisie Duma, Adrian Dinu Rachieru, Theodor Parapiru, A.G. Secară, Angela Baci, Sterian Vicol, Petruș Andrei, Ghiță Nazare, Ștefan Andronache, Petre Isachi, Ion Manea, Vasile Sevastre Ghican, Petru Dinvale, Livia Ciupercă, Tase Dănilă, Narcisa Florentina Boldeanu, Nicole Chiscop ș.a.

Urăm „Tecuciului literar-artistic” viață lungă și sete de valoare națională și europeană, cum, de altfel, și-au propus creatorii ei încă din frontispiciu: „revistă europeană de cultură, opinie și informare”!

Theodor CODREANU

Revistei culturale Tecuciul Literar și Artistic îi urez „La mulți ani!”, viață lungă și frumoasă și de acum încolo. Revista face parte din viața mea, fiind prieten și colaborator permanent de atât de mulți ani. Cândva, o să scriu despre tot ce mă leagă de această revistă, de Tecuci și prietenii literare... 60 de numere, 60 de vieți, 60 de sentimente mă încearcă acum: bucurie, împlinire, seninătate, muncă, profesionalism, dăruire, iubire, nopți nedormite, corecturi, iar dăruire și ...câte și mai câte. Am avut bucuria să citesc atât de multe materiale și articole interesante, interviuri, poezie, proză, teatru, s.a. Am avut posibilitatea să public și eu, alături de alți colegi.

Dar, acum nu este vorba despre noi, ci despre munca unui om și a unui colectiv care și-au îndeplinit misiunea și nu s-au lăsat, indiferent de vremi și de vremuri, realizând și susținând o revistă atât de frumoasă. Felicitări colegiului redacțional pentru dăruire și, mai ales, poetei Eleonora Stamate pentru îndârjire, și

dorința de a face ceva bun și durabil atât pentru comunitatea tecuceană, cât și pentru literatură română.

60 de gânduri bune,

Angela BACIU

Tecuciul literar-artistic reprezintă, de cincisprezece ani, o mărturie și o promisiune.

O mărturie a personalităților de aici și de pretutindeni cu privire la tradiția culturală a locului și la deschiderea tecucenilor față de lumea valorilor.

Promisiunea revistei este însă una și mai ambițioasă: *aproprierea* acestor valori europene autentice și *încredințarea* lor generațiilor care vor dori să pornească în lume cu un bagaj esențial.

Mulți și rodnici ani coordonatorilor, colaboratorilor și cititorilor de pretutindeni!

Daniel MAZILU

SUB SEMNUL CALITĂȚII

Prin Tecuci nu se trece ușor! Este o urbe binecuvântată, cu trecut și prezent cultural solid, de certă calitate. Era aproape firesc ca mentorul revistei „Tecuciul literar-artistic” să rămână în urbea care va beneficia ani la rând de tenacitatea și înțelepciunea sa. Nu doar revista, ci și localitatea și-a înscris astfel definitiv numele pe harta culturală românească. Este un insemn stabil al calității, al respectului pentru talent, informație, respect pentru limba și literatura română, dar și pentru oamenii care încă mai scriu, mai gândesc, mai creează.

15 ani de existență nu mai este acum o vârstă, ci un semn. Un semn al stabilității în cultura reală. Doamna Eleonora Stamate a demonstrat o dată în plus, dacă mai era nevoie, și cu acest număr omagial, că poate merge mai departe fără a face rabat la calitate și seriozitate, că poate construi și reconstrui mereu mai bine această revistă.

Să alcătuiești sistematic, an după an, număr după număr, în condițiile actuale, o revistă ca „Tecuciul literar-artistic” reprezintă poate, într-o viață de om, la fel de mult precum efortul de a construi o casă, de a sădi un copac, de a crește o întreagă generație de copii. La Tecuci, un om le-a făcut pe acestea toate și încă ceva în plus.

La mulți ani, „Tecuciul literar-artistic”, la mulți ani realizatorului, colaboratorilor și tuturor cititorilor săi!

Katia NANU

„TECUCIUL LITERAR ȘI ARTISTIC ” – UN REPER AL VIETII CULTURALE TECUCENE

Mă întreb cum ar fi fost viața culturală a orașului nostru fără această revistă ajunsă deja la al 60-lea număr al său ? Desigur mult mai săracă, fără notorietatea câștigată în timp datorită diversității articolelor publicate dar și pentru lansarea și cunoașterea diferitelor personalități literare, artistice sau din alte domenii ale istoriei și politicii noastre .

Cred cu tărie că rezistența sa în timp o datorăm doamnei profesoare de Limba franceză și română Eleonora Stamate, scriitoare talentată, care și-a câștigat prestigiul și s-a făcut remarcată nu numai la nivel național, făcând parte din Uniunea Scriitorilor din România ci și la nivel internațional, operele sale fiind traduse în mai multe limbi străine, fiind citite și apreciate pe mai multe meridiane ale Terei.

Învingând toate obstacolele și durerile unor boli destul de grave, printr-o perseverență și dăruire de neegalat, doamna Eleonora Stamate a reușit să redacteze și să conducă cu o mână de maestru, această muncă titanică de a aduna materiale, de a le selecționa, de a le pune în pagină , reușind să le dea o formă frumoasă, apreciată de toți cititorii domniei sale.

Tenacitatea și răbdarea neostoită de care a dat dovadă sunt expresia elocventă a pasiunii sale pentru literatură dar și pentru această revistă care a devenit în timp, rodul muncii sale, o parte din ființa sa, din universul său.

La sărbătorirea a 15 ani de la apariția acestei reviste, doamna Eleonora Stamate merită cu prisosință tot respectul și aprecierea noastră, pentru tot ceea ce a realizat , prin faptul că aceasta revistă a impus Tecuciul pe un loc important pe harta tarii noastre în lumea culturii românești, dar și pentru talentul sau literar, plin de candoare și prosepțime.

Nu pot decât să o felicit, să-i urez multă sănătate pentru a ajunge și la numărul 80 al revistei sau de ce nu 100 .

Prof. Elena Lidia COSTEA

22 Mai 2021

Fascinați de entuziasmul tinereții care te invită să crezi că visele sunt realizabile și că adevărul există, trezit la realitate de competiția cu tine însuși și cu ceilalți, care îți demonstrează că mai rău nu se poate, dar avantajat de experiența de a trăi și de a ajuta și pe alții să trăiască, puține mai sunt reperele existențiale și morale, spre sfârșit, când totul pare trecut prea repede și prea neînduplecat: puțini prieteni, puține valori, puține surprize plăcute.

Totuși, cum speranța moare ultima și, când te aștepti mai puțin ea te răsplătește, așa am descoperit și eu, ca un cititor fidel al revistei „Tecuciul literar-artistic”, talentul și sensibilitatea oamenilor care creează acest „eveniment” cultural și valoarea temelor, impecabil tratate, exact la timp și exact în context.

În această lume înconjurătoare contemporană, înțesată de intrigi, ocupată până la refuz de impostură și nonvaloare, într-o viteză amețitoare spre o țintă efemeră – „banul”, acest „eveniment” cultural trăiește, înfloarește și ne bucură pe cei ce trăim în aceste locuri și știm să ne salvăm.

Cunosc și apreciez din toată inima efortul, străduința, frământările și sacrificiile celor care, într-adevăr se dăruiesc acestei munci.

La mulți ani tuturor autorilor, redactorilor și cititorilor revistei „Tecuciul literar-artistic”! Nu vă lăsați! Duceți spiritul artistic și cultural mai departe! Doamne, ajută!!!

Dr. Daniela CRISTEA,
medic primar, Tecuci

„TECUCIUL LITERAR-ARTISTIC” LA CEAS ANIVERSAR

Cititorul preocupat și atent nu este doar un simplu receptor al unei reviste, el, cititorul are libertatea, chiar obligația de a decide asupra lecturii, de a-și exprima propriile păreri asupra celor citite, numai astfel actul creator al lecturii își atinge scopul, se definește cu adevărat.

Acesta este reprezentantul ideal al cititorului, care, de altfel, îl definește pe creator, legătura dintre creator și cititor fiind determinată, desigur, de valoarea fiecărei creații, fie că este vorba de poezie, de eseu, de roman sau de critică literară!

Dar, pentru ca literatura să fie apreciată, să existe, să dureze în timp, ea trebuie să fie citită, interpretată și înconjurată cu dragoste și înțelegere!

Iată rolul preponderent al unei reviste literare - să informeze, să valorifice, să lanseze, **TECUCIUL LITERAR-ARTISTIC**, redactorul și colaboratorii săi, făcând posibilă o atât de interesantă și de valoroasă realizare.

Tablou al vieții culturale care depășește granițele Tecuciului și chiar ale țării, revista răspunde tuturor cerințelor unei bune și foarte bune realizări, reprezentând pentru cititorii săi un punct de reper, un mijloc de informare și orientare, de cunoaștere a valorilor, de prețuire.

Revistă de tradiție, „*Tecuciul literar-artistic*” a apărut în 2006, sub conducerea dr. Petru Blaj - director executiv, Eleonora Stamate - redactor șef, Dan Movileanu - redactor-șef adjunct, adunând, de-a lungul timpului, nume de referință în literatura națională.

Cu un număr substanțial de pagini și o periodicitate trimestrială, revista s-a afirmat, deopotrivă, în țară și în străinătate, obținând numeroase premii și diplome.

Lăudabil este și faptul că revista si-a propus să dedice câte un număr unor personalități literare și artistice ale culturii naționale: Mihai Eminescu, Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Cezar Ivănescu.

Având, la început, numele **TECUCIUL CULTURAL**, revista a apărut pe o hârtie modestă, cu un editorial al doctorului Constantin

Teodorescu, cu binecuvântarea IPS Casian. Tipărirea la Bacău a primelor zece numere a fost asigurată de Dr. Teodorescu, contribuind, apoi, financiar, preoții Croitoru, Gabor, Manuel Balan, Vasile Ionel, Dr. P. Blaj și poetul C. Oancă.

În prezent, revista apare în condiții grafice deosebite, cu sprijinul Consiliului Local Tecuci, prin Biblioteca Municipală „Ștefan Petică”. Sunt demne de

reținut, afirmațiile emoționante din cuvântul doctorului P. Blaj, la aniversarea a 6 ani de la apariția revistei: „Revista există și va exista atât timp cât în Tecuci vor fi oameni iubitori de literatură. Ce apare în revistă e hrănit pentru sufletele cititorilor; nu conține cuvinte obscene sau atacuri la persoană. Confruntarea de idei este benefică, dar într-un cadru civilizată, creștin, clăditor”.

Revistă de cultură, opinie și informare, a obținut Premiul de Excelență pentru reviste - diploma și trofeul, la Festivalul Alecsandriada de la Bacău, ocazie cu care redactorul-șef al publicației, poeta Eleonora Stamate declară, cu vădită emoție: „În sfârșit, bunul Dumnezeu a întors fața către mine, către efortul pe care-l fac de 12 ani, pentru ca orașul Tecuci să se bucure de brend-ul cultural - „**TECUCIUL LITERAR - ARTISTIC**, revistă europeană de mare succes în țară și în străinătate”.

Articole, poeme, critică și istorie literară, având semnăturile unor autori deosebiți, precum regretatul Dionisie Duma, regretatul Nicolae Dabija, Adrian Dinu Racheru, Livia Ciupercă, Angela Baci, Vasile Sevastre Ghican, Theodor Parapiru, Radu Vladimir, A.G. Secară, Gabriel Gherbăluță, Mihail Pohrib au apărut în paginile revistei de-a lungul timpului.

Materialele publicate în revistă, fie că este vorba de interviuri, impresii de călătorie, evenimente istorice și sociale privind destinul României, sau de creații literare - poezie, proză, teatru, cronici plastice, comemorări demonstrează preocuparea autorilor lor de a contribui atât la realizarea revistei cât și la prestigiul ei: Ilie Zanfir, Nicolae Scurtu, Lucia Olaru Nenati, Ștefan Munteanu, Petre, Angela Baci, Daniel Maziliu, Ana Dobre, Tase Dănăilă, Katia Nanu, sunt doar câteva nume.

La capitolul Poesis au semnat, printe alții: Nicolae Dabija, Daniel Corbu, Eleonora Stamate, Sterian Vicol, Valeriu Valegvi, Romeo Ioan Roșianu, Constantin Oancă, Adrian Alui Gheorghe, Marin Moscu, Marin Mîrza, Vasile Sevastre Ghican, Mirela Ianuș-Dinga, Mihaela Gudană, Ileana Georgescu-Tulică, Adrian Racaru, Petre Stoica, Vasile Mandric, Mihai Merticaru, Ștefan Dincescu, Nicolae Mihai, Mihai Ștefăniu, Mihaela Aionesei, Mirela Ianuș-Dinga.

Nu ne rămâne decât să urăm, atât revistei cât și realizatorilor ei: dr. Petru Blaj, poezilor Eleonora Stamate, Dan Movileanu și tuturor colaboratorilor viață lungă, multe și frumoase realizări!

Ileana GEORGESCU-TULICĂ

„TECUCIUL LITERAR-ARTISTIC” - O REVISTĂ VIE ȘI NECESARĂ

O poveste care pare ireală dar adevărată. Au trecut 15 ani de când un grup de idealști ce păreau niște aventurieri culturali au înțeles sensul adânc al unei reflecții: *Cuvântul are într-însul o vatră în care arde jăratecul Vieții*-cum spunea V.Voiculescu. Acesta a fost crezul când omul care a înțeles că rostul său este să aducă un plus de frumusețe lumii, dr. CONSTANTIN TEODORESCU, a adunat în jurul său un grup de colaboratori pe criterii de el intuite pentru a aduce la lumina zilei o revistă: *Tecuciul cultural*, care avea să devină ea însăși o lumină. Scopul ei a fost dintr-un început declarat: să extragă omul din haosul lumii, să îl ajute să își găsească echilibrul și pacea lăuntrică într-un timp când spiritual îi este agresat de preocupări și ispite de dincolo de nevoile sale firești, să-i ofere o alternativă.

În fruntea acestui colectiv a fost inspirat aleasă, poeta Eleonora Stamate, despre care vom face mai jos câteva considerații.

Colaborarea cu dr.Teodorescu a fost pasageră dar benefică. *Tecuciul cultural* a devenit *Tecuciul literar artistic* din motive pe care dorim să le uităm dar a fost de un bun augur.

Când aproape să clacăm din lipsă de susținere financiară, când noii înburgheziți aveau alergie la actul de cultură, obsesia lor fiind să își ridice viloaice pe cât de grotești pe atât de agresive pentru armonia ambientului, destinul ni l-a adus în cale pe dr.Petru Blaj. Despre acest Om dacă ar fi să îl restrâng într-o definiție așa spune doar atât: a fost și continuă să fie o lumină în labirintul întunerului. Domnia sa a fost salvarea revistei de la pieirea pe care unii și-o doreau cu râvnă. Istoria acestei reviste își are partea ei de frumusețe.

Parcursul ei nu a fost neted. Au existat momente de neuitat, prin satisfacțiile oferite de lucrul bine făcut și cu folos, dar și intrigi care trebuiesc uitate. Important este că astăzi, la moment aniversar de 15 ani și 60 de numere este nu numai cea mai longevivă dintre publicațiile tecucene care au existat în timp dar și cu o prestanță care o așează pe aceeași linie cu cele mai valoroase publicații ale genului literar.

Privind în urmă, acum spunem că a fost o frumoasă provocare dar atunci părea o aventură culturală. Trăiesc cu nostalgie momentele care ne-au oferit satisfacții intelectuale începând cu primul număr, cu un interviu al Înalt Prea sfințitului Cassian și cu binecuvântarea sa care a avut efecte benefice în timp. Nume de înaltă cultură națională care participă la facerea ei prin flacăra lor lăuntrică îi ridică constant cota valorică.

Poeta Eleonora Stamate care prin trudnicia sa și intuiția de a atrage valori ale literaturii, prin pasiunea totală și simțul estetic și-a încrustat definitiv numele pe panoplia culturii tecucene, merită toată prețuirea pe care i-o acordăm. Fără pasiunea și perseverența sa, cu care a înfruntat multe sincope, revista ar fi fost moartă înainte de a se naște.

Aceleași cuvinte de apreciere li se cuvin și *frumoșilor nebuni* din componența redacției care au înțeles că numai ceea ce se face prin trudă are durată.

Fie ca revista să se afle într-un permanent crescendo în piesajul cultural național.

Tase DĂNĂILĂ

LA ANIVERSARĂ

Ajunsă la al 60-lea număr și la al 15-lea an al apariției sale, revista „Tecuciul literar și artistic” este la vârsta maturității depline. A rezistat, am spune, eroic, pentru o revistă de literatură, în aceste vremuri în care... mai mult se scrie decât se citește. Dar a învins datorită colectivului de redacție ambițios și profesionist, a calității autorilor și, mai ales, a acelu „Mecena” tecucean îndrăgostit de literatură, care știe că fără cultură țara aceasta nu are nicio șansă.

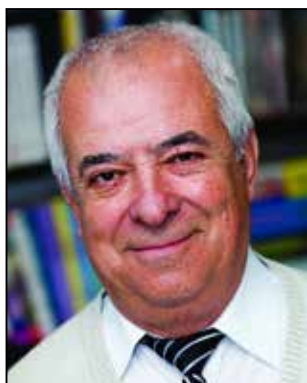
M-am înscris printre colaboratorii acestei reviste, cu încrederea că cititorii sunt frați ai mei de peste drum, de care mă desparte distanța, nu și timpul, care mă înțeleg și vibrează alături de mine, în căutarea esenței și a frumosului, deci a adevărului. Și așa cred că simt toți cei care publică în paginile sale, fie că sunt din localitate, din județ, din țară sau chiar de peste mări și țări. Publicăm cu speranța de a fi citați și înțeleși. Cititul și scrisul se

învață de pe băncile școlii. Înțelesul este deja rodul imaginației și al dăruirii fiecăruia.

Mulțumim celor care ne iubesc cuvintele și le trimit mai departe în lume! Mulțumim celor care trudes în culisele redacției și mulțumim celor care fac posibilă apariția trimestrială a acestei făclii care arde neîncetat și ne luminează pe toți!

Violeta IONESCU

O REVISTĂ SINGURĂ PRINTRE SCRITORII

Șaizeci de ediții de revistă literară sunt precum ar veșnici șaizeci de inimi într-un singur piept: literatura țării la noi acasă; precum unei mirese i s-ar șeza pe frunte 60 de stele venite, chemate din 15 constelații, ani și destine, pentru a da românului (pentru a câta oară?) nobila onoare de a i se spune poet.

Cred și continui să simt, că fericirii îi stă bine pe acolo pe unde Dumnezeu trece zilnic, și o va face veșnic, pentru că ce poate fi mai albastru decât un Voroneț de Tecuci literar și artistic?

Iată-ne deci în postura de a avea și noi cu ce ne mândri, o revistă zidită de oameni cu har, care știu ce să ceară luminii din cuvânt, pentru că dacă nu ar exista nu am avea ce povesti și nici neputincioșii ce bârfi.

Să sculpezi în cuvând ideea, este fapta de credință a unei nații peste care milenii de trudă și-au lăsat amprentele, ca astfel povara trecerii noastre să o simțim întregă. Dacă un popor nu ar avea la temelie sa, sângele celor care l-au născut, nu am putea nici noi, cu tot destinul turbat al vremurilor, să fim noi înșine, să nu ne fie rușine că suntem români și astfel rănilor noastre să devină trepte de mândrie pentru cei care vin.

Iată deci o revistă literară care trăiește și rezistă doar din iubirea de frumos iar frumosul dăruit zilnic celor în stare să-l priceapă, să-i dea noi valențe spirituale, să poată fi înălțat până acolo unde adâncurile dăruite românului încep să înflorească. Și e bine că facem parte dintre cei cu suflete mari, în această casă a noastră aproape dumnezeiască...

De ce să coborâm până la înălțimea invidiei celor învinși, când orice român poate fi un Athos, o Himalae, un Paradis, adică ceea ce de fapt există și trăiesc de veacuri în mănăstirile țării?

Concluzie: Dacă unui cuvânt îi pui în cârcă mai mult decât poate să ducă, acesta îți va deveni dușman!

Fericit ca o roată de rezervă.

Vasile Sevastre GHICAN

Tecuci
18 mai 2021

Felicitările mele pentru apariția celor 60 de numere la care a ajuns revista „Tecuciul literar-artistic” după 15 ani de apariție neîntreruptă. În aceste vremuri de vitregie pentru cultura românească cea adevărată (care, după toate probabilitățile, nu vor dispărea) e un adevărat sacrificiu, demn de toată lauda, pentru mâna de oameni care a întreținut focul spre a nu se stinge, iar dacă omul-forțe, poeta Eleonora Stamate, n-ar fi fost în fruntea lor, nu știu ce s-ar fi ales de soarta publicației noastre. În ea se oglindește nu numai viața literar-artistică locală, ci și cea națională. Încă o dată felicitări pentru tenacitate, calitate și bun-gust pe care le adresez atât colectivului redacțional, dar mai ales omului și poetului din fruntea acesteia, Eleonora Stamate !

Constantin OANĂ

REVISTA „TECUCIUL LITERAR-ARTISTIC”

LA VÂRSTA FETELOR ÎN FLOARE

Citesc și recitesc mereu, cu o plăcere sporită, „Tecuciul literar-artistic” „Revistă europeană de cultură, opinie și informare” apărută „Cu sprijinul Consiliului Local Tecuci prin Biblioteca Municipală „Ștefan Petică”. O citesc de pe când avea un alt format și un alt grup redacțional, bucurie datorată doctorului Constantin Teodorescu, un adevărat Mecena al Tecuciului și al Bârladului deopotrivă.

Revista împlinește acum vârsta de 15 ani. Din colectivul redacțional fac parte nume de prestigiu în cultura română și europeană: regretații C. D. Zeletin și Nicolae Dabija, academicienii Mihai Cimpoi și Vasile Tărășeanu și viitorii academicieni prof. Dr. Theodor Codreanu, strălucitul eminescolog, prof. dr. Mircea Platon, prof. dr. Lucia Olaru Nenati, precum și gălățenii (tecuceni) Constantin Oancă, Tănase Dănăilă, A. G. Secară, Ștefan Andronache, Vladimir Radu, Livia Ciupercă și alții. Director executiv este dr. Petru Blaj, redactor-șef neobosita Eleonora Stamate și redactor-șef adjunct Dan Movileanu. Tehnoredactarea este asigurată de Eleonora Stamate și diligentul Bogdan Artene.

Revista de suflet, „Tecuciul literar-artistic” are cultul valorilor tecucene, în primul rând.

Orașul Tecuci a dat țării, până în prezent, 14 academicieni dintre care amintim pe istoricul Mihai Borza, lingvistul Iorgu Iordan, istoricul Vasile Pârvan, pictorul Gheorghe Petrașcu, profesorul Anghel N. Rugină, inginerul Anghel Saligny, iar ușile Academiei trebuie să rămână deschise.

Tecuciul are personalități culturale de primă mărime în domeniul literaturii, începând cu primul mare poet simbolist român Ștefan Petică și continuând cu autori din zilele noastre, pe unii dintre ei i-am amintit deja.

În paginile revistei au fost elogiați: Ștefan Petică, Mihai Eminescu („Arheul spiritualității românești”, după Theodor Codreanu), Costache Conachi, Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Cezar Ivănescu, Alexandru Vlahuță, Grigore Vieru, Nicolae Dabija, Nichita Stănescu, Nicolae Labiș, Calistrat Hogaș, Ion Creangă, Leo Butnaru, Aurel Brumă, Calistrat Costin, și lista ar putea continua.

Dintre colaboratori menționăm pe universitarul Adrian Dinu Rachieru, pe criticul literar Theodor Codreanu, pe Ștefan Munteanu, Petre Isachi, Tase Dănăilă, Paul Blaj, Petruș Andrei, Ștefan Andronache, Theodor Parapiru, Angela Baciuc, Ghiță Nazare, Violeta Daniela Mândru, Mihaela Gudană și încă mulți alții.

Primul criteriu cerut colaboratorilor de către colectivul redacțional este, desigur, cel estetic dar și etic, orice operă literară având și o valoare morală, așa cum cerea părintele criticii științifice românești Titu Maiorescu.

Poate că pe viitor, n-ar fi lipsit de importanță și umorul românesc din aforisme, epigrame, schițe, reportaje, proză scurtă pentru că, nu-i așa, trăim într-o „Țară tristă plină de umor.” (George Bacovia)

Citesc și recitesc mereu, cu o plăcere sporită „Tecuciul literar-artistic”, o revistă pe gustul inimii mele, de aceea urez tuturor spor în condei și-n idei, multă sănătate și un sincer și călduros La mulți ani!

Un cuvânt de laudă pentru scriitoarea Eleonora Stamate, despre opera căreia am scris în câteva rânduri, ca semn de aleasă prețuire, un adevărat factotum pentru „Tecuciul literar-artistic”.

Acrostih

Tecuciul literar-artistic
 E o revistă de valoare
 Ce-și dovedește harul christic
 Uimind prin toată-a ei splendoare
 Cu-adevărate poezie
 Iar prozele ce-s publicate
 Unesc un strop de fantezie
 La cruda noastră realitate.

Luptând cu mâna de cuvinte
 Lubește ritmul și măsura
 Te du cu gândul înainte
 Ea nu prea agreează ura
 Reînviind povești și mituri,
 Acum când lumea-i bulversată,
 Rămase în bătrâne schituri.

Arată calea-adevărată,
 Românii, cât mai au tradiții,
 Trăiesc în vatra luminată
 Iubind ce le spun neofiiții
 Si arta binecuvântată,
 Tecuciul merită osana
 I-aș scrie-un imn frumos cu pana,
 Cu un vechi de-mi umple cana.

Petruș ANDREI

LEGĂTURA TECUCIULUI CU ȚARA, CU ROMÂNII DE PRETUTINDENI

De 15 ani, *Tecuciul literar-artistic* reprezintă o punte de legătură dintre urbea de la Poarta de Sud a Moldovei, istoricul Tecuci, cu țara, cu românii de pretutindeni. De fapt, cele 60 de numere ale revistei demonstrează că este o publicație apreciată și iubită de cititori, așteptată cu interes număr de număr. Alături de tecuceni și gălățeni, în paginile revistei tecucene semnează personalități din întreg spațiul românesc, din întreaga diasporă românească, scriitori, artiști, istorici, istorici și critici literari, oameni de știință și cultură etc.

În efortul lăudabil de a edita această publicație, cu peste 150 de pagini, sunt alături de redactorul-șef, poeta Eleonora Stamate, membrii Redacției și ai Colegiului editorial, sutele de colaboratori statornici care, număr de număr, asigură conținutul bogat și diversificat al revistei. De asemenea, merită evidențiată contribuția Consiliului Local și a Primăriei Tecuci, a Bibliotecii „Ștefan Petică” la susținerea materială și promovarea revistei de suflet a tecucenilor.

La mulți ani, dragă revistă!

Ghiță NAZARE,
directorul revistei *Școala gălățeană*

Portret în peniță

ALINA IONESCU - CEREI

Profesoara **Alina Ionescu - Cerei**, este absolventă a secției de Arte plastice din Academia de Arte „Nicolae Grigorescu” București. Este o personalitate remarcabilă a școlii tecucene, om de aleasă cultură și implicat în manifestările culturale de-a lungul unei cariere strălucite, pasionată de muzică, teatru și design vestimentar.

Grafica de carte ocupă un loc important în preocupările artistei: ilustrează lucrări didactice, reviste pentru copii și adolescenți, execută diverse picturi murale, colaje grafice, frize etc. Găzduim în numărul actual al revistei „*Tecuciul literar-artistic*” lucrări de grafică selectate dintre creațiile autoarei.

ESEU

LIVIU RUSU DESPRE ANTISCHOPENHAUERISMUL LUI EMINESCU (III)

► Ștefan MUNTEANU

Cel de-al șaselea capitol, intitulat *Perspectiva profunzimii la Eminescu*, urmărește radiografierea operei poetului în perspectiva profunzimii. Fără a repeta prea mult, trebuie să reamintesc liniile esențiale ale strădaniei lui Liviu Rusu. Autorul, mai întâi vine parcă să facă un cadou poetului-cugetător, constatând că în primii ani de creație poetică se manifesta ca un spirit critic. „Între timp însă se aprofundează tot mai mult în studiul lui Schopenhauer. Nemulțumirea față de lumea în care trăiește va continua, va ajunge să scrie poezii de cea mai autentică revoltă, scurgerea versurilor, ritmul lor, căldura argumentării ne fac să simțim din primul moment că este vorba de o convingere ieșită din adâncul inimii, dar iată, brusc intervine o idee nouă: renunțarea la luptă, conceperea lumii ca un vis al neființei, ideea că totul stă pe loc, orice efort este zadarnic. Este imposibil să nu sesizăm că s-a deviat de la logica internă a poeziilor respective, că a intervenit o idee care nu este pe linia firească a căldurii lăuntrice, deci nu-l exprimă pe adevăratul Eminescu” (*Idem*, p. 52-53).

Cum explică autorul această cotitură a atitudinii lui Eminescu? Deși presimte că își asumă o misiune imposibilă nu renunță. El consideră că nu trebuie să vorbim de un proces superficial. Ca și cum Eminescu ar fi fost în stare să se scalde în superficialitate. Înțeleg că, dacă nu este un proces superficial, este un proces profund. Autorul ne-a prevenit deja ce înseamnă spirit profund la Eminescu. Înseamnă ceea ce iese „din adâncul inimii sale”, „izvorăște din structurile adânci ale eului său”, din eul autentic. Și totuși – zice Liviu Rusu – în mod brusc se produce cotitura, sub presiunea unui „îmbold puternic”. Îmbold care nu își putea avea originea decât tot în eul autentic. „Această acceptare a teoriei pesimiste, are un îmbold foarte puternic: poetul căuta o justificare ideologică a decepțiilor cauzate de marile neajunsuri ale vieții sociale. În sufletul lui se petrece o zbatere foarte dureroasă... La acestea se adaugă că el însuși a trecut prin cele mai grele încercări, a străbătut diferitele provincii locuite de români îndurând cele mai crunte privațiuni”

(*Idem*, p. 53). Acum înțeleg că dacă îmboldul provine din profunzimea eului, înseamnă că și opțiunea pentru justificarea ideologică a decepțiilor este o satisfacere a necesităților eului profund. Aici cred că Liviu Rusu s-a cam încurcat în explicații. Sigur că aduc o fărâma de adevăr și argumentele lui, însă problema Eminescu nu se reduce doar la atât: „Fire profund scrutătoare, el căuta o explicație a răului din lume, și astfel, împins de vitregiile vieții sociale, se lasă prins de valul pesimist al epocii, refugiindu-se, *teoretic*, într-o ideologie care justifică răul ca un principiu ultim al lumii, preconizând zădărnicia oricărui efort de îndreptare” (*Idem*, p. 54).

Slăbiciunile explicației lui Liviu Rusu vin să-mi întărească convingerea că îl vom înțelege pe Eminescu doar atunci când vom ști cum gândea și trăia viața, cum gândea și trăia filosofia, cum gândea și trăia unitatea poeziei cu filosofia, cum se manifesta el unitar prin inimă și gândire. Tocmai pentru că a fost o „fire profund scrutătoare”, explicația lui Liviu Rusu nu poate fi credibilă.

Oricum, pentru a se face credibil, autorul susține că nu este unic cazul lui Eminescu. „Nu o dată, diferite forme de erudiție, dar mai ales teoretizarea filosofică – izvorâtă, bineînțeles, din valorile epocii – s-a lăsat păgubitor resimțită la unii poeți” (*Idem*, p. 54). Este amintită remarca lui Goethe în legătură cu Schiller și Byron. Este amintit și cazul lui Hölderlin, ba chiar și cazul lui Goethe. Și pentru a justifica asemănarea dintre acești creatori, autorul adaugă: „Acest fenomen se poate observa, în general, la toți creatorii de seamă care se ivesc la marile confluente ale epocilor, la marile cotituri. Așa este și cazul lui Eminescu” (*Idem*, p. 57). O afirmație adevărată doar pe jumătate, întrucât chiar și în asemenea situații nu toți marii creatori au optat pentru teoretizări pesimiste. Fapt este că generalizările nu pot constitui un argument indiscutabil.

Reluându-și convingerea, Liviu Rusu continuă: „Din exemplele pe care le-am citat rezultă clar că de la începutul carierei sale poetul are două linii de manifestare: una care îl leagă de forțele progresului și vine din straturile adânci ale eului său,

din nucleul central al personalității sale creatoare, formând adevăratul *télos* al acesteia, cealaltă, care se suprapune ca un patrimoniu de idei acceptate prin erudiție și frământate în mod teoretic, prin care se atașează de rezistența conservatoare. Aceste linii se pot urmări cu claritate în opera sa” (*Idem*, p. 57). Acum chiar că nu mai știu ce să cred: este vorba despre continuitatea a două linii, ori este o cotitură de la o linie la alta, urmare a opțiunii pentru pesimismul schopenhauerian? Deocamdată mai aflui: „Dar trebuie subliniat faptul deosebit de semnificativ că la Eminescu până și în creațiile vădit schopenhaueriene, în care pesimismul sumbru este punctul de plecare sau ultima concluzie, se străvede sentimentul de apropiere pozitivă față de lume” (*Idem*, p. 59).

Această ultimă idee pare mai împăciuitoare, chiar mai încurajatoare. Pentru justificarea ei autorul analizează poemul *Memento mori*. Iar la capătul analizei conchide: „Se simte din plin cu ce deliciu și încântare ne conduce Eminescu prin cele zugrăvite, încât se impune de la sine constatarea că ceea ce poetul și-a propus *teoretic* să demonstreze, anume că în lume răul este atotstăpânitor, că el animă desfășurarea vieții fără nici o perspectivă luminoasă și fără nici o posibilitate de îndreptare, în gândirea sa poetică este infirmat” (*Idem*, p. 65). Pe scurt, „Idea teoretică a lui Schopenhauer, acceptată de Eminescu pe plan abstract, este binișor dejucată de natura intimă, de straturile autentice ale eului său, care se strecoară cu iscusință și cu multă insistență în decursul demonstrației” (*Idem*, p. 65).

Penultimul capitol, **Lucaefărul**, vine să aducă rezervele autorului față de această capodoperă a literaturii române. „Inima lui Eminescu pulsează în acest poem din plin, fără îndoială, însă, această pulsație, la un moment dat, suferă o abatere de la făgașul autentic pe care a plecat” (*Idem*, p. 83). Liviu Rusu este convins că în *Lucaefărul* se poate descoperi ceva asemănător cu ce s-a petrecut în *Împărat și proletar*. Baza discuției o constituie cunoscuta însemnare făcută de Eminescu, în manuscrisul 2275B, fila 56, privind geneza *Lucaefărului*. Deși am folosit-o și cu alte ocazii, reiau însemnarea, măcar pentru profunzimea, frumusețea și onestitatea ei: „În descrierea unui voiaj în țările române, germanul K. povestește legenda *Lucaefărului*. Aceasta este povestea. Iar înțelesul alegoric ce i-am dat este că, dacă geniul nu cunoaște nici moarte și numele lui scapă de simpla uitare, pe de altă parte însă, pe pământ, nu e capabil de a fi fericit. El n-are moarte, dar n-are nici noroc”. După care, poetul-cugetător adaugă: „Mi s-a părut că soarta Lucaefărului din poveste seamănă mult cu

soarta geniului pe pământ, și i-am dat acest înțeles alegoric”.

Pornind de la această însemnare, Liviu Rusu deduce că „Eminescu și-a propus să illustreze soarta geniului – soarta lui proprie” (*Idem*, p. 84). Constantin Noica, în care cred mai mult, pornind de la aceeași însemnare, este de altă părere: „Două lucruri sunt de reținut de aici: *Întâi*, că nu e vorba direct despre geniu, ci de soarta Lucaefărului (rămâne de văzut ce sens de existență trebuie să i se dea), o soartă căreia cea a geniului doar îi «seamănă mult». Și este de subliniat acest «seamănă mult», care înseamnă mai puțin decât «seamănă», după cum «te iubesc mult» înseamnă mai puțin decât «te iubesc». *În al doilea rând* – și acesta este gândul hotărâtor, care ar trebui să înlăture de la început platitudinea romantică a aspirației către un ideal de neatins –, nu este nici urmă, în propria interpretare a poetului, de neputința și mizeria sufletului pământesc de a se ridica la un ideal, ci e vorba, în chip tulburător, dimpotrivă, de mizeria naturii aceleia generale și superioare, care este geniul sau, în poveste, Lucaefărul” (*Introducere în miracolul eminescian*, Editura Humanitas, București, 2003, p. 359). Prin aceste observații C. Noica eclipsează serios cercetarea lui L. Rusu. Este bine de reținut că textul lui Noica, din care am citat, a fost publicat în revista „Lucaefărul” din 15 mai 1976, cu titlul *Basmul ființei în „Lucaefărul”*. Iar Liviu Rusu, în ediția a II-a a lucrării sale, publicată în volumul „De la Eminescu la Lucian Blaga”, din 1981, nu face nici o referire la Noica.

În fapt, ce-i separă pe cei doi autori? Îi separă perspectiva de abordare. În timp ce Liviu Rusu rămâne în psihologie, C. Noica urcă în ontologie. Iată chiar declarația lui Noica: „Dar deși izvora dintr-un basm, poemul lui Eminescu n-a fost înțeles și ontologic, în ființă, ci prea adesea numai în psihologie, în omenesc” (*Idem*, 357).

Tot pentru o interpretare a *Lucaefărului* din perspectiva ontologiei Archaeusului propune și Tudor Ghiddeanu. „Structura-schemă a archaeusului ființează la Eminescu sub un dublu chip complementar: 1. al exigenței respectării ipseității; și 2. al abaterii, al declinației, al clinamenului, al «jignirii», care dizolvă totul într-un hybris, într-un haos al cărui derivat este Răul în lume, ca posibilitate și realitate... În **Lucaefărul** asistăm la o dublă și reciprocă ieșire din matcă. Inițiativa dintâi aparține fetei, ceea ce este remarcabil pentru consecvența metafizică, deoarece «jignirea» efectivă a archaeusului vine prin omeesc. Aici libertatea reușește să transforme posibilitatea răului în realitatea răului... Punctul culminant al acestei răsturnări îl reprezintă «comerțul» pe care Lucaefărul îl încearcă la părintele celest, spre a fi dezlegat «de greul negrei vecinicii»... Acest drum în

sus al Luceafărului este de fapt un drum în jos, către periferia ființei, căci conduita sa mercantila, dar simplu omenească este la un pas de ireparabilitatea eternă” (Tudor Ghideanu, *Filosofia lui Eminescu*, Editura „Cronica”, Iași, 2004, p. 70-73).

Revenind la *Eminescu și Schopenhauer*, constatăm că, mai departe Liviu Rusu vorbește despre influența lui Schopenhauer. Consideră că tot ce a spus Eminescu despre geniu este aidoma cu viziunea filosofului german. „Putem spune însă că acceptând simbolul din basmul publicat de Kunisch, el a fost întărit în alegerea sa de tot ce știa despre geniu de la Schopenhauer. Fără îndoială că experiența sa personală a avut de asemenea un rol de prim ordin, însă, faptul că, în principiu, și-a pus problema geniului așa cum și-a pus-o, cu coloratura pesimistă, este o influență a lui Schopenhauer” (*Eminescu și Schopenhauer*, p. 85).

Pentru a-și susține poziția, Liviu Rusu păstrează aliniamentele trasate de G. Călinescu: „Teoria schopenhaueriană a genialității a făcut-o Eminescu în *Luceafărul*. Astrul trăiește într-o «sferă» superioară, de unde se smulge cu greu, și e firesc să nu poată fi înțeles de o femeie, dată fiind, principial, lipsa de genialitate a acesteia. Criza sexuală a geniului se vindecă repede, și *Luceafărul* rămâne mai departe în «lumea lui», ca subiect cunoscător” (G. Călinescu, *Opera lui Mihai Eminescu, vol. I*, Editura Minerva, București, 1976, p. 648).

Liviu Rusu, asemenea majorității eminescologilor, urmărește în *Luceafărul*, pe lângă tema geniului, și cosmologia, dar mai ales problematica iubirii eminesciene. „Basmul publicat de Kunisch, *Fata în grădina de aur*, i-a inspirat lui Eminescu un subiect dintr-o lume care îi era atât de familiară: imensitatea cosmosului, lumea constelațiilor. Dar l-a pus de asemenea în fața unei lumi care îi era și mai familiară: iubirea, iubirea a cărei forță vine din străfundul veacurilor și care străbate întreaga natură, făcând-o să cânte într-o grandioasă simfonie. Subiectul îi aprinde imaginația, este după chipul și asemănarea lui” (*Eminescu și Schopenhauer*, p. 85-86). Cu toate acestea, în opinia lui Liviu Rusu poemul *Luceafărul* este inegal „în privința concepției fundamentale” (*Idem*, p. 85).

Să urmărim analiza poemei *Luceafărul*, pe care o propune Liviu Rusu, în perspectiva „profunzimii”. O analiză care, în prima parte, are în centru ideea de iubire ridicată la rangul de principiu cosmic. Altfel spus, în prima parte a poemei *Luceafărul* există „una dintre cele mai sublime preamări a condiției pământești, care s-a scris vreodată: de dragul unei inimi fierbinți, să renunți la tot ce ființează dincolo de vremelnicie... Este un gând cum nu se poate mai înălțător, este tot ce s-a putut cristaliza de esență

mai pură în inima însetată de iubire a lui Eminescu” (*Idem*, p. 87). S-a întâmplat însă – crede Liviu Rusu – ceva nepotrivit pentru curgerea poemului. „O cotitură radicală s-a ivit în desfășurarea poemului, care însă formează și o zdruncinare a logicii lui interne... elanul nemăsurat se îneacă în gol din cauza trădării fiicei pământului” (*Idem*, p. 88). Vrea să ne spună autorul că în această situație spiritul satiric eminescian este nefiresc, este „într-un contrast prea forțat cu atmosfera autentică din partea întâi” (*Idem*, p. 88). Pe scurt: „În partea întâi a poemului ne găsim în domeniul unei arte mari, animată de una dintre cele mai profunde idei care s-a exprimat vreodată în poezie, dar tocmai pentru aceea cititorul, care a pătruns până în adânc aceste pasaje, care s-a cutremurat de măreția ideii exprimate, cu greu poate fi convins de schimbarea ce a intervenit” (*Idem*, p. 89-90). Autorul consideră că este cu mult mai plauzibilă desfășurarea acțiunii în basmul versificat *Fata în grădina de aur* decât în *Luceafărul*. Aceasta deoarece în *Luceafărul* „trădarea Cătălinei izvorăște din motive prea superficiale față de adâncimea și gravitatea din prima parte a poemului, din care motiv nu poate să nu trezească nedumerire în sufletul cititorului” (*Idem*, p. 90).

Liviu Rusu formulează și o consecință ipotetică a acestei situații: „Dacă fata de împărat ar fi rămas fidelă *Luceafărului* plin de văpaie, existența pământească ar fi fost justificată «sub specie aeternitatis»” (*Idem*, p. 90). Ocazie potrivită, crede exegetul, pentru a ne explica de ce Eminescu nu a optat pentru această soluție salvatoare. „A intervenit însă Schopenhauer: lumea în ultima ei esență este pătrunsă de principiul răului, care exclude orice putință de îndreptare, zădărnicește orice efort spre bine, făcând ca ea să fie un câmp al nesfârșitelor suferințe. Iar în sânul acestei lumi, geniu este cel care suferă mai mult, idee care din capul locului

a fost imboldul elaborării *Luceafărului*. Intervine apoi mai ales concepția filosofului german despre femeie, concepție care se suprapune experienței personale a poetului” (*Idem*, p. 90-91). Rezultatul? „Iar rezultatul este profund pesimist: retragerea geniului, plin de dispreț, în lumea rece a indiferenței” (*Idem*, p. 92).

În opinia lui Liviu Rusu concluzia poemei *Luceafărul* nu concordă nici cu viziunea creației populare, care este una optimistă. „Dacă Eminescu a avut drept izvor de inspirație a marelui său poem creația populară, nu-i mai puțin adevărat că concluzia la care ajunge nu-i pe linia creației populare” (*Idem*, p. 96). Mai mult: „Dacă Eminescu în marele său poem s-ar fi ținut de această linie autentică a basmelor noastre populare, putem presupune că luceafărul ar fi coborât la iubita sa plină de farmec, vraja dragostei lor ar fi luminat pământul... Luceafărul, întâlnind mulțimea relilor terestre, putea să le găsească remedii, datorită calităților sale putea să ne ducă într-o lume a năzuințelor creatoare, și iată, am fi avut o nouă versiune, versiune originală, a legendelor faustiene și prometeice, a căror atmosferă grandioasă, de altfel, la începutul poemului se resimte atât de mult” (*Idem*, p. 97-98).

În încheierea analizei poemei *Luceafărul*, Liviu Rusu pune și un fel de concluzie: „Schopenhauer însă a împiedicat acest zbor, care ar fi venit în mod atât de firesc pe linia primelor idei exprimate în poem și pe linia năzuințelor intime ale poetului de scrutare a profunzimilor lumii, de tălmăcire a frumuseților ei și de îndreptare a relilor sociale. Dar – să ni se ierte această îndrăzneală de a colabora cu Eminescu. În orice caz, ajungem și aici la constatarea că fondul prim al inspirației sale poetice, prin adâncimea și gravitatea lui, iese în evidență față de influența de suprafață a teoreticianului pesimist” (*Idem*, p. 98).

Ultimul capitol, denumit „**Antischopenhauerismul lui Eminescu**”, vine ca un fel de recapitulare a pașilor parcurși în capitolele anterioare. Pe lângă argumentele formulate pe parcursul demersului, acum sunt subliniate și alte indicii lămuritoare în sprijinul antischopenhauerismul eminescian. „Înainte de toate, după cum am văzut la început, Schopenhauer desconsideră societatea, problematica socială și de stat o respinge cu ironie, istoria pentru dânsul nu există, iar progresul este un nonsens. Dimpotrivă, Eminescu în toată activitatea sa poetică și jurnalistică se adâncește cu nesaț în studiul istoriei, se ocupă de problemele sociale și politice, criticând cu vehemență relele existente, condus de dorința de a vedea societatea progresând” (*Idem*, p. 101). Acesta este un argument corect și puternic, despre care cred că trebuia să

cântărească mai mult în analiza lui Liviu Rusu. Este bine totuși că „esteticianul psiholog”, cum a fost remarcat, insistă măcar la finalul cărții asupra acestui argument, pe care îl și dezvoltă. „Dar mai ales îl deosebesc fundamental de Schopenhauer raporturile sale cu poporul. Pentru Schopenhauer, acesta nu era decât «canalie suverană» în timp ce Eminescu, pe lângă faptul că n-a încetat să lupte pentru binele lui, îmbrățișează cu toată ardoarea creația populară, recunoscând că din sânul maselor populare se ivesc cele mai înălțătoare idei și năzuințe” (*Idem*, p. 101-102). Ca dovezi în sprijinul acestor afirmații sunt aduse mai multe mărturisiri și însemnări eminesciene. După care exegetul adaugă: „Va admite oricine că această atitudine deschide o adevărată prăpastie între el și Schopenhauer, ea revelează sursa autentică și profundă din care se alimentează întreaga gândire și simțire, concepția sa despre lume și societate” (*Idem*, p. 102-103).

O a doua realitate indicată de Liviu Rusu, care îi deosebește pe cei doi, este atitudinea față de manifestările egoiste. „Mai trebuie subliniat și un alt contrast deosebit de izbitor. Am văzut că una din concluziile esențiale ale filosofiei lui Schopenhauer este egoismul feroce, lupta de exterminare a tuturor contra tuturor. Nimic din această concepție nu străbate în poezia lui Eminescu” (*Idem*, p. 103).

Pentru a oferi o explicație împăciuitoare acestei situații contradictorii, Liviu Rusu, consecvent formației sale de „estetician psiholog”, sacrifică unitatea și sfericitatea vieții sufletești a poetului-cugetător. Convins fiind că problematica raporturilor dintre Eminescu și Schopenhauer nu poate fi ocolită, propune ca metodologie de analiză perspectiva profunzimii. „Important însă este să vedem la ce nivel al complexității sufletești s-a săvârșit influența despre care se vorbește, dacă poetul și-a însușit până în cutele adânci ale ființei concepția filosofului german. Evident, nu trebuie să uităm că Eminescu, ca atâția alții din epoca sa, era pregătit pentru a se adânci în doctrine pesimiste, și aceasta din cauza condițiilor sociale contemporane lui” (*Idem*, p. 104). Pentru mai multă claritate, autorul adaugă: „În orice caz, la Eminescu dispoziția de a aprofunda o filosofie pesimistă era pregătită. Această dispoziție, de origine socială, i-a netezit drumul spre cercul de idei al lui Schopenhauer. Apoi a intervenit un alt factor important: puterea de seducție a acestui gânditor” (*Idem*, p. 105).

Urmează un fel de concluzie a cărții: „Recapitulând în linii mari expunerea noastră, ajungem la concluzia că personalitatea creatoare a lui Eminescu este cu mult mai complexă decât pare la prima vedere” (*Idem*, p. 106). Aici autorul are dreptate. Numai că, în loc să vadă într-o

unitate această complexitate, uitând că vorbește de forța creatoare a unui geniu, propune un fel de simplificare, o secționare pe straturi. „Credem că în această complexitate se pot distinge trei straturi, trei niveluri fundamentale, din care se formează trei fețe caracteristice ale operei sale, fiind, bineînțeles, conștienți că nu poate fi vorba de entități izolate bine diferențiate, ci de straturi care se întrepătrund, în sânul cărora însă se desenează anumite fire directe destul de clare” (*Idem*, p. 106).

Este adevărat că Liviu Rusu a fost specialist și în psihologia creației, dar, în acest caz, parcă prea sfidează cititorii. Oricum, să mergem mai departe pentru a vedea rostul celor trei straturi.

„Primul strat este cel mai profund, din el ies pornirile și năzuințele cele mai autentice, cele mai elementare ale poetului. Din dinamica lui izvorăște entuziasmul poetului în fața frumuseții lumii, susținută de iubire, armonie, de o viață exultantă. Un optimism viguros caracterizează aceste porniri, poetul nu vede decât ceea ce este bun și frumos” (*Idem*, p. 106).

„Al doilea strat este cel al criticii constructive. Poetul nu se lasă sedus numai de viziunea unui optimism excesiv. În contrast cu frumusețea și armonia lumii, el constată mulțimea relelor sociale, care îl îndeamnă la cea mai aspră critică. Această critică însă, chiar și atunci când nu ni se indică remediul, este de natură constructivă, conținând speranța unei îndreptări. Prin urmare, gemenele ei este tot în stratul optimismului, fiindcă viziunea unei lumi ideale, care nu poate fi decât frumoasă și bună, este cea care îl îndeamnă pe poet să iasă pe terenul luptei” (*Idem*, p. 106-107).

„Al treilea strat este cel al pesimismului. Poetul, plecând de la relele sociale pe care nu poate să nu le constate, se lasă sedus de o teorie expusă cu multă abilitate și putere de sugestie, în baza căreia relele existente sunt considerate drept un reflex al răului care rezidă în stratul fundamental al lumii, în însăși esența ei, făcând ca orice efort de îndreptare să fie de prisos. Este o concepție în vădită contradicție cu tendințele precedente și neconținut contrazisă, în cele mai multe cazuri chiar în sânul aceleiași creații, de pornirile autentice ale poetului” (*Idem*, p. 107).

Greu de acceptat această stratificare, mai ales când vorbim de genialul Eminescu. Intuiesc chiar că o asemenea procedură nu ar fi elocventă nici pentru un om obișnuit. Deocamdată să vedem cum este dusă explicația mai departe. „În orice caz, trebuie să subliniem caracterul specific al creațiilor care au răsărit din diferitele straturi. Primele două categorii, cele alimentate din fondul autentic, adică, pe de o parte cele în care preamărește frumusețea

lumii, cu armonia ei și cu iubirea care o animă, pe de altă parte, cele în care poetul are ieșiri vehemente împotriva relelor pe care vrea să le vadă îndreptate – toate acestea ne câștigă adeziunea fără nici o rezervă. Ele nu fac apel la concepte și la teoretizări, ci conving nemijlocit prin imaginile și datele de mare putere de sugestie” (*Idem*, p. 107-108). Ce se întâmplă cu cea de-a treia categorie? „În schimb, creațiile sau fragmentele de creație care fac parte din a treia categorie nu trezesc o adeziune necondiționată, nu exprimă o gândire în imagini, ci fac apel la concepte și teorii, și nu oricine este de acord că lumea, în fond, este un vis al neînțelegerii și că este stăpânită de un rău iremediabil” (*Idem*, p. 108).

De aici și mult discutata concluzie: „Adevărata filosofie a lui Eminescu nu trebuie s-o căutăm în aceste teoretizări, care în ansamblul lor formează o filosofie *căutată*, fără aderențe solide, până la rădăcini, în ființa sa intimă. Adevărata lui filosofie, gândirea lui cu adevărat personală este cea *cântată*, cea care se exprimă prin ideile sale poetice, adică totalitatea gândurilor și sentimentelor ieșite din străfundul inimii, concretizate în imagini neîntrecute și purtate de ritmul și melodia fără pereche a versurilor sale. În ele pulsează ca într-o grandioasă simfonie dragostea față de oameni, admirația față de lume și univers, convingerea adânc trăită că oricâte suferințe ar fi în lume și oricâte rele s-ar ivi în cale, viața merită să fie trăită și merită toate eforturile pentru a o duce pe căile marilor idealuri. Acesta este «tonul sufletului» eminescian, în care este cu adevărat el însuși” (*Idem*, p. 108-109).

Acum, după ce am urmărit demersul lui Liviu Rusu, condus cu precădere de pe poziții marxiste și, după ce am aflat și concluzia autorului, un admirator declarat al lui G. Călinescu, înțeleg mai bine de ce cartea a provocat atâtea polemici.

REEDITĂRI

MIHAIL EMINESCU. STUDIU CRITIC * DE NICOLAE PETRAȘCU

► Vladimir RADU

Rămâne Titu Maiorescu unicul fondator al „mitului Eminescu” în cultura noastră?

Supunem atenției cititorilor revistei „*Tecuciul literar și artistic*” o recentă reeditare a unei lucrări intrată într-un nedrept anonimat: „*Mihail Eminescu. Studiu critic*”, purtând semnătura unui contemporan, Nicolae Petrașcu, om de cultură și prieten al poetului național. Continuăm astfel materialele prezentate în nr. 56 al revistei.

Precizarea autorului despre lucrarea aceasta de istorie, critică și memorialistică literară la care dorim în cele de mai jos a ne referi, trebuie reținută și aprofundată: „*Acest studiu s'a publicat pentru întâia oară în Convorbiri literare, anii 1890 și 1891*”. Să reținem acest detaliu semnificativ de cultură națională și faptul că ne aflăm în fața unui document remarcabil de istorie și critică literară, pe nedrept intrat în conul de umbră al timpului și al timpurilor. Este printre primele lucrări despre viața și opera lui Mihail Eminescu, iar publicarea în volum în formă „revizuită” oferise încă de pe atunci o valoroasă și credibilă sursă în dezvoltarea și consolidarea „Mitului Eminescu”.

Studiul propune o Introducere în care autorul apreciază că „*opera unui poet care se impune și fixează o limbă quasi-absolută, este un monument*”. Însemnătatea și proporțiile acestui monument pot fi înțelese după

lungi reflecții. În mod explicabil doar parțial pentru un înaintaș al „eminescologilor” de mai târziu, Nicolae Petrașcu „*închină* acest Studiu critic domnului Titu Maiorescu” recunoscând astfel „*pe întemeitorul criticei noastre literare, din convorbirile cărui am profitat, pe omul de gust, care a fixat cel întâi pe Eminescu și l-a urmărit de aproape...*”.

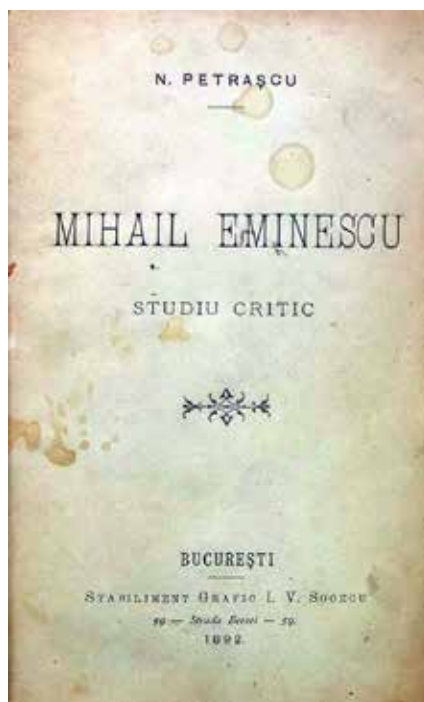
Ca și Maiorescu în studiul său „*Eminescu și poeziile lui*”, Nicolae Petrașcu susține că poezia lui Eminescu a înrăurit gustul literar al timpului prin ideile și formele acesteia. Consideră că e de mare interes „*a ne da seama de individualitatea omului Mihail Eminescu, și de a cerceta care au fost mijloacele operei spre a ajunge la un asemenea rezultat*”.

Studiul acesta critic amplu de peste 160 de pagini, este structurat astfel:

Introducere; I - Viața lui; II - Mijloace de formă; III - Mijloace de gândire; Pesimismul lui; Idealul lui; Simțirea sa; Natura; Societatea; Concluzii.

Consemnări despre viața lui Mihail Eminescu

În partea I a studiului intitulată „*Viața lui*”, autorul se oprește, în mod firesc, asupra biografiei poetului, chiar dacă inițial formulează aserțiunea că „*ceea ce ne interesează mai întâi la un poet este opera lui*”. Viața lui (prin care se aseamănă cu noi toți, are o importanță secundară, înlesnind numai înțelegerea și explicarea operei sale”. Aici

Petrașcu se situează între Maiorescu, Gherea și Călinescu. Consideră la rândul-i exagerată ideea unor critici literari contemporani că viața unui scriitor determină masiv opera acestuia.

Despre data și locul nașterii lui Eminescu se continuă șirul controverselor: 20 decembrie 1849 este preluată ca dată a nașterii poetului din registrul Convorbirilor literare; în matricolele gimnaziului din Cernăuți era notată data de 14 decembrie 1849; aceste date îl conduc spre concluzia că pe mormântul poetului s-a trecut în mod greșit anul 1850.

Regăsim apoi date despre părinții lui Eminescu, Gheorghe Eminovici și Raluca Iurașcu, despre copilăria petrecută la Ipotești într-o natură fermecătoare care „va apărea ca un fond statornic al operei și al caracterului” poetului care „era bun și blând, deși câteodată nemlădios”, despre școala primară la Cernăuți în anul 1860 cu Aron Pumnul „care îi propusese schimbarea numelui din Eminovici în Eminescu”, despre repetenția în clasa a II-a gimnazială reluată până în aprilie 1863 și continuată ca *privatist*.

Consemnând faptul că în 1864 Eminescu profită de prezența trupei de teatru a doamnei Fani Tardini și a fraților Vlădicescu în zona Botoșani și Cernăuți, biograful scrupulos detaliază argumentat rolul teatrului în reînvierea spiritului național, mișcare cu larg ecou în rândul tinerei generații. Reproduce de altfel textul a cinci strofe din poezia „*La moartea lui Aron Pumnul*” din broșura „*Lăcrămișoarele învățăceilor gimnaziști*”. Aflăm tot din paginile studiului despre peregrinările timp de un an prin țară, după care tânărul poet ajunge la București „ca scriitor de piese” (transcria textele pentru actori) în trupa lui Pascaly; cazat într-o mansardă întunecoasă, apoi într-un grajd unde îl va afla tânărul I.L.Caragiale. Aici autorul studiului rezonază cu argumentul maiorescian că M.Eminescu nu se lăsa influențat de mizeria vieții zilnice, pe care o ignora.¹⁾

Mai târziu, ajutat din nou de tatăl său, Eminescu pleacă prin țară (la Blaj iar apoi la Viena unde „orizontul vederilor sale se lărgi”- de la clasici la decadenti; pe cronicarii și pe poeții noștri” îi avea cu forma limbii lor învățați pe dinafară”. Mihai Eminescu considera că „*te naști poet, nu devii și nu rămâi poet decât învățând și nutrinde talentul tău prin studiu*”.

Nicolae Petrașcu amintește de poeziile eminesciene de debut: *Dulce Bucovină, Venere și madonă, Mortua est*, creații care din revista Familia de la Pesta ajung la Iacob Negruzzi, redactor al Convorbirilor literare și apoi la Maiorescu, mentorul Junimii, „care văzu că în aceste strofe se anunță un nume”(anul 1870). Pentru Eminescu cel de atunci idealul era lumea gândurilor, entuziasmul

și patriotismul cald care veneau după o epocă „de străinism”, de aceea își susține asprimea unor versuri din poemul Epigonii, în ciuda confrăților poeți care le considerau ca antiteze exagerate, prea puternice la adresa contemporanilor.

Întâlnirea lui Iacob Negruzzi la Viena cu Eminescu și pregătirile pentru serbările de la Mănăstirea Putna când studenții organizatori dormeau în fân în clopotnița bisericii sunt pagini de un pitoresc aparte și rămân memorabile chiar și pentru cititorul de astăzi. Periplusul poetului Eminescu prin țară continuă la Iași, unde a fost numit director al Bibliotecii. Aici a întâlnit-o prima oară pe Veronica Micle, pe care o va cunoaște apoi la Viena. Autorul notelor biografice oferă detalii despre chipul frumos și delicat al acestei femei și despre pasiunea lui Eminescu pentru ea, cu trimitere către poezia *Dorința* ca reflectare în operă a unor trăiri sentimentale din viața reală, completate de fragmente din alte creații eminesciene de tinerețe, în alternanță cu versuri la fel de pasionale ale Veronicăi.²⁾

Ne atrag atenția câteva aprecieri personale ale autorului acestui studiu despre momentul când citea Eminescu vreuna dintre poeziile sale: „*era o sărbătoare în cercul Junimii*”, tânărul poet stârnea entuziasmul și aprecierile tuturor, mai puțin gustate fiind de reprezentanții generației mai vârstnice printre care B.P.Hasdeu.

A căzut guvernul iar Eminescu a fost scos din funcție. Pleacă la București unde va fi numit redactor la ziarul Timpul, organ al Partidului Conservator. „*Cam în vremea asta l-am văzut pentru întâia oară pe Eminescu*”,- mărturisește Nicolae Petrașcu, adăugând o mai veche zicere a poetului francez Lamartine: „*Se zice că omul nu e încă mort cât timp trăiesc cei care l-au văzut și-și aduc aminte de el*”. Poate fi acesta un argument în plus despre utilitatea și necesitatea publicării respectivelor „studii critice” apărute la așa de puțin timp după trecerea în eternitate a genialului Eminescu...

Un portret eminescian inedit

Redăm câteva elemente ale unui portret spiritual, așa cum l-a perceput intelectualul și omul de cultură din acele vremuri, N. Petrașcu, cucerit de „*vorba lui înceată și gândită, cu mișcările lui stângace, cu râsul plin și naiv*” pe care îl ține minte în secvențe active diverse: „*se așeza la masa lui de brad, pe care aprindea mașina de cafea, muia condeiul în cerneală sau își făcea articolul de gazetă*”... „*Așa era viața lui. De onoruri, de fericirile de din afară, de avere, nici că se gândea*”. Oferă două exemple grăitoare: primirea la palat unde regina Elisabeta „*Carmen Sylva*” dorise a-l cunoaște, nu i-a produs

o mare plăcere. Dimpotrivă, poetul îi va reproșa lui Titu Maiorescu faptul că „îl prezentase într-un fel de spectacol” pe care nu l-a agreat. Aceeași atitudine o are și atunci când refuză medalia „Bene merenti”, fapt consemnat ulterior de mai multe surse biografice.

Un spațiu generos este acordat evocării momentului 5 iunie 1883, de la Iași, la dezvelirea statuii lui Ștefan cel Mare. Eminescu era trimis al ziarului Timpul, dar pregătise și poezia *Doina (De la Nistru până la Tisa)* pe care nu a mai citit-o la momentul festiv, retrăgându-se „singur, nevăzut și neștiut de nimeni”.

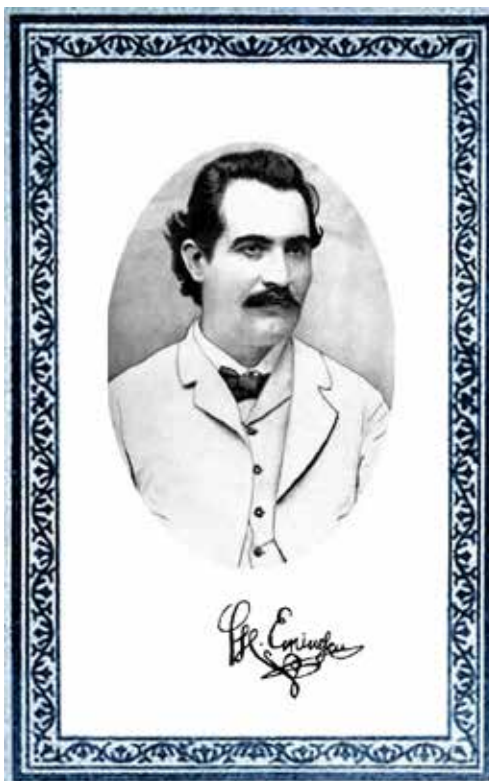
În alte episoade aflăm că Veronica Micle, rămasă văduvă, veni la București după „Eminul ei drag” însă acesta se îndrăgostise de o altă femeie „de pe lângă plopii fără soț” (doamna P – actrița Poenaru), apoi se apropiase de doamna K – e vorba de Mite Kremnitz, cumnata lui Maiorescu, frumoasă și fragedă „ca floarea albă de cireș”. Formulează la rândul-i observația că „toate aceste femei s-au apropiat de prototipul mistic al lui Eminescu”. Doar atât!

Cu tristețe în suflet descrie momentele dramatice prin care Eminescu va trece în anii următori din cauza nemiloasei boli ce îi cuprinse mai întâi mintea și mai apoi trupul. Detaliază ca martor contemporan episodul de la 8 iunie, când „un vânt puternic se abătu asupra acestui creier-lume”; coborâse înarmat cu un pistol îndreptându-se spre baia orașenească, îl amenință și îl rănește pe prietenul său Chibici-Râvneanu, fapte grave ce determină internarea sa în ospiciul Caritas. Trimis la Viena, după un timp de spitalizare dă semne de convalescență; în acest timp Titu Maiorescu îi adună poeziile publicându-le în volumul „Poesii”. Călătoriile continuă prin Italia la Veneția și la Florența prin sprijinul financiar al prietenilor de la Junimea printre care se număra și Nicolae Petrașcu. La revenirea poetului în țară, figura acestuia inspira milă.³⁾

Și totuși, în 1888 Eminescu avea proiecte literare mari de rezolvat; chiar dacă sănătatea îi era șubrezită așa cum îl descrie prietenul său, poetul mai găsea forța intelectuală de a crea – un exemplu fiind un act întreg din piesa *Lais*, iar ziarele anunțau vestea cu o legitimă bucurie. Pe la începutul anului

1889, autorul îl întâlnește pe poet aflat „într-o stare mai acută a boalei”, la restaurantul Hugues. Peste

doar câteva zile „recăzu în furia boalei și fu internat din nou în spitalul *Caritatea*” unde la 15 iunie sfârși tragic. La autopsie, creierul lui Eminescu, deși „în stare ramolită” cântărise, după spusele medicilor 1490 de grame, comparabil cu al poetului Schiller. „*Emisferul stâng, organul cugetării propriu-zis, avea cu 25 de grame mai mult decât celălalt; circumvoluțiunile frontale ocupau singure mai mult de jumătate din volumul emisferelor [...]*”. La o lună se stingea din viață și Veronica Micle... „ca și cum ar fi voit să-l urmeze și să realizeze aiurea idealul poetului”. (*Continuare în numărul următor*)

Note, comentarii și citate

* Volumul **N.Petrașcu, MIHAIL EMINESCU. Studiu critic**, București, Stabiliment grafic I.V.Socecu, Strada Berzei, 59, 1892. Ediție anastatică tipărită pe 15 iunie 2019, Proiect inițiat de Biblioteca Municipală „Ștefan Petică” și finanțat de Consiliul Local și Primăria Municipiului Tecuci.

Citate din volumul menționat:

¹⁾ . „Ceea ce numim noi mizerie, a fost, se pare, un mediu cu care Eminescu s'a acomodat de copil încă. Indiferența lui față de ea era mai tare de cât disprețul ce i-ar fi putut arăta. În vreme ce un altul ar fi gemut sub străngerile ei, Eminescu își răsema capul de un geamantan vechiu, ce-i alcătua averea întregă...se întindea binișor în fân și recita pe Schiller în gura mare ...”, pag.10.

²⁾ . „ Tu cunoști câtă iubire/ Pentru tine eu păstrez;/Ș'apoi cu cuvinte rele/ Cum mereu te-ndepărtez;/ Și nu știi cui a te-ncrede:/Vorbelor ce ți-am rostit/Sau iubirii fără margini/ Ce tu-n ochi-mi ai citit...”- versuri de Veronica Micle, pag.16.

³⁾ . „Când l-am văzut atunci, nu mai recunoscui pe poetul de odinioară. El era micșurat, scăzut sufletește. Figura- i sta extatică, vrednică de milă și capul i părea părăsit de gânduri. Paloarea i se accentuase ca un vâl cernit; numai fruntea și ochii mai aveau ceva din flacăra lor divină”, pag.24.

PROFIL

ROMANCIERUL BLAGA

► Adrian Dinu RACHIERU

Rememorând cu ceva vreme în urmă, în paginile *României literare* (nr. 20/7 mai 2021, pp. 12-13), întâlnirile sale cu Lucian Blaga, în anii crepusculari, când poetul era pus la index („între paranteze ideologice”), Gheorghe Grigurcu nu ezita a-l considera „ființa providențială” a tineretilor sale, cel mai de seamă creator pe care l-a cunoscut vreodată „în carne și oase”...

*

E de circulație ideea că, după 1948, Lucian Blaga a fost *doar poet*. Împărțășind soarta exclușilor, fructificându-și, ca supraviețuitor, *exilul interior*, cu retrageri repetate în locuri edenice, el și-a sporit „în tăcere” opera poetică, convins că „suferința are-un cântec/ Și nădejdea o vatră”. Încrezător, negreșit, în destinul creației sale, poetul – ca „mântuitor al cuvintelor” – s-a refugiat, pe fundalul sensibilității runice, într-un eros de senectute, credincios peisajelor metafizice, chiar dacă alarma ființei nu întârzia: „pândește-acum de undeva declinul și aminul” (v. *Cuvinte către patru prieteni*). Chiar și în anii prigoanei, Blaga s-a simțit o *existență creatoare*, având sprijinul teoretic al filosofiei, sub nimbul metafizicii, cum mărturisea. Încât, folosind tăcerea ca „operă spirituală”, hrănind legenda, el „și-a proiectat biografia în zariștea mitului”, (Oprișan 1987 : 5). Evident, epoca, răvășită de valul de arestări, întreținând starea de teroare și insecuritate prin erupția suspiciunilor și delațiunilor îl neliniștea; totuși, fusese scutit de experiența carcerală și, devenit slujbaș, „cu ore fixe și foarte nepoetice”, un bun „documentarist” întocmind mecanic fișe va scrie, în octombrie 1951, fiicei sale: „acest canal e totuși preferabil altuia” (Cârlugea 2005 : 455).

Acuzele, firește, îl însoțeau: de la carierism diplomatic și partinitate burgheză la obscurantism și idealism, dovedindu-i nocivitatea și inutilitatea, trezind intransigența unor Nestor Ignat, H. Wald, Athanase Joja, Pavel Apostol (Paul Erdős), L. Răutu etc., doritori să spulbere confuzia. Obstrucționat, negativat, Blaga era acuzat, chiar și în 1960, prin

vocea lui Andrei Băleanu, descifrând *semnificația politică a „neutralismului” în literatură* că ar frânge aspirațiile socialiste ale maselor, invitându-ne pe „tărâmul iluziilor mistice”. Deși se declarase, după îndelungi ezitări, „un slujitor” al noii orânduiri, încrezător în „magnificul Măine” și în „temeiurile noi” ale Patriei, Blaga prelungea dizgrația și iritarea oficialităților, revenind greoi în actualitate. Abia după moarte, G. Ivașcu, în 1962, îi va tipări o selecție de versuri și, un mai târziu, Ov. S. Crohmălniceanu va semna o monografie. Dar „umbra marelui mut” veghea la Cluj și hieraticul Blaga, devenit *ființă mitologică*, stârnea, în pofida interdicțiilor, a „absenței silnice” (cf. Marian Popa), un interes crescător, chiar și în ipostaza de „idol tainic”. Cu o evoluție sinuoasă, dramatică, înconjurat de informatori, admiratori și protectori, supravegheat, defăimat, evitat, singuraticul Blaga sfârșea într-o atmosferă de anonim, rezistând presiunilor și „tratativelor”. Rămânea un „om ascuns” (cf. C. Ungureanu), un „funcționar” (la Institutul de istorie și filosofie și la filiala Bibliotecii Academiei), încredințând tiparului, în cele din urmă, în calitate de „cetățean loial”, articole „capitulare” (cf. Marian Popa), pregătind dificila recuperare canonică. De pildă, *Probleme și perspective literare* (29 aprilie 1960) deschidea colaborarea la *Contemporanul* iar *O lămurire* (retras, după atacul lui M. Beniuc) ar fi salutat, la „răscrucea dintre vechi și nou”, a XV-a aniversare a Eliberării. După ce stârnise furia teologilor și întreținuse numeroase adversități, Blaga, ca om de dreapta, cu oscilații stângiste (la Cluj, în 1948, într-o conferință, îl „slăvise” pe Gorki, ca promotor al *realismului nou*) în tumultul răsturnărilor, în plină sovietizare culturală, se comporta, tras pe o linie moartă, ezitant, îngrijind tomnatic „roduri lirice”. Adică acel „foc îngropat”, sondând adâncimile, de un bucolism melancolizat, îndatorat eroticii târzii. „Sfinxul” își proteja figura impenetrabilă: distant, fără „vocație catedratică”, citindu-și monoton cursurile, sensibil la adulări (zicea Șerban Cioculescu), traversând grave neajunsuri, întocmind – ca slujbaș onest, cu orar cazon – lucrări bibliotecărești, cu rare efuziuni

de simpatie, retras în prelungite tăceri. Fiindcă, pentru Blaga, respingând efectele căutate, oratoria era o „artă găunoasă”. „Imagistul” (cf. M. Ralea), sub asediul anilor, devine călător „în toamnă”; se simțea, înțelegând primejdiile viitoare, „sarcofagul unui poet mort”, văduvit de inspirație. Însă, ca bărbat „nemortificat”, caută calea spre poezie în prielnicul mediu feminin. Muzele îl înconjoară, o domniță „din țara bârsană” (Domnița Gherghinescu-Vania) îi oblojește criza existențială, Dora, acceptând anturajul unor femei fine (întruchipând „poezia în carne și oase”), îi protejează creația; adică însuși *rostul*. În Blaga, înfruntând anii vitregi, „lucrează” poezia: culege ecoul preistoriei (salvând, flatant, „tăcerea” izvoarelor), închipuie, resorbit în peisaj, o „slavă de înviere”, se apropie, alături de arheologul Daicu (Daicoviciu), descifrând taințele de la Grădiște, de gândirea magică și aspiră spre poezia „transcendențelor”. Fiindcă, pentru Blaga, „greu e numai sufletul, nu țărâna”. Cum „lumea e o cântare”, ritmată calendarului cosmic, putem citi acest lirism prin grila mitului panic, izvodind, „pe măsura naltă-a firii”, *dezmarginirea*; și regăsind (v. *Întoarcerea*) „drumul începutului” („străbunul”), în căutarea *tiparelor eterne*. Trăind în lumea sa, cu fantasmale sale, în vecinătatea arhetipurilor, Blaga putea „boicota” tragismul real al Istoriei.

Întinsa exegeză blagiană a subliniat unitatea lăuntrică a operei. Soarta ingrată a filosofiei blagiene nu obturează convergențele cu poezia, aceea „mare unitate de spirit”, lăudată de Pompiliu Constantinescu, edificând o *viziune* de o complexitate cosmoidală. Cu „vicii sistematizant”, obsedat de *mein System*, Blaga, apt de trăiri duale, aparent scindat, îngemăna contrariile, impunând, cum s-a spus, o *legitimătate antinomică*. Z. Cârlușea, într-o demonstrație strânsă, pleda pentru *regimul antinomiilor imaginare*, ca „principiu lăuntric, coerent, dinamic și ordonator” (Cârlușea 2005 : 3). Și Ion Opreșan, citindu-l pe Blaga „sub zodia mitului” (Ed. *Saeculum I.O.*, 2015), vorbea despre o transubstanțiere estetică și o abordare integrală, percepția poetică fiind *consubstanțială*. Dar Blaga, neîmpărtășind febrele novatoare dintr-o Vienă agonică, gândește din perspectiva unității stilistice a unei culturi și invocă destinal „orizontul spațial al inconștientului” ca *spațiu-matrice*, în solidaritate cu sufletul românesc. Inclusiv al

nelatinității întregitoare (v. *Revolta fondului nostru nelatin*, în *Gândirea*, 15 septembrie 1921, articol „juvenil”, aprecia, nefolosit mai apoi). Și, îndeosebi, placându-și sensibilitatea runică „pe portativele unei Istorie care n-a avut loc”, sperând într-un ceas de plenitudine istorică, reactivând imaginarul arhaic și refăcând destinul organic retezat. Ispitind, așadar, *incretul*, „puterile în germen” ale unui „pământ de cumpănă”, desfășurând – în plan major, în năzuința spre absolut – matricea stilistică, vitregită prin lipsa de noimă a Istoriei (care ne-a scos din destin).

Dar „muțenia” blagiană corespundea, printr-un „viol istoric”, tot unei *scoateri din destin*.

Trecând, cu discreție, printr-un șir de umilințe, trăitor, o vreme, „în marginea diplomației” și alegând profesoratul, Lucian Blaga, acel Napocos din Genopolis (cum l-a văzut I.D. Sârbu), neangajat, fără ambiții politice, a mizat pe *operă*; știind că misterul darului creator „ne scapă în întregime”. Și că tăcerea poate fi „umbra unui cuvânt”. În impas, filosofia sa (desfigurată) a lăsat loc poeziei, nici ea la vedere. Tăcerea blagiană a fost, probabil, cea „fereastră de noroc” în destinul său, nota V. Ierunca, speculată de binevoitori ca fragil act de opoziție. Dar contextul era dur; sub ucaz moscovit, în brutală expansiune, se instalase „religia ateismului”, prostituția slovei înflorea, politicul devenise mai important decât

spiritul. Vremurile noi impuneau „revoluția criteriilor”, sub oblăduirea „manoperelor scandaloase” ale marilor puteri. Iar Blaga, în contratimp istoric, trudea la un *Faust* în limba română. Un „metafizicist” indexat, îngenunchat, întârziind racolarea, încă „nerezolvat”, în pofida strădaniilor oamenilor partidului; încă pe lista celor care „nu s-au declarat”, târând după sine un „misticism nefast și profascist”, cum se rostise M. Beniuc. Abia *Profil de epocă* (în *Contemporanul*, nr 34/1960), admirând „impetuoasa pulsație” a anilor scurși, ar fi fost un articol „capitulard” (cf. Marian Popa), exprimând o adeziune „în termeni categorici”, aprecia și Matei Călinescu (v. *Gazeta literară*, nr. 10/1963). Dar cronică tânărului critic, scrisă din perspectiva „comentatorului de mâine”, era un curajos text evaluativ, recunoscând în Blaga „un mare poet”. Marcând, ca „eveniment compensatoriu în ordine morală”, reabilitarea „completă” a lui Lucian Blaga (Marcu 2014 : 321), după volumul de *Poezii* (îngrijit și prefațat

de G. Ivașcu, EPL, 1962) și monografia lui Ov. S. Crohmăniceanu (1963, apărută, totuși, în 1964!). O revenire greoaie a unui scriitor uriaș, admirat, învăluit în ceață mitologică, trăitor, părelnic, în afara timpului, detașat, contemplativ, cu glas potolit, cu „temperament nesanguin” (după G. Călinescu); totuși, în „turmentare metafizică”, aprecia același, coleric, de nerecunoscut la mânie. Încât „cea mai goetheană personalitate a literelor noastre” (cf. Ștefan Aug. Doinaș), cu „flacăra absentă” (cf. E. Lovinescu), a stârnit, paradoxal, numeroase și răsunătoare polemici și s-a dovedit, în dezacord cu firea și cu opera lui, „ieșind din distincție” (cf. V. Băncilă), un polemist de virulență argheziană, cu vervă pamfletară chiar.

*

Pentru a-l cunoaște pe *omul secret*, invitația de a-i cerceta memorialistica este binevenită și, parțial, lămuritoare. Dacă *Hronicul și cântecul vârstelor* (1965) sonda memoria afectivă, „organizând” amintirile din „anii de ucenicie”, *Luntrea lui Caron* (1990, text nefinisat, titlu dat de editori la sugestia lui M. Zăciu, folosind o dactilogramă amputată) a fost o surpriză care a entuziasmat și a deziluzionat, deopotrivă. Așteptat cu firesc interes după ce, în *Revista de Istorie și Teorie literară* (nr. 1-2, 3-4/1989), apăruseră câteva capitole, romanul blagian cunoștea ediția integrală, după manuscrisul aflat la BCU, abia în 1998. Inițial, el purta titlul *Robie pământeană, robie cerească* și fusese dactilografiat de Elena Daniello. Ambele volume țin de proza memorialistică, revalorizând nostalgic trecutul, citit, avertiza însuși Blaga, „în palmă de poet”. Ieșind, așadar, „din fâgașul realului”, cum observase I. Opreșan. *Hronicul*, botezat *Amintiri*, ne transporta, cu euforie naturistă, într-o vârstă arhaică, deslușind *absența cuvântului* (fabuloasă) și apoi *înfiițarea graiului*, ca semn premonitoriu, într-un timp de „violentă curiozitate intelectuală”. Sunt anii formării, încât *Hronicul* putea fi citit ca un „roman dens”, „un fel de autobiografie” (recunoștea Blaga), dar, mai cu seamă, ca o încercare (se destănuia, în 1946, într-o epistolă, Melaniei Livadă) de a-și însuși „acest meșteșug al prozei literare”. *Luntrea lui Caron*, ca „roman” tăinuit, testamentar, pe suport autobiografic, putea fi, ca „amplă proiecție narativă” (cf. M. Zăciu), tocmai râvnita demonstrație epică. O primă redactare data din 1951-1953, urmată de o versiune augmentată (1956-1958), suportând, crede Marian Popa, „aranjamentul” editorilor, vădind, cu molcomeală sadoveniană, o autobiografie mascată și un anticomunism naiv (Popa 2009 : 1025). Dincolo de sentimentalismul excesiv și „defectul

stilistic”, incriminate de N. Manolescu, acest *poem epic*, cu străvezii codificări onomastice, narând – în vremuri tragice – o dublă poveste de dragoste, suferă, tocmai, de o flagrantă inadecvare. Poate fi înțeles ca un „exercițiu de supraviețuire”, cum opina C. Ungureanu sau, exagerat, ca „o calificare fără iluzii a situației”, după Alex Ștefănescu, poetul (impersonal) înțelegând momentul istoric (desfășurarea „reliefurilor”) și scrutând lucid epoca. Or, Blaga, căzând în eseism, indigest pe largi porțiuni, narcisist, ceremonios, romanțios, atins de vraja erotică, doritor de excursii, plin de elanuri tinerești, se retrage din epocă; aici dezamăgește, uită de dramaticele evenimente ale timpului. Ceea ce putea fi o depoziție cutremurătoare, ca *literatură de sertar*, devine, în travesti, „o poezie povestită”, edulcorată. E drept, promițându-i lui Octav Șuluțiu un așteptat roman, amânat sub presiunea agendei, Blaga vorbea de o proză „în formula teatrului meu”, adică de un *realism mitic* (organic). Orgoliul blagian excludea, se vede, o posibilă „inaptitudine” pentru romanesc, Mircea Tomuș amintind de „realitatea de substrat”, ca mitologie explicită. Iar Z. Cârlegea invocă „substrucția mitologică” a operei bliagene. În anii în care, în semiclandestinitate, Blaga trudea la acest roman confesiv, de anvergură totalizantă, evenimentele se precipitau, anunțând, după ticăloșia târguieilor de la Yalta, crucificarea României; adică pecingenea unei ideologii de import (sovietizarea), urmând „scriptura stalinistă”. Și, apăsător de o „tristețe istorică”, Blaga ne încredința o „confesiune despovărătoare”, care i-ar fi putut confirma, în ipoteza publicării prompte, „disidențele” (v. Achim Mișu, inițial în *Românul*, 11-17 martie 1991). Fiindcă literatura devenise un instrument de propagandă și, în acel „climat sulfuros”, răvășit de drame, mistificări, epurări, oportuniste și alinieri, *reacționarul* Blaga, refuzând corul propagandistic, se păstra „cu greu”, nota Bogdan Crețu, într-o „marginalitate ea însăși subversivă” (Crețu 2015 : 164). Totuși, erau anii unor „reșite reveniri”, constata, în 1970, Marin Preda, (fără a menționa, în pomelnicul său, și numele lui Blaga), blamând „stihia” *spiritului primar agresiv*, perioadă în care, „timp de un deceniu” (subl. n) valorile spiritului erau supuse unui „tir neslăbit” (Preda 1972 : 34). Dar impunând sintagma *obsedantului deceniu*, intrată rapid, deformant în folclorul critic, Preda nu avea în vedere tragediile epocii, ci respingea ideea/teza *hiatus*-ului din anii '50; prozatorul nu putea fi de acord cu exilarea literaturii revoluționare „în afara litetaraturii”, combătând *imobilismul estetic*. Mai ales că în acei ani s-au format viitorii scriitori prestigioși și au apărut opere solide, de referință. Încât, conchide Marin Preda, „ideea unui hiatus subînțelege mai degrabă o idee politică”, romancierul,

încezător în „fatalitatea relației”, vestejind maladia evazionismului. Convins că *literatura angajată* oglindea, firesc, dezideratele politice ale vremii. Dacă, atunci, raționează Preda, ele „intrau în operă prin presiunea unui mode agresive”, nu înseamnă că ar fi fost mai puțin adevărate.

Adevărul epocii, livrat – pe jumătate – în așa-zisa *proză de curaj*, întreținând – ca modă literară, după anii '65 – o veritabilă epidemie romanescă, răzbate, surdinizat, și din romanul blagian. Cel care spera într-un miracol clujean, convins că țara îl cheamă la „cuib”, alcătuiind, împreună cu Basil („Baiazid”) Munteanu și V. Băncilă, o *triletă de aur*, înțelege, însă, că „vine prăpădul”, că „lozinca va lua locul Conștiinței”. Refugiat la Căpâlna se retrage, sub presiunea *timpului-cascadă*, într-o lume ficțională, dezvoltând o imaginație arcadiană, contrapusă materialismului istoric (ca „psihanaliză a foamei”). Cu aer testamentar, în ambalaj ficțional, forțând (pe formula teatrului) „fabulosul superstițios”, proiectul său romanesc (neîncheiat) ține de memorialistică. Părea un manuscris fără viitor, categoric nepublicabil înainte de 1989, dezamăgitor estetic, dar având un uriaș „merit moral” (Ștefănescu 2005 : 89), Blaga distribuind „accentele biografice” și altor personaje, cum observase Șerban Axinte. „Un nou timp începea”, anunța prozatorul în frazele inaugurale, într-un „văzduh de apocalips” și într-o patrie „la răscruce”. Un început de primăvară și de *haos*, cu ocuparea „spornică” a țării, când războiul devenise „palpabil”. În noua orânduire „ce se înjgheba”, defilează personaje recognoscibile. Într-o topografie reală, fie la Alba, la *Batyaneum* (un „buzunar de provincie”, „oraș corcit” etc.), fie în alte locuri, Blaga, demoralizat, cultivă onomastic „principiul travesti-ului”, fiind „un fel de *lanus bifrons*”, lângă arheologul Daicu, Simion Bardă, Petru Grosu, Constant Mironescu și atâția alții, lesne deconspirabili. El admite doar *dictatura conștiinței*, își apără libertatea interioară, chemat, de pildă, la sediul Partidului, acolo unde poposise tovarășul Mironescu (alias Miron Constantinescu), doritor să-i afle „nemulțumirile” (corectabile, firește, în viziunea liderului comunist). Dacă personajul-narator, Axente Creangă (poetul), prins în vâlmășagul evenimentelor, vorbește despre retrageri *cu rost*, creația anunțând „sămânța unei limbi” iar vestelele protejând „focul poeziei”, Leonte Pătrașcu (filosoful), sfârșind în Rîpile Roșii, *geamănul fictiv*, încredințează paginilor *mituri visate*, „născociri metafizice” („ținând loc de lume și taină”). Gândurile lui Leonte, cu „faimă de gânditor”, închipuie, pe coordonate abisale, o istorie a spiritului românesc, imersiuni împărțășite, notate conștiincios de Ana Rareș (*Minciunile lui Dumnezeu*), după cum, încercând a se iniția în

„noua profetie”, filosoful cercetează broșurile marxizante, pentru mulți *organul Adevărului*, doritor să afle „ce ne așteaptă”. Acest *maximalism retoric*, plus deficitul epic l-au deranjat pe Alex Ștefănescu, criticul văzând în Axente, cel cu „faimă de poet”, un „personaj de operetă”.

Prelucrarea biograficului se susține și prin istoriile amoroase depănate, opacizând „condițiile exterioare”, aducând la rampă două figuri feminine: Ana, „visul frumos” pentru Axente, o femeie edenică, o Afrodită uraniană, venind dintr-o „câsnicie domoală” cu profesorul Rareș, respectiv Octavia cea luciferică, la hanul brodniciilor de la Partoși, o preteasă senzuală, întruchipând *ursita demonică*, sfârșind în „patul Mureșului”. Dacă Ana este poezie, Octavia trezește „furtuna caldă a sângelui”, în transă lirico-dansantă, așteptând „vocabula de foc”. Lângă popa-faun Vasile-Caron, Octavia Olteanu (alias Eugenia Mureșanu) e încercată de un „patriotism hormonal”, etalându-și darurile poetice și cele trupești; asistăm, de fapt, în acest „freamăt dostoevskian de lumini și umbre” (Cârlugea 2005 : 466) la „o decădere a semnificațiilor” pe malul Mureșului, popa Caron nemaitrecând suflele. Inaccesibila Ana, în schimb, cu fugile ei repetate și vraja-i imponderabilă, este o făptură de lumină, provocând *existența creatoare*. Gândurile lui Leonte, încredințate Anei, erau „o seamă de metafizici” cu alură mitică, desfășurate pe portativele unei Istории absente (care „ar fi putut fi”). Pentru Axente, „minunica” era chiar izvorul vieții și o excursie văratică la Câmpul Frumoasei naște plăsmuiri poetice, dezvoltându-se, cu învăluiri de obsesie, taina ființei. Erup stihuri gata să se închege, trezind sentimentul frumuseții, durând – prin schimbul epistolar – *un pod aerian*. Încât, poetul și muza lui, ca „Afrodită cerească”, urcând spre Sarmisegetuza, însoțiți de cântecul privighetorilor

„cu lacrimi în gâtlee”, își oferă, simbolic, mitologizând narcisist, ascensiunea „spre supremele izvoare”/ „secretele tipare”.

Vădind stângăcii de poet, propunând analogii mitice, *Luntrea lui Caron*, manuscris dezvoltat, fragmentar – prudent în context totalitar, de Dorli Blaga în *Manuscriptum* (v. *Chemarea lupilor*, nr. 1/1975; nr. 2/1975) rămâne „o autobiografie travestită, prelungită în ficțiune” (cf. George Gană). Citită ca *epică mixtă*, îngemănând reflexele biografice cu ficționalul hieratic, *Luntrea lui Caron* a primit calificative ciudate, în conflict: „reportaj istoric” în ochii lui Breban, „literatură potențială” (după C. Ungureanu) sau „marele succes al restituirilor postdecembriste”, cum scria Ionel Bota, reabilitant (?) pentru Blaga. Voluminosul dosar al recuperării lui Blaga, pregătind „reconsiderarea”, include, în timpul vieții, un șir de inițiative ratate, tergiversate, însoțind, în anii terminali, și cedările sale (articole comandate), fără consecințe spectaculoase și fără a îndulci tratamentul organelor. Astfel de texte angajante, cu reacții dezaprobatoare din exil, ar confirma, după Eugen Negrici, „eșuarea poetului pe țărmul trist al compromisului”. Abia după dispariția lui Blaga începe „germinarea mitului” (Negrici 2008 : 101), descoperit euforic ca poet, îmbălsămat în superlative, opera filosofică rezervându-și, în continuare, un destin ingrat. Or, aflat la „incidența unor evocări”, exegeții slalomând festivist printre „meandrele adevărului”, Blaga, supus valorificării critice, n-ar trebui să aibă „alt judecător decât adevărul” (Mihu 1983 : 225).

Dacă Virgil Șerbu Cisteianu se ocupa de demolatorii lui Blaga (v. *Lucian Blaga. Viața și opera în comunism*, Editura *Gens Latina*, 2016), neuitând că un Leonte Răutu vedea în teoria blagiană „o calomnie cosmopolită la adresa poporului român”, Marta Petreu insistă asupra rolului jertfelnic al Corneliiei Brediceanu-Blaga (Flavia în roman), protejându-i creația „noastră” și tolerându-i „muzele” (Eugenia Mureșan, Domnița Gherghinescu Vanea,

Coca Rădulescu, Elena Daniello), transformându-l „într-un monument”. Bazil Gruia, invocând „trifoitele”, scria apăsător, cu un ușor reproș, că Blaga „avea nevoie de muze”, acaparându-i timpul liber (v. *Efigii documentare*, 1981). Neîndoielnic, de la monografia lui Vasile Băncilă (1938), „unul dintre apologetii” blagieni, trecând prin meritoria tentativă a lui Ov. S. Crohmălniceanu, ventilând atmosfera acelor ani dogmatici, exegeza, adunând o impresionantă bibliotecă, a cunoscut un remarcabil spor cognitiv. Scormonitorii de arhive, de la Eugen S. Cucerzan (documentând soarta „epuratului” Blaga în intervalul 1949-1951) la infatigabilul Mircea Popa, desfășurând, începând din 1973, un adevărat „program documentar”, de „revelații arhivistice”, aduc la lumină informații esențiale. Cercetând „tainele” arhivei Daniello (fond BCU Cluj-Napoca, donat de Helen, fiica devotatei Elena Daniello), contribuțiile lui Mircea Popa, după recuperările privind publicistica de tinerețe, descifrează, de pildă, „povestea” Premiului Nobel (cu subminarea candidaturii) și reconstituie migălos, cu „fervoare documentară” (cf. Z. Cârlegea), rectificările și completările românești, de neocolit în exegezele viitoare.

Într-o epocă irațională, închis în sine, Lucian Blaga ne oferă, prin *Luntrea lui Caron*, un roman-mărturie despre sine, cu date controlabile, topind în magma ficționată evenimentialul, oniricul și realitatea livrescă. Încât, credincios viziunii sale, de expansivitate cosmică, „trăind” în orizontul insondabil al misterului, penetrând – explicit sau difuz – întreaga creație, Blaga, constatase dojenitor Ov. S. Crohmălniceanu, „estompează latura istorică a existenței omenești”. E drept, filosoful vorbea despre „permanența preistoriei” (v. *Saeculum*, nr. 5/1943) ca „o structură proprie a timpului”, ispitind fondul sufletesc atavic, acele „urze primordiale” din textura *nivelului mitic*. Deși narează despre un timp precis, cu referințe transparente, romanul blagian, departe de a fi ceea ce se spera, trăiește sub cupola *realismului mitic*, amprentat, însă, de gheara leului.

ISTORIE LOCALĂ

ÎNFIINȚAREA MUZEULUI DIN TECUCI

TRANZAȚIA DINTRE PRIMĂRIE ȘI MIHAIL DIMITRIU

► Daniel BRADEA

Cu privire la înființarea muzeului tecucean în diverse lucrări, dar și la manifestările aniversare organizate, an de an, în ziua de 21 noiembrie, ni se spune că: *„Vestigiile arheologice și numismatice strânse de Constantin Solomon, și care au constituit patrimoniul Muzeului Regional Tecuci și adăpostită, în anul 1932, în localul Școlii Comerciale de Băieți, urmau să fie reunite cu colecțiile private ale lui Mihail Dimitriu și Alexei Alexinschi pentru a pune bazele „Muzeului județean sau comunal”¹. Din cauza faptului că spațiul destinat acestui muzeu era impropriu „C. Solomon și M. Dimitriu l-au contactat și îndemnat pe Teodor Cincu să doneze imobilul său din str. Carol nr. 12”².*

În urmă cu câțiva ani, în fața instituției, a fost amplasat un banner cu fondatorii muzeului, pe care apare și numele lui Constantin Solomon.

Cei care au difuzat aceste informații s-au folosit de manuscrisul intitulat „Începuturile muzeului regional din Tecuci”, ce conține discursul rostit de Constantin Solomon la manifestările prilejuate de aniversarea a 40 de ani de la înființarea muzeului.

În cele ce urmează vom prezenta, pe bază de documente, povestea adevărată a înființării Muzeului Comunal „Mihail Dimitriu” - Arheologie și Științe Naturale din Tecuci.

Reunind „lucruri de interes istoric folositor neamului”

La 4 aprilie 1932, Mihail Dimitriu, proprietarul Muzeului de Arheologie și Științe Naturale Tecuci, aducea la cunoștința autorităților locale faptul că încă din anul 1923 a fost atras de *„lucrurile de interes istoric folositor neamului”, așa încât s-a hotărât să se „îndeletnicească cu această ocupațiune grea și obositoare” și „cu mare avânt a început să răscolească trecutul și natura”. În urma acestei activități a „înjghebat” în anul 1925 „secția arheologică”, iar în anul 1926 „paleontologia și entomologia”³.*

Prima relatare despre muzeul lui Mihail Dimitriu, *„locul unde sunt adunate obiecte vechi”, o găsim publicată în anul 1928, în ziarul „Țăranul”. Autorul articolului susținea că muzeul „ar putea fi un centru de cultură..., o podoabă a orașului”⁴. Doi ani mai târziu, profesorul Ion Simionescu „vorbește pe larg în ziarul Viitorul din 6 octombrie 1930” despre „minunea de la Tecuci”⁵. Una dintre cele mai complete descrieri ale „muzeului particular” este realizată în articolul *Un muzeu Interesant la Tecuci*, publicat în anul 1934 în revista „Ilustrațiunea Română”. După ce autorul a prezentat cititorilor faptul că „muzeul este rodul unui singur om, la care oficialitatea n-a contribuit cu nimic..., al unui naturalist și pasionat colecționar, d. Mihail Dimitriu din Tecuci”, în articol erau descrise colecțiile deținute de muzeu⁶.*

Începând cu anii 1927 – 1928, acesta a fost vizitat de oameni de știință și specialiști în domeniu, precum: Gheorghe Macovei, Ion Atanasiu („geologi

și stratigrafi, profesori universitari”), Ioan Andrieșescu (profesor universitar, directorul Muzeului Național de Antichități din București în perioada 1927-1935), Orest Tafrali (profesor la Catedra de Arheologie și Antichități a Universității din Iași), Ion Simionescu (profesor universitar, „mare specialist paleontolog”)⁷. Profesorul Simionescu a mai văzut de încă două ori colecțiile și a studiat o parte dintre fosile (125 de piese au fost trimise la București pentru studiu și determinare)⁸.

Între admirație, zâmbete, îndoială și compătimire

Deși muzeul era apreciat de mari personalități din țară, care după ce au văzut colecțiile și-au „exprimat admirația față de mica comoară adăpostită în locuința particulară a harnicului naturalist”, în Tecuci era privit „cu zâmbete, cari lăsau a se înțelege îndoială și compătimire”. Altminteri, în petiția adresată primarului, Mihail Dimitriu își exprima dezamăgirea față de lipsa de interes a intelectualilor din oraș în legătură cu „această porneală”, și de faptul că nu a fost susținut „măcar cu cuvântul și cu încurajarea” pentru „acest mic început al unui așa zis muzeu regional al județului și orașului Tecuci”⁹.

La Tecuci, singurul în stare „să discute științificește valoarea entomologică și paleontologică a colecției M. Dimitriu” era profesorul Alexei Alexinschi, cu care, de altfel, autorul memoriului a și colaborat. Despre descoperirile entomologice ale domnului Dimitriu s-a relatat de către prințul Al. Caragea, („entomolog mondial”) și baronul C. Hurmuzachi, (entomolog, profesor universitar la Cernăuți) în diverse reviste de specialitate¹⁰.

Mihail Dimitriu susținea că a fost întrebat de unii politicieni locali „ce are de gând cu colecția dacă s-ar face la Tecuci un local?”, iar alții i-au spus „las domnule că tot noi o să facem muzeu când vom fi la putere”, însă din anul 1928 s-a așternut „tăcerea absolută”.

În finalul întâmpinării sale, „proprietarul colecțiilor arheologice și științifice din oraș”, mărturisea faptul că nu dispunea de condițiile necesare „unui aranjament pur științificește” al colecțiilor și exista pericolul „pierderii incalculabile pentru oraș și județ în ceea ce privește trecutul lui istoric și științific”, așa încât, dacă autoritățile își dădeau acordul, era dispus să poarte discuții cu acestea pentru „a formula bazele și condițiile unui asemenea așezământ”¹¹.

Menționăm faptul că Ministerul Instrucției Publice, Cultelor și Artelor în urma aprobării raportului profesorului V. Brătulescu, delegat de primul ministru să cerceteze muzeele din Tecuci,

a solicitat, prin adresa nr. 51015/6215/932 trimisă Prefecturii județului Tecuci, alocarea unor sume anuale din bugetul Primăriei sau Prefecturii „pentru întreținerea și îmbogățirea colecției existente în acel oraș”. Ministerul insista ca muzeul să fie instalat la Școala de Comerț și să fie condus de Constantin Solomon, având ca ajutor și custode pe Mihail Dimitriu, care urma să fie plătit din alocația bugetară¹².

„Chestiunea muzeului și bibliotecii comunale” a fost dezbătută în ședința Comisiei Interimare (înlocuia Consiliul Local)¹³ a orașului Tecuci din data de 20 mai 1932. Președintele Gheorghe Casan (avea toate atribuțiile primarului) a menționat în expunerea sa faptul că înființarea muzeului și a bibliotecii a fost discutată și în ședința din 15 decembrie 1930 (p. v. nr. 12/1930), când s-a propus ca din împrumutul de 50.000.000 lei, printre alte lucrări, să se realizeze o „amenajare a teatrului distrus de incendiu pentru o casă culturală”, ce urma să adăpostească muzeul și biblioteca¹⁴.

În condițiile în care Mihail Dimitriu „a epuizat cu totul sursele ce se cer într-o asemenea execuție, lăsând a se înțelege că dacă primăria nu intervine pentru a ajuta instalarea acestei colecții într-un local propriu și acordarea unei sumi pentru susținerea și întreținerea ei, ar fi posibilă ca această colecție să fie înstrăinată și orașul Tecuci să piardă odată cu ocaziunea ce prezintă de a înființa în acest oraș un muzeu, o bogată colecție care vorbește de trecutul istoric și științific al județului și orașului Tecuci”, președintele Comisiei Interimare, „apreciind interesul orașului”, s-a pronunțat pentru înființarea muzeului. Se propunea ca muzeul și biblioteca să fie instalate în localul Societății „Prevederea” din Tecuci, la etaj, care urma să fie liber din 26 octombrie 1932¹⁵. Edilul considera că această clădire prezenta numeroase avantaje: era spațioasă, luminoasă, situată în centrul orașului, construită toată din beton armat și astfel ferită de incendii. Se miza și pe „înlesnirile” pe care conducătorii băncii „Prevederea” le-ar face primăriei „având în vedere scopul înalt și superior” urmărit de autorități¹⁶.

Propunerile prezentate de președintele Gheorghe Casan au fost aprobate și, în unanimitate, Comisia Interimară a orașului Tecuci a decis: „înființarea unui muzeu comunal în orașul Tecuci, muzeul va purta numele Muzeul Comunal „Mihail Dimitriu”, dacă dl. Dimitriu acceptă să instaleze în acest muzeu toate colecțiile sale asupra cărora va rămâne proprietar”. De asemenea, „pentru închirierea unui local, instalarea și amenajarea muzeului și bibliotecii comunale” s-a aprobat alocarea sumei de 50.000 lei. În decizie era menționat faptul

că se va interveni la minister pentru ca M. Dimitriu să fie numit directorul muzeului¹⁷.

La 16 septembrie 1932, printr-o adresă semnată de președintele Comisiei Interimare Marin O. Dumitrescu și secretarul Alex Muscă, a fost înștiințat și Ministerul despre decizia luată, cu rugămintea ca în conf. cu prev. art. 23 și 24 din Legea pentru organizarea Muzeelor Comunale (M. Of. nr. 89 din 14 aprilie 1932) să dispună numirea lui Mihail Dimitriu ca director al Muzeului Comunal Tecuci¹⁸.

Nu ne doream un Muzeu Regional, ci doar unul Comunal

La 26 septembrie 1932, ministrul își exprima bucuria față de posibilitatea înființării unui Muzeu regional în Tecuci, dar dorea să știe dacă Mihail Dimitriu și-a pus la dispoziție colecțiile și care este inventarul sigur al Muzeului la data la care se cere Ministerului aprobarea organizării lui¹⁹. O zi mai târziu, președintele Comisiei Interimare a orașului Tecuci a răspuns că își propune „înființarea unui Muzeu Comunal în orașul Tecuci, iar nu a unui Muzeu Regional după cum se prevede în adresa D-vs.”. Referitor la solicitările formulate de Minister s-a comunicat faptul că punerea la dispoziție a colecțiilor este subînțeleasă, prin acceptarea domnului Mihail Dimitriu ca muzeul să poarte numele domniei sale, iar predarea acestora urma să se facă după o prealabilă înțelegere între Primărie și Mihail Dimitriu, astfel încât muzeul să poată lua ființă, și, totodată, Mihail Dimitriu să fie numit director al acestui muzeu. Adresa era însoțită de un inventar al colecțiilor ce urmau să stea la baza organizării muzeului²⁰.

Menționăm faptul că președintele Comisiei Interimare a orașului Tecuci, avocatul Marin O. Dumitrescu, și-a dobândit celebritatea după ce a fost immortalizat de către pictorul Dimitrie Hârlescu în tabloul „Portretul unui magistrat”²¹.

Deoarece autoritățile locale trebuiau să întocmească bugetul pe anul 1933, în care urmau să fie prevăzute și sumele necesare pentru instalarea și amenajarea Muzeului Comunal „Mihail Dimitriu”, la 28 decembrie 1932, primarul a făcut o nouă adresă către Minister prin care solicita rezultatul demersurilor făcute anterior, întrucât „această chestiune reprezintă o deosebită importanță pentru orașul nostru, fiind vorba de înfăptuirea unei opere de cultură națională”²².

Pe 19 ianuarie 1933, Mihail Dimitriu a comunicat Primăriei că este dispus să cedeze colecțiile sale în schimbul unei prealabile și juste despăgubiri convenite între părți sau în mod gratuit, cu condiția ca muzeul să fie pus sub conducerea

domniei sale și să primească o indemnizație lunară pe tot timpul vieții, iar în cazul în care soția îi va supraviețui până la moartea ei. Oferta era valabilă timp de două luni, cu începere de la 10 ianuarie 1933²³.

Primarul Marin O. Dumitrescu pentru a se putea pronunța asupra ofertei i-a trimis o adresă ministrului cultelor, în legătură cu numirea lui Mihail Dimitriu în funcția de director al Muzeului, în care susținea că această „chestiune prezintă pentru orașul nostru o importanță deosebită și numirea d-lui Mihail Dimitriu socotim că ar fi cu mult mai avantajoasă decât a i se da în schimb o prealabilă despăgubire”²⁴. Din cauză că răspunsul Ministerului a întârziat, iar primarul nu a putut formula un răspuns în termen la oferta înaintată Primăriei, la 23 martie 1933, Mihail Dimitriu a notificat faptul că se consideră „liber a socoti și face cele ce voi crede de cuviință asupra muncii și avutului meu”²⁵. De altfel, la începutul anului 1934, Mihail Dimitriu a solicitat Ministerului Instrucției, Cultelor și Artelor autorizația de a-și vinde colecțiile²⁶.

În această situație, la 31 ianuarie 1934, ministrul i-a transmis prefectului județului Tecuci să intervină la autoritățile locale pentru a se ajunge la un acord cu Mihail Dimitriu, „așa încât să se poată achiziționa cu un preț echitabil obiectele ce prezintă interes pentru ținutul dvs.”, mai ales că, așa cum se arăta într-o informare a conducerii Muzeului Național de Antichități din București, muzeul domnului Dimitriu cuprinde „multe lucruri de preț ce privesc regiunea și care ar fi păcat să se piardă”²⁷.

Prefectul Nicolae Gh. Theodorescu s-a conformat și la 10 februarie 1934 i-a solicitat lui Mihail Dimitriu să înainteze Prefecturii o ofertă²⁸.
(continuare în pagina 141)

Note:

1. *Muzeul orașului Tecuci (1934-2014). 80 de ani de la actul donației lui Teodor Cincu*, editor Doru Parascan, Editura GraphoPress, Tecuci, 2014, p. 4-5; *Muzeul Mixt Tecuci la 75 ani de existență (1934-2009)*, pliant editat de Muzeul Mixt Tecuci, sept.-oct. 2009, p. 2.
2. *Ibidem*, p. 5
3. SJAN Galați, *fond Primăria orașului Tecuci*, dosar nr. 14/1933, f. 1. Pe coperta dosarului este scris: „Tranzacția cu dl. Mihail Dimitriu pentru formarea muzeului comunal”.
4. „Țăranul”, ziar popular, Tecuci, nr. 1, 1 oct. 1928, p. 3.
5. SJAN Galați, *fond Primăria orașului Tecuci*, dosar nr. 14/1933, f. 2.
6. *Un muzeu interesant la Tecuci*, în „Ilustrațiunea Română”, an VI, nr. 14, 28 martie 1934, p. 3.
7. SJAN Galați, *fond Primăria orașului Tecuci*, dosar nr. 14/1933, f. 1-2.
8. *Ibidem*, f. 2.

9. *Ibidem*, f. 1.
10. *Ibidem*, f. 2.
11. *Ibidem*, f. 3-4.
12. *Ibidem*, f. 6. În adresă era arătată „importanța ce o au muzeele regionale pentru cunoașterea culturii și trecutului unui popor și este cu atât mai de laudă inițiativa particulară care poate face mai mult în această direcție”.
13. Comisia Interimară avea în baza art. 3 din „Legea asupra unor măsuri excepționale relative la funcțiuni publice și la consiliile județene și comunale” toate atribuțiile pe care legile în vigoare le acordau Consiliului Local (Daniel Bradea, *Contribuții la istoria orașului Tecuci*, Editura Studis, Iași, 2021, p. 242).
14. SJAN Galați, fond Primăria orașului Tecuci, dosar nr. 7/1932, f. 153, 158 ; *ibidem*, dosar nr. 14/1933, f. 11.
15. *ibidem*, dosar nr. 7/1932, f. 158v, *ibidem*, dosar nr. 14/1933, f. 11.
16. *ibidem*, dosar nr. 7/1932, f. 158v, *ibidem*, dosar nr. 14/1933, f. 12.
17. *ibidem*, dosar nr. 7/1932, f. 159, *ibidem*, dosar nr. 14/1933, f. 12. Din Comisia Interimară făceau parte: Gheorghe Casan – președinte, Traian P. Corodeanu – vice-președinte, D. M. Z. Ionescu, Constantin Gheorghiu, Pr. C. Marin, D. Dimofti și M. Buchman - membri (*ibidem*, dosar nr. 7/1932, f. 153).
18. *ibidem*, dosar nr. 14/1933, f. 9. La 10 iunie 1932 a avut loc prima ședință a noii Comisii Interimare a orașului Tecuci. Aceasta avea următoarea componență: Marin O. Dumitrescu - președinte; Ioan Brudiu, Avram Negru, A. Neacșu, C. Balcu, I. C. Puțanu, Ștefan Sonu, Spirache Florea - membri. La această ședință a fost ales vice – președintele comisiei, în persoana lui Ioan Brudiu (*ibidem*, dosar nr. 7/1932, f. 179).
19. *ibidem*, dosar nr. 14/1933, f. 11. În rezoluția pusă pe document este menționat: „*Di. Mihail Dimitriu va fi chemat mâine, orele 12 dimineața, spre a lua la cunoștință și a ne referi*”.
20. *Ibidem*, f. 14. Adresa are nr. 10482 din 27 septembrie 1932, iar *Inventarul sumar al colecțiilor de arheologie și științe naturale existente în muzeul D-lui Dimitriu* este din 28 septembrie 1932 (*Ibidem*, f. 15).
21. „Opinia Tecuciului”, II, nr. 72, 26 iulie 1933, p. 1; Vezi și Adrian Mihalache, *Restaurarea lucrării „Portretul unui magistrat”. Autor: Dimitrie Hârlescu*, în „Patrimoniul cultural – fundament al identității noastre”, Ed. Performantica, Iași, 2019, p. 32. Marin O. Dumitrescu era căsătorit cu Ana Dumitrescu, fata cea mică a preotului Toma Dumitrescu din Buciumeni. Deținea o vie la Buciumeni, pe dealul Tecucel, primită drept zestre. Era avocat și fruntaș țărănist, poreclit de colegii de barou Baba Marin (Vezi Neculai I. Staicu – Buciumeni, *Natalia Negru, femeie fatală – Adevărul despre poeta Natalia Negru-Iosif*, Editura Făt-Frumos, f. a., p. 14, 91). Împreună cu frații Ioan și Vasile Beldie a înființat la Tecuci filiala locală a Partidului Țărănesc.
22. *Ibidem*, f. 21. Întrucât cei de la minister susțineau că sub nr. care a fost trimis memoriul din din 27 septembrie 1932 nu avea legătură cu înființarea muzeului, la 13 octombrie 1932, Primăria a înaintat Ministerului Instrucției Publice, Cultelor și Artei un nou raport, identic cu cel trimis anterior.
23. *Ibidem*, f. 22.
24. *Ibidem*, f. 24.
25. *Ibidem*, f. 25.
26. SJAN Galați, fond Prefectura județului Tecuci, dosar nr. 5/1934, f. 3.
27. *Ibidem*, f. 3.
28. *Ibidem*, f. 4.

Muzeul de Istorie „Teodor Cincu” din Tecuci

IN MEMORIAM

**DR. CONSTANTIN TEODORESCU,
OMUL INIȚIATIVELOR CULTURAL-ARTISTICE MEMORABILE.
O PRIETENIE ȘI O COLABORARE SUB SEMNUL
UNOR PASIUNI COMUNE**

► Ștefan ANDRONACHE

*„Personaj biblic ce nu și-a îngropat
talanții în pământ, ci, oferindu-i semenilor, le-a
spus: veniți de luați ... cultură!”*

(Gheorghe A.M. Ciobanu)

După cum bine se știe, prietenia ca sentiment profund merită atât respect, cât și elogiul pentru că aceasta este liantul indispensabil ce contribuie la nașterea și consolidarea celor mai frumoase trăiri omenești capabile să ne asigure, întotdeauna, un plus de confort psihic, de echilibru sufletească și, mai ales, de fericire.

În cele ce urmează, îmi propun să vorbesc despre un vechi prieten, doctorul Constantin Teodorescu, un om cu suflet nobil al cărui unic scop în viață pare să fi fost, așa cum mărturisea Vasile Pârvan, lucrarea pentru aproapele său. Deși ar fi

putut să conjuge, aiudoma multora dintre colegii de breaslă, verbul „a avea“, el a preferat pe cele cu vădite conotații altruiste: „a face“ sau „a dărui“.

În anul 1989, dorind să realizez ceva cu totul deosebit, în cadrul instituției de cultură în care îmi desfășuram activitatea, pentru marcarea centenarului nemuririi marelui nostru poet Mihai Eminescu, am conceput un grupaj de diaporame în culori inspirate din viața și creația acestuia („Fiind băiat păduri cutreieram“, „Reverie eminesciană“, „Dintre sute de catarge“ și „În căutarea absolutului“). Demersurile audiovizuale au fost prezentate atât la Biblioteca Municipală din Tecuci, cât și în mai multe localități din țară.

Cum întâmplarea a făcut ca o parte dintre ele să fi fost vizionate, la Centrul de Perfecționare al Ministerului Culturii de la Bușteni, și de Zâna Tămășanu, directoarea de pe atunci a Bibliotecii Municipale „Stroe S. Belloescu“ din Bârlad, aceasta mi-a adresat invitația, la începutul lunii iunie a anului 1989, de a prezenta diaporamele și în orașul său. Și, astfel, într-o frumoasă zi de sfârșit de primăvară, împreună cu medicii Daniela și Petre Cristea de la Tecuci, aveam să descind la Bârlad.

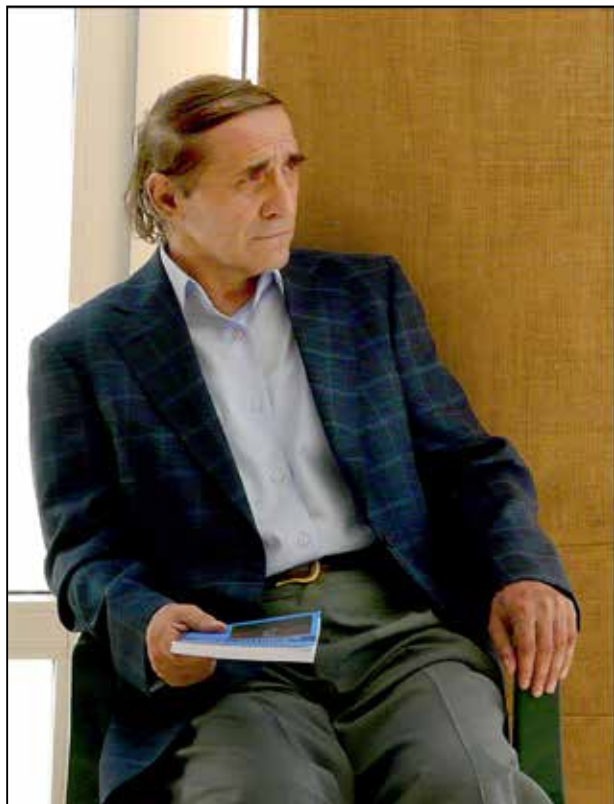
Activitatea de comemorare a poetului s-a desfășurat într-o sală adecvată din cadrul Spitalului Municipal unde, pe lângă personalul medical disponibil, au ținut să participe, atunci, bibliotecare și cadre didactice din oraș. La sfârșitul manifestării, unul dintre medicii care urmărise cu vădit interes proiecția diaporamelor, doctorul Constantin Teodorescu, mi-a strâns mâna mulțumindu-mi pentru „bucuria“ pe care reușisem să i-o provoc. M-a felicitat pentru abordarea inedită a universului poetic eminescian, dar a ținut să-mi facă cunoscut faptul că și el, la rândul-i, este un mare admirator al lui Eminescu.

Dr. C-tin Teodorescu în ultima primăvară a vieții,
2011

Cu acel prilej am vorbit mai multe despre pasiunea noastră comună. Eu i-am dezvăluit faptul că mai concepusem alte câteva investigații ce vizau identificarea elementelor cinematografice în creația poetică eminesciană și abordarea modalităților de ilustrare a acesteia de către pictorii români moderni sau contemporani. Doctorul Teodorescu

Dr. C-tin Teodorescu la 70 de ani

mi-a mărturisit că posedă o bogată colecție de cărți (ediții princeps), și de creații plastice legate numai de Eminescu, personalitatea cea mai remarcabilă a culturii naționale la care ține foarte mult, intenția sa fiind aceea de a realiza, pe viitor, o expoziție permanentă, vis pe care și l-a împlinit de abia, pe 15 ianuarie 2011, prin inaugurarea Centrului „Mihai Eminescu”, devenit astăzi un râvnit punct de atracție al municipiului Bârlad.

Cum, între timp, au avut loc și evenimentele memorabile din Decembrie 1989, iar în perioada care a urmat acestora, am fost prins cu totul felul de treburi la Tecuci, nu a mai fost posibil să mă mai întâlnesc cu dr. Constantin Teodorescu.

Prin primăvara anului 1991, bunul meu prieten, poetul Dionisie Duma, care obișnuia să frecventeze aproape zilnic Biblioteca Municipală, m-a înștiințat că, de câțva timp, la Spitalul Municipal „Anton Cincu” din orașul nostru, fusese angajat pe postul vacant de chirurg șef dr. C-tin Teodorescu de la Bârlad. Chiar îl și consultase într-o problemă de

sănătate, ocazie cu care i-ar fi spus că ar dori să mă revadă.

A doua zi, pe la vremea prânzului, am mers cu Dionisie la Spital pentru a-l reîntâlni, după doi ani, în cabinetul modest în care obișnuia să se odihnească după intervențiile chirurgicale destul de epuizante din cursul primei părți a zilei. Ne-am îmbrățișat și am început să discutăm în niciun caz despre problemele noastre de ordin personal, ci despre „lucurile de suflet” pe care reușisem să le realizăm fiecare între timp. Mi-a vorbit cu entuziasm despre viitoarea sa Galerie de Artă „N.N. Tonitza” pe care avea să o întemeieze, pe 20 septembrie 1994, despre cărțile pe care le pregătea pentru bărlădenii săi, inclusiv despre ziarul de opinie pe care îl conducea. Am discutat și despre posibilitatea organizării, în cadrul galeriei Bibliotecii Municipale „Ștefan Petică” din Tecuci, a unor expoziții de carte dedicate lui M. Eminescu și lui Nichita Stănescu, acesta fiind un alt poet admirat de doctor.

Ulterior, ne întâlneam, cel puțin o dată pe săptămână, pentru a pune la punct diverse proiecte. Cum îi spusese că merg destul de des la București pentru identificarea de documente necesare realizării monografiei orașului Tecuci, m-a rugat să am în vedere și Bârladul cu personalitățile sale. Am descoperit la Arhivele Naționale, Biblioteca Academiei Române și Federația Comunităților Evreiești din București numeroase documente din care pe câteva le-am și publicat în ziarul său „Bârladul”. Intenția amândurora, din acea perioadă, era aceea de a scoate o ediție de documente legate numai de istoria orașului Bârlad, dar nu a mai fost posibil să finalizăm un astfel de deziderat, deși reușisem să identific și să transcriu din chirilică peste o sută de înscrisuri vechi necunoscute ce nu se regăseau în niciunul din cele cinci volume pe care le publicase, între anii 1911-1926, Iacov Antonovici, Episcopul Hușilor. De multe ori, la rugămintea sa, frecventam și anticariatele din Capitală pentru a căuta unele ediții princeps din creația lui Mihai Eminescu în vederea îmbogățirii colecției proprii dedicată acestuia.

În foarte dese rânduri, mă deplasam la Spitalul din Tecuci și cu pictorul Mircea Cojocarul căruia doctorul Teodorescu, numit de el Zambaccian, îi recomanda să conceapă diverse compoziții inspirate de literatură sau religie, având grijă să-i plătească atât materiale necesare, cât și munca depusă pentru plasmuirea lor. În plus, i-a facilitat acestuia realizarea mai multor expoziții personale la Tecuci, Bârlad, Vaslui, Iași și București.

La începutul primăverii anului 2004, dr. Constantin Teodorescu mi-a relatat că ar dori să marcheze, printr-o expoziție adecvată, împlinirea

a o sută de ani de la inaugurarea clădirii Spitalului Comunal „Anton Cincu” din Tecuci. În vederea realizării acesteia, el a suportat costurile drumurilor pe care le-am făcut la arhivele din Galați și București, inclusiv ale fotocopiilor după documentele importante pe care reușisem să le identific. Am gândit împreună conținutul plăcii comemorative, inclusiv structura expoziției retrospective foto-documentare, ambele fiind dedicate unității spitalicești menționate. Costurile realizării plăcii, panourilor expoziției și chiar ale momentului sărbătoresc, prilejuit de inaugurarea acestora, au fost suportate integral de dr. Constantin Teodorescu.

Cu prilejul unei alte întâlniri, doctorul ne-a făcut cunoscut faptul că și-ar dori să scoată o publicație, „Tecuciul cultural”, capabilă să reflecte activitățile de ordin spiritual din localitate, dar și să permită intelectualilor să-și publice creațiile literare proprii. Trebuie să precizez că sămânța pusă atunci continuă să dea roade, „Tecuciul literar-artistic”, prestigioasa publicație de astăzi condusă de ambițioasa profesoară Eleonora Stamate, purtându-i cu mândrie numele pe frontispiciul său.

În calitate de iubitor și de mare colecționar de artă, doctorul Teodorescu s-a implicat în organizarea mai multor expoziții la Galeria de Artă „Gh. Petrașcu” din orașul nostru, având grijă să promoveze, în calitate de descoperitor de valori, dar și de neîntrecut mecena al pictorilor, ce se lăsa călăuzit întotdeauna de deviza de sorginte sacră „Dăruind, vei dobândi” (căreia majoritatea celor îmbogățiți de astăzi nu știu cum să-i întorcă spatele), nu numai pe creatorii din județul Vaslui cu care se aflat într-un contact permanent, ci și pe cei din Tecuci sau din Galați. Menționez faptul că majoritatea lucrărilor

de artă plastică din impresionanta-i colecție au fost dăruite, chiar din timpul vieții, muzeelor de din Vaslui și Bârlad.

După ce m-am pensionat, dr. C-tin Teodorescu s-a străduit să mă facă a mă simți în continuare util spre deosebire de autoritățile tecucene care m-au ținut într-un con de umbră. Probabil că el, fiind medic, se gândea și la faptul că, o dată ajuns într-o astfel de postură, aș fi putut să mă deprim. Așadar, mă simt dator să-i mulțumesc pentru că, într-un fel, chiar a reușit să mă facă să uit de noul meu statut social și să mă pună la treabă.

Începând cu anul 2004, am fost solicitat să mă implic, vreme de peste șase ani, în conceperea și materializarea mai multor proiecte de ordin cultural-artistic și turistic pentru municipiile Bârlad, Vaslui și Huși, chiar și pentru întreg județul Vaslui, demersuri editoriale care îi aparțineau în exclusivitate și pe care le-a susținut cu o îndârjită înverșunare.

Sediul Galeriilor „N. N. Tonitza” deveniseră, din acel moment, nu numai locul de întâlnire, ci și punctul nostru obișnuit de lucru. Ajunsesem să mă deplasez, cel puțin odată pe săptămână, la Bârlad, iar atunci când eram solicitat, se întâmpla de mergeam chiar și de 2-3 ori. Pot spune că am petrecut în această instituție sute de ore, uneori întâmplându-se să mă prindă acolo chiar miezul nopții. Martor în acest sens este și web designerul și tehnoredactorul Bogdan Artene, de la Editura „Sfera”, cu care pregăteam cu atenție și migală diverse lucrări ce urmau să fie, ulterior, tipărite. La Tecuci ajungeam cu trenul sau eram adus acasă, atunci când pierdeam acest mijloc de transport, chiar de șoferul personal al doctorului.

Dr. C-tin Teodorescu la vernisajul unei expoziții de grup la Galeriile „Gh. Petrașcu” din Tecuci

Aflând de intenția Fundației „Dr. Constantin Teodorescu” de a scoate mai multe albume, pliante și cărți poștale dedicate orașelor vasluiene, mi-am oferit toată disponibilitatea pentru materializarea acestor proiecte, unele dintre ele fiind finanțate cu fonduri europene. După ce am stabilit împreună structura viitoarelor lucrări, m-am apucat să fotografiez tot ceea ce merita să fie popularizat. Cu șoferul pus la dispoziție aveam să mă deplasez nu numai prin localitățile urbane menționate, ci prin întreg județ Vaslui în cadrul căruia am parcurs mai bine de o mie de kilometri, prilej cu care am descoperit majoritatea monumentelor istorice și rezervațiilor naturale care-l particularizează în raport cu alte ținuturi ale Moldovei. Din când în când, ne întâlneam pentru a vizualiza ceea ce reușisem să immortalizez pe teren, cât și pentru a stabili alte priorități, având în vedere că trebuiau înregistrate pe pelicula fotosensibilă, iar mai apoi și pe senzorul camerei digitale pe care mi-o cumpărasem special, și unele evenimente cultural-artistice ce se derulau, periodic, atât în Bârlad, dar și la Vaslui ori Huși.

Îmi amintesc că am purtat discuții îndelungi și aprinse pe marginea textelor concepute pentru albumele de fotografii. Autorii lor ne ofereau, de obicei, texte stufoase și cu o topică a frazelor greu de acceptat. Ori pentru a le putea integra în contextul unei lucrări de ținută, acestea trebuiau nu numai scurtate, ci și refăcute pentru a putea fi traduse cu ușurință în diverse limbi. Întotdeauna, doctorul Teodorescu îmi recomanda să intervin pe cât posibil pentru a le face cât mai inteligibile, explicite și atractive pentru cititori.

Odată, mai în glumă, mai în serios, i-am spus doctorului că pentru tot ceea ce reușise să facă în ultimii zece ani, pentru felul cum se pricepea să organizeze un eveniment cultural, pentru gândirea în perspectivă a fenomenului cultural sau artistic, ar fi meritat să ocupe un portofoliu de ministru al culturii. Drept replică, mi-a zâmbit, lăsându-mă să înțeleg că nu i-ar fi displăcut să îndeplinească și o astfel de funcție.

Desigur că atunci când vorbești despre persoana doctorului Teodorescu nu ai cum să eviți înfăptuirile ce îl particularizează în raport cu concitadinii sau conjuțenii săi cu preocupări intelectuale. Fiind prin excelență un om al faptelor, un autentic generator de evenimente (vernisaaje, inaugurări de statui, întâlniri cu scriitori sau cu istorici etc.), în foarte multe din cazuri, a reușit să genereze invidii în rândul unora dintre lucrătorii din domeniul culturii care, lipsiți fiind de vocație, încercau să-și facă datoria doar pentru a câștiga o sinecură capabilă să le asigure existența. Doctorul Teodorescu, spre deosebire de aceștia, făcea dintr-o

Dr. Teodorescu la lansarea de carte a lui Adrian Năstase, 2007

Vernisajul unei expoziții de pictură la Galerile „N.N. Tonitza” din Bârlad

La un târg de carte din Bârlad, 2009

Centrul „M. Eminescu” din Bârlad, creația Dr. C-tin Teodorescu, 2011

adevărată și mistuitoare pasiune întreaga suită de activități, cheltuielile pentru materializarea acestora fiind, în majoritatea cazurilor, suportate din propriul buzunar.

Toți cei care au avut privilegiul să fie martori și, mai ales, beneficiari la întâlnirile colocviale, la simpoziioane, la lansările de carte sau la vernisajele unor remarcabile expoziții de artă sau de fotografie nu au cum să uite atmosfera elevată întreținută cu tact, dar și cu mult talent, de amfitrionul desăvârșit care a fost dr. Constantin Teodorescu, omul care, după ce suna nelipsitu-i clopoțel, știa să vibreze intens trăind momente de bucurie alături de distinșii săi invitați.

Ca persoană care m-am aflat destul de mult timp în preajma sa, dar și ca martor la zecile de evenimente pe care le-a generat neîncetat și le-a păstorit cu har, pot să spun că m-am bucurat din plin de delicia de ordin artistic oferite sufletelor noastre cu atâta generozitate, i-am admirat (uneori, chiar invidiat) spiritul întreprinzător, caracterul atât de puternic, priceperea de a antrena din postura de președinte al Comisiei de Cultură din cadrul Consiliului Local al municipiului Bârlad, forțele intelectuale din localitate pentru materializarea demersurilor ambițioasei Fundații Culturale care îi poartă pe merit numele.

Faptul că dr. Teodorescu a frecventat atelierile unor mari creatori precum: Corneliu Baba, Ion Irimescu, Sabin Bălașa, Ion Irimescu, Dan Hatmanu, Marcel Guguianu, Elena Uță Chelaru și Cella Neamțu sau s-a străduit să întrețină relații cordiale și benefice cu acad. Constantin Ciopraga, criticul de artă Valentin Ciucă, scriitorii: C.D. Zeletin, Cezar Ivănescu sau Theodor Codreanu, mă determină să cred că toate personalitățile menționate au știut să-i cultive noi interese, i-au apreciat, dar și rafinat gusturile, prin prestațiile lor memorabile, dorindu-și,

fiecare în parte, să-l considere nu numai prieten, ci și un partener de discuții. Câți dintre noi, cei ce ne pretindem a fi intelectuali, ne putem mândri cu o astfel de performanță?

Trebuie să mai fac o dezvăluire pe care nu am cum s-o pot uita. În momentul când a simțit că i se sfârșește caierul vieții, din cauza bolii incurabile de care suferea (dar despre care nu-i plăcea să vorbească), dr. Constantin Teodorescu fiind un caracter extrem de puternic s-a înclaustrat brusc în modestu-i apartament dintr-un bloc oarecare din Bârlad, străduindu-se să suporte cu mult stoicism despărțirea definitivă de prietenii și colaboratorii săi, precum și de societatea bârlădeană pentru care a făcut atâtea sacrificii și pe care și-a dorit-o întotdeauna mai civilizată, mai luminată și, pe cât posibil, mult mai bună. Singura sa mângâiere, din acele clipe, părea să o constituie întâlnirea inevitabilă cu Atotputernicul Judecător ce urma să-i ofere un loc privilegiat în rândul făcătorilor de bine, al spiritelor înalte care, atât timp cât trăiseră pe pământ, s-au străduit să-și iubească și să-și ridice semenii.

Oricum un lucru este demn de reținut. Ceea ce a reușit să realizeze acest om devotat cetății, ca intelectual responsabil de educația și ridicarea nivelului de cultură al oamenilor în mijlocul cărora a trăit, nu cred că va reuși să mai facă cineva nu numai în Bârlad sau în județul Vaslui, ci chiar în toată Moldova noastră. Iată de ce se cuvine ca noi, cei de astăzi, nu numai să-i respectăm neîncetat memoria, ci să-i statuăm (de ce nu?), într-un parc din orașul pe care l-a iubit atât de mult, chipul în bronz așa cum el, la rândul-i, din dragoste sinceră și, mai ales, dintr-un exces de generozitate, atât de rar întâlnit la semenii de astăzi, a reușit să facă pentru pictorul Gheorghe Petrașcu, aflat în fața Galeriei de Artă tecucene care îi poartă cu mândrie numele, sau pentru Al. I. Cuza, statuia monumentală a Domnitorului dând un plus de măreție și de frumusețe centrului civic al municipiului Bârlad.

După regretabila dispariție a acestei ființe neobișnuit de activă și extrem de pasionată, cum nu mi-a fost dat să mai întâlnesc o alta vreodată, mărturisesc că am mai trecut de câteva ori prin Bârlad dar, de fiecare dată, orașul, căruia s-a străduit să-i adăuge o aură spirituală, nu mi s-a mai părut la fel de atractiv și ospitalier ca pe vremea când trăia și trudea la proiectele sale inegalabilul animator cultural care a fost doctorul Constantin Teodorescu. Aflându-mă aici, mă vedeam nevoit, de fiecare dată, să-i dau dreptate lui Cicero care mărturisea că „Viața celor morți se află în amintirea celor vii“.

Publicații editate de Fundația „Dr. C-tin Teodorescu”

IN MEMORIAM

DRUM BUN SPRE ETERNITATE !

► Lucia OLARU NENATI

Eu l-am cunoscut de mult, din „vremea ailaltă” când mergeam peste Prut cu orice mijloc de locomoție și cu orice ocazie, să mă întâlnesc cu acei oameni minunați și visările lor zburătoare, dintre care Nicolae Dabija făcea parte cu strălucire. Așa încât am înțeles și am scris că Divinul a rostuit parcă prin ei o gardă de veghe la fruntariile românității în vremea ei de primejdie. Așadar la ce m-as putea gândi oare mai profund și dureros acum decât la despărțirea de minunatul nostru con-frate, și al meu de aproape o jumătate de veac, timp în care ne-am întâlnit și vizitat și participat la atâtea evenimente și am împărțit atâtea înalte trăiri idealiste, mereu sperând în dreptatea lui și în izbăvirea noastră; acum trebuie să înțeleg, să accept, că după ce iubitul nostru Grigore Vieru ne-a părăsit sângerându-ne sufletele, ne părăsește și ne sângerează acum și acest luptător pentru ideal, mereu inspiratul și surprinzătorul Nicolae Dabija.

Deosebirea e că atunci am participat la ceremonia de înmormântare și credeam că mai rău de atât nu poate fi. Dar iată că se poate: acum nici măcar nu putem merge într-acolo decât cu gândul! Poate că fratele nostru, poetul de Har fosforescent Nicolae Dabija, cel aureolat de o hlamidă aurită de premii, distincții, demnități și confirmări, dar, mai ales, de admirația sinceră, profundă și cald-recunoscătoare a celor care, citindu-l și ascultându-l, își recunoșteau sufletul lor cel mai profund și gândurile lor cele mai adevărate, dar pe care nu știuseră să le exprime atât de perfect și uimitor; dar și academicianul care a fost ar fi avut dreptul să fie, poate, orgolios și rigid, însă mă bucur cu dulce uimire că n-a fost așa deși, în egală măsură, nu cruța nici o sfichiuire în apărarea dreptății și a neamului nostru. A fost ca un tribun, un hidalgo viteaz, mereu cu spada în mână, dar și cu dulce zâmbet pentru valorile neamului și pentru prietenii. Ce mai, a fost un erou de poveste dar și de realitate, acela care a căzut fără veste în lupta nedreaptă cu un dușman crud și incult care, dac-ar fi știut să citească, desigur că l-ar fi „grațiat”.

Doar că acesta nu e sfârșitul lui Nicolae Dabija, ci destinul marilor creatori, cei care se mai nasc odată în eternitate dincolo de apusul pământesc.

IN MEMORIAM

PETRONIUS (PEDRO) NEGRESCU

S-a stins prematur, fulgerător și tragic pentru familie, pentru prieteni, pentru publicul spectator iubitor de muzică, PEDRO NEGRESCU, un nume devenit celebru în viața artistică a României. Născut la Tecuci pe 25 aprilie 1969 dintr-o distinsă familie de intelectuali, oameni ai școlii cu înclinații muzicale și literare, stabiliți în Buciumeni, Petronius Vasile Aciocârlănoaei a urmat de la o vârstă fragedă calea dificilă a afirmării într-o carieră de interpret-instrumentist și dirijor.

„Am fost, de mic, beneficiarul unei atmosfere speciale în familie. Bunicul și cumnații din partea mamei erau muzicanți, astfel că am crescut văzând și ascultând muzică. Am fost un copil destul de cuminte. Idealul meu era să devin un instrumentist virtuoz, să devin și eu un George Enescu”, declara într-un interviu radio Pedro Negrescu.

Ca muzician de jazz (contrabasist), a susținut numeroase concerte, realizând foarte multe înregistrări de radio și de televiziune. Este autorul a trei albume proprii și totodată autor al unor muzici de teatru și film.

Din anul 2000, s-a dedicat în mare parte artei dirijorale, parcurgând etape de studiu în particular, de masterat și de doctorat, avându-i ca profesori pe: Petru Andriesei, Cristian Brancuși, Dumitru Goia. A mai studiat cu maeștrii: Petru Oshanitsky, Sabin Pautza, Larry Livingston, Ilarion Ionescu Galați, Valentin Doni. Ca dirijor de muzică clasică, a susținut concerte cu orchestrele Filarmonicilor din Arad, Timișoara, Cluj, Bacău, Botoșani, Iași, a Teatrului Muzical „N. Leonard” din Galați, și a Teatrului de Operetă din Kiev. În ultima perioadă, a fost unul dintre cei mai activi dirijori ai Filarmonicii de Stat Arad.

A excelat ca regizor la Opera din Constanța, profesor de muzică de cameră la Liceul de Artă din Constanța, ca dirijor al orchestrei de cameră „Con Anima” din Arad, dar și ca profesor la Universitatea de Artă Teatrală din Târgu Mureș, Facultatea de Muzică.

A obținut titlul de doctor în muzică, specializarea dirijat orchestră. De-a lungul timpului, a fost invitat să dirijeze orchestre atât în țară cât și în străinătate, cele mai recente colaborări ale sale fiind cele cu Orchestra Teatrului de Operetă din Kiev, Ucraina și cu Orchestra Națională de Cameră de la Chișinău. A lucrat cu tinerii studenți ca profesor și dirijor al

orchestrei studentești a Facultății de Muzică din cadrul Universității de Arte „George Enescu” din Iași. Se specializase în mai multe instrumente: contrabas, violoncel, trompetă, corn și pian. Pedro Negrescu este considerat cel mai bun contrabasist contemporan de jazz din România. A cochetat cu teologia și actoria, dar a urmat, la Conservator, Regie de operă și, în paralel, Jazz.

24 mai 2021. Sicriul cu trupul neînsuflăit al lui Pedro Negrescu a fost depus în holul Palatului Cultural din Arad unde cei care l-au cunoscut, muzicieni și pasionați de muzică, i-au putut aduce un ultim omagiu la o pioasă slujbă de priveghere. A doua zi a venit „să se odihnească puțin” acasă, în satul natal, la Buciumeni unde zeci și zeci de localnici, colegi de profesie, prieteni și melomani din Tecuci ori din țară au depus coroane de flori consemnând printre lacrimi rânduri emoționante în Cartea de condoleanțe.

Redactorii și cititorii revistei noastre transmit familiei Aciocârlănoaei cele mai sincere condoleanțe și ne rugăm bunului Dumnezeu să le aibă în creștinească grijă fiul, fratele, soțul, tatăl și unchiul, chemat să dirijeze ceata îngerilor, heruvimilor și arhanghelilor din țările Cerului.

„TECUCIUL LITERAR-ARTISTIC”

ISTORIE LITERARĂ

„LA VADURILE NISTRULUI“, UN DEZIDERAT EDITORIAL NEÎMPLINIT AL LUI TUDOR PAMFILE

► Ștefan ANDRONACHE

Tudor Pamfile - care s-a născut pe 10 iunie 1883, în comuna Țepu, din fostul județ Tecuci, și de la a cărei dispariție urmează, în toamna acestui an, a se comemora o sută de ani - a fost un mare folclorist și etnograf (publicând câteva zeci de lucrări de referință sub egida Academiei Române), s-a remarcat ca fondator al unor publicații prestigioase care au apărut la Bârlad („Ion Creangă“, „Miron Costin“ și „Florile dalbe“) și a avut preocupări notabile atât în domeniul istoriei, cât și pe plan literar sau jurnalistic.

Deși de profesie era militar, datorită experienței acumulate și meritelor sale incontestabile, el a fost detașat la Chișinău, ca șef al Serviciului de propagandă națională din cadrul Directoratului General de Instrucție Publică contribuind, alături de alți intelectuali de marcă, la „aducerea la matca românească a celor înstrăinați de robie“¹, la revigorarea limbii strămoșești aproape uitată și stâlcită de influențele rusești și, implicit, la dezvoltarea conștiinței naționale a tuturor românilor basarabeni ce convețuiau între Prut și Nistru. Fiind călăuzit în mod permanent de deviza „Muncește cu dragoste și stăruință pentru cei mulți și necăjiți și nu te gândești niciodată la recunoștință“², Pamfile avea să se afirme ca un veritabil apostol al culturii românești ce trebuia răspândită și în rândul consângenilor noștri imediat după unirea Basarabiei cu regatul României.

El pare să fi fost preocupat, în acea perioadă, nu numai de istorie³, ci și de literatura cu valențe etico-morale, din care motiv realizează binecunoscuta alcătuire teatrală într-un act „Cuiul lui Pepelea“, menită să contribuie la educarea tinerilor de la sate. După cum bine se știe, scrierea sa i-a plăcut chiar și dramaturgului Victor Ion Popa încât acesta și-a permis, ca pe baza experienței regizorale acumulate,

să intervină pe textul original pentru a-l face mult mai atractiv atât pentru cititor, cât mai ales pentru spectatori.

Cum avea sădite „în sufletul său dragostea nețărnută de pământul bătrânesc“ și „limba strămoșilor“, „cumințenia și suferința șirurilor de «neamuri»“, fiind atras de „melancolia peisajului moldovenesc“ ori fermecat de „murmurul zăvoaielor Siretului“⁴, Tudor Pamfile a ținut ca, după sfârșitul Primului Război Mondial, să se afirme și ca prozator de factură sămănătoristă elaborând „o serie de schițe și nuvele cu caracter foarte personal“ ce probează o „ageră cunoaștere a sufletului nostru“⁵.

Creațiile sale literare publicate în paginile unor reviste precum: „Viața românească“, „Florile dalbe“, „Lumina“ sau „Școala Basarabiei“ aveau să-i rețină atenția și scriitorului de origine tecuceană Alexandru Lascarov-Moldovanu care preciza că acestea „dau dovadă și de talent propriu-zis de scriitor și de înțelegere minunată a sufletului țărănesc“, remarcându-i autorului o caracteristică importantă, împrumutată de la discipolul său marele povestitor Ion Creangă, „humorul moldovenesc, humorul blajin și șugubăț, vesel fără a fi zgomotos, și vag melancolic“⁶.

Mihail Sadoveanu entuziasmat fiind de „minunata bucată“ intitulată „Delegațiile de la Epurenii“, pe care a întâlnit-o în numărul din martie 1920 al „Vieții românești“, ține să spună că „în Tudor Pamfile se desăvârșea un scriitor «al nostru», al pământului acestuia și al oamenilor acestui pământ“⁷.

Puțin mai târziu, același mare prozator a făcut o cronică riguroasă și volumului de proză „Noaptea Sfântului Andrei“ apărut cu puțin timp înaintea morții lui Tudor Pamfile ce survenise, la Chișinău,

Portretul lui Tudor Pamfile pe coperta revistei *Universul literar*, nr. 4, 1930

pe 16 octombrie 1921. Deși M. Sadoveanu găsește „povestirile simple, aproape fără subiect“, ține să evidențieze personajele care le populează: „Oamenii lui, cei mai interesanți, sunt dintr-o lume deosebită, care încă n-a avut povestitorul ei. Oamenii lui, cei mai mulți și mai interesanți, sunt răzășii din Țara de Jos.“⁸

Pentru „urmașii răzășilor celor bogați și tari de odinioară“, „dragostea, cântecul și petrecerile erau lucruri slăvite care îndulceau inima și viața săracului muritor“. Părinții știu să se poarte discret cu „copila lor ajunsă în anii dragostei“ care încearcă „să iasă în taină, la întâlnirea cu alesul ei“ („Noaptea Sfântului Andrei“), alții își rezolvă definitiv vrajba, generată de încălcarea hotarului moșiei, prin binevenita încuscrie („Hotarul“) ...⁹

Garabet Ibrăileanu, care publica cu pseudonimul P. Nicanor cronicile sale literare din revista „Viața românească“, la doar trei luni de la dispariția lui Pamfile, în decembrie 1921, remarcă faptul că acesta, „în timpul din urmă, începuse să scrie povestiri remarcabile prin originalitatea lor“¹⁰. Printre altele, criticul ieșean identifică o „nevinovată pornire de mistificare“ în schița intitulată „Bârladul“, cea care „a făcut unora impresia de „geografie didactică“, pentru că răzășul din Țepu râdea pe submustață de orașul cel mare din preajma satului lui, de «centrul» (care se laudă cu «oamenii mari» pe care i-a produs)“¹¹. Și intransigentul G. Ibrăileanu, căruia îi era cunoscută creația literară a lui Tudor Pamfile, ține să precizeze că, deși el nu a lăsat „în urmă opere care strălucesc“, „a fost totuși dintre acele tipuri umane pe care natura le-a creat într-un singur exemplar“¹².

Presa vremii făcea cunoscută știrea că Tudor Pamfile urma să publice, tot în cursul anului 1921, un alt grupaj de proze în noul volum „La vadurile Nistrului“ fapt ce ne determină să deducem, pornind de la enunțul cu aură legendară al titlului, că multe dintre acestea îi fuseseră inspirate de cei aproape trei ani pe care îi trăise atât de intens pe pământul încercat al Basarabiei ce fusese rusificată vreme de mai bine de un secol.

Cum firul vieții avea să i se curme brusc, Pamfile nu și-a mai putut duce până la capăt și această intenție. Toate strădaniile noastre de a descoperi existența vreunui exemplar al cărții, în cazul în care ea s-ar fi și editat, pe undeva, ori manuscrisul inițial pe care autorul îl pregătise pentru tipar, s-au dovedit a fi fost zadarnice.

Iată, așadar, motivul care ne-a îndemnat să încercăm a identifica, prin diversele reviste pe care le-a condus sau la care a colaborat, prozele publicate în perioada ianuarie 1919 – septembrie 1921 și care nu s-au regăsit în cuprinsul volumului „Noaptea Sfântului Andrei“. Investigația noastră s-a dovedit a fi fost de bun augur în sensul că am avut plăcuta surpriză de a descoperi circa treizeci de proze care

ar fi putut fi incluse în cartea „La vadurile Nistrului“. Majoritatea creațiilor au apărut în paginile revistelor: „Florile dalbe“, „Viața românească“, „Convorbiri literare“ și „Școala Basarabiei“.

În propriile creații, Tudor Pamfile s-a dovedit a fi un „cunoscător perfect al sufletului țărănesc și împrejurărilor de trai de la țară, stăpân desăvârșit pe limba populară și stilul vioi, sobru și plastic al povestitorilor satelor“, intenția sa fiind aceea de a „înscris o pagină frumoasă și originală în literatura noastră“¹³.

În rândurile ce urmează ne propunem să reconstituim sumarul cărții „**La vadurile Nistrului**“, în ideea că ea ar putea fi tipărită măcar acum, în anul 2021, când se vor comemora o sută de ani de la trecerea autorului în lumea umbrelor, ea putându-se constitui, totodată, și într-un binemeritat omagiu adus celui care a fost Tudor Pamfile.

Vom începe, așadar, chiar cu povestirea de inspirație istorică care i-a sugerat și titlul cărții pe care și-o dorise să o publice.

Acțiunea acestei povestiri¹⁴ se petrece în timpul memorabilei domnii a marelui voievod Ștefan cel Mare, mai precis spus după anul 1469, perioadă în care invaziile tătarilor începuseră să le creeze moldovenilor numeroase pagube. Din dispoziția domnitorului Moldovei, Radu Gangur, pârcălabul de Orhei (unul din martorii întocmirii numeroaselor acte de danie emise de voievod la Suceava sau la Iași) avea să ridice o cetate la Orheii Vechi cu scopul de a supraveghea și bloca înaintarea hoardelor străine prin perimetrul cel mai vulnerabil al hotarului de răsărit al țării cuprins între Soroca și Cetatea Albă. Credincioșii slujbași ai cârmuitorului cetății, Onufrie și Marcu, „aveau peste toate neadormită priveghere“. Constatând că cinci dintre străjeri părăsiseră cetatea, fugind „peste Nistru la dușmanii fără credință“, pârcălabul l-a trimis pe Onufrie, „cel ce odată a fost slugă veche și credincioasă“, „la judecata Scaunului [Domniei, n.n.] de la Suceava“¹⁵.

Ulterior, Gangur, a aflat că cei cinci fugari „trecuse apa, cercetase zărilor și așezările cele rari cu oameni care încă își fac cruce când s-așează la masă și când se culcă“, socotind că „lumea toată poate fi sălaş oricui, că Țara Moldovei și Domnia pot fi slujite și apărate de oriunde“. Și autorul povestirii ține nu numai să le motiveze gestul, ci chiar să le aprecieze decizia: „Ș-au rămas peste Nistru, de dragul unui colț de pământ, de dragul unor suflete“.

Având remușcări, în urma hotărârii pripite pe care o luase, pârcălabul Gangur s-a dus să-i ceară sfatul în legătură cu această întâmplare și „bătrânului stareț de la Chiprieni [Mănăstirea Căpriana, n.n.]“¹⁶ pentru ca, după discuția avută cu acesta, să se repeadă la Suceava, de teamă ca nu cumva Măria Sa să-i ia capul lui Onufrie.

La cetatea din ținutul Orheiului a sosit un pescar ce vroia să-i comunice, lui Onufrie (care continua să se aplece la Suceava în așteptarea verdictului judecătoresc), „c-au venit știri de departe din 'năuntrul pustului, de la Năvală și de la Maruș, că s-au așezat cu temei acolo, și-au făcut sat nou între neamuri străine, adunând laolaltă pe toți cei care știau graiul nostru“, specificând faptul că „Năvală s-a așezat jude și face dreptate la norodul lui și alte așezări le întocmește precum se pricepe din câte a văzut în Moldova“. Singura dorință transmisă de cei doi fugari lui Onufrie era aceea ca „să mijlocească la sfânta mănăstire a lui Chiprian“ trimiterea unui preot.

În cele din urmă, la Orhei, un vestitor din partea Scaunului Domnesc i-a transmis pârcașului Gangur ceea ce îi poruncise Măria Sa: „Uneori așa se face de strajă la Vadurile Nistrului, precum au socotit Onufrie și cu Onea, și cu Maruș și cu Todor...“, atrăgându-i atenția că, pe viitor, va trebui „să fie bun și să-i ierte“ pe toți aceștia care au înțeles să-și facă datoria față de propria țară expunându-se de bună voie unor riscuri, doar cu scopul de a întemeia noi așezări populate cu moldoveni creștini, adevăratele avanposturi menite să descurajeze expedițiile întreprinse doar cu scopul de a jefui ale păgânilor.¹⁷

Constatăm că există o similitudine între demersul plin de curaj al unor bravi străjari moldoveni și gestul, mai mult decât generos, al lui Tudor Pamfile. Tot dintr-un impuls patriotic, bravul nostru ofițer a acceptat să treacă tot un râu, de astă dată Prutul, tocmai pentru a-și ajuta confrății să-și însușească

cât mai bine limba strămoșească, s-o apere de influențele nocive și, implicit, cu nobila intenție de a le trezi acestora interesul pentru valorile culturii naționale.

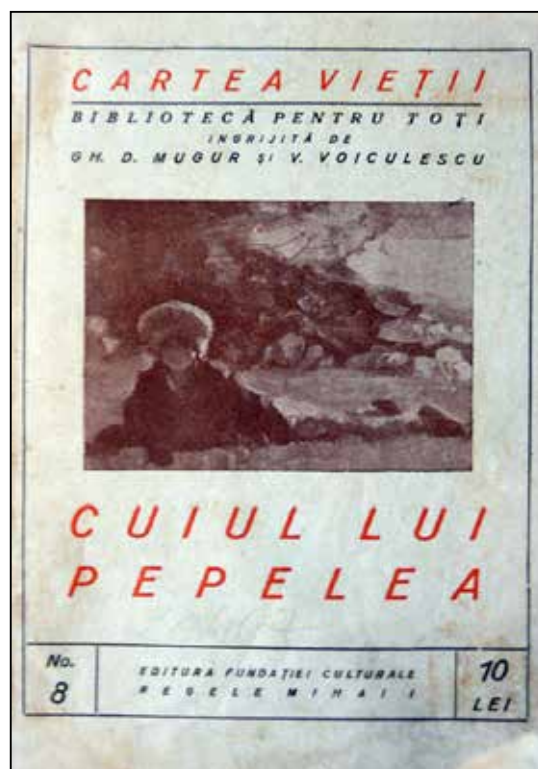
(Continuarea în numărul viitor)

Note:

1. V. Voiculescu, *Tudor Pamfile*, în „Lamura“, III, nr. 1-2, oct. - nov. 1921, p. 37-38.
2. Vasile C. Nicolau, *Tudor Pamfile*, în „Tudor Pamfile“, I, nr. 9, oct. 1923, p. 131-133.
3. Tudor Pamfile a publicat lucrările: „Povestire pe scurt despre neamul românesc de la început și până în zilele noastre“, „Mănunchiu de povestiri populare cu privire la Ștefan cel Mare“ sau „Ținutul Hotinului la 1817“)
4. M. Sadoveanu, *Tudor Pamfile*, în „Viața românească“, XIII, nr. 11, nov. 1921.
5. Idem.
6. Alexandru Lascarov-Moldovanu, *Tudor Pamfile*, în „Neamul românesc“, nr. 246, 27 oct. 1921.
7. M. Sadoveanu. art. cit., idem.
8. M. Sadoveanu, *Tudor Pamfile: Noaptea Sfântului Andrei*, în „Viața românească“, XIII, nr. 11, nov. 1921, p. 140.
9. Idem.
10. P. Nicanor & Co., *Un erou modest-Tudor Pamfile*, în „Viața românească“, XIII, nr. 12, dec. 1921, p. 432.
11. Ibidem.
12. Idem.
13. Liviu Marian, *Tudor Pamfile*, în „Moldova de la Nistru“, III, nr. 1 și 2, ian-febr. 1922, p. 189.
14. Tudor Pamfile, *La vadurile Nistrului*, în „Școala Basarabiei“, II, nr. 4, febr. 1920, p. 295-300.
15. Ibidem, p. 298.
16. Ibidem, p. 299.
17. Ibidem, p. 300.

Coperta revistei Tudor Pamfile care a apărut la Dorohoi între anii 1923-1928.

Piesa de teatru Cuiul lui Pepelea

ESEU

INFERNUL UMAN

► Livia CIUPERCĂ

Conform conceptului formulat de Henri Bergson (1859-1941), se poate demonstra cum o „amintire pură” se poate metamorfoza în „amintire imagine”. În adevăr, amintirea poartă-n a sa tolbă două săgeți: una care sporește în ființa noastră, cu încântare, și o alta, care sfredelește sufletul. Scrie, undeva, Jane Austen (1775-1817) că atunci când valurile durerii se vor fi diminuat, plăcerea de a reface veșmântul ei, poate lua forma unei amintiri trunchiate. Și-aș zice, fără undă de tăgadă, în același mod a gândit și Tudor Arghezi – creatorul: „sufletul geme mușcat de trecut/ Ca fiara de-o fiară cu pas cunoscut” (*Prigoana*).

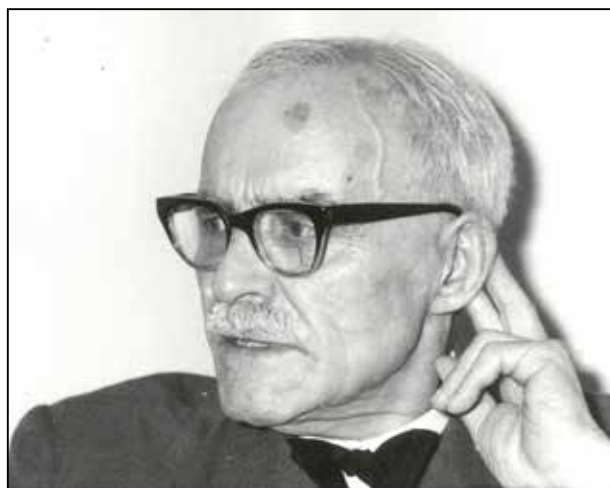
Această judecată îi va fi benefică din punct de vedere creativ. O faptă sau o întâmplare din trecutul, fie el îndepărtat sau mai apropiat, se cuvine analizată „cu sânge rece”, cum se zice în popor. Nimic să nu treacă nedisecat, fără a ne lăsa doborâți de dramatismul respectivelor fapte sau întâmplări, oricât de tare ne-ar fi înlănțuit la un moment dat. Și omul Tudor Arghezi (Ion Nae Theodorescu) nu a fost scutit de „n” încercări.

Știu, veți șopti că e ușor de spus, greu de aplicat în practică mângâierea durerii. Pentru un artist, e mult mai ușor. Se descarcă de povară, traversând dialogul interior, pro și contra, acuzator-acuzat, în veșmânt ficțional. Dar dacă nu-i talent, în van totul!

Ei bine, întru mângâiere, avem exemple palpabile. Slava Domnului! În martie 1919, vor fi arestați 11 ziariști, printre care Ion Slavici (1848-1925), Dem Theodorescu (1888-1946), Dumitru Karnabatt (1877-1949) sau Tudor Arghezi (1880-1967), pentru rolul „jucat”, de „germanofili” – în timpul Primului Război Mondial.

Unii dintre ei și-au găsit mângâierea în scrieri justificative. Slavici – *Închisorile mele* (1920), iar Arghezi – *Poarta neagră* (1930), proză scurtă sau *Flori de mucigai* (1931), poeme lirice.

Experiențe și... experiențe!

Pentru Tudor Arghezi, „Văcăreștii” vor constitui un mediu propice creației artistice, de un vizual-cromatic spectaculos: „Pușcăria (...) cu zidurile albe, încremenește în sidiful argintat al luminii, pare o vastă expoziție de ireală pictură” (*Noapte de argint*, proză din volumul *Poarta neagră*).

Între zidurile acestui locaș, totul este special: „Temnița e plină de <boieri>. Hoții profesionali numesc <boier> pe orice purtător de buzunare și de portofel, proprietate a purtătorului” (*Boierii*, proză scurtă din volumul *Poarta neagră*).

Leții și lecții. Amintiri și amintiri!

Și iată, în acest 2021, se împlinesc 90 de ani de la publicarea *Florilor de mucigai*, poeme scrise „cu unghia pe tencuială,/ Pe un părete de firidă goală,/ Pe întuneric, în singurătate/ Cu puterile neajutate/ Nici de taurul, nici de leul, nici de vulturul/ Care au lucrat împrejurul/ Lui Luca, lui Marcu și lui Ioan”.

Florile lui Tudor Arghezi înglobează tot „mușcăiul” suferinței... amintitoare de prigoana Apostolilor, coborâți din *Sfânta Scriptură*, în universul poetic, cu o stilată doză de evlavie. Să ne întrebăm asemuirea? Bineînțeles. Vocea poetică avertizează nedreptatea, mizeria, inumanitatea celor care diriguiesc Legile timpului.

Poate de aceea, „florile” poetului devin „stihuri fără an”, „stihuri de groapă” și de „foame de scrum”, adică stihuri de otravă care provoacă suferința și moartea.

Poemele care compun ciclul *Flori de mucigai* sunt creații narative, descriptive, evocatoare, declamative, în fapt, niște confesiuni, din care se degajă trăiri nedisimulate. O continuare, în aceeași notă dramatică, a formei de început a prozelor scurte din *Poarta neagră* (1930).

„Văcăreștii” vor alimenta cu exemple concrete imaginarul poetului. Nenumărate scene grotești sunt expuse cu un calm și cu o degajare glacială: „Vreau să beau sânge și să rup/ Ca un șarpe, ca un lup” (*Streche*).

Da, da, acolo, niciun „spectacol” nu-i scapă poetului!

În ocnă, omul devine o epavă: „O răstignire fără cruci și fără schele”, o Golgotă „fără altare” (*Galere*).

Vizualul e terifiant – „În frig și noroi/ trec hoșii-n convoi, câte doi,/ cu lanțuri târâș de picioare,/ muncindu-se parcă-n mocirla de sudoare” (*Cina*); sau – grotesc: „În beciul cu morții, Ion e frumos,/ Întins gol pe piatră, c-un fraged surâș/ Trei nopti șobolanii l-au ros/ Și gura-i băloasă-i ca de sacâz” (*Ion Ion*).

Dramaticul domină. De aceea, revin la *Poarta neagră*.

Imaginați-vă o scenă (superbă secvență cinematografică): înlănțuirea dintre un deținut și un câine pribeag care „își dispută” un os. „Câinele l-a pus jos și-l măcelărește. Mușcat de obraz, flămândul scapă printre lemne, târâș” (*Oasele*).

Ocna este spațiul celor mai cutremurătoare povești de viață – reale. Cosmetizate – doar metaforic. Lectura poemului *Tinca* naște întrebarea: Merită ca o femeie infidelă să îngroape în ocnă pe bietul Năstase?... Și cu câtă amărăciune-și dezvăluie acesta setea răzbunării: „Vezi, Năstase osânditul/ Nu te-a pătruns decât o dată; Și atuncea toată,/ Cu tot cuțitul” (*Tinca*)!

Dar pățania țaranului care, în faptul serii, ia în căruța sa pe un hoț deghizat în femeie, și care, dumirindu-se ce dorește de la el, „Cât ai clipi, cuțitul s-a și-nfipt,/ Vezi că te-ai fript?” (*Ucigă-l toaca*)?!

Asemenea băiatului sufocat de încălțările pe care le impusese viața la oraș (*Manual de morală practică*), Arghezi sparge tiparele poeziei clasice, coborând în cotidian, în concret. Îmbrățișează un limbaj colțuros, acid și răzvrătit. Impune versul

liber, ritmul frânt, dislocarea sintactică, elipsa, infernul și grotescul verbal.

Prin al său demers artistic, el a săvârșit astfel o *revoluție lingvistică* (D. Micu), devenind un special poet *verslibrist* (V. Streinu). A dovedit, după propria-i mărturisire, că „înțelesul adevărat e totdeauna ascuns, atât în cuvânt, cât și în lumina zilei, și mai departe de ea”.

În viziunea sa, poezia e „însăși viața, e umbra și lumina care catifelează natura și dă omului senzația că trăiește cu planeta lui în cor” (*Ce e poezia?*); e zămislire de-nțelepciune („slova făurită”), purtătoare a unui mesaj demiurgic („slova de foc”), arzând, ritmic, în *Cuvinte potrivite*, ca un „strigăt de triumf și de eliberare”.

În versul arghezian, metafora are un rol zdrobitor de șocant. Un exemplu concludent, *Pui de găi*... În plină ceață, abia se zărește o căruță, înaintând greoi, printr-un „întuneric beznă”. Bătrânul tată și fiica acestuia se întorceau de la târg. Vânduseră toate găinile, banii erau bine pitiți, la copilă. Căii înaintau alene, fără să fie îndemnați. Cunoșteau drumul. Dar, surpriză! Cât ai clipi, „cinci oameni de cositor” le ieșiră în întâmpinare. Cu „un cuțit/ măruntaiele și buzunarul omului le-au scotocit”. Totul s-a petrecut fulgerător. Fiica reuși să se „strecoare” prin „pâcla stătătoare” și, „orbecăind”, „târâș”, ca o „lipitoare”, reuși să scape cu viață. Ceru ajutor la prima ușă care i se deschise. Își destăinui necazul, primi binețe: „Fetico, stăi colea cu Dumnezeu, și/ Lângă fata mea te-i hodini” (o fătucă a babei, parcă desprinsă din „fata babei” lui Ion Creangă). „Și câteșitrele femeile s-au suit în pat/ și s-au culcat:/ Întâi, cele două fete,/ fata babii la părete./ și baba desfăcu un cojoc/ și cuprinde fata noastră la mijloc”.

Nu după mult timp, „se auzi un ciocănit./ cinci oameni de plumb au venit/ și au șoptit/ că se întorc mofluzi în han./ Că omul ce-l beliseră pe drum n-avea la el un ban”. Răul să învingă?

Bătrâna înțelese că *prada* se afla chiar în cuibul lor. „Dar vorba lui Terchea-Berchea,/ Fata trăsese cu urechea./ Se strecură pe lângă fata mătușii,/ Ce dormea ca dușii/ De pe lume, și-i luă locul încet”.

Așa că, ușor ne putem imagina, cum flăcăii o vor înșfăca pe sora lor, ducând-o în beci. Deznodământul? „Baba miorlăie acum după fată-n închisoare”, iar flăcăii-tâlhari „taie-n ocnă sare”!

Un infern uman, real, într-un anumit timp, într-un anumit loc și într-un anumit spațiu, apt a genera un imaginar – fereastră spre Infernul uman, pe care ni-l dorim doar pură creație literară!

ESEU

OMUL ARGHEZIAN – NICIODATĂ IDENTIC CU SINE, DAR NICI CU LUMEA

► Petre ISACHI

Motto:

„Sunt înger, sunt și diavol și fiară și-alte-asemeni
Și mă frământ în sine-mi ca taurii-n belciug” (*Portret*)

Cititorii Operei lui Arghezi au remarcat cum omul arghezian a fost transfigurat în toate genurile/speciile cultivate de autor, într-un limbaj simbolisto-expresionist, original și inimitabil, meru „în răspăr” cu Lumea și, înainte de toate, opus sieși. „Amestecul de sublim și stângăcie, de măreț și mizerabil, de perfecție și ratare”(M. Ralea), amintește de omul din Subteranele dostoevskiene - simultan apolinic, dionysiac, interogativ și dubitativ. Autorul volumului **Flori de mucigai**, înrudit prin metafizică, cu Nietzsche, Cioran, Dostoievski, este un revoltat camusian, cu rădăcini în romantismul eminescian, dar și în satira și fabula clasicului Grigore Alexandrescu. Ce vă sugerează o confesiune de acest tip: „*Eu sunt unul din oamenii care nu se iubesc și care nu-și adoră manuscrisul, creierul și fotografia*”? Debutul tardiv (la 47 de ani), cu volumul **Cuvinte potrivite**, 1927, l-a impus, totuși repede, conștiinței publice, și - paradoxal - datorită unor detractori de prestigiu național/ european: Nicolae Iorga, Ion Barbu, Eugen Ionescu etc., dar și unor critici de direcție, consacrați, începând cu Lovinescu (rezervat inițial), P. Constantinescu, G. Călinescu, Ș. Cioculescu, M. Ralea etc.

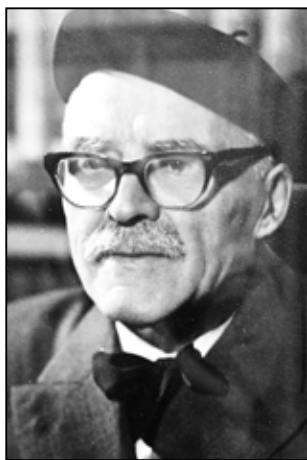
Sufletul omului arghezian – amestec imprevizibil de „catapeteasmă pustie” și Dionysos oltenizat - configurat în **Psalmi, Inscricțiuni, Blesteme, Creioane, Tablete, Pamflete, Romane, Elegii, Meditații, Satire etc.** amintește de omnipotența divină, paradoxul 0, deși proteic și cameleonice scriitor nu este preponderent un creator al harului, precum predecesorul său, Eminescu, ci al trudei, al scrisului „cu unghia de la mâna stângă”, al travaliului sisific asupra cuvântului, considerat de autorul romanului **Cimitirul Buna Vestire**, o cultură, iar așezarea lui în Text, o civilizație. Omul arghezian - figură mitopoetică a olteanului capabil să meargă pe jos, până la Paris, și, apoi, să-și doneze toată Opera, statului român, care, ați ghicit, i-o refuză cu o suficientă comunistă,

greu de imaginat! - transfigurat între credință și tăgadă, „între două nopți”, între fire și nefire, între ființă și ne-ființă, între înger și demon, niciodată identic cu sine însuși, este o instanță autonomă ce scapă de sub controlul autorului (paradoxul 0). Aici funcționează în scriitura argheziană, omnipotența auctorială, paradoxul zero – dificultatea ce se ivește atunci când se susține că autorul o dată ce i-a dat Textului, personajului-idee/ simbol, libertatea totală, nu mai poate împiedica abuzul de libertate al acestuia și ca atare nu mai este răspunzător de el. Mai este răspunzător Rebreanu de comportamentul lui Ion, Apostol Bologna etc.?

Adică, poate Autorul (asemenea lui Dumnezeu) să creeze Ceva, care pe urmă, să se sustragă controlului său? Orice răspuns s-ar da la această întrebare el pare incompatibil cu omnipotența/ omnisiciența divină/ demiurgică a autorului: „**Întinsă leneșă pe canapea,/ Domnița suferă în cartea mea./ Slova de foc și slova făurită/ Împărecheate-n carte se mărită./ Ca fierul cald îmbrățișat în clește,/ Robul a scris-o, Domnul o citește,/ Făr-a cunoaște că-n adâncul ei/ Zace mânia bunilor mei**” (*Testament*). Filosofia omului arghezian constă în a opune transcendenței goale, Dumnezeului absent, sentimentul de singurătate universală sau de absurditate existențială: „**Tare sunt sigur, Doamne, și pieziș!/ Copac pribeag uitat în câmpie/ Cu fruct amar și cu frunziș/ Țepos și aspru-n îndârjire vie**”. Estetica urâtului cu rădăcini în lirica autohtonă – Folclorul, Anton Pann, Heliade, Macedonski, Mateiu Caragiale (**Craii de Curtea Veche**), Ion Barbu (**Cântec de rușine**) îi înlesnește contaminarea poietică/ poetică din vol. **Florile răului**, și-i explică „amestecul macabru cu senzualitatea”(Lovinescu), asociațiile verbale insolite, comportarea suplă și insinuantă a cuvintelor, sfidarea paradigmatelor poetice anterioare, interogația dubitativă, mirarea creștinului, alternanța estetică, pendularea

între contrarii, ambiguitățile poetice/ poetice, plasticitatea verbului arghezian și conștiința unei relativități și indeterminări universale.

Complementaritatea esteticii urâtului, cu cea a frumosului, configurează ontologia poetică argheziană ce corespunde cu propria dedublare a Eului poetic, care-i potențează transcendența goală, teroarea de neant, frica de moarte, panteismul paradoxal, întors; nu Dumnezeu coboară în făptură, ci omul neînțelegând, protestează contra absenței divine. Învins și bulversat în cuget, de revelația transcendentului gol, Arghezi își îndumnezeiește omul, prin îndoială, și consideră că viața pământească nu poate fi concepută în afara panteismului. Un constant și paradisiac instinct de viață, în toate formele ei, temperează obsesia de golul de „dincolo”, ce ar putea să alunece cioranian, în turmentația absolută a spiritului. Orice meditație ce însoțește o fabulație argheziană asupra condiției umane confirmă negativismul funciar al viziunii sale, care seamănă, estetic vorbind, cu cel al lui Brâncuși – cu precizarea că olteanul ajuns la Paris, eternizează în Omul brâncușian, „cumințenia pământului” și fascinația misterioasă a „sărutului” visat la Masa tăcerii.

Negativismul arghezian, altul decât cel nietzscheian, ionescian, cioranian, camil-petrescian, urmuzian etc. se justifică antropologic și stilistic deopotrivă, și cu legile „maidanului cu dragoste” bucureștean: „**Coșul ei cu soare,/ Proptit în șold, pe cingătoare,/ Ducea snopii de ochi galbeni, cu gene de lapte,/ Și garoafe de noapte./ În sânul ei ca mura/ Își pironeau căutătura/ Domnii zvelți din jurul mesii./ - „Cine mai ia florile miresei?”/ Fă, Tinco, Fă! Papucii de mătase,/ Mărgelele, cerceii nu ți i-a dat Năstase - / Și-n fiecare dești câte-un inel/ Nu ți l-a strâns cu inele lui, el, // Cine ți-a frământat carnea de abanos/ Și ți-a băut oftatu mincinos?/ Cui i-ai dat, fă, să ți-o cunoască/ Făptura ta împăratească?/ Cine ți-a dezlegat părul cu miros de tutun?/ Cine ți-a scos cămașa, ciorapul?/ Cine ți-a îngropat capul/ Nebun, / În brațele lui noduroase, păroase,/ Și te-a-nfrigorat fierbinte până-n oase?// Tu n-ai voit să spui/ Nimănuil/ Unde înoptai,/ Curvă dulce, cu mărgăritărel de mai!!! Vezi, Năstase, osânditul/ Nu te-a pătruns decât o dată;/ Și atuncea toată,/ Cu tot cuțitul.” (Tinca). Criza funciară a umanului ivită misterios, de nici unde, întemeiată pe acel vid prin care**

omul se in-ființează/ des-ființează îl obsedează pe autorul **Florilor de mucigai**. Reticențele poetului sunt maxime, pentru că ezitarea ontică nu reușește să intuiască sursa răului, al golului din om, al comportamentului malefic imprezvizibil.

Disconfortul sufletesc al făpturii este imaginat în afara ei, venind din neștiut, atribuit luptelor dintre instanțele demonice și angelice ale mitologiei creștine: „**Durerea mea, din mine, e dincoo de mine./ Nici eu nu știu de unde vine/ E-o luptă între îngerii și diavolii din mine” (Da)**. Aluzia la eternul război al îngerilor cu diavolii implică o deplasare a traumei, într-un „dincolo” nelămurit, într-un spațiu imposibil de știut, misterios, învizibil.

Eul mitic își neagă umanitatea, încât autorul, în fața unui Dumnezeu absent, se mărturisește cu umilință: „**Nici omul meu nu-i poate omenesc” (Psalm IV)**. (Auto)portetele poetice argheziene – în oglindă - trădează aceeași nerecunoaștere a omului din sine. Sinele îl/ ne trădează, îl/ ne părăsește. Eul se surprinde într-o ireductibilă alteritate, încât își propune : „**Treci peste tine, ca peste un drum închis**”. Doar din această ipostază a interdicției, eul auctorial poate institui un solilocviu liric, adresat în gol: „**Măndrept încet spre mine și sufletul**

mi-l caut/ ca orbul ca să cânte spărturile pe flaut” (Toamna). Aura poetică a omului este sugerată de o suită de motive recurente: ceața, spațiul închis, chemarea-nechemare, interogația în gol, agonia existențială, femeia *logodnică de-a pururi, soție niciodată*, agonia erosului, condiția dorită... Dacă Lucian Blaga caută mituri revelatoare („Născocesc motive mitice la fiecare pas”), Arghezi așteaptă într-o pasivitate de călugăr de la Mănăstirea Neamț, un miracol al revelației, o epifanie ce l-ar fi încântat pe Mircea Eliade.

Spre deosebire de autorul **Poemelor luminii**, care conservă tainele, le potențează, pe autorul **Psalmilor arghezieni**, taina, în forma ei poetică, îl umple de spaimă, de oroare, îi umilește ființa, îi înjosește cugetul și îl golește de sine: *Taina celor taine fără număr/ Innădite și încrucișate/ Între creștet, inimă și umăr,/ Jugul, harul meu de rob și frate*. Sub semnul dublului metafizic, ontologia poetică argheziană se proiectează în viziunile separării de sine a ființei, potențând tragica îndoială existențială: „**Suflet, suflet, unde ești? Departe de pasul meu zguduit de piatră. Suflet absent, care ai plecat din mine ca o luntre cu pânză. Unde ești mamă? Strig în cer și-n pustietate:**

Suflete!... și tace. Chem din răsărit: Mamă... și răsăritul tace. Nu întâlnesc pe lac pe nimeni din ai mei. Cine ești?” Să nu uităm, credința se naște din îndoială! Fereasta sufletului, „zăvorâtă bine”, este străpunsă de o de o iubire agonice. O frază a Terezei de Avila: „dorim infinit de mult, și ne depărtăm infinit de mult de ceea ce dorim”, ne oferă cheia existențială ideală pentru hermeneutica omul arghezian, în alchimia căreia fatalitatea, hazardul, întâlnirea iminentă, iubirea imposibilă, haloul existențial, „taina celor taine fără număr”, corelația eros-thanatos, scenografia hiperionice, luciferismul, misoginia, neantul credinței, natura erotizată paradisiac, boala, îndoiala etc. totul contribuie la un erotikon agonice, după rețeta din **Luceafărul** eminescian, modificată interogativ arghezian „*De ce-ai cântat? De ce te-am auzit?/ Tu te-ai duminat cu mine vaporos - / Nedespărțiți – în bolți./ Eu veneam de sus, tu veneai de jos./ Tu soseai din vieți, eu veneam din morți.*”. Fatalitatea își revelă inefabilul generat de amestecul sublim – tragic...

Relația eminescianism – arghezianism rămâne activă în ciuda revoluției lexicale propusă de autorul **Blestemelor**. Literatura este un fenomen de continuitate-discontinuitate. Unicitatea scriiturii este determinată de inimitabila artă a transfigurării, unde la omnipotența auctorială, paradoxul 0, se

adaugă omnisciența auctorială, paradoxurile 0: „*Cu toate că i-am spus că nu vreau/ Mi-a dat noaptea-n somn să beau/ Întuneric, și am băut urna întregă./ Ce-o fi să fie, o să se aleagă./ Puteam să știu că-n zeama ei amară/ Albastră-alburie era otravă?/ Lăsați-mă să dorm... M-am copilărit./ Cine mai bate nu sunt acasă./ Cine întrebă, lasă.../ Cui m-ai pot să-i ies în drum/ Cu sufletul de acum?...*” (*Transfigurare*).

Ecce Homo arghezian! Paradoxal – acest om nu poate fi văzut decât cu „sufletul de acum”. Se pretinde că poetul **Florilor de mucigai** este cunoscut... Tocmai din acest motiv trebuie căutat. Nu poți căuta ceea ce nu știi... Interogația organică a Operei argheziene este inepuizabilă. Se știe, întrebarea oferă, nu frustrează. Cel care închide dogmatic realitatea legată de întrebare este tocmai răspunsul. Dacă răspunsul poate să mintă, întrebarea niciodată. Întrebările despre omul arghezian regenerează Opera pe care o înnoiește cu „sufletul de acum”, și o transformă într-o neconținută creație. Versurile „*Carte iubită, fără de folos,/ Tu nu răspunzi la nici o întrebare*” confirmă cele spuse. Opera argheziană nu răspunde la întrebări, ci pune întrebări insolubile, despre omul de aici și de dincolo, de azi și de mâine. Mai ales, pentru omul viitorului!

ESEU

PSALMUL ARGHEZIAN - FRĂMÂNTARE MODERNĂ ÎNTR-O ALBIE TRADIȚIONALISTĂ

► Vladimir RADU

Aparținând liricii filozofice și religioase, psalmii arghezieni exprimă drama omului modern, sortit să trăiască într-o lume profană, părăsită de Dumnezeu și lipsită de miracolele cu ecouri răscolitoare în lumea veche. Numite cu un termen generic („psalmi”), aceste creații poetice argheziene se constituie tematic într-un „ciclu” de lirică existențială, reunind în viziunea criticii literare consacrate cei zece psalmi din volumul „Cuvinte potrivite” din 1927 (cel dintâi al autorului, publicat în deplină maturitate, la vârsta de 47 de ani).

O lectură mai aprofundată a volumelor ulterioare, numeroase la număr, demonstrează convingător că poetul n-a încetat să-l caute pe Dumnezeu până în ultimii ani de viață. Se face deseori trimitere la cei 151 de psalmi din Vechiul Testament, cei mai mulți aparținând lui David, tatăl înțeleptului rege Solomon, evlavioase cântece de proslăvire a lui Dumnezeu.

Preluând acest model religios cu valențe poetice, poetul român Tudor Arghezi – cel trecut prin multe, variate și dureroase experiențe de viață – devine în lirica românească un creator modern, apăsător de singurătate, covârșit de frustrări lumești. Tânărul Ion Theodorescu avusese de făcut dramatice alegeri între călugăria ortodoxă începută la Mănăstirea Cernica (călugărul „Iosif”) și viața laică, urmate de încercări de a se apropia de catolicism prin Elveția, la Freiburg, la Universitate, spre o Mănăstire a Ordinului Cordilierilor, iar din 1912 în zbuțumata viață gazetărească de la București.

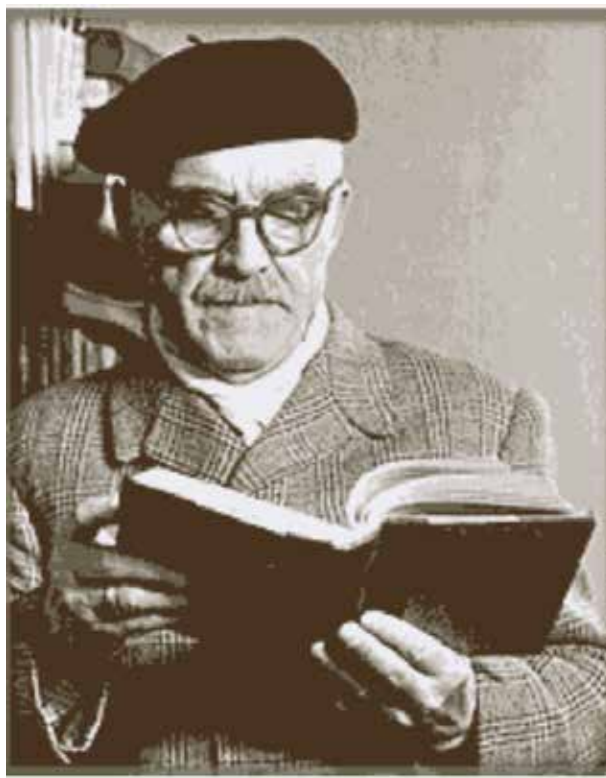
În psalmii săi, Arghezi dorește să comunice la modul concret cu divinitatea manifestându-se alternativ (uneori chiar în cadrul aceleiași poezii) ca un supus dar și ca un revoltat.

Dumnezeirea are în lirica argheziană accepțiuni multiple: „religioasă, gnoseologică, etică și estetică” (Eugen Simion). Pe ansamblu, „Psalmii” exprimă – cu mijloacele specifice poeziei – înfruntarea și confruntarea dintre om și divinitate. Poetul pendulează între „credință și tăgadă” conform propriei stări sufletești la „potrivirea” cu „slova de foc” sau „slova făurită” a unui psalm sau a altuia.

„Te drămuiesc în zgomot și-n tăcere
Și te pândesc în timp ca pe vânat,
Să văd, ești șoimul meu cel căutat?
Să teucid? Sau să-nngenunchi a cere.

Pentru credință sau pentru tăgadă,
Te caut dârz și fără de folos.
Ești visul meu, din toate, cel frumos
Și nu-ndrăznesc să te dobor din cer grămadă.”

În acest al șaselea psalm (identificat după primul vers „Te drămuiesc în zgomot și-n tăcere”) suntem martorii unui nou dorit dialog cu divinitatea. Vom înțelege curând că răspunsul (revelarea) i se refuză poetului; și de această dată intuim un monolog marcat de durere, neputință, dezamăgire și afirmarea nevoii de certitudini. Adresarea este directă și persoana a doua singular sugerează un interlocutor pe care, chiar dacă nu și-l vrea egal,

îl provoacă prin gesturi și întrebări mergând de la supunere oarbă, la căutare, implorare, îndârjire, amenințare ori chiar până la profanare. Poetul/omul cu slabele sale puteri își ia curajul să-l „drămuiescă” pe Dumnezeu în zbuluciumul lumii („în zgomot”) sau în liniștea spovedaniei („în tăcere”), să-l „pândească” de zeci de ani „ca pe un vânat” (comparație desacralizantă dar implicând nuanțe admirative). Șoimul căutat este pasărea mândră, ageră, simbol al frumuseții crude. Păstrând sfera cinegetică a comparației, cele două interogații retorice nu lasă o cale de mijloc între distrugerea idolului sau supunerea oarbă. De remarcat imaginea vizuală a închinării spre rugăciune, formulată ingenios dintr-o alăturare populară de conjunctiv și un infinitiv cu rezonanțe pioase : „să-ngenunchi a cere”.

Regăsim în versul „Pentru credință sau pentru tăgadă” întreaga esență a zbaterilor sufletești și a atitudinilor poetului în întregul ciclu de „Psalmi”. Încrâncenarea și conștientizarea faptului că nu urmărește vreun dar ceresc duc la declarații patetice: „Ești visul meu, din toate, cel frumos”, este idealul existenței, al cunoașterii absolutului, vis de necomparat cu oricare altul. Respectul înăscut față de Dumnezeu, speranța, conștiința condiției limitate a omului (greu acceptate de poet) conduc la o hotărâre rostită printre suspinuri dar și printre dinți, cu o undă de amenințare. Nu îndrăznește – încă! – să-l „doboare” din cer grămadă. Este absolut cutremurătoare această formulare poetică, dovadă a limbajului arghezian frust, dar evocator.

Psalmul acesta, mai mult și mai direct decât alții exprimă nevoia de certitudini, formulată în arhicunoscutul vers „Vreau să te pipăi și să

urlu:<Este!>”. S-ar putea face pe drept cuvânt observația că importantă nu este delimitarea netă a atitudinii argheziene între credință sau necredință, ci relevarea valențelor limbajului poetic divers de la un psalm la altul prin care trăirile sunt puse în evidență.

Aceste câteva versuri (definitorii pentru întregul ciclu) dovedesc prin ele însele o pregnantă conștiință a scrisului prin distilarea și concentrarea expresiei și a conținutului ideatic. Verbul arghezian este și aici „limbă de flăcări”: te drămuiesc, te pândesc, să te ucid, te caut, să te dobor, însoțite de pronumele personal de persoana a II-a (scris fără majusculă cum s-ar fi convenit) fără a deturna liricul în narativ, implică elemente dramatice ale unei scenografii atent detaliate. Doar câteva figuri de stil se alătură comparației deja menționate: te caut dârz (epitet) „șoimul cel căutat” și „visul meu din toate cel frumos” (două inedite metafore ale divinității). Lexicul, mai mult decât simplu, servește unei rostiri intime, în gând (de fapt cu sine însuși), fără expresii artificiale, prea elaborate. Nici măsura de 11 și 10 silabe, nici ritmul, nici rimele împerecheate, alternând sonorități deschise (a și d) cu gravitatea unora terminate în consoane (b și c), nu oferă la o primă cheie de lectură, imaginea unui învins îngenunchiat în fața icoanei sau neputinței. Atitudinea eului liric în fața divinității este nu una umilitoare și evlavioasă ci mai ales titanică fiindcă el însuși e un poet, deci un creator.

Alți psalmi publicați în diverse volume completează și nuanțează viziunea argheziană despre raportul eului poetic/uman cu divinitatea.: *Ca să te-ating, târâș pe rădăcină* (vol. Alte cuvinte potrivite, 1940), *Făr-a te ști decât din presimțire* (vol. 101 poeme, 1947), *Călare-n șa, de-a fuga pe vânt, ca Făt-Frumos* (vol. Frunze, 1961), *Psalmistul* (vol. Poeme noi, 1963).

Dacă dincolo de mijlocul secolului XX unii critici literari, precum Pompiliu Constantinescu în exegeza „Tudor Arghezi. Scrieri”, vol. I, 1967, îndrăzniseră să-l considere în mod bine întemeiat drept cel mai îndreptățit urmaș al lui Eminescu, acum, în primul sfert de veac XXI, Tudor Arghezi rămas, pe bună dreptate, scriitor canonic, intră într-un con de umbră date fiind preferințele și aspirațiile „emancipate” ale noilor generații (atâta cât acestea mai sunt dispuse a se apropia de poezie).

Alăturăm aici opinia lui Nicolae Balotă, conform căreia „fiecare generație, fiecare epocă trebuie să-și merite poezii. A-l merita pe Arghezi înseamnă a găsi acele căi de acces spre scrisul său, acele modalități de exprimare, de formulare, acele valori și structuri, acele echivalențe prin care să ne putem apropia această operă, sau, altfel spus, prin care ea să devină pentru noi o

prezență” (N. Balotă, „Prolog”, la „Opera lui Tudor Arghezi”, Editura Eminescu, București, 1997, p. 9). Cu referire la psalmii arghezieni, Nicolae Balotă redă câteva dintre situațiile arhetipale ale omului în fața divinității: în primul rând o căutare neobosită, înfrigurată, disperată a divinității, o imensă sete de a cunoaște sacralitatea în manifestări perceptibile, apoi o stare de profundă incertitudine care îl neliniștește, îi alimentează îndoiala. Se adaugă confruntarea precum izbirea de un zid care, obosind credința omului, duce la o anume resemnare în fața a ceea ce se numește „denepătrunsul”). Urmează, în mod firesc, înfruntarea sfidătoare pornită din acel sentiment acut al părăsirii și al revoltei. Poetul nu acceptă supunerea necondiționată către un destin adesea potrivit. Iar de la nesupunere trece la exasperare care conduce implicit spre eșec. În esență raportarea aceasta la divinitate, la dialogul refuzat și refuzul revelației, rămâne o chestiune dureros nerezolvată și la poezii înaintași precum Eminescu, ori la cei contemporani aplecați total sau în parte către dimensiunea tradițional-religioasă a existenței poetice între care îi menționăm aici doar pe Vasile Voiculescu și pe Lucian Blaga.

O viziune nuanțată – dacă nu cumva provocatoare – are criticul Nicolae Manolescu în voluminoasa dumisală „Istorie critică a literaturii române” – 5 secole de literatură, Editura Paralela 45, 2008, pag.622-625. Criticul nu acceptă ideea vehiculată obsesiv că Arghezi s-ar fi zbuciumat „între credință și tăgadă”. În starea lui de „părăsire” (care este principalul laitmotiv al *Psalmilor*) poetul „nici măcar nu-i cere Domnului să-i adreseze mai des cuvântul lui, resemnându-se doar să constate netrimiterea îngerilor așteptați. În loc de a crede și a nu cerceta, el nu crede și nici nu cercetează,

ajungând la concluzia că „este prizonierul lumii de aici, de jos.” În concluzie, notează fără nuanțe criticul Nicolae Manolescu, „căutarea i s-a dovedit zadarnică...Nu e credință, nici tăgadă. Decât incertitudinea existenței divinității, poetul are mai degrabă certitudinea inexistenței acesteia. Sau, în orice caz, își trăiește abandonul cel mai adesea cu resemnare, uneori, mai rar, cu revoltă. Tânjește câteodată după semn, dar în general e mulțumit în panteismul său. Știe că a ratat șansa întâlnirii cu Dumnezeu”...

Referitor la cei din urmă psalmi arghezieni: *Am fost să văd pe Domnul bătut de viu pe cruce* (vol. Silabe, 1965), *Psalmul mut* (vol. Ritmuri, 1966), *Când m-ai făcut mi-ai spus: de-acum trăiește* (vol. Noaptea, 1967) și *Doamne, tu singur văd că mi-ai rămas* (vol. Frunzele tale, 1968, postum) criticul sintetizează sec faptul că aceste creații târzii ale octogenarului poet „vor fi ecoul acestei absolute singurătăți”.

A crede că astăzi, sensibila tematică abordată în psalmii arghezieni, în poezia religioasă ante-, inter- și postbelică ar fi desuetă ori lipsită de dramatismul altor vremi, ar fi o greșeală nu numai de percepție literar-artistică, ci de chiar valorile moralei noastre creștine. De aceea poezii români cunoscuți continuă filonul acesta inspirațional, iar lectorul – iubitor avizat sau nu de lirica argheziană – identifică, în momentele delicate ale vieții, dincolo de provocările existențiale, resorturi de alinare prin credință, prin cuvântul-vers, prin rugăciune.

* Grafica - Ilustrații la *Psalmii arghezieni*, de Alina Ionescu-Cerei, Tecuci, 1997.

IDEI, CURENTE ȘI TENDINȚE ÎN CULTURĂ

DADAISMUL ȘI CANCEL CULTURA

► Cristian Gabriel CĂLUGĂRU

Anul 1916. Un creion (sau cuțit după unii) înfipt în dicționarul Larousse va hotărî numele dadaismului. Cuvântul onomatopeic *dada*, după o idee de André Breton, va da semnalul de început curentului ce se pregătea să șocheze publicul și să dezintegreze structurile limbii.

Cei adunați la „Cabaret Voltaire” din Zürich, printre care și Tristan Tzara (Samuel Rosenstock) mărturiseau programatic prin cuvintele lui Marcel Iancu, următoarele: „Ne-am pierdut încrederea în cultura actuală. Tot ceea ce este, la momentul actual, trebuie distrus, demolat. Trebuie să reîncepem actul creației pornind de la o tabula rasa. La Cabaret Voltaire, noi vrem să zguduim ideile, opinia publică, educația, instituțiile, muzeele, bunul simț așa cum este el definit la momentul actual, pe scurt, tot ceea ce ține de vechea ordine”.

Și la New York, Berlin, Paris, Köln mișcarea antiestetică prinde contur. Dezgustul pentru burghezii și conveniențele sale naște și o latură protestatară a curentului. Odată cu zorii Primului Război Mondial la Zürich ia amploare și ideea terapiei psiho-sociale împotriva convenționalismului de toate felurile sau cea a antirăzboiului, război văzut ca un rezultat al descompunerii culturii și lumii vechi.

Dincolo de Atlantic modurile tradiționale ale creației artistice sunt repudiate preferându-se colajul și fotomontajul (cu precădere la New York). Max Ernst folosește fragmente de fotografii combinate cu mesaje tipărite sau inventează tehnica *frotajului* care constă în frecarea creionului pe hârtia fixată în crăpăturile din parchet completând ulterior imaginile astfel obținute cu motive personale. Deseori aceste colaje sunt fragmente de poezii dadaiste, mesaje extravagante sau descrieri banale, adeseori redactate în mai multe limbi.

În cazul Parisului mișcarea se învârtă în jurul literaturii lui Tristan Tzara și a revistei *Littérature*. Unii dintre apropiații lui Tzara erau Louis Aragon, Paul Eluard și André Breton cu al său *automatism* ce includea

experimente în scris, desen și pictură. Tehnica era cea în care imaginile, sentimentele și expresiile sunt scrise necenzurate și fără intervenția sinelui critic. Importanța subconștientului, așa cum a fost explorată în *automatism*, a devenit ulterior o componentă centrală a ideii și mișcării suprarealiste de mai târziu. De altfel, în *Manifestul suprarealismului* Breton proclama intenția de a „rezolva contradicțiile dintre realitate și vis prin acceptarea unei realități absolute, o suprarealitate”. De aici rezulta, în viziunea lor, și importanța, rolul primordial al activității psihice iraționale, al inconștientului, al experienței onirice, al depozitului de imagini colective arhetipale¹ ale căror „dicteuri” artistul le înregistrează automat ca într-o ședință de

Tristan Tzara, Zürich, 1916

spiritism, transcriindu-le în spontaneitatea lor pură fără a le manipula formal. Suprrealismul lui Breton va supraviețui prin unele zvâcniri artistice puțin peste anii interbelici.

Îndepărtarea din imaginea plastică a elementelor lumii vizibile și așezarea în locul lor a unor semne, linii, pete, volume, ar trebui să exprime în viziunea cubismului (alt curent „necanonic”), acțiunea raționalității și sensibilității umane. Abstractizarea exagerată a artei duce la ideea că arta plastică, arhitectura și muzica presupun doar o sumă minimă de legături cu realul. E cazul unor pictori ca Picasso sau Kandinsky. Așa că terenul e pregătit pentru expresionismul abstract- apărut în 1946 la New York. Pânza e așternută pe podea, culorile sunt lăsate să curgă direct din diferite recipiente sau de pe pensulă, după care linii întreșesute sunt trasate, realizând un arabesc fără sfârșit. Pictura astfel realizată e o „seismogramă” a sensibilității sau a descărcărilor de energie ale artistului.

Terenul e pregătit pentru nivelul următor: *pop art*-ul! Opus „artei academice” și reprezentată de Jasper Jones și Robert Rauschenberg, acest curent introduce în artă obiecte de uz cotidian, în mod direct sau doar prin imaginea lor. Colaje cu rădăcini în cubism

realizate prin amestecul diferitelor obiecte (firme, sticle, fotografii) profilează teme preferate ale *pop-art*-ului.

Dincolo de cortina de fier, Estul răspunde cu „realismul socialist” în care temele predominante erau formate de muncitorii din fabrici și țărani din cooperative, de figurile conducătorilor politici, sau de scene cu caracter revoluționar prin stilul „realismului eroic”². Folositor doar luptei ideologice, căci nu erau create pentru consum individual, operele realismului socialist sunt sinteza ultimă a tuturor mișcărilor artistice de până la el.

Anul 2021. Se poate discuta de spre o anihilare a culturii? Comunismul a dispărut din Europa însă revoluția *dada* a învins. Urmașii primilor revoluționari definesc acum arta. O operă realizată de un artist digital pe nume Pak a fost vândută la prestigioasa casă de licitații Sotheby's cu 1.36 milioane de dolari. Opera se intitulează „Pixelul” și reprezintă, nici mai mult, nici mai puțin, decât un pătrățel gri pe un fond alb. E pur și simplu radiografia lumii contemporane, care arată fix așa: gri și în formă de pătrat. De fapt, Pak este un geniu, un adevărat vizionar. Pixelul lui este cu adevărat imaginea lumii noastre, noua celulă care ne pulsează în venă³, noul nostru Dumnezeu, Dumnezeu digital. Noua noastră inimă – gri, în formă de pătrat – care bate digitalizat.

Dar arta nu e singura cucerită căci revoluția e în plină desfășurare. Cu rădăcini înfipte adânc în anul anterior, curentul numit *cancel culture* înlocuiește dușmanii de clasă, respectiv burghezia și cultura veche și merge mai adânc, căutându-și dușmanii chiar pe teritoriul antropologiei: rasa albă. Aflăm că profesorii progresiști din Statele Unite ale Americii vin cu o nouă solicitare – predarea limbilor clasice (greaca veche și latina), cât și a culturii și istoriei clasice sunt o „mașinărie de fabricare a supremației albe”⁴. Practicarea sclaviei și alte cutume de atunci sunt de neconceput pentru societatea modernă. Soluția e simplă și e tot mai folosită: interzicerea, trecerea la index sau ștergerea totală.

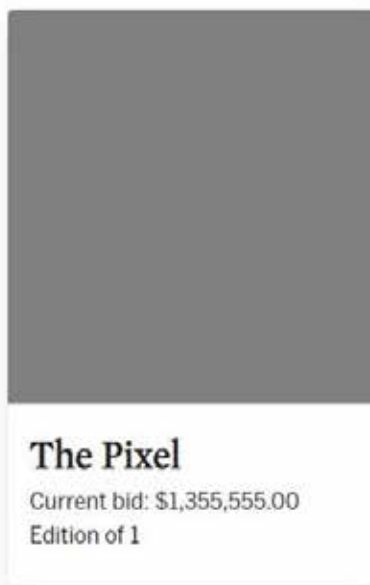
Fiul scriitorului Mario Vargas Llosa, Alvaro spune explicit că „această cultură a adoptat și alte nume: politică identitară, teoria critică a rasei sau, în jargonul afro, cultura *woke*, ceea ce înseamnă să rămâi „treaz”, vigilent în fața opresiunii rasiale. Totul se reduce la un lucru. Cei care profesază această ideologie împart lumea între oprimați și opresori, pentru că relațiile între oameni ar fi bazate pe relația de putere, văzută ca un joc de sumă nulă: nu pot să progrez, să câștig ceva

influență sau să am succes (prin urmare, putere) prin meritele mele; pot doar să fac asta în dauna altora.”⁵

„Retroactive II” de Robert Rauschenberg

„Intersecționalitate” este denumirea folosită într-un jargon universitar „indigest” după Alvaro Llosa. Este un cuvânt vag care ar trebui să acopere o întregă teorie, pentru a demonstra cum anumite aspecte ale identității, precum rasa și genul, implică privilegiul și discriminare. Opreșorii sunt cu toții bărbați albi, însă văzuți nu ca indivizi, nici măcar ca grup, ci ca sistem. Ce fel de sistem? Sistemul democrațiilor liberale, desigur. Potrivit acestei ideologii, Statele Unite, Europa și alte democrații nu sunt locuri în care se manifestă rasismul, ci sunt construcții pe de-a-ntregul rasiste și exploatoare, un set de instituții care sunt putrede de la rădăcină. Ele nu pot fi schimbate sau îmbunătățite: ele trebuie distruse. Totul trebuie să ajungă *tabula rasa*. Așa ne aducem aminte de *Manifestul* lui Marcel Iancu și lucrul cel mai grotesc este că această ofensivă antidemocratică nu s-a născut în China, Rusia sau Estul fost comunist ci chiar în Occidentul îndatorat culturii clasice.

Tabloul „Pixelul” și suma licitată pentru vânzarea sa

Note:

1. Dicționar de artă, N-Z, Editura *Meridiane*, București 1998, pg.144
2. <https://www.observatorcultural.ro/articol/ce-este-realismul-socialist/>
3. Revista *Familia ortodoxă*, mai, 2021
4. <https://r3media.ro/profesorii-woke-din-s-u-a-solicita-ca-textele-clasicilor-greci-sau-latini-sa-nu-mai-fie-predate-in-scoli-intrucat-contribuie-dintotdeauna-la-justificarea-sclaviei-la-rasi/>
5. <https://r3media.ro/scriitorul-alvaro-vargas-llosa-ideologia-asa-numita-cancel-culture-nu-este-doar-o-moda-printre-tinerii-dezorientati-ci-o-amenintare-la-adresa-democrațiilor-liberale/>

COMEMORARE

VASILE ALECSANDRI, ÎN ANUL 2021 – UN BICENTENAR DEPĂȘIT

► Ioan DĂNILĂ

Nu se încheiase încă anul 2020, că unele foruri culturale din România au și croit calendarul cultural al anului următor, așezând la loc de frunte celebrarea a două secole de la nașterea lui Vasile Alecsandri. Am trăit un ciudat sentiment de neputință, amărăciune, inutilitate a vreunui efort documentar, mai ales când cineva a postat, în 2021, pe Facebook întrebarea privitoare la data nașterii scriitorului. Am bănuiră a fi o persoană pasionată de controverse, ca să constat că era chiar un angajat al unei biblioteci publice. Ce simplu era să deschidă internetul (dacă nu un dicționar, de felul celui realizat în 1979 de Institutul de Filologie Română „A. Philippide” din Iași, ori Revista „România literară”, la calendarul pe lunile iunie, respectiv august) și să găsească acolo toate informațiile, fără a provoca răspunsuri ambigue de la unul și de la altul. Acestor persoane le dedic rândurile următoare, cu precizarea din capul locului că nu doresc să întrețin o dispută inutilă, ci să afișez din nou (am mai făcut-o în 2018, de aceea găsesc că discutăm despre un bicentinar depășit de trei ani) argumentele în favoarea datei de 14 iunie 1818. Poate așa se măresc șansele de a fi descoperite rapid coordonatele indubitabile ale problemei în discuție. Și tot din capul locului precizăm că în cazul biografiei lui Vasile Alecsandri sunt vehiculați patru ani: 1818, 1819, 1820, 1821, dar numai unul dispune de atestare documentară: 1818.

Documentul la care facem referire este adus în fața cititorilor de un cercetător de înaltă clasă al fondurilor arhivistice, Gheorghe Ungureanu, fost director multă vreme al instituției de profil din Iași. (În același scaun directorial au stat Vasile Alecsandri-tatăl și Vasile Alecsandri-fiul.) Este vorba de articolul „Câteva date inedite despre familia și viața poetului Vasile Alecsandri”, tipărit în revista „Cetatea Moldovei” (Iași, anul IV, vol. IX, nr. 5, mai 1943). La întrebarea „Când s-a născut poetul Vasile Alecsandri?”, are un răspuns onest:

„Nu s-a putut stabili o dată precisă, în lipsa unui act de naștere”. Imediat însă aduce vestea cea mare: a descoperit „printre hârtiile răzlețe depuse spre păstrare la Arhivele Statului” un document de excepțională însemnătate:

„Mărturie de mitrică

Prin care se face știut duhovniceasca Decasterie a Mitropoliei Moldovii că după încredințarea ce s’au luat prin sprafcă, s’au aflat pentru dumnealui Vasile Alexandri că la anul 1818 luna lunie 14 s’au născut în târgul Bacăului, din pravoslavnicii legiuții săi părinți, dumnealui spatarul Vasile Alecsandri cu soția sa Elena născută Cozoni, căruia atunci prunc, lucrările sfântului botez în drept slăvitoarea noastră credință, după așezământurile sfintei și marea biserică a răsăritului, i s’au săvârșit de preotul Ioan dela Biserica Precista din arătatul târg, la 22 a aceleiași luni lunie, iar nași i-au fost moșul său, dumnealui Mihalachi Cozoni.

Drept aceea, spre încredințarea nașterii și a botezului în pravoslavie a numitului Vasile Alecsandri, fiind mai sus pomeniților săi părinți, i s'au dat această mitrică deasupra cu iscălitura Înalț Prea Sfințitului Mitropolit al Moldovii și cavaler I. I. Veniamin, iar gios adevărită cu punerea peceții și cu iscăliturile cilenurilor acestii Dicasterii. 1835. Iulie 12, No. 333”.

În continuare, Gheorghe Ungureanu consemnează: „Pe dosul acestei hârtii este scris de tatăl său:

«Vasilică este născut la 14 Iunie 1818 în târgul Bacăului, botezat în lege pravoslavnică de preotul Ioan dela biserica numită Precista din Bacău; iar nănaș i-au fost moșul său Mihalache Cozoni. Părinți: Spatarul Vasile Alecsandri, mama spătăreasa Elenco Alecsandri, născută Cozoni»”.

Concluzia arhivistului experimentat se impune de la sine: „Susținem data de 14 Iunie 1818, pe care ne-o arată acest act eliberat de Mitropolia Moldovii «după încredințarea ce s-au luat din sprăfcă» și credem mai mult în știința tatălui său despre nașterea copilului Vasilică decât martorii care au servit la facerea unui act la 1873 la Tribunalul Bacău, care arată data nașterii 1821”. E demnă de interes și observația care urmează consemnării: „Acei care vor să se convingă de nesinceritatea actelor de naștere făcute cu martori, la căsătorii, să cerceteze dosarele de căsătorii și vor constata că atât mirii și mai ales miresele își micșorează vrâsta. De altfel legiuitorul a avut în vedere aceasta și actele de acest fel, menite a facilita căsătoria, nu mai sunt bune «decât a servi numai în caz de căsătorie»”.

Quod erat demonstrandum!

Casa memorială în care s-a născut Vasile Alecsandri, Bacău

► **Liliana SCĂRLĂTESCU**

Profesor dr. Colegiul Național „Garabet Ibrăileanu”, Iași

IBRĂILEANU 150

„ADELA”: RADIOGRAFIA UNEI IUBIRI RATATE

„Și totuși, știu că nu vreau nimic de la ea, că nu urmăresc nimic, că nu trebuie să urmăresc. Că nu se poate.”

G. Ibrăileanu, *Adela*

Pe 23 mai 2021 se sărbătorește 150 de ani de la nașterea lui Garabet Ibrăileanu, binecunoscutul critic și istoric literar, redactor de revistă, romancier și profesor universitar al Facultății de Litere și Filozofie din cadrul Universității ieșene. Sunt 150 de ani în care opera sa, critică ori literară, și-a păstrat, chiar dacă fanate pe alocuri, relevanța ideatică, efervescența discursului și acuitatea analizei.

Ibrăileanu este unul dintre autorii pe care i-am citit cu plăcere în anii studenției. Paginile critice din *Note și impresii* (1920) ori *Scriitori români și străini* (1921), dedicate unor poeți, prozatori și dramaturgi din generațiile anterioare (Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, Ion Creangă, I. L. Caragiale, Alexandru Macedonski, George Coșbuc) ori unor scriitori contemporani, moderni, pe care Ibrăileanu i-a susținut și promovat cu entuziasm (George Topârceanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Ionel Teodoreanu) rămân, sper, la fel de savuroase pentru elevii și studenții de astăzi. De altfel, unele etichetări făcute în aceste studii au fost atât de uzitate de comentatori ulteriori încât au fost asimilate de publicul larg ca adevăruri *sine qua non*, circulând independent de numele lui Ibrăileanu.

Însă preferatul meu este romanul de maturitate al lui Ibrăileanu, *Adela*. Recitindu-l acum, realizez că mi-a lipsit, l-am uitat pe raft prea mult timp. Iar recitirea romanelor preferate românești precum *Patul lui Procust* al lui Camil Petrescu, *Accidentul* lui Mihail Sebastian ori *Întunecare* de Cezar Petrescu (să-mi numesc doar câteva dintre lecturile obsedante) face parte, în cazul meu, dintr-o periodică necesară și demonstrat terapeutică purgare de răul și urâtul din lumea reală. Sentimentul oximoronic de gol-preaplin pe care îl simt în stomac, acum, când am sfârșit acest exercițiu de recitare al

„Fragmentelor din jurnalul lui Emil Codrescu”, este asemănător unei epifanii, laică, e drept, dar la fel de validă.

Scris, bănuim, și ca material didactic al profesorului de Istoria literaturii române – ilustrare a unuia dintre cele două tipuri de roman contemporan prezentate în eseul său *Creație și analiză* (cel analitic-liric-subiectiv, așezat în contrast cu cel narativ-epic-obiectiv) – *Adela* este cronică, cu accente de autoanaliză masochistă, a unei iubiri damnate din start, cea între narator, doctorul cvadragenar Emil Codrescu, și Adela M., o tânără pe care acesta o cunoaște de la patru ani, practic urmărind-o, în calitate de prieten al familiei M., crescând. Diferența de douăzeci de ani dintre cei doi, proclamată drept „implacabilă cronologie”, îi anulează protagonistului orice încercare a fericirii personale. Iar modul în care doctorul Codrescu

alege să interpreteze gesturile, afirmațiile și comportamentul feminin, în general, și al Adelei, în particular, prin prisma denaturată a misoginismului tezigist al lui Schopenhauer (maestrul său declarat), fac din protagonist unul dintre cei mai convingători eroi tragici ai literaturii române. De altfel, naratorul însuși este conștient de „tristul său hamletism”, tarat de reacții de conjunctură, aflate permanent în opoziție, care, în loc să clarifice calea de urmat, nu reușesc decât să tulbure apele: „Dar când am fost eu în joc – interesat prea tare și cu sufletul nesigur și tulbure – m-am pierdut întotdeauna în conjecturi. Și n-am mai priceput nimic sigur.”

Această nesiguranță debilitantă, pendularea permanentă între alb și negru compune refrenul acestei cărți, ecou, uneori, al modurilor în care cei doi protagoniști aleg să „funcționeze”, între granițele blurate ale aceste relații, aflată în dezechilibru

permanent – nu numai social (suntem, să ne amintim, în plin *fin du siècle...*) dar și personal –, eroii neajungând, vreodată, la un dialog real (de fapt, cititorul, pe tot parcursul romanului, știe prea puțin din ceea ce gândește cu adevărat Adela, odată ce naratorul traduce cu greu și, deseori eronat, reacțiile și uneori, chiar cuvintele protagonistei). E pendulare și între modul de exprimare, sau ne-exprimare, al sentimentelor de iubire: „duelul dintre pasiunea mea mută și instinctul ei defensiv”. Ori, în alt plan, ecoul unei dihotomii schizoide, naratorul dedându-se la nesfârșite interogații socratice pe tema celui mai mic gest al Adelei: permutările – cu schimbare doar de cuvinte, nu și de sens – pe adolescentinul „mă iubește – nu mă iubește” ori posturile, privite în „în oglinzi paralele”: „în defensivă și ofensivă, delaolaltă amândouă”.

Tot acest balans enervant, care aduce cititorul pe punctul de a-i da palme, chiar și la modul virtual, naratorului imbecil, este readus, în finalul romanului (chiar dacă nu imediat – dezintoxicarea de Adela va dura ceva timp) la punctul de repaus (de stagnare?) de la început: «Nici o „cunoștință” [...] Plictis odihnitor. Lectură plăcută, reconfortantă [...] Trei perne sub cap și țigările pe măsuta de alături, ca să-ți rămână spiritul absolut liber de corp și de griji.» Este o reînțoarcere la starea ideală a intelectualului cititor al *Lumii ca voință și reprezentare* a lui Schopenhauer, individ pesimist prin excelență și

uneori, de-a dreptul sociopat (fără pornirile criminale de rigoare, desigur). Lumea exterioară, privită ca inferioară în interpretarea de mai sus, este reprezentată exemplar de forța vitală și impulsul spre procreare atribuite Adelei: „Iubirea de copii, la Adela, este într-adevăr o pasiune”, constată cu scepticism și gelozie prost mascate Emil Codrescu, atitudini penalizate prompt de eroina cu ochi ager: „Ești egoist, *mon cher maitre*, ca toți bărbații!”.

Adela capătă existență, însă, numai în măsura în care ajunge să fie percepută și să-și crească rădăcini, la modul solipsist, în conștiința lui Emil Codrescu, deci să fie *reprezentată* (schopenhauerian!) în mentalul acestuia. Mentalul doctorului se dovedește, din păcate, o zonă lipsită de potențial, o *Waste Land*, cum ar spune T. S. Eliot, în care *voința*, trezită la viață de iubirea pentru Adela, rămâne un simplu impuls existențial care nu poate da nici o satisfacție, creând, dimpotrivă, noi necesități ce nu pot fi în întregime realizate, și devenind, în ultimă instanță, o sursă de suferință. Fericirea de durată este o imposibilitate – bombăne maestrul fiziologiei percepției, posac – viața, o vale a plângerii, plină de dureri. Iar Doctorul Codrescu, declară, învins: „E rușinos să înclin spre ipoteza că mă iubește. (Era adolescentă când treceam de amiaza vieții!)”. Și, convins că „tot ce se realizează se împruținează și se trivializează”, respinge femeia pentru idee.

1902, Iași – Garabet Ibrăileanu – stânga, Constantin Stere – centru și administratorul publicației „Viața Românească” – dreapta. Fotografia provine de la Muzeul național de istorie din Chișinău.

EXPRESII CELEBRE

JOCURILE OLIMPICE

Variante mitologice, legendare, istorice

► Theodor PARAPIRIU

După ce l-a născut pe Zeus, Rhea l-a încredințat dactylilor – genii de pe muntele Ida din Creta – să-l îngrijească și să-l păzească. În număr de cinci (Heracles, Paionaios, Epimedes, Iasos și Idas) aceștia l-au ocrotit și l-au educat pe viitorul stăpân al lumii. Una dintre activitățile lor a constituit germele celebrelor jocuri olimpice:

„Pe când se jucau, Heracles – care era cel mai vârstnic – propuse fraților săi, să se întrecă la alergare și să fie încununat învingătorul cu o ramură de măslin sălbatic.” (Pausanias, Călătorie în Grecia, I)

Acest Heracles din Ida ar fi stabilit pentru început un interval de cinci ani între concursuri – după numărul fraților. Într-o altă variantă, jocurile ar fi fost instituite de Zeus, după victoria asupra lui Cronos, pentru conducerea lumii – moment care marchează încheierea vârstei de aur. Învingătorul ar fi chemat zeii să se întrecă în mai multe probe, pentru a celebra marea biruință. Astfel, ei devin întemeietori și ocrotitori ai jocurilor – simboluri ale bunăvoinței divine pentru acest eveniment sportiv. Se distinge zeul Apollo, care învinge la alergare (pe Hermes) și la pugilat (pe Ares).

La 50 de ani de la potopul lui Deucalion, Klymenes, un descendent al lui Heracles din Ida, reînnoadă firul întrerupt al desfășurării Jocurilor/Serbărilor Olimpice, dar abia peste o generație, Pelops (fiul lui Tantal cel damnat și eponim pentru Peloponez) dă strălucire acestui concurs ritual în cinstea lui Zeus.

După cucerirea Elidei, marele erou Heracles, fiul lui Amfitrion, celebrează o ediție unde Iolaos câștigă cursa de care, Castor – la alergare și Pollux – la pugilat, iar însuși Heracles obține victoria în proba de pancration (trântă combinată cu box). Treptat, jocurile/serbările de la Olimpia se transformă într-o sărbătoare națională și se extind cuprinzând toată populația de limbă greacă.

De pe vremea lui Pelops și a eroului Heracles, ele au fost întrerupte pe parcursul unui interval de 28 de olimpiade, din cauza incidentelor și a rivalităților dintre cetăți.

Un legendar rege Iphitos – contemporan cu Lycurg, vestitul legiuitor spartan (aprox. sec. X-IX î.e.n.), primind sfatul oracolului de la Delfi, are inițiativa reluării lor (884 î.e.n.), ca o cale pentru „vindecarea de nenorociri”: „Se spune că Pythia i-a poruncit să restabilească jocurile olimpice...” (Pausanias, Călătorie în Grecia, I)

* * *

Tradiția este repusă în drepturi, chiar dacă fuseseră uitate multe lucruri, „dar încetul cu încetul și le-au reamintit și atunci când își aduceau aminte de vreun exercițiu, îl adăugau la seria celorlalte” (idem).

Pioșii greci aveau fabuloase zăcăminte de amintiri în memorie. „Iliada” lui Homer (Biblia lor!) consemna admirabil probe de concurs, cu detalii în desfășurare valabile și acum. Apriga cursă hipică de la jocurile închinată lui Patroclu este câștigată de faimosul viteaz Diomede, tovarășul de fapte eroice al lui Ulisse, care mână „...sirepii troieni ce-i luase/ De la Eneas...”, urmat de abilul Antiloh, fiul înțeleptului Nestor (care, înainte de întrecere, dă excelente sfaturi antrenorale), și de frustratul Menelau (care acuză dibăcia tehnică și tactică a lui Antiloh, de lipsă de sportivitate); nenorocosul Eumelos (care suferă un accident, altfel destoinic conducător de car) primește un premiu de consolare din partea lui Ahile: „Am să-i dau platoșa cea de aramă a lui Asteropeos, Care-i prădată de mine și-i jur împrejur ferecată în alburii cositor, și scumpă ea are să-i fie.” (Homer, Iliada, c.XXIII)

Este acordat și un premiu onorific (o tingire cu două toarte) prin care sunt recunoscute meritele de fost performer ale cumpătatului veteran Nestor:

„...Îți dau de pomană răsplată

Asta, căci n-ai să iei parte la lupta cu pumnii, la trântă,

N-ai să te-ndeși la răpezul de lance și nici la iuțeala

Mersului n-ai să te-ntreci; bătrânețele grele te-apasă.”

La pugilat, viitorul constructor al calului troian, Epeos, „Pumnitor iscusit ca nici-unul”, învinge pe curajosul Evrial. Ulisse și Ajax, fiul lui Telamon, se înfruntă la trântă, dar sunt opriți de Ahile înaintea obținerii punctului decisiv și premiați ex-aequo („Voi ați învins amândoi, luați dar aceeași răsplată.”), pentru evitarea unor accidentări grave sau a unor rivalități excesive. Însă istețul rege din Ithaca obține întregă răsplata convenită „bărbatului celui mai ușor de picioare”, depășindu-l pe sprintenul dar, lipsitul de șansă Ajax Oilidul (alunecă pe bălegar) și pe Antiloh.

Pentru armele lui Sarpedon (erou ce luptase de partea troienilor și fusese ucis de Patroclu), se încheștează în luptă uriașul Ajax Telamonianul și scânteietorul Diomede dar, după primul schimb de năprasnice lovituri, Ahile îi oprește, fiindcă înverșunarea celor doi putea să provoace moartea vreunuia.

Aruncarea discului se încheie cu victoria lui Polipoite, urmat de Ajax și Leonteu; Merione se dovedește cel mai iscusit arcaș, întrecându-l pe Teucru, iar lui Agamemnon (conducătorul aheilor) i se recunoaște calitatea de campion la aruncarea suliței („...ești mai presus de oricare,/Neîntrecut de vânjos și bun la azvârlitul de suliți.”), înmânându-i-se trofeul.

Pe de altă parte, grecii conservau și o bogată tradiție a disputelor (belicoase sau sportive) care stăteau sub semnul dorinței imperioase de stabilire (sau impunere) a unei ierarhii valorice pentru gestionarea gloriei, desprinse din universul omagialului religios. Un Amicos primitiv, rege al Bebrycilor, reductabil pugilist, denaturează ideea de sport: Era cel mai trufaș om din lume: obișnuia să impună străinilor o lege nedreaptă, neîngăduind nimănui să părăsească țara lui înainte de a se măsura cu dânsul în lupta cu pumnii și, în felul acesta, răpusese mulți bărbați ce locuiau în țările vecine.” (Apollonios din Rhodos, Argonauticele) Sumbul personaj este învins de vajnicul Pollux aflat printre îndrăzneții plecați după Lâna de Aur.

Cu totul alt spirit de întrecere există în cazul eroului Ulisse, ajuns la feaci, în drumul său dramatic spre insula natală, după războiul troian. Primit cu prietenie și ospătat, este invitat apoi de regele Alcinou să asiste la o competiție dominată de dorința de afirmare, fără implicarea unor trofee materiale:

„Luați aminte, voi fruntași și sfetnici.

Destul avurăm parte deopotrivă

De masă și de cântecul din liră,

Însoțitorul meselor bogate.

La jocuri de tot felul, ca străinul

La-ntoarcerea-i să poată spune-acasă

Prietenilor lui ce mult întrecem

Pe alții când e vorba de trei jocuri:

De trântă, și de salt și de-alergare.”

(Homer, Odiseea, c.VIII)

Deși trecut de mult de vârsta optimă a performanțelor atletice, sfidat de tinerii concurenți, experimentatul luptător îi întrece atât de convingător la aruncarea discului, încât îl determină pe pașnicul conducător al feacilor „iubitori de vâsle”, să-i ofere o altfel de confruntare, mai mult spectacol:

„Voi jucăuși feaci, mândria horei,

Jucați ca să vă vad-acum străinul

Și-ntors acasă, la ai lui să spuie

Că batem noi așa de mult pe alții

La cântece, la joc și-n alergare

Ca și la cârmuitul de corăbii.” (idem)

Prin tainele imperativelor de tot felul, ale sentimentelor și ale inspirației, grecii au ales pentru Jocurile/Serbările de la Olimpia (și pentru celelalte competiții panelenice) prim-planul superb al cununii, în locul recompensei materiale imediate, și slava victoriei nepreocupate de record – obsesia modernității. Desigur, tehnologia timpului anticipa industria reclamei, dar nu într-atât, încât să înlocuiască paliditatea nobilă a originalului cu strălucirea de kitsch a copiei.

IBRĂILEANU 150

G. IBRĂILEANU – OMUL DIN SPATELE OPEREI

► Maria SCĂRLĂTESCU

Elevă, clasa a XI-a, Colegiul Național „Garabet Ibrăileanu”, Iași

De multe ori, autorii sunt doar niște nume atașate unor scrieri fictive – romane, versuri sau simple notații despre ceva ce ne pare detașat de realitate, așa cum o vedem noi. E atât de impersonal felul în care studiem literatura, cum selectăm, cu penseta parcă, un moment din viața cuiva și îl așezăm într-un sertăraș prestabilit.

Pentru mine, numele lui Ibrăileanu a reprezentat, mult timp, doar numele școlii, bustul de bronz de la intrare, el rămânând o ființă aproape abstractă. Poate aceasta este problema multor oameni care devin personalități – cu atâtea străzi și instituții care le poartă numele, își pierd umanitatea.

Percepția mea asupra lui Garabet Ibrăileanu s-a schimbat când i-am citit *Amintirile din copilărie și adolescență*, când am regăsit momente din viața mea în viața lui, când am realizat că ceea ce citesc nu sunt pagini bine „fabricate”, ci lucruri trăite și retrăite. Ceva ce mi-a atras atenția din start a fost cuvântul „misterios”, atașat celor mai mundane lucruri, reușind să te transpună în dispoziția unui copil la vârsta întrebărilor. Experiențele sunt diferite dar umbrele stărilor pe care acestea le lasă în urmă sunt aceleași. Lipsa de experiență, când și o moară, și un cocostârc sunt pline de mister, când ochii unei păsări par să conțină mai mult din secretele vieții decât ochii tăi.

Însă această fericire confortabilă durează puțin pentru el, mai puțin decât pentru mulți dintre noi: îi moare mama și, scriind, regretă, nu pentru prima dată, că pe atunci era prea mic s-o prețuiască. Regretă că, deși ea își concentrase toată atenția asupra lui, el a iubit-o doar cum un copil poate iubi o mamă – ca ceva de la sine înțeles, ca ceva la care să te aștepti să fie acolo. Astfel sunt lucrurile care te țin, plângând, treaz în miez de noapte, care în timp, se schimbă în durere surdă. Un alt regret care îl macină este că, odată cu moartea lui, va fi de parcă mama dispărută nu ar fi existat deloc. Acum, la 80 de ani de la moartea autorului, nu ar mai fi nimeni să-și amintească de Maria Ibrăileanu, dacă nu ar fi consemnările dulci-amăruie ale fiului ei. Le citim și astăzi, colorate de propriile noastre amintiri ale propriilor noastre mame.

Mai sunt și alte pasaje, cu ecouri existențialiste, care mi-au lăsat o impresie adâncă: „Sunt milioane de ființe care au avut soarta ei și pe care nu le știu.”, filosofează Ibrăileanu. „Orice viață e un lucru extraordinar pentru cineva — și nimic, absolut nimic, pentru alții!”

Și într-adevăr, cu toții trăim realitatea noastră, atât de centrată pe noi, încât uităm, poate, că fiecare persoană cu care interacționăm are propria-i realitate, propriile-i persoane dragi, dușmăni, amintiri plăcute și regrete.

Mi-ar plăcea ca la școală să învățăm și despre oamenii din spatele operelor – cum erau ei cu adevărat, ce-i frământa când aveau insomnii, dacă le plăcea să vorbească în fața oamenilor ori dacă-i îngrozea acest gând. Lui Ibrăileanu, de pildă, i se părea cumplit de greu să vorbească în fața unei camere pline de persoane vag cunoscute. După moartea mamei, a rămas mut pentru un timp și, chiar după ce și-a revenit, timiditatea bolnăvicioasă nu i-a dispărut. Era pasionat, pătruns de spirit revoluționar, însă introvertit, temperat de tendința lui de a se întreba constant „da’ dacă?”. O combinație de neîncredere în sine și lipsă de voință, spune el, autocritic, ceea ce am bănuî a fi mai des întâlnita, astăzi, anxietate socială.

E reconfortant, într-o oarecare măsură, să vedem că autorii din manualele de literatură română au fost și ei oameni, nu genii neînțelese, prea „nemuritori și reci”; să fie abordabili. Contextul biografic iluminează spații umbrite din scrierilor lor, dându-le înțelesuri și nuanțe noi, trecute cu vederea altminteri. Este, poate, un reflex al generației mele, atentă la corelațiile dintre autor/actor/artist și creația lor, pentru că nimic nu se manifestă într-o izolare perfectă, totul se contaminează și, astfel, se transformă.

Amintirile din copilărie și adolescență ale lui Ibrăileanu, publicate postum, au fost scrise la solicitarea unui prieten. Acesta îi rezervase acasă la el un caiet special în care acesta consemna câte o amintire la fiecare vizită. Lipsa de prelucrare a materialului memorialistic oferă o senzație aparte, asemănătoare cu „suietele” cu părinții ori bunicii, povestind despre copilăria și „tinerețile” lor.

Nu mi se mai pare ciudat, acum, când mă gândesc la scriitor, să mă gândesc la Ibrăileanu omul, nu la strada ori școala care-i poartă numele. Trăirile transpuse pe hârtie au adăugat noi linii și texturi portretului fanat al unui autor. Mă uit acum la bustul din fața colegiului și îi pot vedea și hotărârea din ochi și nesiguranța – nu mai e o bucată de bronz rece în care a fost tăiat un „chip de autor”. Este cineva pe care îl cunosc – aproape un prieten.

ESEU

REFLECȚII ASUPRA LIMBAJULUI ÎN LUCRAREA „PRINCIPELE” DE NICCOLO MACHIAVELLI

► Lucian IONIȚĂ

În studiul limbilor, suntem în primul rând frapați de diversitatea lor, de diferențele lingvistice ce apar de îndată ce trecem dintr-o țară în alta, sau chiar dintr-un district într-altul. Dacă divergențele în timp scapă adeseori observatorului, divergențele în spațiu sar în ochi imediat; le văd chiar și sălbaticii, datorită contactelor cu alte triburi ce vorbesc o altă limbă. Un popor capătă conștiința idiomului său tocmai prin asemenea comparații.¹

Limbaajul este un fenomen complex, implicând mai multe aspecte simultane, dar care se prezintă în planuri diferite și pot fi abordate, prin urmare, din puncte de vedere diferite. Se disting, înainte de toate, faptele constitutive ale limbajului, adică actele lingvistice și sistemele pe care ele le integrează (limbile). Limbile, la rândul lor, prezintă diferențieri interne din punct de vedere geografico-spațial (dialecte), din punct de vedere social (sisteme de izoglose corespunzătoare stratificării socio-culturale, precum și grupurilor profesionale) și din punct de vedere stilistic, adică cel al „convenției” pur enunțative sau pur emotive în care semnele se produc.²

Lăsată în voia sa, limba nu cunoaște decât dialecte, dintre care nici unul nu se extinde asupra celorlalte, și prin aceasta ea este hărăzită unei fracționări indefinite. Dar, cum civilizația, dezvoltându-se, extinde comunicațiile, este ales, printr-un fel de convenție tacită, unul dintre dialectele existente, făcându-se din el vehiculul a tot ce interesează

națiunea în ansamblul ei. Motivele acestei alegeri sunt diferite: uneori se preferă dialectul regiunii cu civilizația cea mai avansată, alteori se preferă dialectul provinciei ce deține hegemonia politică și unde își are sediul puterea centrală; iar alteori o Curte impune națiunii vorbirea sa. Astfel în franceza literară recunoaștem dialectul din Île de France, iar în italiana vorbită toscana.³

Ultimul capitol din *La philosophie au Moyen Age* de Etienne Gilson se intitulează „Le retour des belles-lettres et le bilan du Moyen Age”, formulă care caracterizează just perioada Umanismului timpuriu. Un cerc restrâns de învățați din vremea respectivă susținea reîntoarcerea la cele mai importante texte ale Antichității și, prin aceasta, la latina epocii clasice, cu bogăția sa expresivă. În acest context, gândirea medievală și deci și limbajul în care era articulată au căzut în dizgrație. În analiza problemelor limbajului, învățații voiau să construiască fraze ca cele pe care scrisese Cicero și să nu mai opereze cu exemple sumare de tipul *curro est verbum* sau *homo scribitur*. Limbaajul era văzut din ce în ce mai mult ca obiect al filologiei și tot mai puțin ca modalitate de expresie a logicii și, prin urmare, era considerat mai degrabă o instituție cu caracter istorico-social, și nu atât de mult un mijloc de cunoaștere și de exprimare a gândirii, ca până atunci.⁴

Astfel, atenția învățaților s-a deplasat de la limbajul considerat la modul general asupra limbajului în diversele sale manifestări istorice. În

spațiul României, lumea a început să se intereseze de raportul dintre latină și „limbile populare” provenite din aceasta, așa-numitele limbi „vulgare”. În 1435, Flavio Biondo și Leonardo Bruni, secretari ai cancelariei papale, aflată atunci la Florența, se întrebau deja, în anticamera papei, dacă românii nu vorbeau cumva o limbă populară (*volgare*), ca urmașii lor, și nu limba latină „gramaticală”, așa cum a fost aceasta păstrată în scris.⁵

Importanța tot mai mare a limbilor și literaturilor naționale constituie, până la un anumit punct, un eșec al Umanismului. Desigur, marii scriitori care, în mai multe țări europene, hotărâsc să se exprime în limba „poporului” nutresc aceeași admirație pentru moștenirea Antichității, considerându-i pe autorii greci și latini nu numai maeștri în arta de a gândi dar și modele de compoziție și stil, cu care se străduiesc să rivalizeze. Dorința lor de a se întemeia pe o limbă și cultură naționale marchează însă o ruptură cu cosmopolitismul umanistilor, legați de un ideal comun, dar și de un limbaj comun, latina.⁶

Ariosto și Machiavelli în Italia (după Dante, Petrarca și Boccaccio, în secolul al XIV-lea), Rabelais, Ronsard, Montaigne în Franța, Camões în Portugalia, Cervantes în Spania, Shakespeare în Anglia „apără și dau strălucire” limbii „vulgare” din țările lor. Cu toate acestea, dacă Umanismul, în parte, a încetat brusc în secolul al XVI-lea, esențialul metodelor și idealurilor sale a pătruns în învățământul din universități și, cu precădere, în colegii: studiile umaniste vor constitui până în secolul al XX-lea ucenicia obligatorie a oricărui european cultivat.⁷

Prin lucrarea *Regole della lingua fiorentina* concepută probabil pe la 1440, arhitectul Leon Battista Alberti (1404 – 1472) întreprinsese acțiunea temerară de a redacta gramatica unui dialect considerat până atunci drept „inapt de a avea o gramatică”, fără să mai fie tributar categoriilor lui Donatus. Odată cu interesul crescând față de limbile populare, au fost în mod necesar aduse în atenție și fenomene precum schimbările în limbă și existența varietăților lingvistice, fenomene față de care gândirea medievală, predominant statică, fusese mai degrabă străină.⁸

Un comentariu asupra cauzelor și efectelor culturale ale textului lui Niccolò Machiavelli, // *Principe (Principele)*, poate fi o veritabilă istorie a mișcării ideilor pe parcursul a mai bine de cinci veacuri, cartea fiind concepută în 1513 și publicată în 1531; poate fi, în egală măsură, o istorie a rezonanțelor politice ale unuia dintre cele mai citate texte. Cu toate acestea, *Principele* este și o lucrare de reflecție care reclamă competențe filosofice și filologice, atunci când se transformă dintr-o listă a principiilor de relaționare între guvernanți și guvernați într-o știință neriguroasă a conducerii.⁹

De altfel, cu *Principele* s-au petrecut mutații dintre cele mai surprinzătoare, de la perspectiva indirect democratică – rousseauistă („Prefăcându-se că dă lecții regilor a dat o mare lecție popoarelor. *Principele* lui Machiavelli este cartea republicanilor”) până la cea contemporană, ca manifest anti-totalitar (politica este liantul „unei comunități de oameni, întemeiate pe dreptate și binele comun”).¹⁰

Din scrierile lui Machiavelli se vede că el studiase și posedea temeinic clasicii latini. Întâi și întâi istoricii: Titus Livius și Tacitus, mai ales primul, pe textul căruia meditează o bună parte din filosofia sa politică; apoi oratorii și filosofii: Cicero și Seneca; comicii: Plaut și Terențiu, pe care-i imită; scriitorii asupra artei militare: Vegetius și Frontinus, de care are nevoie când meditează asupra artei războiului și vrea să organizeze milițiile florentine. Latinește scria cu înlesnire și cu oarecare eleganță, ca toți oamenii culti ai timpului. Tot din scrieri rezultă că nici clasicii greci nu-i erau străini, că citise și se folosise de operele atunci cunoscute ale lui Aristotel, Polibiul, Plutarh, Diodor Siculul, Isocrate, Diogene Laertiu.¹¹

Noțiunea de „stat” apare pentru întâia dată în înțelesul ei actual în *Principele* lui Machiavelli. În Evul Mediu, exercitarea puterii a fost, de regulă, descrisă prin concepte precum *dominium* (= „stăpânire”) și *regimen* (= „guvernare”), în timp ce spațiul cuprins de această exercitare apare sub numele de *regnum*, *principatus* sau *terra/territorium*.¹²

Machiavelli redă, în *Principele*, o siluetă de o lumină brută: virtutea principelui se măsoară potrivit capacității sale de a-și păstra, mări și perpetua principatul. Prinț fericit este cel care reușește, cel care folosește mijloacele adecvate situațiilor: viclenia și cruzimea, dacă trebuie, onestitatea sau trădarea.. Toate acestea nu sunt decât aparență; morala este subordonată rezultatului. „Prințul să se gândească doar să-și păstreze viața și statul; dacă reușește aceasta, toate mijloacele pe care le va fi folosit vor fi judecate ca onorabile și laudate de toată lumea”.¹³

Tratatul istoricului florentin conține câteva analogii medicale esențiale – precum binecunoscuta teorie a umorilor, care joacă un rol cheie în justificarea considerațiilor sale politice. Autorul florentin a conceput o veritabilă artă politică a previziunii, inspirată de procedeele medicale al prognosticului, făcând, astfel, primul pas pe lungul drum al raționalizării metodice a guvernării. Una dintre recomandările pe care Machiavelli i le face ipoteticului său „erou”, este de a gândi aiudoma unui medic, adică în termenii de cauzalitate și prognostic proprii medicinei hipocrato-galenice.¹⁴

În ce fel se străduie Machiavelli să ne convingă de caracterul central sau „substanțial” al răului în fenomenul politic? El studiază cu predilecție ceea ce numim „situațiile extreme”: întemeierea cetăților,

schimbările de regim, conspirațiile. Pentru a-l compara cu Aristotel, vom spune că el descrie viața politică din perspectiva începuturilor sau originilor sale – adesea violente și nedrepte – și nu din perspectiva sfârșitului său. El nu neagă că în împrejurări obișnuite viața civică poate fi destul de liniștită, că poate domni, într-o măsură apreciabilă, ceea ce oamenii numesc dreptate. Sugerează, însă, în mii de feluri că această moralitate „obișnuită” ține de – sau este condiționată de – o imoralitate „neobișnuită”. „Binele” nu se produce și nu este menținut decât prin „rău”. Machiavelii nu șterge distincția dintre bine și rău, dimpotrivă, o menține și trebuie să o mențină, dacă vrea să demonstreze propoziția scandaloză și capitală: „binele” este fondat de „rău”.¹⁵

Modernii trebuie să elaboreze un discurs care e capabil să producă ordinea – discurs care, într-un fel, imită producerea unei ordini politice oarecare sau generice, fiindcă nu se poate sprijini pe ordinea existentă, care nu este decât dezordine. În loc să plece de la o formă și de la un regim politic particulare sau concrete, așa cum pleacă Platon, și mai ales Aristotel, de la cetate și de la democrația greacă, trebuie vizată o ordine politică generală, adică trebuie întreprinsă o întemeiere politică desprinzând ce este comun tuturor momentelor fondatoare, trebuie imitată o întemeiere în general. Tocmai asta va face Machiavelii.¹⁶

Niccolò Machiavelli a demonstrat interesante preocupări de filolog în foarte spiritualul său *Discorso o Dialogo intorno alla nostra lingua*. Scrierea de numai 15 pagini, a fost contestată în trecut, dar în urma argumentelor filolog-științifice ale marelui lingvist Pio Rajna, nimeni nu mai îndrăznește să pună la îndoială paternitatea, afirmată de altfel de Guigliano dei Ricci, urmaș al secretarului florentin și transmițător de multe copii manuscrise ale operei acestuia. Avea să fie publicat integral de abia în 1730.¹⁷

Dialogul se poate citi și astăzi cu o deosebită plăcere și interes, chiar de către nespecialiști, verva machiaveliană străbătându-l de la primul la ultimul rând. Dialectica autorului mânuiește cu multă eleganță chiar și unele argumente științifice, mai greu de pătruns pentru aceia care nu au fost interesați de această extraordinară problemă care a agitat Italia de-a lungul secolelor, faimoasa *Questione della*

lingua. Dialogul fusese generat de recrudescența unei asemenea discuții în jurul florentinei, dacă o asemenea limbă trebuia să fie numită toscană, florentină sau italiană. Machiavelli vrea să discute această problemă importantă, deoarece în această dispută unii „... mai puțin neonești vor să fie toscană, alții foarte neonești, o numesc italiană și alții consideră că trebuie să fie numită florentină...”¹⁸

Pentru Machiavelli nu există o limbă simplă, perfect unitară, toate limbile sunt mixte, dar ceea ce are cea mai mare importanță filologică în problema limbii, este capacitatea de a putea absorbi, de a putea asimila cuvintele străine. În aceasta mai ales constă fenomenul de florentinitate. Expunerea continuă foarte dinamic, în termeni polemici, mai ales când este atacată teza principală a lui Dante din *De vulgari Eloquentia*, relativă la limba comună sau curială. Din această polemică, Dante va ieși înfrânt, dar în același timp și foarte convins de justetea tezei lingvistice a florentinității, susținută atât de abil de Machiavelli.¹⁹

Respingând teza dantescă, în realitate argument patriotic pentru italianitatea comună, susținerea ideii de unitate a întregii Italii prin limbă, Machiavelii declară că o asemenea limbă italiană nu există, ci numai florentina în care marii trecentiști, și desigur printre ei Dante, au scris, ridicând-o la rangul de limbă literară (ceea ce corespunde desigur integral adevărului lingvistic): „...nu există o limbă care se poate numi numai curială sau umană a Italiei, fiindcă toate care s-ar putea numi astfel, își au baza în scriitorii florentini și în limba florentină...” Pentru toți scriitorii italieni, în realitate, ar putea conchide Machiavelli, florentina este și temelie și izvor.²⁰

Într-o altă cheie interpretativă, Benedetto Croce descrie un teoretician și normativist al științelor politice: „este cunoscut că Machiavelli descoperă necesitatea și autonomia politicii, a politicii care este dincolo, sau mai degrabă dincoace de bine și răul moral, care are propriile legi în fața cărora este inutil să te revolți, care nu poate fi exorcizată și expulzată din lume cu apă sfințită. Aceasta este ideea care circulă în toată lucrarea, fără a fi formulată cu precizie didactică și scolastică.”²¹

Este cu totul interesantă observația lui Machiavelli, relativă la preponderența structurii gramaticale care determină individualitatea unei limbi. Până la el, se pare că într-adevăr, în faimoasa

dezbatere a problemei limbii, toți considerau că lexicul este determinant în caracterizarea unei limbi.²²

La fel de modernă pare a fi opinia lui Machiavelli despre neologisme și despre cucerirea lor de către limba care are nevoie de asemenea termeni, corespunzători unor noțiuni noi: „...ori de câte ori într-un oraș vin noi doctrine sau arte noi, este necesar să vină și cuvinte noi, născute acolo de unde au venit acele doctrine sau acele arte; dar în vorbire, luând cazurile, modurile, desinențele, accentele, fac o aceeași consonanță cu cuvintele limbii pe care o găsim, în felul acesta devin ale sale...”. Deci limbile au facultatea de a replăsmui neologisme. Machiavelli tratează și unele aspecte ale fonetismului italian. Demonstrația este deosebit de viguroasă relevând o mare capacitate a autorului de înțelegere și analiză chiar într-un domeniu care nu-i putuse fi familiar obiect de studiu și de aplicație. Clarviziunea sa filologică are uneori scăpări de geniu.²³

Dialogul are un rar dinamism, lăsând impresia de a fi scrisa dintr-o dată, urmărind spontan toate meandrele gândirii autorului, exprimate însă cu o claritate deplină. Demonstrația critică este uneori abandonată în focul polemicii, în acel colocviu atât de intens pasionat cu Dante. Au fost unii filomachiavelieni care au putut emite opinia că în *Dialogo intorno alla lingua* ar putea exista germeii, cu trei secole mai înainte, ai teoriei comparatismului filologic, fundamentată de germanul Friederich Schlegel.²⁴

În spațiul cultural românesc operele lui Machiavelli sunt introduse prin mijlocire fanariotă, mai exact prin intermediul domnitorului Nicolae Mavrocordat care adnotează o ediție a *Discursurilor*. Un plus de aplecare asupra studiului operelor florentinului se vede la Ion Heliade Rădulescu (care includea *Il Principe* în programul sistematic de traduceri al „Bibliotecii Universale”), la Simion Bărnuțiu, dar, mai ales, la Ion Ghica. Pentru Eminescu și Caragiale, Machiavelli a fost inspirator de idei și texte, preocupare filologico-filosofică, dar mai ales furnizor de instrumente pentru analiza critică a „faptelor vremii și locurilor noastre”. Prima traducere integrală a *Principelui* este realizată după o ediție franceză de Grigore Handoca, un militar de carieră, autodidact și sărac în informație filosofică.²⁵

Apariția în 1943 a primei traduceri din italiană pentru *Il Principe* este momentul în care referința științifică se canonizează sub numele Ninei Facon, profesor de limbă și literatură italiană la Universitatea București. După 1989, reeditări aproximative coexistă cu volumul bilingv realizat de Editura Humanitas în 2006, care urmează traducerea și notele Ninei Facon.²⁶

Principele este un mic tratat, care a făcut ocolul lumii și despre care s-au scris biblioteci întregi. Primele unsprezece capitole ale tratatului trec în revistă și comentează cu claritatea specifică autorului tipurile de principate care există, ereditare, cucerite. Un capitol special este dedicat principatelor ecleziastice care au caracteristici proprii. Trei capitole ulterioare tratează despre acțiunile de cucerire și de consolidare ale Principatelor. Urmează un alt grup de capitole, nucleul principal, în care se tratează despre modul de comportare al Principelui cu supușii și prietenii săi. În finalul cărții lui Machiavelli, se simte vocea colectivă a poporului italian și capitolul ultim nu este decât o concluzie logică a cărții în care fiecare pe rând pledase despre cum trebuie să fie un asemenea Principe, capabil să creeze noul stat.²⁷

În ceea ce privește forma, *Principele* este desigur o operă de artă. În primul rând se poate vorbi de o arhitectură excepțională, care strânge într-un tot armonic toate părțile și paginile scrise dintr-o dată, sub semnul unui intens impuls interior. În această lucrare, care este o sinteză a unei științe noi, a unei științe care-și cunoaște autonomia și dimensiunile, armonioasa ei arhitectură interioară, unitatea organică a planului clar, sobrietatea materiei, își găsește expresia într-o frază corespunzătoare unei asemenea structuri. Stilul *Principelui* este ca un fluviu lent, inițial, dar al cărui curs devine din ce în ce mai rapid, atunci când se descriu lucrurile care stau cel mai mult în inima și mintea autorului, situația Italiei contemporane.²⁸

Stilul lui Machiavelli este în concordanță deplină cu meandrele gândirii sale, pe care le urmărește îndeaproape în toate ritmurile sale. Stilul său din *Principe* se revendică de la arta gravurilor în aramă sau în oțel. Frazele sale capătă caracterul sentințelor sau al proverbelor și sunt demne de a fi scrise în marmură. Stilul operelor lui Machiavelli este și o adevărată bătălie, dusă de către autor împotriva cuvintelor, pentru ordonarea lor într-o arhitectură care poate aminti uneori de caracteristicile prozei latine. În *Principe* această luptă cunoaște supremul său triumf. Sinceritatea pasionată care l-a caracterizat în gândire a făcut din Machiavelli un adevărat maestru al stilului literar, caracteristic italian, care cu greu va putea să fie vreodată depășit. Expunerea clară a faptelor, determinată de riguroasa sa logică, găsește imediat o formă corespunzătoare, fără de artificii, rapidă, nervoasă, naturală în marea ei sobrietate.²⁹

Caracteristica principală a operei sale de scriitor pare a fi căutarea continuă, și ea se reflectă în proza, în stilul și tragic și măreț, și disperat și profetic, atunci când căutarea îl duce pe drumuri noi, necunoscute, când nararea faptelor are un asemenea conținut. Fraza lui Machiavelli este interferată total cu desfășurarea gândirii sale. A existat în stilul

machiavellian marele exemplu al clasicilor, dar asimilat în fuziunea lui cea mai intimă și cu cea mai deplină libertate, stilul frazei lui Machiavelli fiind prin excelență modern. O asemenea caracteristică stilistică modernă este dată și de sobrietatea care face chiar din metaforele utilizate un corp comun cu întreaga desfășurare a gândirii. Viziunea reală despre lume își găsește expresia în forma realistă a stilului său.³⁰

Starea clasică a stilului lui Machiavelli nu a exclus niciodată sintaxa și lexicul limbii vorbite, al florentinei. Florentina sa, pe care *Mandragola* o arătase în întreaga sa splendoare populară, putea să se muleze în tipare clasice în *Principe*, pentru a demonstra cunoașterea profundă de către Machiavelli ca scriitor cult, și a limbii literaturii secolului său care imitau Antichitatea. Dar de multe ori, fraza solemnă, aulică a unor asemenea ilustre modele este spartă de introducerea brutală a expresiilor, a corpurilor de frază populare, care formează deliciul lectorilor.³¹

Varietatea lexicală este o altă caracteristică a limbii operelor lui Machiavelli, care poate să utilizeze neologisme, cuvinte tehnice, latinisme desprinse din uzul cancelariilor și misiunilor diplomatice pe care le-a condus, cuvinte arhaice, pentru colorarea frazei, sau cuvinte uneori foarte crude în naturalismul lor. Ne amintim de ideea sa principală din *Discorso o Dialogo intorno alla lingua*, relativ la capacitatea unei limbi de a putea asimila, de a-și putea apropia neologismele, cuvinte ale unor doctrine sau arte create în altă parte. Această convertire a neologismelor la structura limbii naționale este poate ideea cea mai interesantă din respectivul *Dialog* și ea ne explică și cauza prezenței unei asemenea producții neologice în scrierile sale. Limba și stilul lui Machiavelli sunt ale experienței și ale meditației, și-i acordă calități excepționale de literatură dinamică, departe de formele înghețate ale clasicismului imitat de atâția scriitori din Cinquento.³²

Principele este un spirit rinascimental, iar în opera lui Machiavelli omul este în sfârșit reprezentat ca o ființă autonomă care-și poate afla în dimensiunile proprii personalității, ca și statul de altfel, nașterea, viața și moartea, urmând legile naturale ale unui organism viu. Machiavelli a ridicat pe o asemenea bază reală edificiul operei sale, relativă la istorie la politică, la științele sociale. Pentru edificarea unei asemenea impresionante construcții Machiavelli a folosit toate calitățile sale de lucid observator și analist. El a folosit în primul rând logica care guvernează în lume, a folosit propria-i experiență, exemplele cele mai ilustre din istorie, studiul înverșunat de-a lungul întregii vieți. În realitate, în *machiavellismul* din *Principe*, gândirea timpurilor moderne își găsește una din principalele sale rădăcini.³³

Note:

1. Ferdinand de Saussure, *Curs de lingvistică generală*, Ed. Polirom, Iași, 1998, p. 195.
2. Eugeniu Coșeriu, *Introducere în lingvistică*, Ed. Echinoc, Cluj, 1995, p. 92.
3. Ferdinand de Saussure, *op. cit.*, p. 198.
4. Eugeniu Coșeriu, *Istoria filozofiei limbajului: de la începuturi până la Rousseau*, Ed. Humanitas, București, 2011, p. 222
5. *Ibidem*, p. 223
6. Jean Carpentier, Francois Lebrun, *Istoria Europei*, Ed. Humanitas, București, 1997, p. 196
7. *Ibidem*, p. 197
8. Eugeniu Coșeriu, *Istoria filozofiei limbajului: de la începuturi până la Rousseau*, Ed. Humanitas, Buc, 2011, p.223
9. Niccolo Machiavelli, *Principele* (traducere și studiu introductiv de Lucian Pricop), Ed. Cartex, București, 2020, p.7
10. *Ibidem*, p. 7
11. Constantin Antoniadă, *Machiavelli*, Ed. Helicon, Timișoara, 1993, p. 10
12. Hagen Schulze, *Staat und Nation in der europaischen Geschichte*, C.H. Bech Verlag, Munchen, 2004, p.46 apud Alexandru-Florin Platon et alli, *O istorie a Europei de Apus în Evul Mediu*, Ed. Polirom, Iași, 2010, p. 255
13. Larousse, *Istoria Universală, vol. II: De la Evul Mediu la secolul luminilor*, Ed. Univers Enciclopedic Gold, București, 2009, p. 484
14. Alexandru-Florin Platon, „Corpul politic” în cultura europeană: din Evul Mediu până în epoca modernă, Ed. Poliron, Iași, 2017, p. 172
15. Pierre Manent, *Istoria intelectuală a liberalismului*, Ed. Humanitas, București, 2013, p. 34
16. Pierre Manent, *Metamorfozele cetății – eseu despre dinamica Occidentului*, Ed. Humanitas, București, 2012, p. 165
17. Alexandru Balaci, *Niccolo Machiavelli*, Ed. Tineretului, 1969, p. 92
18. Alexandru Balaci, *op.cit.*, p. 92
19. *Ibidem*, p. 93
20. *Ibidem*, p. 94
21. Niccollo Machiavelli, *Principele* (traducere și studiu introductiv de Lucian Pricop), Ed. Cartex, București, 2020, p.8
22. Alexandru Balaci, *op.cit.*, p. 94
23. *Ibidem*, p. 94
24. *Ibidem*, p. 94
25. Niccollo Machiavelli, *Principele* (traducere și studiu introductiv de Lucian Pricop), p. 9
26. Niccolo Machiavelli, *Principele* (traducere și studiu introductiv de Lucian Pricop), p. 10
27. Niccolo Machiavelli, *Principele* (traducere de Nina Facon), Ed. Mondero, București, 2008, p. IX
28. Alexandru Balaci, *op.cit.*, p. 121
29. Alexandru Balaci, *op.cit.*, p. 122
30. *Ibidem*, p. 122
31. *Ibidem*, p. 123
32. Alexandru Balaci, *op.cit.*, p. 123
33. Niccollo Machiavelli, *Principele* (traducere de Nina Facon), p. XIII

IBRĂILEANU 150

UN TEORETICIAN LITERAR „SUI GENERIS”

► **Doru SCĂRLĂTESCU**

Profesor, catedra „G. Ibrăileanu”, Facultatea de Litere, Iași

Putem vorbi, incontestabil, de o fascinație a ideilor generale, în opera lui Ibrăileanu. Cel dintâi care a remarcat aptitudinea reală a „criticului” de a se ridica până la un punct elevat de perspectivă asupra fenomenului literar și artistic a fost, încă din 1930, Paul Zarifopol, cu prilejul apariției în volum (*Studii literare*) a remarcabilei lucrări *Creație și analiză*: „Memoriul acesta introductiv al lui I. nu e de citit ci de studiat. În el a dezvoltat unul din cele mai fundamentale capitole din teoria artei literare; este, în definitiv, un magistral tratat de metodă. Împreună cu nota, atât de completă, despre numele proprii în Caragiale și cu minunatele observații asupra versificației lui Eminescu, studiul despre Creație și analiză ține mai mult decât jumătatea volumului. Aceste trei bucăți dau cărții substanța hotărâtoare”¹. Aceleași entuziaste aprecieri rămân o constantă a exegezei ulterioare. Studiul din 1926 al lui Ibrăileanu e socotit un veritabil „breviar al esteticii sale” de Al. Piru, „un studiu de nivel european”, după Ion Dună, acesta, unul din monografiile relativ mai noi ai criticului ieșean, care avansează ipoteza unei vocații de teoretician literar, înăbușită, însă, de cerințele imediate ale criticii de întâmpinare, practică cu plăcere și consecvență de mentorul „Vieții Românești”: „Probabil că trebuia să fie un teoretician literar, dublat de un sociolog și un hermeneut, dar fiecare în mod separat. Calitățile sale de creație (sistemizare, spirit tipologic, perceperea unității și a elementelor ei într-un complex de raporturi dialectice, răbdare, dovedită pe porțiuni mai restrânse, voința construcției etc.) susțin, virtual, asemenea ipoteză”². Ipoteza lui Ion Dună ni se pare plauzibilă, în sensul că Ibrăileanu l-a sugrumat în el pe primul nostru posibil mare teoretician sistematic, modern, al literaturii. Comparația dintre cele mai bune articole de ținută teoretică (în primul rând *Creație și analiză*) scrise de Ibrăileanu și prelegerile cursului său de *Estetică literară* din 1926 (început în 1909) este, net, în defavoarea acestuia din urmă, adesea, o înșirare de platitudini: „La convingere îi mai ajută oratorului capul, mîinile, ochii, picioarele etc. Apoi reușita mai depinde de felul cum și când trebuie să bea apă” (*Prelegerea a 2-a*); „Un scriitor din Londra n-ar putea să scrie Pe aceeași ulicioară...

fiindcă acolo sunt străzi mari”; dar nici Eminescu, născut bunăoară japonez, „n-ar fi scris Doina, fiindcă Japonia nu era mărginită de aceleași granițe ca și România” (*Prelegerea a 3-a*). Comentariile sunt de prisos. Lipsesc din curs necesarele trimiteri la surse de autoritate, o bibliografie minimă, deși într-o prelegere, a 5-a, este numărată, printre *auxiliarele* istoriei literare, alături de *biografie* și *critica textelor*, *bibliografia*. Chiar ideile cele mai penetrante, reluate din articolele anterioare, își pierd aici strălucirea inițială. Explicațiile pot fi multe; cea mai plauzibilă, credem, e aceea că activitatea profesorală era trecută chiar de Ibrăileanu, angajat cu trup și suflet în demersul de orientare și susținere a revistei „Viața Românească”, pe un plan secundar, dacă nu cumva era privită ca o corvoadă. Se pare că el nu avea nici o deosebită vocație de profesor. Portretul pe care i-l face I. M. Rașcu, fost student, în *Amintirile* din 1967, îndreptățesc această supoziție³. Apoi, chiar în cadrul obligațiilor de catedră, cursul de estetică literară, deși acesta echivalat de la început cu *poetica*, e conceput ca un fel de *prolegomena* la cursul de *Istoria literaturii române*. Desigur, nu-l putem face vinovat pe profesor de toate păcatele textului, o transcriere a unor notițe de la curs, făcută de foștii audienți. Dar chiar faptul că el n-a participat în vreun fel la redactarea și corectarea lui spune destul.

Dezamăgiți de acest curs de estetică, în care, mărturisim, ne-am pus mari speranțe, justificate de lectura unor texte excepționale precum *Creație și analiză* ori *Eminescu, Note asupra versului*, l-am căutat, chiar cu obstinație, pe teoretician, în studiile și articolele din reviste și volume. În cele mai multe dintre ele, premisele teoretice sunt evidente. Ele au fost remarcate, cum am văzut, chiar de la început, de comentatori. Un cercetător răbdător și pasionat al întregii opere a lui Ibrăileanu, punîndu-le cap la cap, ar putea reconstitui autenticul *tratată de teorie literară*, ratat, cu voie sa, de acesta.

Urmînd sugestiile unui manual de *Teoria literaturii* coordonat de universitarul olandez de origine maghiară Kibedi Varga (1930-2018)⁴, vom apela și noi la cele trei postulate fundamentale ale epistemologiei analitice, în vederea detectării

caracterului științific al unui demers teoretic: 1) un grad ridicat de generalitate; 2) verificabilitatea tuturor afirmațiilor; 3) o terminologie specifică. Ne ajută aceste postulate în detectarea unui Ibrăileanu – teoretician literar autentic? Un apetit teoretic, prin apelul permanent la *ideea generală* și la *concept*, îl vom descoperi indiscutabil, la Ibrăileanu, care opune demersul său atât impresionismului critic, denunțat în introducerea la *Opera literară a d-lui Vlahuță*, cât și rigidității metodologice, gen M. Dragomirescu, ironizat în *Scriitori și curente*. Un simț al relativității și o conștiință a „limitelor interpretării” însoțesc acest demers, cum vedem din următoarele rânduri cu caracter confesiv din secvența dedicată lui Turgheniev în *Creație și analiză*: „Este imposibil de definit cu adevărat un artist sau opera unui artist. Esența,

ceea ce formează nota specifică a operei unui artist, este un sunet unic, pe care ar trebui să-l exprimăm într-o singură formulă. Criticul cel mai pătrunzător și mai sonor al operei unui artist, un Sainte-Beuve ori un Lamaître, dau târcoale (să mi se ierte expresia), se apropie, dar nu pot prinde într-o formulă ceea ce e un artist și-l deosebește de toți ceilalți”⁵Antene pentru captarea acestui „sunet unic” al creației unui scriitor, Ibrăileanu, fără îndoială, avea, fie că era vorba de Eminescu sau Creangă, de Tolstoi sau Proust. Magistrala analiză a operei acestuia din urmă se integrează firesc în sistemul de argumente pentru demonstrarea raportului dintre creație și analiză.

Studiul *Creație și analiză*, subintitulat modest *Note pe marginea unor cărți*, e o sinteză a preocupărilor lui Ibrăileanu privind genul proteic al romanului (românesc și străin). Deși autorul înclină balanța în favoarea creației, o fină intuiție a direcției de evoluție a romanului modern face ca punctul forte al demonstrației să-l reprezinte rândurile dedicate scriitorilor analiști. Aceștia (Bourget, Dostoievski, Proust) observă sufletul omenesc, îl descompun, îl „analizează”, îl descriu, redându-l „cât se poate de exact”; au „o bogată viață interioară, fie că e vorba de autoanaliză, fie că e vorba de analiza altuia”; ajută astfel creația, direct, „completând fizionomia tipului prin relevarea mecanismului vieții lui interioare”. Din această perspectivă este discutată „revoluția” săvârșită de Proust în sfera artei literare. Analiza este, la el, și o „creație”: o „povestire” a sufletului, un „portret”, desigur, dar și un „roman epic” al acestuia. El are subiect și intrigă internă, creează „lumi sufletești”,

sub „incitația” (și nu doar „reflectarea”) a lumii externe. Realitățile sufletești devin la Prost „de sine stătătoare”, amorul și gelozia sunt, la el, entități, dar și „personaje” vii: Amorul și Gelozia, sau mostre de laborator, asemenea unor țesuturi sau inimi pulsând *in vitro*. Proust realizează astfel o „biografie” sau o „monografie” a unei stări sufletești. Metoda se extinde la „conglomerate” închegând laolaltă stări interioare și realități externe. O sonată de Vinteuil, circulând parcă „liberă” în salonul doamnei Verdurin, e o „ființă” (sau o „fantomă”) făcută din „realitatea ei în sine și din actul percepției ei”. Același lucru se poate spune despre peisajul natural proustian (marea la Balbec, câmpia și satele de la Combray), pandant coloristic al sonatei lui Vinteuil⁶. Ancheta noastră poate, desigur, continua. Enumerăm, doar cu titlu de inventar, câteva

din problemele cu un grad ridicat de generalitate abordate de Ibrăileanu, fără pretenția de a le epuiza: psihologie și literatură; sociologie și literatură; critică și istorie literară; artă și realitate; fond și formă în opera literară; specificul literar; primatul esteticului; problema sugestiei în poezie; conceptele de școală și curent literar; teoria genurilor literare...

Următoarea întrebare pe care ne-o punem este dacă enunțurile cu caracter general ale lui Ibrăileanu satisfac postulatul *verificabilității*. Pentru a răspunde la o astfel de întrebare, ne vom referi doar la o intuiție a criticului nostru cu privire la importanța actului receptării, importanță

validată de o întregă orientare a demersului teoretic din epoca actuală, în contextul așa-numitei *estetici a receptării*, fundamentată încă din anii '70 ai secolului trecut de reprezentanții „școlii de la Konstanz” (Hans Robert Jauss și Wolfgang Iser). Vom găsi, astfel, la Ibrăileanu, dezvoltată de-a lungul câtorva decenii, o adevărată teorie a receptării, cu aplicație, desigur, la fenomenul literar. Încă din numărul pe noiembrie, 1910, al „Vieții Românești”, într-un articol despre Tolstoi, acesta avansează ideea *cititorului* ca „factor” important al dezvoltării literare: „Lungimea romanului rusesc și englez e îngăduită, mai mult, e condiționată, dacă nu chiar cerută de psihologia publicului cititor, care e, și el, un factor, al doilea factor determinant al unei literaturi”. Tot acolo se încearcă și o clasificare tipologică, pe națiuni, a cititorului (deocamdată de romane), ca aplicare a cunoscutei teorii a mediului dezvoltată de H. Taine: „Cetitorul-tip din Franța, atât de bine zugrăvit de Taine, e parizianul grăbit, nervos,

cu totul deosebit de echilibratul anglo-saxon, tip mai mult rural, care are și vremea, și răbdarea, și plăcerea de a citi miile de pagini ale lui Dickens; și deosebit cu totul cetitorul rus, locuitorul foarte puțin grăbit al mării și primitivei Rusii⁷. Peste câțiva ani, în introducerea la *Opera literară a d-lui Vlahuță*, atunci când dezvoltă teoria „selecției” aplicabilă scriitorilor români, Ibrăileanu va reveni asupra importanței publicului cititor în configurarea „orizontului de așteptare”, dar și în „schimbarea de orizont” (apelăm la conceptele lui Jauss), specifice evoluției literare: „Așadar scriitorul se naște pesimist ori optimist, cerebral sau pasional, subiectiv ori obiectiv etc. Izbutește dacă se naște într-o lume cu același fel de a simți. Și, desigur, într-o oarecare măsură e influențat de mediul în care trăiește, cum și acest mediu, la rândul său, e influențat de scrisul lui. Iar dacă nu găsește mediu prielnic, atunci nu e gustat, cetit, lăudat și consacrat. Se poate însă ca după moartea lui să vină o generație care să-l priceapă. Atunci e dezgropat, selectat, – gloria lui e postumă⁸. În continuare, sunt aduse precizări cu privire la publicul literar – o clasă sau o categorie intelectuală – specializat pentru un anumit scriitor: Conachi e selectat de boierime și de mahalagii, Alecsandri de spiritele „noi” ale epocii sale, Eminescu de „intelectualii” de după 1880, Coșbuc de „temperamentele echilibrate, optimiste”. Sunt și scriitori în discordanță cu publicul ce le este contemporan: G. Alexandrescu, mai talentat decât Bolintineanu și chiar Alecsandri, nu s-a bucurat de faima acestora, pentru că, fiind „temperament clasic, cugetător și spirit analist”, n-a fost simțit ca „omul vremii”. El va fi mai bine prizat după 1880, de generațiile aflate sub influență certă eminesciană. Eminescu însuși cunoaște o evoluție sinuoasă a receptării: „îndumnezeit”, timp de două decenii, ca „poet al limbii și al durerii”, e admirat, în următorii zece ani, ca luptător naționalist. „Proletariatul intelectual”, după expresia lui Dobrogeanu-Gherea, îl selectează pe poetul pesimist, naționalistii de pe la 1912, pe ziaristul combatant. Problema publicului literar e reluată în articolele găzduite de „Însemnări ieșene”, 1919, *Literatura de mâine*: una din cauzele pentru care n-am avut până acum în România roman social amplu, de tip balzacian, este „lipsa unui număr suficient de cititori care să facă posibilă scriitorului o viață liberă, consacrată exclusiv literaturii, condiție fără de care nu se poate închipui crearea unei opere de-așa *longue heleine*”⁹, și *Literatura momentului*: asistăm acum la apariția unui public care conștientizează importanța și rolul său, descoperind că „are cu profuziune ideile și sentimentele cerute azi în literatură”, și că „literatura nu mai este afacerea tipurilor reprezentative ale rasei, numite artiști, ci a poporului însuși, care cumpără publicațiile literare”. Iată, în continuare, și o prefigurare a teoriei „lectorului

cooperant”, formulată de semioticianul italian Umberto Eco: „Dealmentrelea, fiecare din noi nu citim oare, în volumul lui Eminescu, pe Eminescu nostru individual? Nu selectăm ceea ce răspunde sufletului nostru îndeosebi? Nu-i colorăm versurile, fiecare în altfel, cu propriul nostru fond sufletesc? Aceasta e atât de adevărat, încât pare o banalitate”¹⁰.

Asupra acestor idei, Ibrăileanu va reveni într-un articol despre *Eminescu*, inclus în volumul *Note și impresii*, în care descoperim, păstrând desigur proporțiile, și fără a cădea în ostentativul protocronism, un fel de anticipare a „zonelor de indeterminare” ale lui Roman Ingarden, ce urmau, în accepția esteticianului polonez, să fie completate de cititor: „Ca și muzica, poezia lui Eminescu, prin sentimentul ei general, prin lipsa ei de subiect și de ocazional, îți transmite cu cea din urmă intensitate o stare emoțională pe care o umpli cu propriile-ți sentimente, pe care o colorezi cu propriile-ți evenimente sufletești. De aici și sentimentul de colaborare a cititorului...” Mai departe, idei cu aceeași forță anticipatoare: „Ca și muzica, poezia lui Eminescu scoate din enormul inconștient stări nebănuite de suflet, pe care le lasă cu nelămuritul lor și, exprimând inexprimabilul, ne face cunoscut, în clipe de fulger, profundul sufletului nostru”¹¹. Tot în *note și impresii* răsare teoria modernă a *relecturii*, ca modalitate de transformare și îmbogățire a operei, cu referire directă la *Ana Karenin*, masivul roman al lui Tolstoi, abordată în repetate rânduri de unii, „cum recitesc alții bucăți din poeziile lor favoriți”. Iată: „Și apoi, o carte recitită nu e niciodată aceeași. O operă literară e ceea ce vedem sau, mai bine, ceea ce punem noi în ea. De aceea, pentru fiecare din noi aceleași pagini conțin altceva. Și cum nici noi nu suntem neconțenit aceeași, și cartea recitită după o bucată de vreme e alta...”¹². Un întreg articol din revista „Viața Românească”, 1920, intitulat *Mizeria criticii literare*, e dedicat aceleiași problemă, a cititorului (e vorba desigur de „cetitorul cult și înzestrat cu gust”), așezat acum pe o treaptă superioară față de cea a criticului literar. Cauzele acestei inegalități sunt găsite în chiar poziția incomodă a criticului. Iată câteva: o anumită blazare, cu privire la obiectul cercetării sale; înclinația de a judeca mereu din perspectiva unui „cod estetic”, a unei „școli literare” sau a „nivelului cultural” național; suportarea „asediului teoriilor”; complicarea, apoi, tocirea și pervertirea simțului estetic; lipsa plăcerii lecturii și înclinația permanentă de a judeca și a da verdicte de condamnare sau achitare; o anume miope estetică, generată de natura subiectivă a criticului (vizibilă, bunăoară, la Sainte-Beuve, care nu-i apreciază pe Musset sau Balzac). Într-o situație privilegiată se găsește însă cititorul, elevat desigur, liber de constrângerile specialistului, care „savurează fructul, fără să-l chinuiască întrebarea din ce clasă face parte arborele care l-a produs, fără atitudinea

abstractă de a-și analiza impresia și de a o justifica, a o clasifica în cutare categorie psihică sau estetică”. Concluzia și soluția sunt, amândouă, amuzante: Criticul să-și ia pe lângă sine o comisie de cititori și cititoare (autorul *Adelei* are mare încredere în gustul și intuiția cititoarelor), care să-l orienteze în direcția frumosului; abia după aceea „să se pună pe justificări, pe clasificări și celelalte mașini ale criticii literare”¹³.

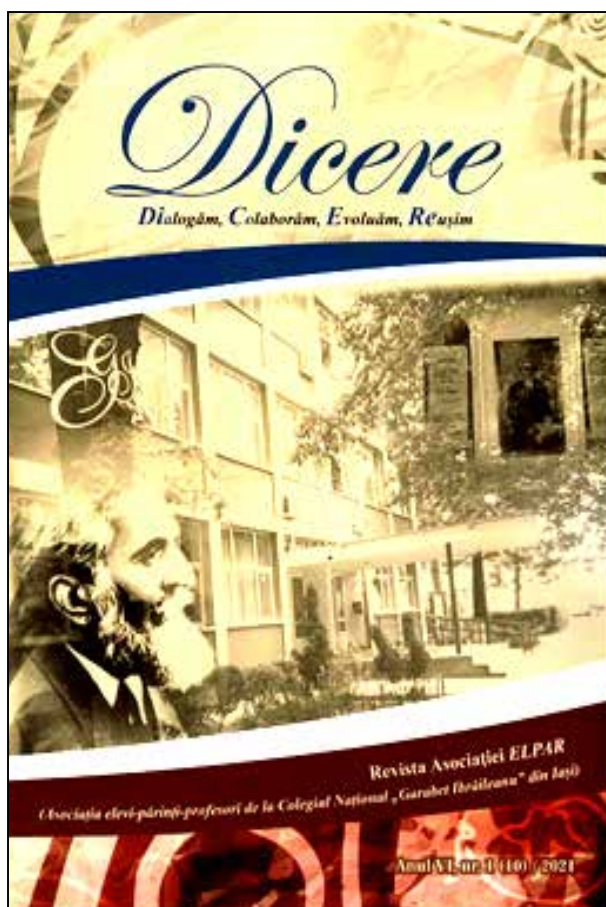
Desigur, Ibrăileanu n-a ajuns să dezvolte o teorie încheiată și coerentă a receptării, el preluând și aplicând în diverse situații idei ce pluteau „în aer”. Despre rolul publicului în buna funcționare a mecanismului literaturii a vorbit, la noi, încă din secolul anterior, dintre criticii afini, Constantin Dobrogeanu-Gherea, sau, la Iași, Aron Densușianu. Depășind spațiul strict național și mutându-ne într-un plan mai general, o intuire a importanței receptorului, cu mult înaintea elaborării celebrei teorii proliferată de Konstanzer Schule, o găsim într-un studiu al unuia din precursorii prestigioși ai formalismului rus, A. A. Potebnea, *Gândirea și limbajul*, din 1862: așa cum, prin mijlocirea limbajului comun, nu putem transmite cuiva gândul nostru integral, ci-i trezim doar „gândul propriu”, nici prin opera de artă nu-l putem comunica întreg, conținutul ei „informat” dezvoltându-se nu în artist, ci în receptor. O prefigurare a teoriilor receptării din anii șaptezeci ai secolului XX o găsim de asemenea într-o epocă mai apropiată de cea a lui Ibrăileanu, la un estetician cum e cel deja citat de noi, R. Ingarden, autorul cunoscutei teorii a „caracterului schematic” al operei de artă și a „zonelor de indeterminare”, textul constituindu-se într-un fel de „armătură”, pe care cititorul o completează, o împlinește și de multe ori chiar o „mutilează”, ori la un lingvist, reprezentant al „Cercului de la Praga”, precum J. Mucařovski, în accepția căruia esteticul nu e o calitate intrinsecă obiectului de artă, ci o „funcție”, conferită printr-o opțiune și un consens al colectivității sociale. Din păcate, în comparație cu autorii menționați, Ibrăileanu nu s-a gândit să dea o formă unitară și coerentă unor idei asupra cărora s-a oprit, cum am văzut, cu destulă stăruință. Dar multe din intuițiile sale, ca și eșafodajul de argumente ce le susțin merită deplina

Note

1. Paul Zarifopol, G. Ibrăileanu, *Studii literare*, București, Cartea Românească, 1930, în „Viața Românească”, XXII, nr. 1-3, 1930.
2. Ion Dună, *Opera lui Ibrăileanu*, Minerva, Buc., 1989, p. 120.
3. I. M. Rașcu, *Amintiri și portrete literare*, EPL, Buc., 1967, pp. 109; 115-116. Autorul pare destul de sceptic în privința vocației pedagogice a lui Ibrăileanu; menționăm totuși demersul altor foști studenți, viitoare personalități ale științei și culturii naționale, demers generat de sentimentul de dragoste, rămas

constant, pentru profesorul lor, de a contura profilul unui mare slujitor al catedrei: Ștefan Bârsănescu, Petru Caraman, G. Istrate, George Ivașcu, Profira Sadoveanu, Sandu Teleajen, G. G. Ursu... Dar parcurgând cu atenție paginile memorialistice din cartea editată de Ion Popescu – Sireteanu (*Amintiri despre Ibrăileanu*, 1976), rămânem cu convingerea că *faima* profesorului e îndatorată mult *prestigiului* său de publicist redutabil și, de asemenea, *legendei* omului insolit.

4. Kibedi Varga, A. (coord), *Théorie de la littérature*, Picard, Paris, 1981
5. G. Ibrăileanu, *Opere, III*, Minerva, Buc., 1976, p. 210.
6. Idem, op. cit., p. 207-208.
7. Idem, *Opere, II*, Minerva, Buc., 1975, p. 422.
8. Idem, op. cit., p. 12.
9. Idem, op. cit., p. 307.
10. Idem, p. 311.
11. Idem, *Note și impresii*, în *Opere, II*, ed. cit., p. 252.
12. Idem, *Ana Karenin*, în *Opere, II*, ed. cit., p. 135.
13. Idem, *Opere, V*, Minerva, Buc., 1977, pp. 17-18.

Revista Colegiului național „Garabet Ibrăileanu”, Iași. Număr omagial la împlinirea a 150 de ani de la nașterea patronului școlii.

PRINȚESA PROZEI JUVENILE

SOSIREA PRIMĂVERII

► Cristina LUCA-PARAPIRU

Niculici-Se-Îndoapă-Cu-Mici era un pitic de șase ani. El și colegii lui, Răducu-Nu-Își-Bea-Sucu', Gabriel-Răsmic-Și-Mititel și Mulky-Tulki-Paparulki, aveau, la vârsta aceea fragedă, meseria de Vestitor al Primăverii. Răducu, Gabriel și Mulky își pusese deja costumele de ghiocci, iar acum îl așteptau pe Niculici.

Răducu își pierdu răbdarea:

- Niculici! Vii sau nu vii?

- Vin! răspunse Niculici, trăgând nervos de poalele afurisitului costum de ghiocel.

Mulki începu să rătă:

- Nu-ți poți trage costumul?! Hahahahaha!

Ceilalți vestitori zglobii țopăiau prin iarbă, încercând să le atragă atenția unor copii care căutau ghiocci. Gabriel era nervos:

- NICULICI!

O rază strălucitoare îl luminează pentru o clipă pe Niculici. Acesta ținea în fiecare mână câte doi mici, care îi ocupau mâinile, și nici nu voia să le dea drumul. Răducu oftă, supărat:

- Cât mai stai, Niculici? Au și înmugurit copacii! Uite! Ala este fratele meu, Caraghiosu'-A-Scăpat-Sosu'! Are costumație de floare de tei și șade în tei. Îl vedeți? Ne face cu mâna și râde de noi!

Alt vestitor costumat în ghiocel zburdă pe lângă ei.

Vântul adie așadeta, încât micii zburară din mâinile lui Niculici-Se-Îndoapă-Cu-Mici.

- În sfârșit! exclamă Gabriel și îl apucă de mână.

Apoi plecară să vestească PRIMĂVARA.

POESIS

ADRIAN RACARU

Mă aflu împresurat

Mă aflu împresurat privire de tine
Ca un albatros călător în furtună
Mereu căutând acea profunzime
Glasul luminii din fulgerătură

Însorit am să prind
Răsărit și apus în poveste
De luminare orbind
Inflamabilă veste

Gândurile îmi sunt hăițașii
Sufletul îmi este anonimul poet
Iar au ghicit arcașii
Vânturelul din piept

Inimă înfășată în scrum
De străpungeri solzoasă
Bătută-n săgeți precum
Acoperitor dranița pe casă

Mă aflu împresurat zidire de mine
Ca un horn fumegând în furtună
Steaua polară încă mă ține
Să mai sap în pustiu o fântână

Prin nebuloase străine
Pulsez o durere de strună
Încă mai caut acea profunzime
Glasul luminii din fulgerătură
Mă aflu împresurat oare de cine ?

Ca un băiat de la țară

Mergem pe marginea unui drum zălud
Prin secolul confuz cu veșnicia
Ca un băiat de la țară care pleacă
De-acasă
În Duminica Mare
Să se bucure
La panaramă

Pășeam cu grijă printre rochițele
Aruncate în grabă de rândunele
Rândunelele care solfegiau veselia
În zbor

Și prin criblura exilată de roți tălpile mele
Presau dureros tot ce călcam în picioare

Lucerna sălbatică se pitula tremurând
Cu irișii albăstriți de suflul eșapamentelor

În uruitul înfrunțărilor de sensuri
Și consensuri accelerate
Din oglinzile retrovizoare
Fâlfâiau în sclipiri pieziși către mine
Figuri impozante călărind parcă vectorii mișcării

Ca un vârtej prin seceta usturătoare
A singurătății
O întrebare îmi încâlci gândurile
Zornăind în timpane colburi posibil astrale :
Da prietenii tăi unde sunt?

Spontan răspunsul veni aburind
Ca și când ai stropi cu apa fântânilor
Din Doina natală
Toată pâinea și cozonacul scos din vatră

La prohod

Sunt în mașini
Rulează grăbiți spre consacrare

Da tu ?

Eu mă îndrept împăcat spre amintiri

Și la amintiri nu se poate ajunge
Decât dacă mergi pe jos
Ca un băiat de la țară care pleacă
De-acasă
În Duminica Mare
Să se bucure
La panaramă

Maratonul

Ah, Miltiade !
Maratonul acesta melancolic
Este o ruletă rusească

Opririle
Sunt locașurile
Cartușului ofticos

Fiecare scriere
Este o apăsare memorabilă
Pe trăgaci

Iată
Maratoniștii sunt prezențați
Static
La fotografie
Evident că sunt edecarii scrisului
Privește cum fiecare
În apoteoză
Trage după el
Corabia lui de cuvinte

Ah, Miltiade!
Pe mine
Mă îngrijorează
Adevăratul maraton
Maratonul acestei vieți
În care fușerim
Unui secol mascat
Perspective gongorice

Ah, Miltiade!
Prin somnul strategilor
Bântuie conjectura
Și nu mai auzim

Curajul hopliților
Ele leu! Ele leu!
Și eu ! Și eu ?

Ah, Miltiade!
Oare
În locul unui nou Fidipide
Va striga,
Poezia:
Am învins!

Învălușiți

O jariște iscam c-o torță de idei
Provinciali hedonici și erudiți holtei
Clamam încăierări prin bâlciurile sparte
Și cu Sisif părtași mai priponeam o carte

Urzoii încarnări își nivedea păcatul
Să țesem dragostiri și-o dveră la Înaltul
Îmbujorați în taină de cosmice iluzii
În doruri înnoptam și predicam confuzii

De frumusețe ageri cu multă străduință
„Vâsleam prin călimări” c-o singură peniță
Iubirea a fost har și învățător Slăvitul
Am odrăslit elogii cu visul covăsitul

Ispite involburate se zvârcoleau anume
Prin patima cernută cercărilor nebune
Matroană inocența ne desena muieri
Și-n zarva mântuirii amestecam plăceri

Făceam un chef astral c-o litră de idei
Provinciali hedonici și erudiți holtei
Răriți și sinistrați de atâta libertate
În urma lui Sisif mai deshumăm o carte!

Îngânări discrete

Poetul este rupt din munte
De cuvântar și-a încastrat abisul
Și cerul l-a primenit pe punte
Șobor de gânduri să-i grijească scrisul

Poetul este rupt din mare
Într-un vârtej își clatină urcușul
Și cerul prăștier de zare
L-a slobozit peste viori arcușul

Poetul te primește ca un munte
Și te așteaptă ca o mare
Se pârjolesc în pieptul lui cărunte
Dureri cristalizând în garnița de sare

POESIS

DORINA VÎRLAN

Am uitat

Te-am uitat
 în toamna când frunzele
 au refuzat să mai cadă.
 La început a fost doar o tăcere
 pe care-o rupeam în fâșii
 pentru steagurile de rugăciune
 apoi, au venit păsările
 încropindu-și cuiburi
 în ultimul colb de zăpadă.
 Eu, simțeam o umbră venită de departe
 ca o adiere maculată
 de soare sau noapte-nstelată
 și-am uitat cum se plânge
 într-o primăvară
 cu arome străine ce-au șters trupul tău
 din palmele mele.
 În toamna când frunzele au refuzat să mai cadă
 nu am făcut un altar
 din amintiri puține
 și haine refoșite
 dar încă mi-e dor
 de-o vară nebună,
 nu de tine.

Negrul orbitelor

Sub valul sălbatic tinerețea femeii-și ascunde
 indiferența,
 pletele ei, alge albastre
 își strigă neputința
 dintr-o coajă amorfă de trup,
 care fără să știe, nu-i aparține,
 negrul orbitelor plutește pe linia orizontului
 desenat de mâna unui copil,
 aruncat pe țărături străine.
 Lacrima e un lux
 ce nu mai poate fi plătit cu ratele la o bancă,
 pachete trimise de-acasă,
 sau cereri de iertare.
 Rod fără rădăcină
 alăptat de-o inimă
 ca stânca sub țipătul pescărușului.

Azi sunt prea multe Hecube

Azi, sunt prea multe Hecube.
 Pe stânca morții rămasă aceeași
 țipătul lor taie mările
 mai adânc decât toiagul lui Moise,
 cu pletele hrănesc peștii indiferenței
 din anticul Helespont
 hotărând
 să nu mai nască bărbați.
 Tartarul bine hrănit cutreieră străzile,
 fii lui pregătesc ultimul război
 dar Hecubele nu au lacrimi, nici brațe,
 pe râuri curg doar crucile goale
 către gurile nesătulei Caribde,
 timpul îngheață fără să-și atingă hotarul.
 Sunt uitate cuvintele și gândul și zeii,
 Hecubele nu au nici sâni,
 înainte de prima respirație pruncii se-'ntorc în
 pânțele.
 Pe Pământul golit de visare
 până și moartea
 moare.

Cireșele amare dintr-o vară târzie

Voi desena pe sufletul tău
 cireșele amare dintr-o vară târzie
 apoi, un rid pe tâmpla stângă
 și altul în colțul buzelor văduvit
 de sărutul meu dimineața.
 Ochii vor filtra verdele obosit
 în pădurea dintr-odată bătrână
 pe-acorduri de trup vălurit.
 La amiază te voi atinge pe umăr
 cu prima adiere a toamnei
 grea încă de parfumul iasomiei,
 desigur,
 tu vei uita numele meu
 dar sub cerul care vorbește despre cuprindere
 vei zâmbi așa cum te-am învățat eu,
 palmele-ți vor arde
 când treci prin locul întâlnirilor
 și vei cânta despre ceva ce nu-ți aduci aminte.
 Eu, voi râde,
 ascunzând întunericul din mine.

Nu vei ști niciodată cât sunt de frumoasă

Tu,
 nu vei ști niciodată cât sunt de frumoasă,
 buzele tale nu mi-au atins genunchiul
 nici carnea ta hrană tălpilor mele
 din templul unde te țineam de mână
 n-a fost.
 Un timp,
 am mers
 rupând privirea în zări diferite
 legați prin șarpele tăcerii,
 tu,
 nu vei ști niciodată cât sunt de frumoasă
 când vine primăvara,
 trupul meu de lupoaică bătrână
 alăptat doar de stele
 înflorite tainic în noapte
 desface mirajul în șoapte,
 nu,
 nu vei ști niciodată
 să bați la o ușă închisă de cer
 când vine vara
 și grâul se coace între genele mele
 dimineața
 iar macii adorm între palme.
 Când toamna îmi mătură părul
 lăsându-mi pe-obraz fire albe
 și sânii sunt prinși iar de lapte
 ești orb în oceanul de mere

ce-așteaptă ninsoarea.
 Nu,
 tu,
 nu vei ști niciodată
 cât sunt de frumoasă iarna.
 Ziua cu o singură dimineață

Azi, e ziua cu o singură dimineață.
 Să nu-mi spuneți că toate sunt la fel
 sau am rătăcit ordinea firească a lucrurilor.
 Nu! E ziua când dimineața picură încet
 ca o ciocolată fărâmițată microscopic
 în prelungirea plăcerii
 sau ca atunci când la cinsprezece ani
 îți spune cineva că vei avea șaptezeci.
 Apoi, sunt zile cu trei-patru dimineți
 și nu vorbesc despre somnul de frumusețe,
 ci pur și simplu soarele nu vrea să mai vadă,
 reluând hipnotic trezirea
 până la dezlegarea cocoșilor,
 așa cum sunt și zile cu mai multe seri
 când pleoapa coborâtă peste nimic
 nu are putere să se mai zbată.
 Dar azi,
 azi e o zi cu o singură dimineață
 cu pași de cocostârc
 într-o ceață alchimică
 înghite timpul
 precum o hidră
 care se hrănește pe granița dintre cele două lumi.
 Seara va veni pentru unii
 sau niciodată.

E o casă

E o casă cu mâna la tâmplă,
 în jurul ei Dumnezeu netezește liniștea
 când lumina răsfrânge lacrima
 ultimului bob de rouă.
 E o casă cu ochii limpezi
 pe strada unde trec doar bagaje
 trăgând după ele oameni orbi,
 a uitat să mai plângă,
 să mai cheme,
 cuvintele,
 redate pietrificate la poarta-ntunericului
 păzesc înțelesul.
 E o casă unde cerul e verde
 și fructele te învață povești,
 pe hotar cresc tainic trovanți,
 în tăcere,
 la geam un ghem cu andrele
 și-n prag un fum de Carpați.

POESIS

MIHAELA AVRAM

PIERDUTĂ ÎN LUME

Mă simt pierdută
 În astă lume,
 și sufletul
 de cer
 e dezgolit.
 E zbucium greu
 În plânsul vremii,
 Când Dumnezeu
 De oameni
 E gonit.
 Îngenunchez
 în fata uneivechi icoane,
 ce încă mai păstrează
 iubirea
 pe Pământ.
 Și-mpătimit
 îmi pare glasul,
 când Raiul se ridică
 din Cuvânt.
 Dar ce păcat
 că-n astă lume,
 zăvoru linimii e tras
 și răutatea dintre oameni
 e iarna grea
 ce ne-a rămas!

APUS

Uneori, mâinile
 Se înalță-n apus
 Căutând în el, Lumina.
 Simți atunci
 Cum durerea
 înecăcioasă a oaselor
 se scurge prin tot corpul
 până la tălpi,
 adâncindu-se
 în șchiopătare.
 Nici ochii
 nu-și mai găsesc Răsăritul
 și se rostogolesc goi,
 pe drumul îngust
 al tăcerii.

Mute,
 Secundele încremenesc.
 Ai vrea să te ridici
 Deasupra lor
 și să privești umea
 blocată între ieri și azi.
 O singură respirație,
 Doar atât
 și Lumina începe
 să muște din tine!

ÎMBRĂȚIȘAREA PRIMĂVERII

Umbra ta coboară încet peste flori.
 Culoarea din petale
 Alunecă pe brațele tale,
 încolăcite
 peste trupul firav al Pământului.
 Îl atingi prin albul feciorelnic
 ce-ascunde lacrima ultimei ploii .
 .
 E vremea primului sărut
 plămădit din Lumină-
 o taină a iubirii,
 o întoarcere de anotimp,

când oameni îiși leagănă
pruncii la sân.
Secunda se ridică deasupra voastră
Precum zborul păsării Phoenix.
Natura însăși renaște
Iar prin acest vârtej de culori,
umbra ta coboară încet peste flori

ANOTIMPURI

Brațele noastre,
rădăcini crescute-n adâncuri
mai încolăcesc câteodată
alte brațe înălțate spre cer.
Nici legănarea lor nu mai
sprijină albul florilor de cireș
căzut în noroiul
tălpilor noastre.
Cu fiecare zi trecută,
orice cuvânt devine pasăre
agățată de brațe
și orice floare devine
primăvară,
născută din cuvânt.
Brusc, oamenii devin copaci,
într-un absurd al vieții
în care dispar anotimpuri.

DRUMUL

Cel mai greu drum
e al lacrimii desprinse din ochi
către suflet.
E gârbovită de doruri și oameni
De tăceri și suspine
ținute sub pleoape,
forțate să se închidă
în noapte târziu.

Cel mai greu drum
e al cuvântului desprins din tăcere
către țipăt.
E înghesuit de atâtea litere
Mari și mici
învârtite-n cerul gurii
forțatesă se zdrobească
sub dinți ascuțiți.

Dar cel mai greu drum
e al sufletului desprins de întuneric
către lumină
E împovărat de lacrimi și cuvinte
Devini și păcate
înghesuite-ntr-un om,

forțate să se zbată
sub semnul lubirii.

LUMINA STELARĂ

Am atins stelele cu mâna.
Mă ardeau palmele de atâta lumină
și ochii mă dureau de atâta înserare.
Aș fi vrut să îi acopăr cumva,
dar degetele adormiseră întinse spre cer.
Nici amorțeala lor nu o mai simțeam...
Era târziu în mine și frica încă pândește
ascunsă prin hăuri.
Au rămas adânc înfipte în inimă,
doar visele care de-abia pâlpâiau..

„N-a mai căzut demult nicio stea,-mă
gândeam
De aceea am atins stelele cu mâna.

VARA

Țipăt de pescăruși
pornit din inimă,
când dorul
se lovește de valuri.

Mângâiere de lumină
Prinsă în priviri,
când ochii
se deschid către răsărit.

Zgomot de valuri
agățat de zâmbete,
când degetele
se cuprind în mângâieri.

Vara...,
Vis fierbinte
Născut pe țărmașii mării.

MAMA

Am vrut să te strig pe nume,
dar literele
au luat-o la fugă.
Probabil s-au speriat
de îmbrățișarea mea.
Cu siguranță,
nu au mai fost iubite
din copilărie,
de pe vremea când
formau un singur cuvânt:
MAMA.

POESIS

MIHAELA GUDANĂ

Te am

Nu mă încadram
 în palmele plecărilor tale
 și de atâta fericire
 dădeam pe afară din cântec.
 Limba înghețase
 în ștergarul cuvintelor
 și picuram ploile una după alta,
 singure și dorite,
 așteptate precum fructul în gol.
 M-am închinat
 la orizontul nemărginirii
 și te am lumină.

Ascultare

Ascultă cum înfloresc în mine merii!
 Mugurii florilor plâng
 în cuvinte nespuse,
 în iubire nemăsurată,
 în mângâieri necunoscute...
 Ascultă cum se coace în mine un fruct!
 Semințele lui
 strigă numele neștiut,
 anotimpul ploilor neafate
 săruturile rămase pe buzele anilor...
 Ascultă cum moare în mine un vis!
 Rugile lui
 îmi dezbracă iubirea de doruri,
 nopțile lui
 îmi aștern la picioare plecări
 zorile lui ...
 ascultă cum înfloresc în mine merii!

Pe mine

Pe mine nu mă atinge nimic și nimeni
 Înalta mea singurătate
 se coace mereu,
 galbenul ei devine aur risipitor
 și cade puzderie de lumină
 în ferestre tăcute.
 Mai aud câte-o poveste de dragoste...
 un cântec al vântului...

Numai eu știu cum stau
 când sunt globul ochiului întreg.
 Secere fină
 când tai bucăți deșirate.
 Nu mă atinge nimeni,
 doar eu știu să mângâi când iubesc.

Despre fericire

Vreau să mai mergă fericirea pe stradă
 în rochii subțiri, nu îmbrăcată de iarnă,
 să alerge desculță, ori cu ghete de nea,
 să calce sfâșietor prin ierburile tinere,
 să meargă prin ploaie sau viscol
 sau prin frunzișul năuc.
 Vreau să mai mergă fericirea
 cu oamenii de mână,
 să-i conducă pe străzi,
 prin ploi disperate.
 Sau ei, oamenii
 mână în mână să o poarte cu ei,
 lipită de ființa lor slabă,
 pe toate străzile amestecate cu praf și lumină
 cu zgomot și umbră
 în parfum de vară și dor.
 Vreau să umble fericirea pe străzi!
 Cine ar recunoaște-o

dacă ar umbla singură?
Dacă am să o întâlnesc am s-o strâng la piept
și-am să-i spun:
sunt a ta!

Coloana vieții

Viața fiecăruia dintre noi
este o coloană a infinitului,
cum cea ridicată de Brâncuși
din lemnul sacru al existenței.
Fiecare năzuință
e un cub muncit din greu
de sufletul omului,
fiecare cub primit de Sus
e încă un pas spre înțelepciune.
Ochiul discret al timpului ne măsoară,
se adâncește în sculptura
pe care o facem zilnic.
Ajungem albiți la final
cu umerii grei de cuburi sculptate,
catedrala construită în jurul coloanei
păstrează rugăciunile spuse-n tăceri.

Întunericul se strecoară

Întunericul ne privește pe geam
când tu îmi strângi în brațe lumina.
Un pled pare supărat pe brațul fotoliului,
pe care doarme corpul amurgului.
Ochi lui roșii au stat la pândă
să caute flacăra lămpii din trecutul nostru.
Aud cum respiri orele pe care le petrecem
și nu risipești nicio geană a somnului.
Cred că trebuie să facem liniște
când noaptea se pregătește să plece.
Întunericul ne privește pe geam
și lumina din brațele tale
se strecoară pe gaura cheii.

În fața sticlei

Am stat în fața sticlei.
Înăuntru cald,
afară sălbăticia timpului.
Între mine și lume,
între mine și cer
aer și așteptare.
Am privit ziua
care intra ca o străină,
dar cu îndrăzneală
prin luciul despărțitor.
Între mine și lume
o rugăciune cânta.
Mi-am pierdut privirea
în muțenia dintre
ce a fost și ce este.
Un gând copilăresc
mai speră că râul pierdut
se va întoarce.

Despre ea

Pentru mine era o nouă petală,
parfum neavut...
pentru tine era întreaga floare.
Toate oglinzile lumii s-au prins de mâini
pentru a arăta chipul ei luminos, plin de uimire.
Ploua uneori,
și o iubeam printre atâtea secunde
în primăvara uluitoare
ce stătea să inunde toate cârdurile de păsări.
Ele mi-au călcat cerul în picioare.
Câtă transparență
între colțurile prinse într-o ramă de cer.

POESIS

CONSTANTIN OANCĂ

Îngerul din celălalt

***

Noaptea este făcută din pământ
 și mai ales din dealurile acestea
 peste care trece agale
 un car cu lemne de aur din altă lume
 un car
 la care trag
 șapte îngeri.
 Somnul nostru –
 un pod
 peste care trec înzăpezite
 carele nopții.

***

Ca țărnul să nu fie de tot singur
 Dumnezeu i-a făcut o corabie
 care nu mai sosește.
 Să nu rămână de tot singur
 poetul
 i-a făcut iubitei
 o plecare neterminată.

***

Abia după aceea
 mi-am dat seama
 că eu m-am născut așteptând
 și că tu ești cea mai mare însușire
 a așteptării mele.
 Plecai
 și-n urma ta se ridica încet
 colbul fin al înserării.

***

E atâta venire
 în omul ce pleacă
 și-atâta plecare în omul ce vine
 că m-am hotărât să nu plec niciodată
 și nici să vin vreodată.

***

Toată depărtarea
 am adunat-o-n cartea aceasta
 cum toate acoperișurile
 pentru lună au fost făcute
 cum versul
 să mă lăsați să mor la marginea mării
 al meu este
 cum îngerul
 al aripilor lui este.

***

Când uităm
 uităm de fapt lucrurile aparente
 numai ceea ce nu se vede
 nu se poate uita
 îți mai aduci aminte când îți spuneam
 că prezența ta nu-i nimic
 pe lângă ce este plecarea ta
 și că eu nu sunt nimic
 pe lângă ceea ce voi fi
 după plecarea ta?

***

În fuga ei din Sodoma
 femeia lui Lot s-a-mpiedicat de ea însăși

și s-a făcut un stâlp de sare
dar Lot nu s-a-mpiedicat
nici măcar de ea
căci el fugea în altă lume.

***

Privind
din cer
pământul este acela
care se învâрте în jurul soarelui
iar privind de aici
soarele se învâрте în jurul pământului.

***

Lună pentru Sara
Sara este pe deal
ochii ei mari caută-n frunza cea rară
și surâzând adoarme sub vechiul salcâm
cu capul rezemat de gândurile iubitului ei
Sara pe deal doarme
așa sfântă și clară!

***

Mormântul
în care eu voi intra
e atunci când voi uita să te mai aștept.
Așteptarea este un țărм
cu o corabie
care nu mai sosește.

***

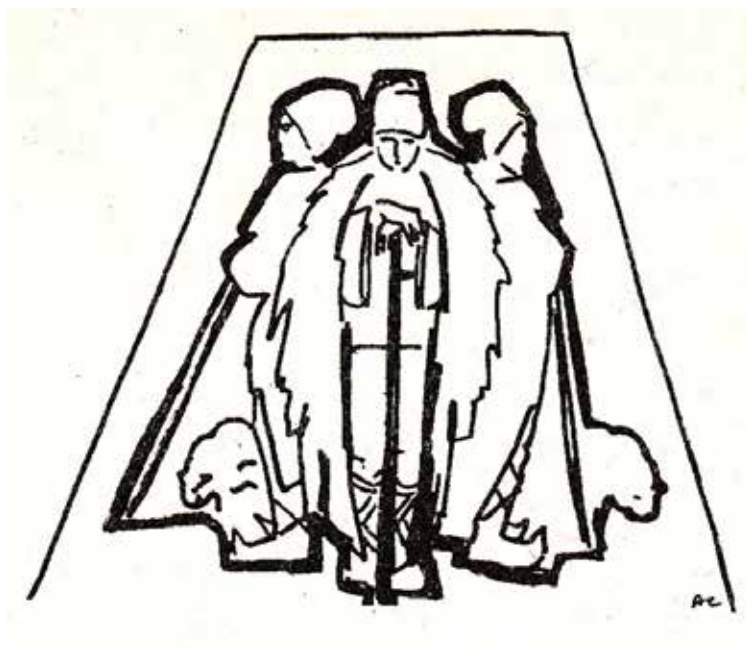
Spre deosebire de alte femei
tu ai trăsături adânci
ca niște porturi
unde să poată ancora
tristețile mele.

***

Plecare nesfârșită.
O melodie a coardelor
pribeagă
printre clipele pianului.
Laudă pentru poemul care încă n-a fost scris.
Laudă pentru pașii făcuți din frunze uscate.
Laudă pentru iarba de astă vară.
Laudă pentru lăsarea serii.
Laudă pentru acoperișurile salvate de la
uitare.
Laudă pentru o plecare neterminată.
Laudă pentru corabia care nu mai sosește.

***

Să suport mai ușor
singurătatea
am făcut-o
să semene cu tine.
În ochii tăi s-au înălțat două dealuri
de după care nu te mai pot vedea
și eu am rămas singur
lângă dealurile acestea.

POESIS

VASILE SEVASTRE GHICAN - 74

Indiferență

Am întâlnit poezia
pe treptele universului
dintre primul tău zâmbet
și ultima mea speranță...

și de ce trebuie să împart
fericirea de a fi iarbă
cu ura de a zâmbi
la cei care mă calcă?

astăzi mai colecționez o zi
pe care-o așteptăm să vină,
fără a ști că nepăsarea
vieții o vom risipi împreună!

Pană de lebedă albastră

Ce să-i dau cuvântului
mai mult decât îi trebuie?
O pană de lebedă albastră, și un vin
din preajma oaselor lui Ștefan cel Mare!?

Și astfel ai rezolvat
pentru încă un mileniu
năvălirea hoardelor păgâne
pe teritoriile inimilor noastre!

Gândind fără erori

Poetul
Dan Vâță
are
rădăcini
de Dinozaur:
De când mișună
prin Casa de Cultură Tecuci
a devenit
ceasornicar
în ale poeziei noastre –
Amin!

Veni-va Învierea

De-o vreme
am început și eu
să mă obișnuiesc
cu vorbele dulci
ale veșniciei!
(N-ai cum să-l învingi
pe diavol, dacă
nu l-ai întâlnit
demult pe Dumnezeu),

și va veni Învierea
și toți vom fi
ca la început –
cuvânt întrupat în lumină!
Secunda

Dincolo de secunda
pe care-o aștept –
urlă zarea greu de pipăit
a vieții... Acolo
zâmbetul nimfei
miroase a frunză de brusture –
parceta aceea de hrean
a fost plantată de nevestele

care veneau la mine
 în fiecare zi să-mi spună
 că și la noapte luna
 va fi la fel de aprinsă
 ca veninul de viperă!...

...apoi secundele acelea
 pe care de-atunci Dumnezeu
 le-a transformat în veacuri –
 se duc, se duc la culcare!...

Aripile sunt zări
 pentru ziua de mâine –
 un munte mergea pe brânci
 pentru o bucată de pâine!

În livadă copacii nu dorm,
 sunt adevărate slugi ale primăverii –
 Bună seara senină rază de lună
 la noapte vom dormi împreună!

Caută ceva

Caută ceva mai presus
 decât amintirile mele
 și-ți voi da jumătate
 din averile lor;

Acestea toate să mi le așterni
 la temelia pământului
 lângă rana mută
 a veacului trecut;

Țelul așteptat:
 decât rege al banului
 mai bine rob
 la o mie de femei!

Psalm

Nu cuvântul doboară, Doamne
 ci otrava așternută de oameni în el –
 nu omul, ci singurătatea lui caută,
 și întotdeauna găsește
 cele mai înalte trepte
 ale răului pentru următoarea zi;
 Doamne, cinstește-mă
 cu ce a mai rămas
 în vasul din care
 i-am cinstit pe dușmanii mei;
 Doamne, aruncă din lumină
 bucățile întunecate
 în Catedralele lumii
 pentru sufletele slăbănoage
 care încă nu au găsit
 unde vor dormi la noapte!

Bună seara senină rază de lună

Timpu mă recunoaște,
 apune ca un soare –
 de-acolo de unde vine
 miroase a ninsoare!

Asta-i treaba...

Asta-i treaba, asta-i lumea –
 suntem la mâna golanului –
 dacă vrea să ne întindă un os, e bine
 dacă nu, Doamne ferește-ne –
 cine știe cu ce fel de E-uri
 ne-o mai fi condimentând viața?

Totuși Doamne,
 chiar prin Univers
 dacă-l întâlnesc
 nu am cum să nu-l lovesc!

De sărbători

Numai mama,
 pământul
 și Dumnezeu
 mă iubesc cu adevărat!

Sunt crescut la țară,
 însă inima mea
 a plecat la oraș cu rata:
 veneam acasă numai de sărbători,
 de ziua lui tata!

Acest ceas al mântuirii

Sfârșitul lumii
 se întâinde până spre
 acest de acum Astăzi
 curat și sfânt început de lume!

Pentru că trebuia
 să se mai nască o carte –
 minunea a venit, moșindu-o
 chiar Sfântul Duh, astă noapte!

POESIS

PETRUȘ ANDREI

„Poemele iubirii”

Lui Lucian Blaga

„Să nu strivim corola de minuni”
Ne sfătuieste Blaga părintește,
El țara întregită o slăvește
Din flori suave împletind cununi.

El a-ndrăgit mereu și ochi și flori
Și-a scris atunci „Poemele iubirii”
Un dar pe care l-a făcut Unirii,
Fiind de-acum printre nemuritori.

El, printre filosofi, este poet
C-a pus filozofie-n poezie
Și poezie în filozofie
Fiind profet dar și anahoret.

Ne deslușește-al vremurilor mers
Și face astfel lumea mai frumoasă
Prin limba dulce și armonioasă
E-un univers în fiecare vers.

I se cuvin pioase plecăciuni,
Reînviind mirabila-i ființă
Noi respectăm și azi a sa dorință:
„Să nu strivim corola de minuni.”

„Inter arma silent musae”

Lui Tristan Tzara

El a creat, pe-atunci, anticultură,
Doar unora anume destinată,
În lumea de război înfricoșată,
Protestul l-a făcut literatură.

Mașina de război pornea de-ndată,
Alimentată de hidoasa ură,
Creștea în inimi muntele de zgură
Și țări întregi porniră să se bată.

De-s între arme, muzele să tacă,
Nici artă nu mai trebuie să facă,
Atâta timp cât moarte scuipe tunul.

Se surpă lumile din temelie
Și nu mai este timp de poezie,
Cât timp pe tronul lor e pus nebunul.

Argheziană

Alege din mănunchiul de cuvinte
Pe-acelea care-n suflet să-nflorească
C-au izvorât din lacrimă cerească,
Înveșmântate în odăjdii sfinte.

Născute sunt nu ca să învrăjbească
Ci să aducă pacea lumii-n minte
Iar ea de-aici să tragă-nvățăminte
Și între oameni să le răspândească.

Să nu te vinzi pentru un blid de linte,
Menirea ta nu este cea lumească
Ci este de-o numim împărătească
Și ea ți-i hotărâtă dinainte

Că poezia negura învinge
Precum o candelă ce nu se stinge.

VOCEA DIASPOREI

SCRIITOAREA INGRID BEATRICE COMAN-PRODAN, ORIGINARĂ DIN TECUCI, READUCE ÎN ATENȚIE PUTEREA CUVINTELOR

Pe 7 aprilie 2019 cotidianul „Corriere della Sera“ sub semnătura jurnalistului Francesco Battistini, publica articolul (texte, fotografii) „Sindromul Italia, în clinica badantelor noastre“ (https://www.corriere.it/english/19_aprile_08/italy-syndrome-the-clinic-of-our-carers-3255a5cc-5a11-11e9-9773-c990cfb7393b.shtml), care pune în dezbatere sensibila realitate legată de activitatea și viața badantelor românce, exemplificând în acest caz **Clinica de la Socola-lași**, unde apelează pentru tratament unele dintre aceste femei. Dincolo de expunerea acestei triste realități, **materialul publicat aduce grave atingeri de imagine la adresa României și denotă o lipsă de informare care alimentează continue prejudecăți**, materialul provocând o reacție negativă din partea comunității românești din Peninsula.

Considerând că articolul surprinde, nedrept, doar un aspect, trist, al realității din județele din nordul României, despre care arată că „aduce grave atingeri de imagine la adresa României și denotă o lipsă de informare care alimentează continue prejudecăți“ pentru că provoacă o reacție negativă din partea comunității românești din Peninsula, scriitoarea contrapune articolului elemente din identitatea, cultura și istoria României, creând și o altă perspectivă asupra zonei Moldovei.

Scriitoarea Ingrid Beatrice Coman-Prodan a dat publicității, pe 9 aprilie 2019, o emoționantă scrisoare deschisă în limba italiană, ca răspuns la articolul publicat de jurnalistul Francesco Battistini care a jignit poporul român.

Redăm integral replica scriitoarei Ingrid Beatrice Coman-Prodan:

Scrisoare deschisă Domnului Francesco Battistini, „Corriere della Sera“

Am citit articolul dumneavoastră „Sindromul Italia, în clinica badantelor noastre“.

Consider admirabil faptul că un ziarist italian aprinde reflectoarele peste o realitate atât de tristă și ascunsă privirii cum este cea a condițiilor inumane în care muncesc badantele în Italia.

Vă mulțumesc și pentru faptul de a mă fi implicat, prin interviul telefonic, pe care de altfel l-am apreciat foarte mult, pe un ton cordial și profesional.

Citind însă articolul dumneavoastră, am simțit un nod în gât și un val de tristețe și nedreptate m-a copleșit: ca ființă omenească ale cărei rădăcini se află tocmai în pământul de care vorbiți Dumneavoastră, care mi-a dat viață și puterea de a merge mai departe onorându-mi originile de care sunt chiar mândră; ca

cețean al acelei țări de prea multe ori târâtă în noroi fără nicio vină, decât aceea de a trebui să supraviețuiască în jungla infernală a politicilor și politicianilor care s-au succedat; ca scriitoare căreia i-a fost îngăduit privilegiul de a scrie în română și în italiană, două limbi pe care le iubesc la fel de mult și care sunt împletite profund în țesătura sufletului meu, adesea atingând teme delicate și dureroase precum cea în chestiune.

Munca dumneavoastră, Domnule Battistini, este lăudabilă și vă suntem cu toții recunoscători. Dar poate că nu este de ajuns. Nu atunci când lucrurile sunt mistificate și prezentate printr-o lentilă înșelătoare. E nevoie de mai multă sensibilitate și multă atenție ca să nu răniți și, mai mult, de cea umanitate asupra căreia vi s-a oprit privirea și a cărei poveste vreți să o redați.

Nu este vorba de a avea dreptate sau nu. Până la urmă la ce ne-ar folosi? Este vorba de respect și recunoștință față de locurile care ne-au găzduit și de atenție la sensibilitatea ființelor a căror poveste o aducem sub penița noastră.

Vă scriu această scrisoare, cu speranța că poate, data viitoare, veți privi cu mai multă atenție și mai multă compasiune realitatea care va înconjoară. Dumneavoastră și mai ales cititorilor Dumneavoastră, fac câteva mici clarificări, de dragul adevărului care ar trebui să însoțească munca noastră mereu și oriunde, pentru că, vedeți dumneavoastră, atunci când scrieți împrumutați privirea cititorului (...) astfel încât să sesizeze, prin cuvintele dumneavoastră, ceea ce Dumnezeu nu le-a îngăduit să vadă cu propriii lor ochi.

În primul rând, dumneavoastră nu ați sosit „în regiunea cea mai săracă din UE“, călare pe un măgar, ci cu un avion în toată regula, aterizat pe unul din aeroporturile cele mai vechi din România, recent restructurat și mărit, care, doar în luna martie, când Dumneavoastră călătorești, a înregistrat peste 95 de mii de pasageri. Aici operează patru companii aeriene care acoperă 23 de destinații, dintre care 20 internaționale. Din Iași se poate lua un avion direct către Paris, Barcelona, Londra, Torino, Milano (Bergamo), Venezia, Catania, Bologna, Bruxelles și alte destinații în lume.

Locul pe care îl ilustrați prin intermediul câtorva fotografii a unor zdrențe puse pe sârmă la uscat, în cine știe ce capăt de țară, este unul dintre orașele cu care România se mândrește, unde cultura întâlnește spiritualitatea, gardian de suflet al unor minunate monumente și tradiții, al unor palate ce au aparținut unor domnitori români, îmbibate de istorie, adevărate capodopere de arhitectură.

„Iașul celor șapte coline“, tocmai precum Roma, nu este periferia jerpelită a Europei moderne, cum sugerați Dumneavoastră cu imagini eronate. Iași este un oraș elegant și grațios, ospitalier și generos. De la natură la arhitectură, locul acesta își rămâne în suflet. Capitala Moldovei și, în două momente cruciale ale istoriei, și a României, orașul acesta a dat patrimoniului național și internațional inestimabile valori materiale și spirituale și a scris glorioase pagini de istorie a României, care vor rămâne pentru totdeauna în conștiința poporului român. Importantul centru universitar numără peste 60.000 de studenți, în fiecare an, în cele 5 universități de stat și 3 private.

Dumneavoastră vorbiți de „Iașul celor 100 de biserici“. Mă întreb dacă ați avut ocazia și timpul să vizitați măcar una. Creați-vă timp și

aveți răbdare, pentru că nu numai că veți găsi cele 100 de biserici promise, de la catedrală (Mitropolia) până la cea mai dulce bisericuță de cartier, fiecare dintre ele plină de istorie și rugăciune, ci și orașul însuși este înconjurat de vreo treizeci de mănăstiri unice prin frumusețe și memoria istorică sau spirituală, unele dintre ele construite de voievozi sau domnitori care au făcut istoria și au construit lumea așa cum o cunoaștem astăzi. Doar ca să dau un exemplu, Biserica „Trei Ierarhi“ face parte din patrimoniul UNESCO, împreună cu o mulțime de alte biserici și mănăstiri din întreaga Moldovă.

Vă amintiți, sau poate că nu, că în clasamentul celor „Șapte teatre care îți taie respirația“, realizat de BBC British Television, în 2015, Teatrul Național „Vasile Alecsandri“ ocupă locul doi, după Bristol Hippodrome Theatre of Great Britain? Printre cele din topul clasamentului se numără și: Teatro Olimpico (Vicenza), Teatro La Fenice (Veneția), Palais Garnier (Paris), Globe Theatre (Londra), War Memorial Opera House (San Francisco).

Iași nu este un oraș sărac, ci un oraș sărăcit. De către istorie, uneori nedreaptă, care l-a văzut capitală în momentele cele mai grele ale istoriei românești, când Iași și-a făcut datoria cu demnitate, punând la dispoziție tot ce avea, uneori chiar și bucați de suflet, pentru a salva destinul României și al regilor săi, datorii care nu i-au fost niciodată restituite. Sărăcită de propriii ei locuitori, care adesea se văd nevoiți să-și caute norocul în altă parte, și nu numai badante, ci și medici, profesori, muzicieni, scriitori, actori, tehnicieni sau pur și simplu visători. Sărăcită de domni ca dumneavoastră care, din păcate, își petrec timp într-un loc atât de unic și minunat și iau cu ei acasă, să povestească, doar degradarea, sărăcia aproape ca viciu, pustiu și aerul de oraș părăsit. Ar fi ca și cum am judeca Milano după o fotografie luată noaptea pe tangențială, ca să sfātuim familiile unde să meargă ziua la un picnic.

Consider o nedreptate să judeci un oraș după cotloanele sale cele mai degradante. Dumneavoastră nu scrieți nimic despre universități, biblioteci (Biblioteca Universității Tehnice „Gheorghe Asachi“ din Iași a fost declarată cea mai frumoasă din lume, urmată de Biblioteca Regală portugheză din Rio de Janeiro, Colegiul Trinity din Dublin, Biblioteca Națională din Praga și Biblioteca Națională din Paris), catedrale, mănăstiri, teatre, muzee, școli de prestigiu și parcuri seculare, ci alegeți să descrieți „sălile de joc și localurile de striptease“, de parcă asta nu ar fi o tristă realitate în oricare oraș al lumii, zugrăvind astfel, în mod eronat și

nedrept, România ca pe o țară o femeilor ușoare și a copiilor flămânzi și jegosi, care cresc precum câinii vagabonzi la întâmplare pe străzi, în timp ce mamele lor merg să-i șteargă la fund pe bătrânii altora și uită să se mai întoarcă acasă. Toate acestea sunt clișee superficiale, triste și puțin depășite.

Orfanii albi nu sunt rezultatul badantelor care muncesc în Italia, ci produsul trist al unei societăți înclinată din ce în ce mai mult către dezumanizarea persoanelor, transformate în simple numere.

Mulți dintre ei au demnitate și de dat altora. Sunt respectuoși cu părinții lor, cu viața, cu munca grea și cu banul câștigat în mod cinstit. Și mamele lor nu dispar, schimbând cartela telefonică, ca să li se piardă urma. Aceasta este o afirmație tendențioasă și nedreaptă. O generalizare umiltoare și neadevărată.

A munci în străinătate nu înseamnă a deveni o mamă denaturată și iresponsabilă prin definiție. Poate că dumneavoastră ați întâlnit cazuri izolate, fără îndoială, dar trebuie să privim pădurea în întregul ei, și nu să o judecăm după ultimul copac răpus.

Copiii din Iași, printre altele, și mulți dintre ei cu părinți plecați la muncă în străinătate, mame și tați, unii chiar fii de badante, sunt renumiți pentru medaliile câștigate la olimpiadele naționale și internaționale de Științe, Științe ale pământului, Filozofie, Matematică, Chimie, Fizică, Biologie, Geografie, Astronomie. Mamele lor se întorc și încă cum, de cele mai multe ori, se întorc și dau un sens sacrificiului lor, ținând familia unită și trimițându-și copiii la studii, și poate, cine știe, ei vor reuși să vindece rănile noastre de mâine.

Apropo, Botoșani nu este un satuc, așa cum nu este Lombardia, ci un județ care are peste 400.000 de locuitori. Eminescu nu este un „poet local”. Ar fi ca și cum am spune că Leopardi este un poet local di Recanati. Eminescu este poetul nostru național, a cărei poezie ne trece în vene prin laptele mamelor noastre și care dă fiori și un dor în suflet oricărui roman din oricare parte a lumii.

Și dacă tot îl citați, pentru numele lui Dumnezeu, faceți-o cu respect și precizie:

Nu este: „Mi am un singur dor/ in linistea serii/ sa ma lasati sa mor”, ci:

„Mai am un singur dor:

În liniștea serii

Să mă lăsați să mor

La marginea mării”.

Limba română, ca și limba italiană, ca și toate limbile, are propria ei demnitate pe care un om de cultură că Dumneavoastră nu ar trebui să i-l nege.

Și ca să se știe, Botoșaniul este și el un oraș cu universități, biserici, mănăstiri, palate, biblioteci și muzee. Îmi pare rău, nu am avut timp să mă informez și asupra cluburilor de striptease.

Acum noi nu pretindem ca dumneavoastră să vorbiți limba noastră. Din fericire, noi o vorbim pe a Dumneavoastră. Dar să o respectați, asta da, așa cum noi respectăm tot ce ne-a dat mai bun poporul Dumneavoastră.

Nu pretindem ca dumneavoastră să cunoașteți istoria Iașului sau a Botoșanului. Nici măcar să știți unde se află pe hartă sau dacă sunt regiuni istorice sau simple „sătucuri”. Dar dacă o faceți, dacă totuși hotărâți să le includeți în scrierile Dumneavoastră, măcar onorați-le așa cum se cuvine.

Nu voi obosi niciodată să afirm câtă responsabilitate se află în penița cui scrie.

Împrumutăm ochii noștri pentru ca alții să poată vedea, inima noastră pentru ca alții să poată simți. Să lăsăm, atunci, ca adevărul să ne ghideze penița. Este un act de dreptate, uneori singurul încă posibil, față de ceilalți, dar și față de noi înșine”.

* Ingrid Beatrice Coman – Prodan este o scriitoare româncă de limbă italiană. Autoarea a patru romane, a unei antologii de proză scurtă și de teatru, precum și a nenumărate nuvele și articole în reviste și antologii, este una din vocile cele mai iubite din literatura diasporei, prin atenția și interesul pe care operele sale le acordă vicisitudinilor oamenilor de rând, mici eroi anonimi ale marilor momente istorice.

Astfel, literatura sa trece de la războiul din Afganistan, văzut prin ochii locuitorilor din Kabul (*La città dei tulipani* [Orașul lalelelor], 2005), merge pe firul istoriei sovietice, însoțindu-ne într-o călătorie cutremurătoare în gulagul sovietic (*Tè al samovar* [Ceai la samovar], 2008-2015), ne oferă o emoționantă poveste românească dintr-un decembrie amar al anului '89 (*Per chi crescono le rose* [Pentru cine cresc trandafirii], 2010-2013), până la a construi o adevărată metaforă a societății moderne aflată pe marginea prăpastiei spirituale (*Dodici più un angelo* [Doisprezece plus un inger], 2012). Din istoria mai recentă a României: culegerea de povestiri bilingvă *Satul fără mămici. Il villaggio senza madri* (2012), care dă voce „orfanilor albi”, și *Badante pentru totdeauna. [Badante per sempre]* (2015).

<https://www.timpromanesc.ro/scriitoarea-ingrid-beatrice-coman-prodan-readuce-in-atentie-puterea-cuvintelor/>

PAGINI DE ISTORIE LOCALĂ

**LAGĂRELE DE PRIZONIERI
DIN JUDEȚUL GALAȚI**

► Sorin LANGU

Problematika lagărelor de război reprezintă o realitate relativ nouă pentru spațiul românesc, apărând pentru prima oară în timpul Războiului Ruso-Româno-Turc din 1877-1878. În Europa, problema prizonierilor de război a fost dezbătută pentru prima oară în mod serios în 1648, la pacea din Westphalia, când s-a luat decizia ca prizonierii de război să fie eliberați, și nu cerută răscumpărare ca până atunci.¹ Primul lagăr apare peste 150 de ani, odată cu războaiele napoleoniene, la Norman Cross, în Anglia.² Primele încercări de reglementare din punct de vedere al dreptului internațional se fac la conferințele de la Haga, din 1899 și 1907.³ Imperfecțiunile observate în timpul Marelui Război au fost corectate la Conferința de la Geneva din 1929.⁴ Nici ea nu era perfectă, pentru că a fost revizuită printr-o altă conferință, ținută în 1949, tot la Geneva.⁵

Istoriografia română a ocolit acest subiect foarte mult, poate și din cauza conotației negative pe

care o are subiectul după Al Doilea Război Mondial, lagărele naziste și cele sovietice suprapunându-se aproape total ca și conținut. Interes mai mare l-a constituit problematica lagărelor de prizonieri români, în acest sens apărând mai multe studii, articole, cărți etc., multe din ele inițiate de asociații de veterani, de prizonieri de război etc.⁶

În ultimii ani, Iulian Boțoghină⁷ și Dorin Dobrințu au făcut ample prezentări ale lagărelor de prizonieri, prezentări bazate pe diverse surse. Raportul elvețian al Crucii Roșii rămâne sursă de informare și pentru lagărele de prizonieri ai Puterilor Centrale deținuți pe pământ gălățean, din 1916-1918, ca și pentru toate lagărele de prizonieri din spațiul românesc.

1916: Primul Război Mondial începe în vara anului 1914 sub auspicii nu prea favorabile românilor: aliați cu Puterile Centrale, dar cu simpatie care înclina vizibil spre Antanta. Mai mult, toți vecinii României vor intra în război – Austro-Ungaria,

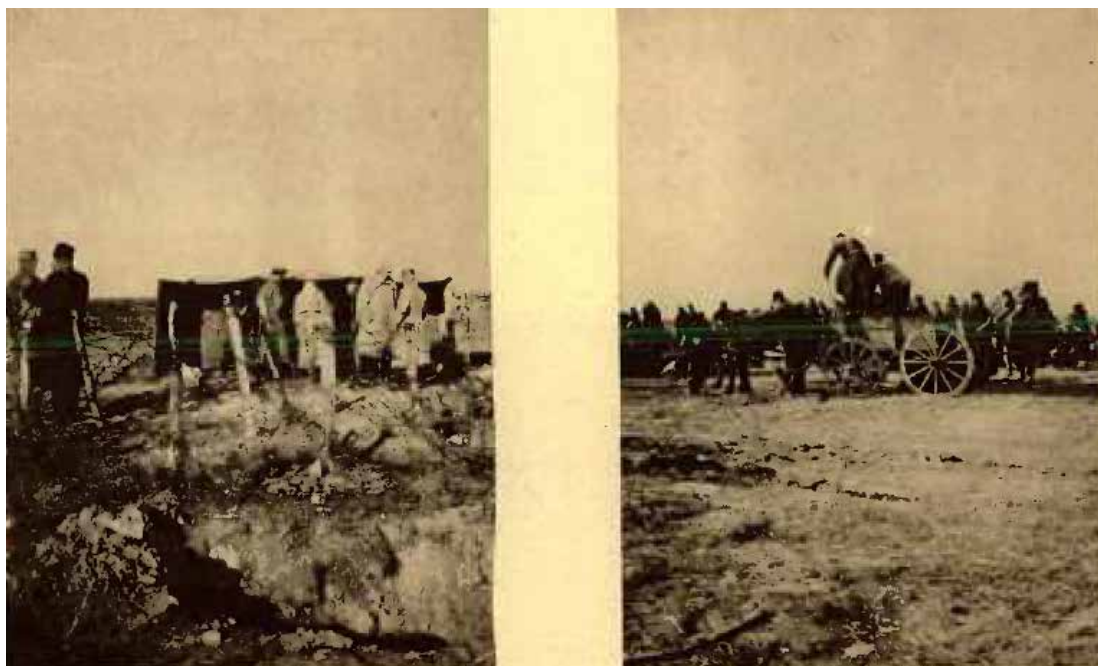

Foto 1-2: schimbul de prizonieri de la Bărboși. *Rapport*, p.76

Serbia și Rusia în 1914, sau se pregătesc să intre - Bulgaria în 1915, astfel încât era destul de evident că neutralitatea României era doar temporară. Rând pe rând, evenimentele politice și militare din Europa vor determina ca puterea politică de la București să se îndrepte spre intrarea în război de partea Antantei.

1916: lagăre de prizonieri Centrali. Izbucnirea războiului determină amenajarea rapidă a mai multor lagăre de prizonieri: Galați, Brăila, Tecuci, Bârlad, Șipote, Ișalnița și Hagieni.⁸ În septembrie, la o lună de la intrarea României în război, aveam 8800 de prizonieri, ofițeri și trupă, plus peste 1500 de dezertori.⁹ Din cauza creșterii numărului mare de prizonieri, se construiesc bordeie pentru a adăposti 10000 de alți prizonieri, ca și înființarea unor noi lagăre, cum ar fi cele de la Tecuci, Ivești, Ghidigeni, Măstăcani. Din cauza ocupării Munteniei, Olteniei și Dobrogei, lagărele din partea de sud a țării vor fi mutate în Moldova, în special în zona Iașului, Șipote, Cotnari, Socola etc., altele fiind în Bacău și Vaslui.

Toate lagărele românești sunt vizitate la începutul anului 1918 de o misiune a Crucii Roșii Internaționale, condusă de Rene Guillermin, informațiile cele mai precise avându-le din raportul redactat de elvețieni.¹⁰ La 11 februarie 1918 existau în lagărele românești 9.778 prizonieri de război austro-ungari, repartizați la Dobrovăț (139 ofițeri și 42 trupă), Copou (401), Șipote (4.043), Bârlad (2.481), Răcăciuni (1.721) și Măstăcani (951).¹¹ Tot atunci, prizonierii germani erau în număr de 2.450, în lagărele Dobrovăț (54 ofițeri și 20 trupă), Copou (trei), Șipote (396), Bârlad (507), Răcăciuni (1.443) și Măstăcani (29). Prizonieri turci erau 315,

aflați la Dobrovăț (opt ofițeri), Șipote (90), Bârlad (68) și Măstăcani (147). Bulgari erau doar 129, toți din rândurile trupei, în lagărele Șipote (90), Bârlad (șapte) și Măstăcani (32). Prizonierii, 8.082 dintre ei, erau folosiți în diferite munci: 2.533 în agricultură, 1.840 la șosele, 1.000 la căi ferate, 1.202 la exploatarea pădurilor, 466 în mine de cărbuni, 377 la descărcat cereale, 136 la transportarea cerealelor, 478 în servicii diverse (aviație, ateliere militare etc.).¹²

Odată cu începutul războiului, la Galați se înființează un lagăr de prizonieri, în clădirile Regimentului nr.3 de Artilerie Călărească.¹³ În lagărul de la Galați au fost aduși din lagărul de la Ișalnița, spre sfârșitul lunii august 1916, 3000 de prizonieri austro-ungari care urmau să fie folosiți la construirea liniei de cale ferată Galați-Reni. La începutul lunii octombrie 1916 erau înregistrați în lagărul de la Galați 2.994 de prizonieri, repartizați astfel din punctul de vedere al autoidentificării etnice: 1.588 maghiari, 618 austrieci, 314 boemi, 111 slovaci, 98 sârbi, 84 ruteni, 65 croați, 31 polonezi, 26 italieni, 26 evrei, 17 turci, opt bulgari, șase români, doi de alte naționalități. Marele Cartier General a dispus ca prizonierii austro-ungari de origine română, sârbă, croată și italiană să fie așezați într-un cantonament propriu. Atunci când erau scoși la muncă, ei trebuiau grupați separat de maghiari și austrieci. O parte din ei lucrau și la calea ferată Galați-Reni, în timp ce alți prizonieri lucrau pentru ruși, la construirea de barăci sau în port.¹⁴ În lagărul Galați ajunseseră în perioada de funcționare 3.367 de prizonieri Centrali. Austro-ungarii fuseseră în cel mai mare număr, 3.161,

Foto 3: barăci la Măstăcani, *Rapport*, p.60

dintre care 164 au murit, 2.873 au fost eliberați, 24 au evadat, iar 100 au dispărut. Germanii fuseseră în număr de 204, dintre care șase au murit, iar 198 au fost eliberați. Prizonieri bulgari au fost doar 22, dintre care trei au murit, 17 au fost eliberați, iar doi au dispărut.¹⁵ Lagărul de la Galați a fuzionat cu cel de la Măstăcani.

La Măstăcani, un prim lagăr a funcționat pe o colină din decembrie 1916 până în octombrie 1917.

Din tabăra de la Ișalnița au sosit în lagărul de la Măstăcani, la 11 și 12 septembrie 1916 nu mai puțin de 2.995 de prizonieri trupă. Aceștia au fost instalați în barăci, iar paza era asigurată de milițieni din Regimentul 51 infanterie.

Ulterior s-a construit un nou lagăr, pe o altă colină situată în apropiere. Acest lagăr cuprindea 21 de barăci, fiecare dintre acestea pentru 70 de oameni. Barăcile erau bine construite, din scânduri duble, cu ferestre și sobe bune. Prizonierii dormeau pe capre de lemn, acoperite cu împletituri; pături nu existau. Curțile erau largi; WC-urile se aflau la distanță de barăci, erau în stare proastă, neacoperite. Prizonierii aveau haine suficiente în martie 1918, primite prin intermediul Crucii Roșii suedeze.¹⁶ Din același raport elvețian al Crucii Roșii aflăm că în lagărul de la Măstăcani erau, la 11 februarie 1918, 1159 de prizonieri, dintre care 951 austro-ungari, 147 turci, 32 bulgari și 29 germani.¹⁷ La Măstăcani au murit 929 de prizonieri, adică aproape o treime din efective. De lagărul de la Măstăcani au depins mai multe lagăre/puncte de muncă: Rogojeni, Suceveni, Vlădești, Slobozia-Oancea, Lascăr Catargiu, Drăgușeni, Fâțânești și Gornești.¹⁸ În satul Rogojeni, județul Covurlui, tot pe malul Prutului, la circa 30 de kilometri nord de Măstăcani, un detașament de muncă era amplasat într-o fermă. La 10 martie 1918 se aflau acolo 30 de prizonieri bulgari și un turc.

În localitatea Drăgușeni, județul Covurlui, la circa 40 de kilometri nord-vest de Măstăcani se afla un punct de lucru. La 8 martie 1918, se aflau acolo 73 de prizonieri de război, dintre care 66 de maghiari și șapte turci. La Slobozia-Oancea, la 16 kilometri nord de Măstăcani, pe malul Prutului, județul Covurlui, a funcționat un detașament de muncă. Când au ajuns acolo delegații elvețieni, la 10 martie 1918, au găsit 15 prizonieri, dintre care 13 turci și doi maghiari.¹⁹

Lagărul de la Tecuci a fost situat în cazarma Regimentului 6 Roșiori din Tecuci. Lagărul de la Tecuci avea 11 ofițeri și 119 de soldați prizonieri la 5 septembrie 1916, pentru ca ulterior să se înregistreze 125 trupă prizonieri, plus un ofițer și 111 refugiați și dezertori. Garda lagărului era formată din 82 soldați români. Din cauza stabilizării frontului în apropiere, prizonierii Centrali din lagărul de la Tecuci au fost transferați în cel de la Șipote, în a doua jumătate a lunii decembrie 1916.²⁰

1941-1944: lagărul de prizonieri sovietici de la Independența. Intrarea României în război, 22 iunie 1941, fusese anticipată de conducerea armatei române, care pregătise cinci lagăre pentru viitorii prizonieri sovietici: la Vulcan, Găești, Drăgușani, Alexandria și Slobozia, sporirea numărului de prizonieri determinând înființarea altora, astfel că în august 1942 funcționau 12 lagăre, dintre care 10 în țară (la Slobozia, Vlădeni - Brașov, Corbeni - Argeș, Crăciunești - Deva, Independența - Covurlui, Maia - Vaslui, Dornești - Rădăuți, Bolgrad și Tighina) și două în Transnistria (la Tiraspol și Odessa).²¹ În aceste lagăre au fost internați 82057 de prizonieri sovietici, din care peste 5000 au decedat și alți 3000 au evadat.²²

Lagărul de la Independența a fost înființat în primăvara anului 1942, având inițial 835 de prizonieri.²³ Numărul lor crește, ajungând în

Foto 4: privire generală asupra lagărului de la Măstăcani. *Rapport*, p.61

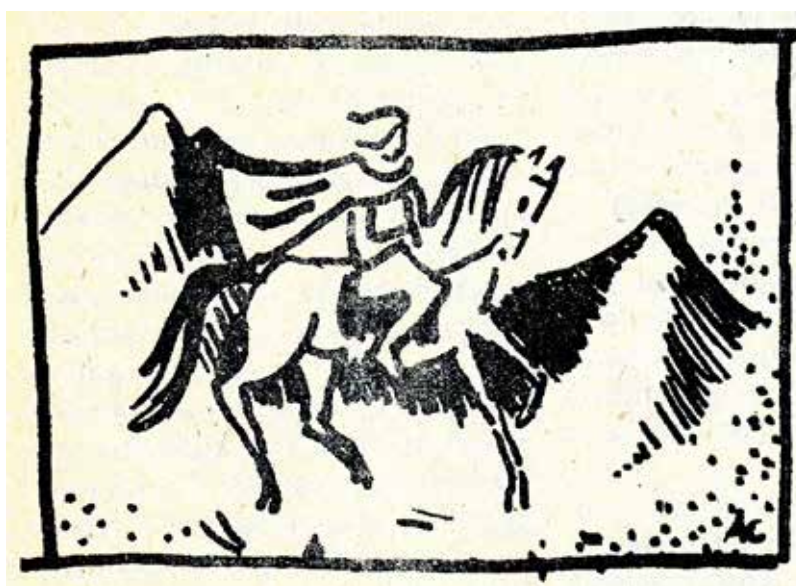
august 1944, la 2411. Munceau în agricultură, dar și la reparații de drumuri și cale ferată. În timp, se dispersează în mai multe sublagăre, cum ar fi cel de la Vameș.²⁴ Lagărul este vizitat de nunțul papal din România, Andrea Cassulo²⁵, pe 1 și 2 iulie 1942, care împarte țigari și iconițe prizonierilor.²⁶ Lagărul se va închide în august 1944, fiind distrus de Armata Roșie, prizonierii fiind reîncadrați în structurile militare.

În concluzie, Galațiul, ca județ de graniță, a fost, probabil, una din zonele cele mai încercate din acest punct de vedere. Pe lângă ororile războiului, bombardamente, boli etc. a avut de înfruntat și această nouă realitate dură, realitate care a fost înfruntată de locuitorii lui cu demnitate.

Note:

1. <https://web.archive.org/web/20121024095006/http://www.britannica.com/EBchecked/topic/477235/prisoner-of-war-POW> (accesat pe 29.12.2020)
2. Thomas James Walker, *The depot for prisoners of war at Norman Cross Huntingdonshire, 1796 to 1816*, London, 1913
3. *The Hague conventions and declarations of 1899 and 1907, accompanied by tables of signatures, ratifications and adhesions of the various powers, and texts of reservations; edited by James Brown Scott, director*, New York, 1915
4. <https://ihl-databases.icrc.org/ihl/INTRO/305> (accesat pe 5.01.2021)
5. <https://www.icrc.org/en/doc/war-and-law/treaties-customary-law/geneva-conventions/overview-geneva-conventions.htm> (accesat pe 5.01.2021)
6. <https://www.once.ro/pasiprinistorie.html> (accesat pe 29.12.2020)

7. Iulian Boțoghină, *Despre prizonierii Primului Război Mondial. Activitatea serviciului Statistic din Ministerul de Război*, în "Argesis. Studii și comunicări", seria Istorie, tom XI, 2002, p. 313-335
8. I.Boțoghină, *op.cit.*, p.314
9. D.Dobrincu, *Prizonierii de război Centrali și internații civili în România, 1916-1918 (III)*
10. *Comité International de la Croix-Rouge, Rapport de MM. le dr. René Guillermin et Capitaine de Stockar sur leur visite des camps de prisonniers et d'internes civils en Roumanie (Moldavie). Janvier-Mars 1918, Geneve, 1918 (în continuare Rapport)*
11. *Ibidem*, p.13
12. *Ibidem*
13. *Prizonierii de război Centrali și internații civili în România, 1916-1918 (XVI)*
14. *Ibidem*
15. *Ibidem*
16. *Rapport*, p.60
17. *Ibidem*
18. *Ibidem*, p.61
19. *Ibidem*, p.61-62
20. *Prizonierii de război Centrali și internații civili în România, 1916-1918 (XVI)*
21. <https://alesandrudutu.wordpress.com/2015/11/25/prizonieri-de-razboi-sovietici-in-romania-1941-1944/comment-page-1/?unapproved=480&moderation-hash=d48f6b99c01b54af743ac15b8c7922d3#comment-480>
22. *Ibidem*.
23. Creangă, p.696
24. *Ibidem*, p.697
25. *Ibidem*, despre activitatea nunțului apostolic în România vezi și Constantin-Adrian Simion, *Intervenția reprezentantului Sfântului Scaun la București în favoarea evreilor din România în perioada 1940-1944*, "Terra Sebus. Acta Musei Sabesiensis", 3, 2011, p.509-522
26. *Ibidem*.

► Angela BACIU

INTERVIU

LEO BUTNARU (II)

A.B.- Domnule Leo Butnaru, ați început anul cu bine: de Ziua Națională a Culturii veți primi Premiul Ministerului Culturii al Republicii Moldova pentru volumul „Lista basarabeană. Copil la ruși” (Ed. „Cartea Românească”). Vă felicit din toata inima.

– Așa e. Hermes-heraldul – și al culturii, al literaturii –, mi-a adus această veste care, bineînțeles, nu mă poate lăsa rece în această iarnă atât de blândă, de călduroasă. Mulțumesc pentru felicitări.

A.B.- Cine au fost, dacă știți, membrii juriului din acest an?

– Mai întâi, e de remarcat că premiile anuale ale Ministerului Culturii se acordă în mai multe domenii: literatură, teatru, muzică, cinematografie, coregrafie, arte plastice, restaurare și conservare de patrimoniu cultural și muzeografie. Premiile poartă numele unor ilustre personalități ale istoriei și artelor românești, respectiv Constantin Stere, Valeriu Cupcea, Gavriil Musicescu, Emil Loteanu, Spiridon Mocanu, Mihai Grecu, Ștefan Ciobanu, Gheorghe Cincilei. Premiile sunt acordate în urma voturilor membrilor Colegiului Ministerului Culturii, Colegiu care are un mandat pentru patru ani, în componența căruia intră și președinții uniunilor de creație.

A.B.- Pentru cei care doresc să citească această carte, ce înseamnă... lista basarabeana?

– Să răspund chiar cu un pasaj din această carte. Iertare, e ceva mai amplu, însă cred că sunt lucruri demne de a fi reținute, de a nu fi uitate. Este vorba despre deportările masive a populației din stânga Prutului, pe care le-a făcut regimul bolșevic-stalinist în iunie 1941: „Sufocantele vagoane de animale în care erau înghesuiți, ucigați, zeci și zeci de persoane, înclin să cred că aduceau deja cu anticamerele camerelor de gazare! Iar pentru a readuce la tribunalul istoriei aceste ferocități nu ar fi cazul să se implice cineva dintre celebrii regizori de la Hollywood sau «Mosfilm»? Pentru că, domnilor, în acele vagoane

pentru vite au fost umiliți, au fost nimiciți și zeci de mii de conaționali de-ai celor care, neintrând în *Lista lui Schindler*, ar trebui să figureze în «Lista din iunie 1941, Basarabia»! Vă asigur, la cele 7 Premii Oscar (dacă nu e cumva trivial doar să și... amintim de așa ceva... de recompensă, adică... pentru că, totuși, se tot amintește...) pe care le-a luat filmul marelui regizor Steven Spielberg, *Lista basarabeană* ar putea spori numărul supremelor distincții... Așadar (așa... dar, Doamne!) unde e marele regizor al «Listei din iunie 1941»?! Să-și treacă privirea peste posibilul scenariu din care eu, cititor înfrigorat, cutremurat, oripilat, îmi permit să-i atrag atenția la unele scene de neimaginat, însă care avuseseră loc, aieva, în acel vagon, destinat transportului de animale – unul dintre miile de mii de vagoane în care era batjocorit omul, creație divină...”

A.B.- În cat timp ați scris cartea?

– Chiar dacă suntem în economie de piață, în ce privește scrierea unei cărți, cel puțin la noi, nu se leagă de conceptul: *timpul înseamnă bani*. Iar în cazul acestei cărți, în special a componentei ei, romanul memorialistic „Copil la ruși”, noțiunea cronologică este indefinită, deoarece el este despre propria mea copilărie. Prin urmare, aș putea spune că, mai întâi, narațiunea pur și simplu a fost trăită aieva cândva, apoi invocată în amintiri, ba chiar, nu o dată, și... visată. În ce privește procesul tehnic, să zic așa, al scrisului

propriu-zis, mi-a luat cam jumătate de an, însă cu reveniri ulterioare, completări, precizări etc. Însă, inițial, nu scrisesem decât 4-5 pagini de text, pe care le-am publicat în revista „Sud-Est”, după care colegul, prozatorul Serafim Saka, spunându-mi că i-a plăcut, mă întreabă dacă public continuarea. La care eu strâng din umeri: „Dar nu am o continuare...” Însă mam oprit la timp, fără să mai zic: „Atâta e...”, pentru că, brusc, mai întâi în subconștient, probabil, apoi și în deplină conștientizare, mi-am dat seama că, într-adevăr, acel subiect lirico-memorialistic ar putea să aibă continuare. M-a stimulat „în realizarea practică” a acelei revelații *ad hoc* și opiniile colegului Arcadie Suceveanu, care mi-a vorbit despre ce citise în „Sud-Est”, presupunând și el că aș avea continuarea narațiunii. Încât, neamânat, am început... să mă redau mie-mi, fascinat, uimit de câte păstrase și ce păstrase memoria mea din realitatea, poezia și basmul copilăriei, petrecută în comuna natală Negureni, pe malurile râului Răut (Ozana mea!), care mi-a fost/ i-a fost un adevărat leagăn și undă de... creștere, înțelegere, dumerire etc. Astfel că, peste vreun an, am început să public, în foileton, romanul memorialistic „Copil la ruși”. Însă volumul mai cuprinde și trei subiecte de o structură eseistică, în care, însă, de asemenea e prezent filonul autobiografic: „Românii și enciclopedia sufletului rus”, „Lista basarabeană”, „Gombrowicz: idei și pentru realitatea românească”, texte nedelimitate de literatură, stil, metaforă, mod de a crea/ regiza beletristic în comunicare *feed back* cu tine însuși. Este *spunerea de sine* ce întrunești și teaurizează experiențele și darurile oferite de copilărie, apoi maturitate în panoramă prin care trec senzorii literari, ai lucidității sau subliminalului; panoramă creatoare/ re-creatoare prin recursul la infinita diversitate de opțiuni, subiecte, întâmplări, „proiecte” pe care nu numai ți le (re)propune copilăria și junețea, ci o parte a cărora „le-au (și) realizat” ele însele – prin șansa, norocul de a fi fost, de a-ți fi fost date ție, predestinat, ca destin, ca existență subcerească.

A.B. - Pentru că vorbim despre realizări, cum a fost anul 2013?

– Douăsprezece luni cu vectori în dublă orientare, să zic așa. Ba nu, chiar în triplă orientare. Pentru că este vorba de cărțile mele la prima ediție, apoi de volumele-retro, adică antologii care au inserat texte din edițiile publicate pe parcursul a câtorva decenii și, în fine, cărțile traduse. Primul vector indică spre „Lista basarabeană. Copil la ruși” și „Dincolo de suprafață” (aceasta, o carte

de eseuri și corespondență), antologiile (la prima ediție) „Interviuri din secolele XX–XXI”, „Traduceri din secolele XX–XXI”, editate, respectiv, la București, Chișinău și Iași. Apoi vin două cărți cu caracter... intermediar, care se referă în egală măsură la trecutul și la prezentul creației celui care vă răspunde. Este vorba de volumele de poeme „Noyau” și „Строго необходимого// Ин зарури ишгърия” („Strictul necesar”), apărute, primul, la editura „Poètes à vos plumes”, Paris (în traducerea Lindei Bastide, Elisabetei Bogățan și a lui George Astaloș) și la Kazan–Tatarstan, al doilea, acesta în ediție bilingvă ruso-tătară. Am publicat și două antologii cu textele anilor trecuți: „Proze din secolul XX–XXI” și „Eseuri din secolele XX–XXI”. Dar și cărțile de poeme ale doi autori ruși: cea a celebrei Marina Țvetaeva, „Cortina sfâșiată” (București), și „Soarele cartofilor” (Iași), semnată de un autor contemporan, Aleksandr Veprev. Adică, anul 2013 a focalizat în destinul meu de scriitor și ideile, metaforele, dar și timpurile. Dar și... meridianele, orizonturile transfrontaliere. Mulțumesc ocrotitorilor scriitorului român, unul dintre care, cândva, îl definisem astfel: „Sfinte Terapont reazem al/ poezilor români din Terra-pont-euxină/ pari a fi unica sanctitate ce știe că poezia/ este zona de tropice a acestor suflete care/ rând pe rând nu cred să învețe a muri vreodată/ zona abundențelor de tot felul – cu/ jungle de semnificații cu/ îndoieli luxuriante/ uneori dadaiste și/ lianele desperărilor din care maimuțe clinice/ covrigesc ștreanguri/ arătându-și le cu subînțelesuri. Dar/ poezii rezistă tentațiilor macabre/ unii dintre ei – o știi prea bine/ Bunule Sfinte Terapont – chiar/ din unealta supliciuului bahic șiau făcut/ pahar pentru candelă/ reîntorcându-se la psalmii poeziei care/ în egală măsură merg spre zeu și/ spre om efemer – acesta/ stârpitor de singurătate prin harul ctitoritului/ oarecum mai norocos decât zeii noștri de tranziție la/ ei înșiși/ nepreocupați de evoluție ci de/ statornicie cică preocupați drept clișeu multiplicat la/ xeroxul albastru al Cerului. Auzi-mi ruga/ și iartă-mă pre mine maculatul că/ te-am decretat Sfinte drept părinte proteguitor al/ merituosei dar nedreptății Poezii Române în care/ îndrăznesc să cred că se află și inima mea cum/ în mijlocul unei uriașe rodii una din semințe se află între/ două elipse împurpurate... însângerate...” (1996).

A.B. - În titlurile mai multor antologii e prezent tandemul „secolele XXXI”.

– De netăinuit. Mai înainte am publicat „Poeme din secolele XX–XXI”. Ar fi propria-mi

serie de autor ajuns la vârsta și experiența... antologiilor masive. E un bilanț de etapă, să zicem. După care sper să urmeze noi perspective, cel puțin la fel de ademenitoare și de generoase.

A.B.- Fiind implicați în interviu, e firesc să vă întreb: cine vă sunt interlocutorii din antologia „Interviuri din secolele XX-XXI”?

– Interlocutorii?... Doar câteva zeci de ziaristi sau colegi care, pe durata a exact trei decenii, m-au întrebat ei pe mine. Eu sunt cel care am răspuns, care răspund. Pentru că am considerat de datoria mea să nu o fac pe mofturosul, când mi se pun niște întrebări, și să răspund la ele. Odată ce eu, pe parcursul foarte multor ani, am tot ispitit lumea, am întrebat zeci de personalități, din această comunicare alegându-mă cu cinci cărți de dialoguri/ interviuri, era firesc să-mi întorc, onest, datoria.

A.B.- Ce ați putea spune despre cele cinci cărți de interviuri/ dialoguri pe care le-ați publicat?

– Sper să reiasă răspunsul chiar din titlurile lor: „Răspuns și răspundere” (1989), „Spunerea de sine” (1994), „Prezența celui alt” (1997), „Micșorarea distanței” (2004), „Răspund, deci exist” (2008). Mai spunând doar atât: îmi consider încheiată cariera mea de intervievator.

A.B.... după ce ați dialogat cu atâtea personalități...

– Dumnezeu mi-a scos în cale multe nume importante ale culturii și literaturii, care s-au arătat înțelegătoare cu solicitarea mea de a-mi răspunde. În aceste volume se regăsesc confesiunile celor mai importanți scriitori români din stânga Prutului, dar și ale lui Marin Sorescu, Fănuș Neagu, Dumitru Radu Popescu, Andrei Pleșu, Aurel Rău, Dimitrie Vatamaniuc, Gheorghe Tomozei, Mircea Tomuș, Petre Stoica, Laurențiu Ulici, Mircea Nedelciu, Ioan Alexandru, Cezar Baltag, Ana Blandiana, Nicolae Breban, Mircea Ciobanu, Mircea Martin, Ioanid Romanescu, Eugen Simion, Dorin Tudoran, Eugen Uricaru, Alexandru Balaci, Ioan Moldovan, Mircea Petean, Sorin Alexandrescu, Matei Călinescu, Gheorghe Crăciun, Barbu Cioculescu, Gabriel Dimisianu, Paul Goma, Gheorghe Grigurcu, Ion Horea, Marin Mincu, Octavian Paler, Nicolae Prelipeanu, Adrian Popescu, Mircea Sântimbreanu, Radu G. Țeposu etc., etc.

A.B.- Impresionantă galerie!

– Din păcate, în ea și cu chipuri, cu ilustre spirite care, între timp, peste timpuri, s-au călătorit în stele. Mă gândesc la un volum antologic, intitulat „Voci din câmpiile Elizee”, pentru care am ales de motto următoarele mele versuri: „fluturile

se așează/ pe orizontala crucii/ acoperind o cifră/ din anulul”... Carte în care să readuc mărturisirile celor trecuți peste apele Styxului...

A.B.- Am remarcat că, pe blogul dvs., postați, în foileton, jurnalul scris de-a lungul anilor. Dacă ne gândim că deja ați publicat două volume din jurnalul începuturilor, „Student pe timpul rinocerilor” și „Perimetrul cuștii”, putem vorbi de o coerență, de o continuitate în scrisul diaristic al lui Leo Butnaru, nu?

– În vara anului 2012, cât a ținut ea, am trecut în variantă electronică jurnalul de pe o durată destul de întinsă, din 1980 până pe la sfârșitul anului 2002, când m-am decis să încerc minunea computerului.

Iar cele vreo douăsprezece caiete voluminoase aș dori, la un moment dat, să le depun la Muzeele Literaturii Române, cel din Chișinău și cel din București. De câțiva ani, public în presă secvențe din jurnal, pe care, precum ai remarcat, le inserez apoi pe blog sau facebook. În (foarte) mare, am respectat protocolul textului în adevărul mesajului și doar în anumite (puține) locuri am intervenit ușor, pentru coerență și cursivitate stilistică, dar refuzând tentația abaterilor „profitabile” din albia originalului din timpul în care a fost scris. Cred că

sunt pagini de mai larg interes, eu unul găsind că multe din ele dovedesc că, de fapt, eu nu am scris un ego-text, o literatură sau o diaristică a auto-subiectului. (E bine să ai grijă să nu cazi, în jurnal, în narcisism autoscopic.) Apar în ele mulți colegi, personaje de pe ambele maluri ale Prutului. Apare însăși istoria. Cultura, literatura. Dar și geografia românească. Lectura de jurnal „intim” (totdeauna și în cazul autorilor ce s-au dat mari discreții acest „intim” trebuie luat între ghilimele) e parcă un fel de spionaj... autorizat, o privire (și ea autorizată) prin „gaura cheii” în sufletul mărturisorului. E o instanță de judecată fără dare de sentință. Însă pe lângă jurnalul „ordonat, metodic (scris)”, am bineînțeles și blocnotesuri, multe, cu notații fugare și fruste, pe alocuri însă și cu pasaje cu aplicație literară propriu-zisă – versuri disparate, scurte dialoguri pentru eventualele proze, notații de apreciere a scrisului altor colegi, trăsături de portret ale unora dintre aceștia.

A.B.- Paralel cu jurnalul „intim”, scrieți și jurnale de călătorii.

– Multe dintre acestea le-am inserat în volumul „Drumuri cu și fără hieroglife”, ce are și un subtitlu: „Jurnale (Yes-eu) de călătorie, 1989-2011”, apărut la „Fundatia Culturală Poezia” din Iași. Între timp, mi s-a întâmplat să scriu și altele, unele dintre care le-am publicat sau le public în presă. Ele ar fi expresia bunei înțelegeri (și... colaborări) dintre scriitorul și jurnalistul Leo Butnaru.

A.B.- Atât romanul memorialistic „Copil la ruși”, cât și jurnalele pe care le publicați, dovedesc că în cazul lui Leo Butnaru biograficul intră... abundent în scrisul său. V-ați gândit la o explicație a acestei interacțiuni?

– Da, e mult (și „captivant”) spațiu de mediație între biografie și textul artistic... Deoarece, ca persoană istorică, adică (și) fizică, scriitorul este, precum toți ceilalți oameni, cel din actele civile, din cronologiile timpului său, în care a studiat, a scris, a publicat, a ieșit – dacă a! – la pensie, a... Dar, ca personalitate, scriitorul este construcția operei sale, precum și opera sa este construcția lui, a scriitorului. Este o mutualitate de edificare și autoedificare, de construire (formare) a ceva care, la rândul-i, te construiește (te formează) pe tine. Personalitatea și opera ei nu țin de o interpretare biografică, ci de una, mai mult sau mai puțin, intimă. Scriitorul nu este, cum s-a mai spus, o „ființă-de-hârtie”, ci ființa – din hârtie, din hârtii (cărți, biblioteci), dar, bineînțeles, ființa-personalitatea (dacă a ajuns așa ceva) din... spirit – de cititor, critic literar; în genere, ființa din

memoria cultural-istorică a neamului său. „Corpul” personalității sale e, de fapt, spiritul/ suflul corpului propriei sale opere. Biografia de creație (nu cea de... vegetație, de simplă existență ca om) este în (inter)dependență cu/ de imprevizibilitatea, poate că fascinația desfășurării, înfățișării, afirmării operei sale. Viața intimă (spiritualității) sale este modelată și de opera sa. Zic „și de”, pentru că în afara operei sale se întâmplă evenimente spirituale care nu intră în operă, dar care rămân a-i modela scriitorului personalitatea. Și nici nu este obligatoriu ca sursele care alimentează opera scriitorului și personalitatea acestuia să se fileze „direct” din viața cotidiană, socială, din biografia lui obișnuită, terestră, – astea, în cazul mai multor personalități, putând fi de-a dreptul sărace în evenimente, sau abundente în „evenimente”... insignifiante, ele ținând de un schematism clișeistic, de anodin, comun. În timp (și... peste timpuri) ce opera sa, a scriitorului ca personalitate, poate fi captivantă, densă-intensă, fertilă în semnificații, emoții, cugetări, poezie, filosofie etc. Aici este tocmai vorba de lumea din interiorul personalității sau de lumile pe care, prin opera sa, le poate inventa, edifica, propune Personalitatea Scrisului. Călea spre propriul chip și propria valoare de creator nu e nicidecum la suprafață, ci înăuntru, și nu ține de material-carne, ci de simbolic, metaforă și... anafora artistică. Numai acolo, dincolo de lumea exterioară, poți ajunge și tu la ceea ce conștientiza Nietzsche, când menționa, într-o scrisoare din 1882: „Am atins un punct în care trăiesc cum gândesc”. Adică tu, scriitorul, acolo, în lumea intimă și firii tale, atingi punctul în care trăiești precum... ticluiești! – iertat fie acest sinonim „de jos”, oarecum, pentru ceea ce ar însemna: scrii, crezi, inventezi, idealizezi... Da, e mult (și „captivant”) spațiu de mediație între biografie și textul artistic... Chiar în imposibilitatea realizării unor sinteze comparative cât de cât obiective între – pe de o parte – conținutul (și frământul) terestru al(e) vieții personalității creatoare și conținutul ei simbolic, să zicem, iar când simbolul ajunge „la strâmtoare” – dezlănțuind zborul metaforic al sugestivității, străduindu-te, totuși, să „te ții” de succesiunea, evoluția, avatarurile, culmile și disperările operelor respectivei personalități, iar – pe de altă parte, ce pot fi și – plurale (reale și ireale) alte părți – diferitele perspective și retrospective de interpretare ale textelor, probate istoric, dar mai ales – valoric-transtemoral.

A.B.- Prin ce faceți, dar și prin pledoariile pe care le aveți referitoare la artă, sunteți un autor

care își ia menirea în serios. Într-un mod clasic, să zic, chiar dacă aveți un travaliu pregnant în valorificarea literaturii avangardei, în special a celei ruse și ucrainene. Pornind de la seriozitatea actului scriitoricesc, cum vedeți, pe de altă parte, parcă minimalizarea lui de tot mai mulți autori?

– Eu unul consider că minimalismul, acceptat cu atâta ușurință de lumea care nu mai e predispusă la efort în creația artistică, dar nici la efort în receptarea artei „grele”, nu înseamnă decât absența stilului, acesta presupunând crearea unui limbaj „străin” în limba în care scrii (ca să ne amintim de „Abecedarul” lui Deleuze); adică, înseamnă crearea altor posibilități de manifestare lingvistică în timp ce crezi (scrii). Este creație în timpul creației, concomitența a două aspecte ale izvodirii artistice. Prin urmare, în minimalismul care înseamnă absența stilului, lipsește crearea de noi structuri lingvistice în tentativa minimalistului de a forma artistică. Minimalismul în poezie, să zicem, de regulă se rezumă la oralitate, la discursul brut al străzii, prin care autorul intenționează „să creeze”. Uneori, în urma unor potriviri cât de cât ingenioase de oralitate, de discurs brut, vreun autor chiar reușește să dea senzația unui anumit grad de creativitate. Dar – de puțină sau de foarte puțină creativitate/ creație. Minimalismul este amestecul de perle, foarte puține, cu foarte multe... căcăreze. Neghină ce prevalează net asupra infimei cantități de grâu. Pleavă prin care e greu să descoperi rarele boabe pentru pâine. Plus că acest manierism la voia întâmplării a ajuns să fie refugiul multor nechemați, multor nedotați cu har creator. Dar, ca și în democrație pe plan social, mulțimea nechemaților covârșește la scrutin, astfel că minimalismul, derizoriul este crezut, cel puțin la un anumit moment, poate chiar cel al prezentului, fruncea artei. E o eroare. Dar fără democrație nu se poate nici în literatură, în artă în general. Este ca și inutil să încerci să dai ripostă – minimalizatorii sunt tot mai mulți, parcă solidari între ei. Parcă solidari... – până la momentul în care din gloata lor se vor desprinde autorii cu adevărat talentați, în stare să abordeze stilul, ba chiar să-și creeze un stil personal. Pentru că în minimalism aproape că nu există personalizare – toți actanții seamănă crunt, iremediabil înde ei ca scriitură, ca oralitate, ca relatare jurnalistică primară pe care vor să o dea drept artă. Mie unuia o pledoarie pentru reîntoarcere la arta autentică, la stil mi se par până și celebrele entimeme din „Ecleziast”. Spre exemplu, acestea: „...un timp pentru a ucide și un timp pentru a vindeca; un timp pentru a dărâma și

un timp pentru a zidi (...) un timp pentru a rupe și un timp pentru a coase; un timp pentru a tăcea și un timp pentru a vorbi” (3/ 3; 7). Aici, a vorbi – ca sinonimie a pledoariei pentru creația adevărată, pentru arta la nivel maxim.

A.B.- Ce pregătește scriitorul Leo Butnaru pentru viitorul apropiat? Sunteți cunoscut ca un autor extrem de „disciplinat” și, cu siguranță, deja v-au venit noi idei de cărți și proiecte personale.

– Nu voi da titluri de cărți, deși le am, atât în fișierele „manuscrisele” electronice, cât și în edituri, pe unele dintre ele criza și strâmtoarele financiare trecându-le din anul 2013 în 2014. Sper ca lucrurile să se întâmple în același mod de orientare și acțiune a vectorilor, precum vă spuneam într-un răspuns precedent. Și tot așa, la Chișinău, București, Iași și, poate, dacă dă Cel de Sus sau Sfântul Terapont, protegitorul scrisului românesc, vreo carte ar putea să-mi apară și peste hotare, în altă țară, în altă limbă. Știu doar că ea este tradusă și își așteaptă șansa editorială.

(Interviu realizat de Angela Baci, publicat în volumul „Despre cum nu am ratat o literatură grozavă”, Editura „Junimea”, 2015)

SALONUL DE LITERATURĂ UNIVERSALĂ „C. D. ZELETIN”

MARILENA APOSTU

► Traducere în albaneză de **Baki Ymeri**

Te voi aştepta

Ca un ghemotoc de hârtie am să mă cuibăresc în
palmele tale,
ferestrele ştiu să asculte,
nopti locuite din pielea pictată aşteaptă răspuns.
Aerul pe care-l respir întrebă de tine.
Când vei veni voi răsfigura părul ca o sprintară
purtând în ochi înăbuşite patimi.
Ne vom oglindi chipul mereu neodihniţi, niciodată
străini,
iar greul ce pare semeţ ca un picior de masă îl vom
ierata.
Tac şi ascult cerul care ne respiră.
Cu umerii răzvrătiţi de ierni întrebătoare
te voi aştepta până când glezna mea stângă învaţă să
asculte.

Tăcerii îi dau numele tău

Oraşul se ascunde într-un nume de fată,
printre resturile unei duminici.
Tăcerii îi dau numele tău, trupul acesta nu mai pot
să-l îndur,
mereu la cheremul atâtor întâmplări. Gândul e o cale
ferată.
Pune-ţi urechea să ascultă lacrimile dărapădate,
la noapte te voi înveli doar cu plânsul,
trebuie să îmbătrânesc ca să-ţi arăt fotografii ale
cuvintelor mele.

Cineva mă visează

Cineva mă visează, voi vorbi în şoaptă să nu-l
trezesc.
Am lipsit câteva zile de acasă să te caut,
Miroase deja a întuneric cuibărit într-o pisică.
Astăzi voi mânca mai puţin şi-mi voi bea liniştită
cafeaua.
Sunt la fel ca astă vară doar un pic mai tristă.
Atunci am căutat să fiu fericită, dar la ce mi-a folosit?

Do të të pres

Si një top letre do të çerdhohem në pëllëmbët e tua,
dritaret dinë të dëgjojnë,
netët e banuara prej lëkure të pikturuar presin
përgjigjen.
Ajri që marr frymë pyet për ty.
Kur të vish, unë do t'i hap flokët
Si vrapim i shpejtë, duke mbajtur në sy pasionet e
mbytura. Do të pasqyrojmë fytyrat tona gjithmonë të
shqetësuar,
kurrë të huaj,
Dhe ne do ta falim barrën që duket krenare si një
këmbë
tryeze.
Unë hesht dhe dëgjoj qiellin duke marrë frymë.
Me shpatullat e tij të rebeluara duke pyetur dimrat
Do të të pres derisa kyçi i këmbës së majtë të
mësojë të

Heshtjes ia jap emrin tënd

Qyteti fshihet në emër të një vajze,
Midis mbetjeve të një të diele.
Heshtjes ia jap emrin tënd,
Këtë trup nuk mund ta duroj më,
Gjithnjë nën mëshirën e kaq shumë ngjarjeve.
Mendimi është një hekurudhë.
Vëre veshin dhe dëgjoji lotët e copëtuar,
Natën do të të mbuloj vetëm me të qara
Duhet të plakem për të të treguar
Fotografitë e fjalëve të mia

Dikush më ëndërron

Dikush po më ëndërron, do të pëshpërit mos ta zgjoj.
Isha larg shtëpisë për disa ditë duke kërkuar për ty,
Ajo tashmë ka erë errësire të vendosur në një mace.
Sot do të ha më pak e do të pi n'qetë kafën time.
Jam thjesht pak më e trishtuar këtë verë.
Atëherë desha të isha i lumtur, por ç'u desh kjo?
Ma hapjeen e derës, ngjiteshe për mua,
Kur mendoj për ty

Îmi deschideai ușa, te lipeai de mine,
Când mă gândesc la tine
Tavanul cade cu zgomot la picioarele mele.
Realitatea o pot întinde pe pâine
În timp ce-mi trimit sângele deasupra
O mână se plimbă la ora când înnebunești.

Singurătatea mea îmbătrânește disperată

Mi-e somn, sunt ca o pădure îmbătrânită-n toamnă
Nu mai cred în ferestre pedepsite cu ceață,
Nici în frunzele moarte cu miros
De scrisori netrimise.
ingurătatea mea îmbătrânește disperată
Încet, încet plânsul mă uită,
E un crud adevăr
Cuvintele nu pot să mai aștepte răsăritul,
mi-ai uitat trupul pe nu știu unde.
Frica e plină de răni ce ne leagă în neliniști

Sub piele-mi foșnește galbenul hrănit

M-ai rugat să-mi arăt chipul după aceea să plâng
nebunește
Doar așa ploaia va căuta tălpile noastre,
Mi-ai mai spus că există în fiecare dintre noi
Un suflet de vară dezbrăcat de
Teama ce caută un răspuns.
Doar Dunărea mai are amintiri putrezite.
De când ai plecat
Sub piele-mi foșnește galbenul hrănit
De o mână de oase,
Îmblânzite să rostogolească metri pătrați de
frumusețe,
De mâine am să rămân o mie de ani în secunda mea

Peste trupul desenat pe asfalt

Un copac respiră cuvinte de dragoste,
Peste trupul desenat pe asfalt
Câini înfomețați pășesc în căutarea ta.
Urme desprinse din pietre trosnesc pe la colțuri,
Strivind o simplă alunecare în pasul meu

Un apus se plimbă prin orașul meu trist

Fluviul poartă sânge de păpădie,
În preajma poezilor nu-i loc de odihnă,
În fiecare oră tăcerile caută întunericul
În lemnul adormit din sertare.
Așteptarea respiră și nu poate minți.
Un apus se plimbă prin orașul meu trist,
Mâinile scriu pentru îngerii ce mătură întristarea.

Tavani bie zhurmshëm te këmbët e mia.
Unë mund ta përhap realitetin në bukë
Derisa e dërgoj gjakun përmbi qytet
Një dorë ecën në orën kur çmendesh

Vetmia ime po mplaket e dëshpëruar

Jam e përgjumur, jamsi një pyll i mplakur në vjeshtë
Nuk besoj më te dritaret e ndëshkuara me mjegull,
As te gjethet e ngordhura me erën
E letrave të padërguara.
Vetmia ime po mplaket dëshpërimisht
Ngadalë, ngadalë, e qara më harron,
Është një e vërtetë mizore
Fjalët mezi e presin lindjen e diellit,
Ti e harrove trupin tim s'e di se ku.
Frika është plot plagë që na lidhin në ankth

E verdha e ushqyer shushurin nën lëkurën time

Ma kërkove të tregoja fytyrën dhe pastaj të qaj
çmendurisht
Vetëm në nëtë mënyrë shiu do të kërkojë shputat
tona,
Më the gjithashtu se tek secili prej nesh egziston
Një shpirt veror i zhveshur nga Frika që kërkon
përgjigje.
Vetëm Danubi ka ende kujtime të kalbura.
Që nga koha kur shkove
Nën lëkurën time shushuron e verdha e ushqyer
Nga një grusht kockash,
Të zbutura për të rrokullisur metra katrorë të bukurisë,
Nga nesër do qëndroj në sekondën time për një mijë
vjet.

Mbi trupin e vizatuar në asfalt

Një pemë merr frymë me fjalë dashurie,
Mbi trupin e vizatuar nën asfalt
Qentë e uritur ecin duke të kërkuar ty.
Gjurmët e shkëputur nga gurët trokasin në qoshe,
Duke shtypur një rrëshqitje të thjeshtë në hapin tim.

Një perëndim dielli shëtiti në qytetin tim të trishtuar

Lumi mban gjak luleradhique, Nuk ka pushim pranë
poetëve,
Në çdo orë heshtjet kërkojnë errësirë
Në drurin e fjetur në sirtarë.
Pritja merr frymë dhe nuk mund të gënjejë.
Një perëndim dielli ecën nëpër qytetin tim të trishtuar,
Duart e mia shkruajnë për engjëjt që heqin trishtimin.

Rochia de bal rămasă în fotografii mi-o voi pune,
Doar astfel voi începe cu un surâs.

Privește trenul care sfărâmă soarele pe șine!

Degetele desenează o ușă îngustă. Mâine o să plouă,
Voi continua să mut plânsul dintr-o parte în alta
Este acum multă liniște,
Adun jurăminte pierdute pe drum, prin somn
Doar setea mai caută zidurile răgușite de teamă.
Privește trenul care sfărâmă soarele pe șine!
Au rămas doar umbre pătate de frica unui surâs
Blândețea ta se joacă în cuvinte
Și pictează drumuri furișate pe sub uși.
Tristețea are miros de copaci dezgoliți,
De oraș pierdut în ceață.
Singurătatea uitată pe o bancă se surpă,
Așteaptă să se plimbe cu buzunarele
Doldora de poeme de dragoste.
O liniște frumoasă se întoarce mai devreme acasă.
Mâinile tale de flori întorc răsuflarea lunii.
Strigătul tău mă trezește,
O curbă neterminată în părul meu
Decupează nopți grăbite
Ca o lecție de răbdare

Viața mea abia încape printre viețile altora

Vântul a prins rădăcini sub talpa casei. Plouă
și un copil cu pumnii în ceruri bate,
timpul se umple de frunze.
Ce lungă e noaptea în care m-ai lăsat!
Acum își astâmpără setea în ferestrele deschise,
iarba te caută, chiar ieri am văzut
O viață în care nimeni nu locuiește
doar fotografia zâmbetului tău mi-a rămas de la tine și
acest poem
ce se zbate ca o pasăre în cântec rupt,
mireasma aceasta nimeni nu o poate opri.
Se aude cum curge liniștea peste cuvinte... strigătul
mă strânge.
Somnul acum e închiriat de fluturi, pe masă cuvintele
stau sparte,
drumul e pietruit cu șoapte de mireasă
și un surâs ce promite grădinii trandafiri roz.
Dunărea se visează fântână degetele mele te
așteaptă,
viața mea de abia încape printre viețile altora,
oare ce simte toamna când culoarea și-o pierde?

Azi am ales să fiu femeie

Azi am ales să fiu femeie,
să miros a lapte, a măr și a moarte

Unë do të vesh fustanin e maturës në foto,
Kështu që unë do të filloj me një buzëqeshje.

Shiko trenin duke thyer diellin në shinat e tij!

Gishtat vizatojnë një derë të ngushtë. Do të bjerë shi
nesër,
Unë do të vazhdoj ta lëviz britmën nga njëra anë në
tjetrën
Tani ka shumë qetësi,
Mbledh betimet e humbura në rrugë, përmes gjumit
Vetëm etja kërkon muret e ngjirura të frikës.
Shikoje trenin duke thyer diellin në shinat e tij!
Mbetën vetëm hijet e ndotura nga frika e një
buzëqeshjeje
Butësia jote luan me fjalë dhe pikturon
Rrugë të furrishme nën dyer.
Trishtimi mban erë pemësh të zhveshura,
Të një qyteti të humbur në mjegull.
Vetmia e harruar në një stol po shembet,
Duke pritur të ecë me xhepa plot poezi dashurie.
Një heshtje e bukur kthehet më herët në shtëpi.
Duart tua me lule e kthejnë frymën e hënës.
Britma jote më zgjon,
Një kurbë e papërfunduar në flokët e mi
Po i shkëput netët e nxituara
Si një leksion për durimin

Jeta ime mezi futet në jetën e të tjerëve

Era zuri rrënjë nën tabanin e shtëpisë. Po bie shi
dhe një fëmijë me grushta në qiell rreh,
koha po mbushet me gjethe.
Sa e gjatë është nata në të cilën më le!
Tani ai shuan etjen në dritaret e hapura,
bari po të kërkon, dje pashë
Një jetë të cilën nuk banon askush
vetëm fotoja e buzëqeshjes tënde
më mbeti prej teje dhe kjo poezi
që përpëlitet si një zog n'këngën e çarë,
këtë erë askush s'mund ta ndalojë.
Po dëgjohet se si heshtja rrjedh mbi fjalë...
britma më shtrëngon.
Gjumi tani është marrë me qira nga fluturat,
në tryezë rrinë fjalët të çara,
rruga është e shtruar me pëshpërime të nuseve
dhe një buzëqeshje premtion lulishte me trëndafila.
Danubi ëndërron një burim gishtat e mi po të presin,
jeta ime mezi futet në jetën e të tjerëve,
vallë si ndihet vjeshta kur e humb ngjyrën e saj?

Sot zgjedha të jem femër

Sot zgjedha të jem grua,
të nuhas qumështin, mollën dhe vdekjen

să fiu o coastë nerostitë ca un pëcat.
 Supërarea tëcutë locuieëte cu un etaj mai jos,
 ascult cum o altë femeie ëtine luna
 legatë de un sãn printre cearceafuri
 Ascult cum cere un cer përntu pësãrile
 ce nu-ë uitë zborul cãnd iarna a trecut de gleznei,
 pãntecul ei e o pãnzë nepictatë de-a lungul rãbdãrii.

N-am sã tulbur somnul oraëul

N-am sã tulbur somnul oraëul,
 tãrziu se lasã peste trotuarin umed.
 O duminicë ãmbãtrãnitë pe litere
 umple nevinovatele absenëe cu uitare.
 Ìntunerikul e o pasãre ãngrãmãditë ãntr-o scorburë.
 Nu mai ëtiu sã-ëi spun cuvinte frumoase,
 tãcerea acoperë ploia agãtatë de fereastrë.
 Nu-i nimeni cu grabë sub tãlpi.
 Opreëte-te ëi ascultë setea
 lemnlut crud ãnfrunzit ãntr-un cumpãt
 ãncerc sã ies din pielea care tot mai tare mã strãnge!

Ëngeri au plecat sã aducã rãsãritul

Noaptea e neagrë precum blestemul,
 vãntul zdruncinã sãrma ghimpatë
 cuvinte se ãnghesuie sã tacã,
 singurãtatea respirë o fricë,
 au rãmas tot mai puëne secunde.
 Somnul ciopleëte o poartë
 përntu ochii obosiëi de atãta aëteptare,
 e ãncã liniëte,
 ãngeri au plecat sã aducã rãsãritul.

Singurãtatea e gri ca blana uniu ëoarece

O pedeapsë adãposteeëte ceasuri bätute-n cuie,
 singurãtatea e gri ca blana uniu ëoarece.
 Ìn fiecare noapte ãmi pune ãntrebãri,
 de ce ãntre mine ëi garë se odihneëte nimicul?
 Ca ãntr-un blestem cãzut ãntr-o femeie
 cu numãrul de la pantofi
 ce nu-i se potriveëte cu numãrul de gãnduri,
 gleznelë rostogolite peste scaunul trist aëteptë.

të jem një bregdet i pathënë si një mëkat.
 Heshtja e mërzitur jeton një kat më poshtë,
 dëgjoj një grua tjetër që e mban hënë
 të lidhur në gji në çarçafë,
 barku i saj është një pëlhurë e papikturuar gjatë
 durimit.
 Unë dëgjoj një qiell që kërkon zogj
 që nuk harrojnë fluturimin e tyre
 kur dimri kalonte nga kyç kembe.

Nuk do ta prish gjumin e qytetit

Nuk do ta prish gjumin e qytetit,
 vonesa po dremit në trotuarin e lagur.
 Një e dielë e mplakur fjalë për fjalë
 mbush mungesa të pafajshme me harresë.
 Errësira është një zog i struktur në një zgavër.
 Nuk mund të them më fjalë të bukura,
 heshtja mbulon shiun që varet nga dritarja.
 Askush nuk nxiton nën këmbë.
 Ndal dhe dëgjo etjen e drurit
 të papëpunuar të ljer me një qokë,
 mundohem të dal nga lëkura
 që më shtrëngon gjithnjë e më shumë!

Engjëjt shkuan të sjellin lindjen e diellit

Nata është e zezë si mallkimi,
 era tund telin me gjemba
 fjalët po ngjeshen në heshtje,
 vetmia merr frymë nga një frikë,
 kanë mbetur gjithnjë e më pak sekonda.
 Gjumi po e gdhend një portë
 për sytë e lodhur nga kaq shumë pritje,
 akoma është qetësi,
 engjëjt shkuan të sjellin lindjen e diellit.

Vetmia është gri si gëzofi i miut

Një ndëshkim strehon orë të gozhduara,
 vetmia është gri pors i leshi i një miu.
 Ajo më parashtron pyetje në çdo natë,
 pse nuk ka asgjë mes meje dhe stacionit të trenit?
 Porsi një mallkim i përplasur mbi një grua
 me numrin e këpucëve
 që nuk i përshtatet numrit të mendimeve, kyçet e
 këmbëve
 o presin të rrokullisura përmbi karrigen e trishtuar.

Baki Ymeri
 Redaktor-ëef al revistë Albanëzë

SALONUL DE LITERATURĂ UNIVERSALĂ „C. D. ZELETIN”

CONSTANTIN GALERIU

► Pr. Ionel RUSU

„Și, în timp ce eram la pușcărie, socru-meu lucra în serviciu cu ginerele lui Gala Galaction. Și i-a spus lui Gala. Și Gala i-a trimis scrisoare lui Petru Groza, pentru mine: „Dragă Petrică, mă grăbesc. Cât de repede”. Adică e la bătrânețe – o figură de stil... Și apoi, după ce am venit din închisoare, mi-am dat seama, nu știam că el a intervenit pentru mine, dar mă aflam la Patriarhie, la Tipografia cărților bisericești și el m-a văzut și m-a luat de braț. Și-am mers de acolo, pe jos, până către Piața Victoriei, și m-a întrebat cum era în închisoare și așa mai departe, și i-am povestit un fapt. Eu am muncit oriunde și de aceea directorul închisorii a început să mă prețuiască, întrucât mă vedea, pe schele, că se făceau clădiri mari – acolo s-a făcut o fabrică de mobilă, dar de către noi, deținuții. Și, la un moment dat, era unul Bucevșchi sau Bucescu, așa ceva, care era directorul șantierului, dar civil. Și, în discuțiile pe care le aveam, el spunea: „Ei, ei, ei, dar dacă dumneavoastră ați fi la putere, ce-ați face, cum v-ați purta?” Și-atunci i-am spus: «Domnule, uite cum ne-am purta: dumneavoastră sunteți comuniști și vă purtați ca niște comuniști. Noi suntem creștini și în orice perioadă m-aș purta ca un creștin». Replică simplă. Și Bucescu i-a spus-o directorului închisorii. Iar ăla a zis: «Ăla-i un popă deștept». Iar într-o noapte stăteam așa, în capul oaselor, nu dormeam, mă gândeam și eu. Și trece directorul cu politrucul, cu politicul, și mă vede. «Ce faci dumneata acolo?» Mă gândesc. «A! Țsta gândește!» Eu nu mi-am dat seama ce a vrut să spună cu «Țsta gândește!» Deci n-aveai voie să gândești”.

„Așa am biruit toate, așa le-am biruit. Cu prezența Mântuitorului, cu credința vie în El, cu această conștiință apostolică: Hristos este viața mea”.

« ...και στο χρόνο που βρίσκόμενα στη φυλακή, ο πεθερός μου εργαζόταν στο σύστημα με τον γαμπρό του ΓΑΛΛΑ ΓΑΛΑΚΤΙΩΝ.

Και του είπε του ΓΑΛΛΑ: και ο ΓΑΛΛΑ έστειλε γράμμα του ΠΕΤΡΟΥ ΓΚΡΟΖΑ, για μένα.

«Αγαπητέ Πετράκη, βιάζομαι, το συντομότερο» δηλαδή ήρθαν τα γεράματα, σχήμα λόγου... και ύστερα μετά που βγήκα από την φυλακή, το κατάλαβα, δεν ήξερα πως αυτός μεσολάβησε για μένα, όμως βρίσκόμενα στο Πατριαρχείο, στο τυπογραφείο εκκλησιαστικών βιβλίων και αυτός με είδε και με πήρε από το χέρι και πήγαμε από εκεί με τα πόδια προς την πλατεία Νίκης (Βικτωρίας) και με ρώτησε πως ήταν στην φυλακή, και άλλα διάφορα, και του εξιστόρησα ένα συμβάν. Εγώ εργαζόμουν παντού, και για αυτό ο Διευθυντής της φυλακής ξεκίνησε να με εκτιμάει, επειδή με έβλεπε πάνω στις σκαλωσιές, διότι χιζόντουσαν μεγάλα κτίρια. Εκεί χτίστηκε (έγινε) εργοστάσιο επίπλων, όμως από εμάς τους φυλακισμένους.

Κάποια στιγμή ήταν ένας ΜΠΟΥΚΕΦΣΚΙ ή ΜΠΟΥΤΣΕΣΛΟΥ κάτι τέτοιο, ο οποίος ήταν ο Διευθυντής του εργοταξίου, όμως λαϊκός και στις συζητήσεις που είχαμε, αυτός μου έλεγε: «εεε χε χε όμως εάν εσείς θα ήσασταν στην κυβέρνηση, τι θα κάνατε; Πως θα συμπεριφερόσασταν;»

Και τότε του απάντησα: « Κύριε κοίτα πως θα συμπεριφερόμασταν. Εσείς είστε κομμουνιστές και συμπεριφέρεστε σαν κομμουνιστές. Εμείς είμαστε χριστιανοί και πάντοτε θα συμπεριφερόμαστε σαν χριστιανοί. Απλή απάντηση» και ο ΜΠΟΥΤΣΕΣΚΟΥ το είπε στον Διευθυντή της φυλακής και αυτός του απάντησε: «Αυτός είναι έξυπνος παππάς.»

Άλλη φορά, μία νύχτα καθόμουν έτσι καθιστός, δεν κοιμόμουν, στεκόμουν σκεφτόμενος διάφορα και περνάει ο Διευθυντής με τον φύλακα και με βλέπει και λέει:

-Τι κάνεις εκεί;

-Σκέφτομαι.

-Αααα! Αυτός σκέφτεται!

Εγώ δεν κατάλαβα τι ήθελε να πει με το αυτός σκέφτεται. Δηλαδή δεν επιτρεπόταν να σκέφτεσαι.

«Έτσι νίκησα τα πάντα, έτσι νίκησα. Με την παρουσία του Σωτήρος, με την ζωντανή πίστη σε Αυτόν. Με αυτή την Αποστολική συνείδηση. Ο Χριστός είναι η ζωή μου.»

FRAGMENT DE ROMAN ISTORIC

„DIOCLEȚIAN ÎNTRE APOTEOZĂ ȘI BLESTEM”

► Violeta IONESCU

Creștinii pe val

Multă vreme grija pentru boiangeria din Tyrus nu-i dădea pace lui Diocletianus. Decizia pentru conducerea ei a luat-o după ce a stat de vorbă cu mulți, dar mai ales cu episcopul Anthymus, care păstora biserica ridicată, cu acordul lui, chiar în centrul Nicomediei, nu departe de noul palat imperial.

Episcopul Anthymus era un om trecut de prima, ba chiar și de a doua tinerețe. După ochi și barbă, nu-i puteai stabili vârsta. Cred că avea o înțelepciune și o răbdare nemăsurate și cu ele l-a convins pe împărat de curățenia vieții și a doctrinelor creștinești.

Diocletianus l-a primit cu îngăduință și l-a lăsat să-și expună ideile, fără să-l contrazică. Numai când nu înțelegea sau nu era de acord cu ceva, replica lui nu se lăsa așteptată. A petrecut cu el o seară întreagă, încercând să priceapă ce înseamnă pentru creștinii porunca: „iubește-ți aproapele ca pe tine însuși”.

-Dacă eu m-aș fi iubit pe mine, câtuși de puțin, i-a zis, aș fi trăit astăzi liniștit, pe malul unei mări albastre, cum alta în lume nu există, știu eu una, și m-aș fi hrănit ca Dadas al meu, din darurile ei până la moarte, fără să-mi pese de mulțimea tuturor acestor oameni, pe care nici nu-i cunosc.

-Dar nu e nevoie să-i cunoști, împărate. Aici este vorba de caritatea creștină. Omul este aproapele nostru, fratele nostru, noi așa îl considerăm, față de care dragostea, mila, milostenia sunt datorii sacre. Așa ne învață scripturile noastre.

-Cine-mi este mie „aproapele”? Această masă amorfă care mă aclamă pentru că speră să trăiască mai bine? Este inuman, adică nepământesc să le cer să mă iubească întocmai cum s-ar iubi pe

ei înșiși. Cum să le pretind robia acestui sentiment? Eu cred că morala romană corespunde mai bine firii omenești. De ce să nu lași oamenii libertatea să-ți ia și capul într-o zi, dacă nu mai corespunzi idealului lor? Totul e să știi să le dai, cum, cât și, mai ales, să vadă că viața lor depinde de asta.

Era greu să-l convingi, însă episcopul nu se lăsa. Când a venit vorba despre acumularea averilor

pământești, ținu să-i precizeze:

-Pentru creștinii, sărăcia este o stare naturală. Cel bogat în credință nu poate fi sărac, căci, desfătarea destramă, pe când frugalitatea întărește. Sărac este cel ce, deși are multe, dorește și mai mult! Nimeni nu este atât de sărac ca în momentul nașterii și al morții sale!

-Dar de unde aveți voi bani să satisfaceți nevoile săracilor?

-Avem diaconi și diaconese care întocmesc liste cu toți cei aflați în nevoie și care cer contribuția tuturor creștinilor. Oricine poate să facă un bine pentru cineva mai lipsit decât el. Nu încurajăm lenea,

nici cerșetoria. Se fac colecte, iar darurile se împart pe loc, sunt duse acasă sau trimise în locuri mai îndepărtate, după caz. Ne facem oricum rezerve de alimente, obiecte de îmbrăcăminte și încălțăminte, pentru a le da la săraci. Avem și preoți care au învățat medicina și îngrijesc bolnavii la domiciliu.

-Dar spune-mi, crezi că dacă eu aș da creștinilor funcții în stat, ar putea face față?

-Serenissime, cred că s-ar bucura să fie de folos Imperiului și să-și câștige și ei existența din asta. Avem mulți tineri care au studiat la școlile înalte de la Athena, Berithus și Alexandria, dar care nu au unde să muncească potrivit cunoștințelor lor. La noi, munca este și un mijloc de caritate. Muncim, pentru noi, dar și pentru a-i ajuta pe alții care nu pot

să muncească. Nimeni nu stă degeaba, leneșul e un parazit.

-Și tu muncești? Ești cleric!

-Și clericii muncesc, pentru că darurile creștinilor trebuie să ajungă la nevoiași. Preoții creștini sunt opriți de la comerț, nu dau nici împrumut cu camătă, pentru că grija lor nu trebuie să fie cum să-și adune averile, ci cum să le împartă. Eu cultiv zarzavaturi.

Curios mod de a trăi!, constată Diocletianus.

S-a mai interesat apoi și ce categorii de oameni se află în închisori și, la vremea aceea, chiar nu a găsit niciun creștin. Acești oameni trăiau simplu, fără să râvnească la bunul altora, fără să se certe între ei, fără furturi, tâlhării, omoruri. Merita să le dea credit și să-i scoată în lume.

-Le vei încerca credința?, l-am întrebat. Vor fi în stare să se lepede de ea?

-Nu le cer asta. Mă voi sluji de credința lor, pentru că-mi vor fi de folos. Oamenii mai trebuie tratați și cu blândețe.

Ei bine, blândețea asta a lui, bună pentru unii, i-a creat adversari. Dar n-a renunțat la ea, fiindcă nu era fabricată, îi era în fire.

Ca să-și atragă oamenii de care avea nevoie, a dat o dispensă de sacrificiu la temple, pentru cetățenii romani care ocupă funcții de magistrați, având altă confesiune decât cea oficială - printre care au intrat, evident, și creștinii. De la Septimius Severus, evreii făceau deja parte din Curie și din magistraturi, nefiind obligați la nicio practică contrară cultului lor. „Dar evreii au o religie – veni replica - pe când creștinii nu. Ce facem acum, încurajăm sectele?”

Dacă este nevoie, de ce nu?

Le-a deschis larg poarta către viața socială, ceea ce nu e lucru de lepădat. Le-a încredințat tezaurul, fiscul, posturile cele mai delicate de la palat. Soarta imperiului stătea acum și în mâinile lor. l-a ales printre *cubicularii** (***camerierii**) săi. Cartea lui Iulius Africanus Sextus, grec din Ierusalim, „Istoria universală de la începuturile biblice”, interzisă până nu demult, circula pentru prima oară liber, s-o poată citi oricine.

Aceste măsuri au nedumerit pe mulți. A început să numească el însuși din rândul creștinilor pe cei mai merituoși ca magistrați, questori, guvernatori de provincie. Și a ridicat, spre disperarea tradiționaliștilor, funcționari mai ales la fisc, să strângă dările, știind că ei nu fură, nu mint, au norme de viață oneste, sunt lipsiți de vanități. Îi prețuia pentru aceste calități și le-a încredințat responsabilități importante. De așa ceva avea Imperiul nevoie, mai ales acum, când împăratul

își pusese în cap să întoarcă lumea pe dos! Am asistat la ascensiunea treptată, la Curte și mai apoi în posturi importante ale justiției, administrației și fiscalității, a multor creștini. În general, el nu judeca oamenii după ideologii și credințe, ci numai după fapte, merite și comportament.

- Nu mă interesează cui se închină fiecare, spunea, important este să-și îndeplinească sarcinile primite. Am promis că voi fi blând și înțelegător, pentru că-mi repugnă violența. Nu voi lăsa să curgă sânge în timpul domniei mele, în măsura în care acest lucru va depinde de mine!

Frumoasă tiradă, demnă de reținut!... Aș fi vrut s-o aud și la sfârșitul domniei sale, însă, din păcate... fraza aceasta nu s-a mai repetat. Dar atunci, la început, conștiința puterii făcuse din el un super-om. Cerea „cu stil”, de parcă toată viața poruncise, să i se aducă totul la picioare. Uneori cred că se speria și el de câtă putere avea doar un gest de al său.

Nu avea de ce să se îngrijoreze că nu se vor mai aduce jertfe zeilor, ci, mai curând, că zeii s-ar putea supăra pe cei care, deși le aduc, continuă să facă fapte reprobabile. Și a spus: „Cred că acești oameni sunt ceea ce-mi trebuie”.

La Tyrus

Fabrica de purpură din Fenicia, de la Tyrus, trebuia securizată, cu orice preț. Cu toată interdicția de a scoate în afară mantii de purpură, boiangeriile – ca și monetările statului – mai scăpau de sub control și primeau comenzi „pe sub mână”, netrecute în registre. Așa se face că se infiltrau printre soldați persoane suspecte care aduceau purpură pe bani și băutură, îndemnând armata să proclame împărați!

Despre Tyrus, care este chiar locul nașterii mele, ce să vă spun? Este o cetate ruptă în două de un canal larg de peste o milă marină. Apărată de munții Libanus, de ziduri și de flota din canalul de mijloc, e o cetate foarte greu de cucerit.

Părinții mei n-au catadicsit să-mi spună dacă m-am născut în jumătatea de pe insulă sau în cea de pe continent, apărată de un bastion stâncos. Dar mai contează? Îmi place totuși să văd această cetate, așa că m-am bucurat când Augustul Diocletianus mi-a cerut să-l însoțesc.

M-am uitat cu nesaț la tot ce poate să ofere acest loc unde se pare că am văzut pentru prima oară lumina zilei. Temple, colonade, agora, un hipodrom, chiar și o necropolă mi se păreau familiare, deși nu le mai văzusem până acum. Iluzie optică! În port se legănau

frumoase corăbii din chiparos de Senir, cu catarge din cedru și vâsle din stejar de Vasan, cu bărci din lemn de cișmir, împodobite cu fildeș din islulele Chitim. Aveau pânze din Egipt, de in brodat sau din porfir violet și stacojiu. Vâslași din Sidon și cârmaci din Tyrus te îmbiau să urci în ambarcațiunile lor.

Dar nu cred că vă interesează asta. Să vă spun mai departe cum e cu purpura care se extrage din *murex*, o scoică spiralată, cu cochilie alungită, acoperită cu spini, ce trăiește mai la sud, printre roci și corali. Purpura este corpul ei, o materie colorată roșu-închis spre violet. Am mai văzut purpură extrasă și din crustaceele de pe țărmul mării Gallilor, dar e departe de cea din Tyrus! Cum în Italia nu se produce o purpură de bună calitate, au fost căutate alte mări, fiecare dând culori diferite, în funcție de moluștele recoltate. În Pont și în Galatia purpura este neagră, fiindcă vine din regiuni apropiate de miază-noapte. Spre apus e plumburie, în răsăritul echinocțial este violetă, iar în miază-zi, dinspre Rodhos, este de un roșu aprins, ca sângele morții din războaie.

Dar Tyrus deține, de secole, supremația în imperiu, boiangeriile de aici întrec cu mult pe cele din Sarepta, Dora, Caesarea, Neapolis-ul Palestinei și Lidda.

Diocletianus venea personal să-l instaleze pe „mai marele vopsitorilor de purpură” în cea mai de încredere funcție pe care ar râvni-o un magistrat. Fabrica avea nevoie de o mână de fier și de un conducător incoruptibil, care să nu se lase mituit. La recomandarea episcopului Anthymus, l-a ales pe Dorotheus, eunuc din naștere și preot sub episcopul Chyrius al Antiohiei, o persoană cultă și apreciată de ai săi, care citea scripturile sfinte în ebraică și elină și preda într-o școală catehetică, după model alexandrin. Și l-a chemat.

Controlul purpurei din Tyrus a revenit, așadar, unui creștin. Și, răspunzând mirării celor din jurul său, a replicat: „Dacă e cu adevărat credincios și ține practicile religiei lui, va fi cinstit și responsabil în tot ce face. De asemenea oamenii am eu nevoie. Ai lui îl consideră atotștiutor, deci nu trebuie să greșescă. Nu e treaba mea să cercetez cărarea care îl duce pe el la zei. Mă interesează omul pe care credința lui mi-l dă.”

Purpura a fost întotdeauna semnul bogăției și a înaltelor demnități. De la distanță, că de aproape... îți ia nasul! Nu știu de ce se dau în vânt toți după ea, fiindcă este printre lucrurile cele mai urât mirositoare! Nuanțele mai deschise se obțin prin diluare cu apă și urină, care fixează culoarea, așa că vă închipuiți. Și, în general, moluștele scoase din apă miros a stârv. Fabrica însăși este la câteva mile de oraș, căci izul

puternic de usturoi și putrefacție ametește. Cine lucrează în vopsitoriile astea ori s-a obișnuit, ori s-a născut fără miros. Pigmentul nu se obține ușor, iar meșteșugul vopsirii țesăturilor este ținut la mare secret. Paza e strictă, nimeni nu intră și nu iese fără să fie bine controlat.

Scoicile, după ce sunt scoase din mare de plase cu ochiuri mici, începe spargerea lor. Așa se nasc munții de calcar, osuarul din jurul fabricii. În timp ce mergeam printre muncitori, am observat că mi-a spus ceva, eu am dat din cap ca prostul, dar n-am înțeles nimic. Aici, trebuie să vorbești tare ca să te faci înțeles. Se ascut dălțile pentru piatră și cosoarele de scobit valvele, unii sapă în piatră bazine imense, alții se luptă să sfărâme valvele tari de calcar ale scoicilor. Zgomotul pietrei și al cochiliilor lovite te asurzeste și este continuu.

După cum am priceput, colorantul nu se găsește nici măcar în corpul acestor moluște, ci se produce prin expunerea la soare a unui mucus pe care ele îl produc. Putrezind, carnea scoicilor se lichefiază, devine un suc galben, puturos, cu miros de usturoi. Atunci, vopsitorii aduc pânza albă și o trec prin el, de câte ori vor s-o coloreze mai aprins sau mai subțire, apoi o expun la soare, în curți largi, pe frânghii lungi, depărtate între ele, și o lasă să se soarească, atât cât trebuie pentru a fi culoarea mai intensă ori mai slabă, după cerință. Pentru violetul imperial și pentru lacticlavele senatorilor, pânza trebuie să se coacă vreo trei ceasuri bune, de miez de vară, nu mai mult. Frumusețea constă și în faptul că țesăturile vopsite astfel nu se vor decolora niciodată.

Zilnic, aici se prelucrează o cantitate uriașă de moluște. Este nevoie de cca 12.000 de scoici ca să scoți puțină vopsea. Câtă muncă pentru câteva picături de sânge de scoică... ce valorează o avere! Un veșmânt de ceremonie vopsit cu purpură costă cât 27 de libre aur* (***12 Kg; 1 libră romană = 325,14 g**). Dar cea mai scumpă este mătasea de purpură, adusă brută din China.

Culoarea se schimbă, după cum o privești. Se spune că Octavian Augustus a vrut să cumpere o stofă de purpură, dar pentru că i s-a părut întunecată, negustorul i-a spus să o privească ridicând-o în sus. „Cum, pentru ca poporul roman să spună că sunt frumos îmbrăcat, va trebui să mă plimb pe terasă?”...

După numirea aici a lui Dorotheus, multe funcții importante au fost încredințate creștinilor, spre revolta tradiționaliștilor de care el n-a ținut seama niciodată. Nu știu dacă a făcut rău ori bine. Dar că a stârnit invidii și dușmănie care cu timpul l-au dat peste cap, asta știu cu siguranță.

PROZĂ SCURTĂ

FORȚĂ ȘI PRECIZIE

► Katia NANU

Era prefect de două zile. Abia numit. Numai el știe cum și cât a așteptat. Cam ce plecat i-a fost capul și câte compromisuri a făcut. Vorba românului, cam ce funduri a pupat, doar el știe. Și, dacă s-or fi prins, ăia de le-a plăcut...

Amintindu-și câte nopți a dormit prin case străine, la alegeri, în creierul județului, prin cătune pierdute pe hartă, i se încrețește pielea sub cămașă. A alergat prin praf și a stat la băutură cu oricine, doar să aducă voturi la partid. El, care nu ieșea din casă fără nevastă și, de când se știe, făcea concediile doar în familie. Îi erau urâte și chiolhanurile și curvăsăreala, dar nu avea ce face, trebuia să se preocupe, altfel de ce a mai intrat în politică? La alegeri alergătură, la congrese plecaciuni, la ședințe aprobări, i se cam făcuse lehamite...

Dar, cum să răzbați în lumea asta de ajunsși? Era subinginer, angajat la un service auto, mare brânză! S-a dat peste cap să se ridice, să fie consilier, să urce prin politică, altfel nu se putea. Toată viața a fost pe locul doi. Vice, sub, adjunct. Mereu la ordinele primului și niciodată cel care ia decizii. Îi ajunsese.

Bate cu pasul biroul cât un teren de volei și îi vine să numere în gând cam câți metri pătrați de covor au intrat în hăul ăla de încăpere. Până la ușă mănânci o pâine!

Se oprește în dreptul unui dulap plin cu diplome și fotografii. Ale instituției, că fostul și-a luat avutul când s-a cărat. Se văd locurile goale în vitrină, acolo unde praful stă gros de jur împrejurul unor spații curate. Deschide vitrina și îndreaptă colțul unui steag care atârnă drept fundal. Trece cu dosul palmei peste praful gros și își notează în gând să dea de pământ cu femeia de serviciu, care n-a dat de când hăul cu vreo cârpă peste rafturile alea. Strănută vartos de vreo trei ori, căutându-se de batistă.

O să facă el ordine! Fostul nu era din localitate și puțin îi păsa de locul ăsta. Abia aștepta

vinerea să se tireze acasă. Plus că habar nu avea să țină oamenii în frâu. Bine că l-au trimis ăștia de unde a venit. Din capitală! Ce nebunie și la partidele astea! Ca pe vremuri! Să aduci un neica nimeni, un titrez de la centru, să fie reprezentantul guvernului în teritoriu. Păi, dacă el nu cunoaște teritoriul, de ce dracu îl mai aduci?

Și dacă nici nu-l doare la bască de localnici, e mai rău. De când s-a rostuit și el funcționar public a schimbat ceva prefecți și știe. I-a cântărit pe fiecare. Doar niște căpătuți, pomanagii cu ifose! A fost nevoit ani buni să-i zică „Să trăiți!”, unui terchea-berchea mai tinerel cu vreo 15 ani, care habar nu avea nici de unde se ia trenul către București. Auzi la el? Unde-i gara aia nouă? Așa l-a întrebat într-o zi, aflase de clădirea gării noi, care stătea neterminată de la revoluție... El făcea naveta numai cu mașină și șofer, nababul! Cum să fie ăsta prefect? Ce să facă el aicea, unde nu-l cunoștea nimeni și-i suflau toți în spate degeaba, de-a făcut numai gafe. S-a luat după unul și altul, care-l peria mai sănătos, ăla avea dreptate...

Dacă nu era el să le spună ălor de la centru ce și cum, poate-l mai țineau și astăzi. Până se făcea de pomină pe național și li se mai auzeau, Doamne ferește! vorbe. Asta i-a spus-o și șefului cel mare. Că nu-i mai ține spatele prefectului tinerel și plimbăreț, dar și băgat într-o chestie deocheată cu niște fufe de liceu. Lasă că individul a ieșit foarte bine. L-au luat la capitală, să plimbe ursul pe la nu știu ce minister, tot vroia el mereu la București...

Închide vitrina cu grijă, atent să nu deranjeze ceva, și se îndepărtează către peretele celălalt, unde se deschide o fereastră dublă, în arc boltit, către strada principală a orașului. Clădirea e veche, fost pălățel, o bijuterie barocă. Îi place, îi dă un puternic sentiment de forță. De la înălțimea regală privește piticii din stradă. Lumea de la picioarele lui... Mângâie cerceveaua din lemn roșiatic, cu lucrătură fină, o adevărată operă de

artă. Nici geamurile nu strălucesc de curăţenie. Se supără din nou, cu toate că aspectul însoţit al străzii şi culoarea cuminte a magnoliilor din faţa prefecturii îi înşeninaseră o clipă chipul.

Face el ordine! O turmă de nesimţiţi, dacă nu-i mână cineva din urmă trăiesc ca în cocină. Aşa or face şi la ei acasă? Cred că e nevoie de o firmă de curăţenie să lucreze totul aici. Or fi dezinfectând? se întreabă, deodată îngrijorat.

Mai bine se spală pe mâini, dacă tot a atins mizeriile astea. Se duce în grabă la uşa din spatele biroului uriaş, din lemn masiv, cu arabescuri similare celor de la ferestre, o deschide şi intră într-o minigarsonieră. Are o bucătărioară, un perete cu o canapea, baie, tot ce-i trebuie să se odihnească, să facă un duş sau să-şi încălzească pachetul. Că el nu mănâncă decât mâncare făcută în casă, de consoartă. Să fie sigur că e sănătoasă şi curată şi alte alea. Nu se dă el pe mâna oricui. Şi nici nu se plimbă de nebun prin restaurante să-l fotografieze presa cu dumicalul în gură.

Mângâie cu privirea oglinda imensă, cu ramă aurie şi se priveşte îndelung în apele ei de cristal. Mulţumit, culege o scamă de pe reverul sacoului.

Hai, că arată bine! Are tâmplele puţin, numai puţin cărunte, cum îi stă bine unui bărbat în floarea vârstei. El n-o să se cănească niciodată ca fătălăii ăia! Ce-i femeie, să-şi vopsească părul?

Trece cu mâna prin şuviţele moi, nu tocmai dese şi dă drumul la apă. Se spală încet, meticolos, cu mult săpun lichid.

Intră la consumabile, ştie el. O să le comande unul de iasomie, că-i place mai mult. Se şterge încet, cu grijă şi iese din spate, pentru a se aşeza la birou.

Stă drept în scaun, maiestuos, ca împăiat, neştiind ce să facă. Şi spre dreapta şi spre stânga sunt metri întregi de lemn lucios, neocupat cu nimic.

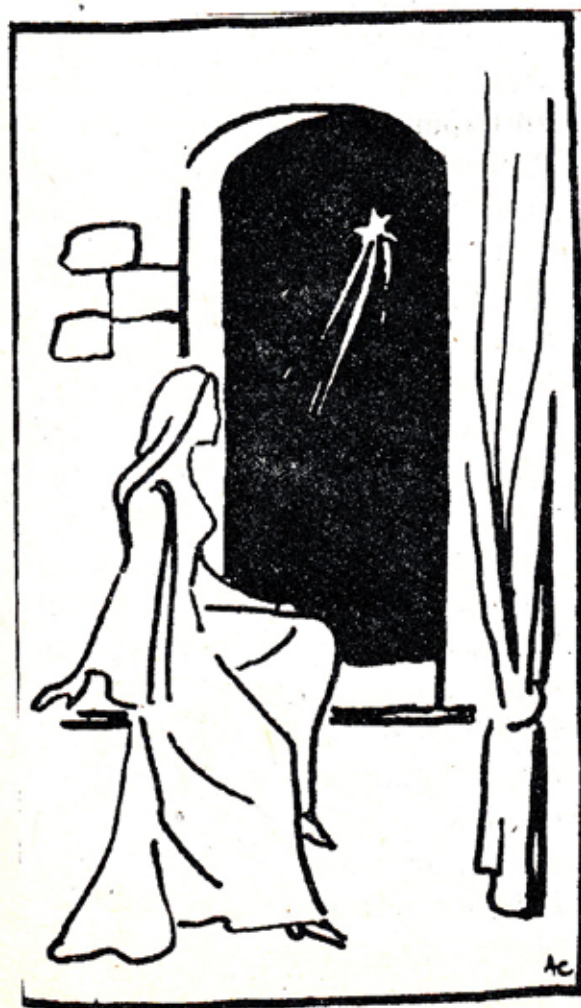
O să pună nişte dosare, ceva. Poate şi un laptop... Să ştie lumea cum lucrează. Chiar aşa, trebuie neapărat să lucreze ceva, doar au trecut două zile de când e prefect şi nu a mişcat o scobitoare. Nu simt gulguitorii din prefectură că s-a schimbat stăpânul.

O să dea o decizie, un ordin, o hotărâre, ceva. Să semneze şi el ca prefectul. Doar asta este, se bucură singur, zâmbind a râde.

Îşi scoate stiloul cu peniţă de aur şi pescuieşte o coală albă din sertar, să exerseze puţin. Ştie că nu se mai poartă uneltele astea aristocrate de scris, dar lui i se pare că-i dau un

aer intelectual, puţin retro, elegant. Trage vreo trei, patru semnături, să vadă cum îi iese şi pare mulţumit. Apasă o sonerie şi aşteaptă demn, impozant şi puţin preocupat să vină secretara. O să-i dicteze hotărârea. Ceva cu interdicţie totală, doar e pandemie. Nimeni nu mai merge nicăieri, nu mai iese fără mască, nu se mai întâlneşte şi nu mai lucrează nimic. Forţă şi precizie!

Se scarpină în bărbie. Cam contravine hotărârilor de guvern. Ei, nu-i nimic, decide brusc, înainte ca uşa să se deschidă şi secretara să-şi facă apariţia. Punem dedesubt excepţiile, cu litere minuscule, ca la contractele de la bancă. Mulţi văd, puţini cunosc. Şi după aia, îşi zice mândru, înălţând semeţ capul, după aia semnez eu, prefectul.

► Elena NETCU

FRAGMENT DE ROMAN (Triburi spulberate)

CAUCAZUL ÎN AGONIE

Se apropie miezul nopții. În cameră se reflectă lumina difuză a străzii într-o tăcere inexplicabilă după vacarmul zilei. Pe masa mea de lucru zac mormane de cărți. Le tot răsfoiesc haotic, citindu-le și recitindu-le, încercând să-mi așez gândurile într-o oarecare ordine, dar, deși sunt un istoric ordonat, sunt pe punctul de a abandona cercetarea. Înverșunarea de a găsi începutul unei lucrări mă azvârle parcă în afara timpului. Aud prima cântare a cocoșului. Deci nu sunt Dumnezeu. Nu pot zidi o lume. Îmi repet în gând că la început a fost cuvântul. Simt o moleșeală în mine, ceea ce mă duce cu gândul că cel mai greu lucru pe pământ este primul cuvânt.

Îmi proptesc capul în palme, sprijinindu-mi coatele pe masa computerului și închid ochii. O lumină difuză, strânsă într-un mănunchi de raze, mă aruncă parcă în înălțimi, peste munți, legănându-mă ușor ca într-un balans, până când simt sub mine pământul moale și plin de rouă.

Se făcea că stau pe un covor de iarbă mățăsoasă, rezemat de o stâncă. Nu pot desluși formele umbroase din jur, dar o lumină palidă dezvelește copacii înalți până la cer. Stâncile sclipesc nefiresc în puterea nopții. Îmi arunc privirea în jur, văd copacii frunzoși fremătând în adierea vântului, culmile munților profilate la orizont și un cer înstelat. Lumina se apropie și se depărtează de mine într-un joc obositor care mă face să închid ochii, în timp ce aud o șoaptă: "*Nu te speria, ești în vis!*" Stâncă de care mă sprijin se încălzește ca o sobă, apoi începe să se miște ușor, legănându-mă și întinzându-mi brațul protector, ca și cum m-ar fi invitat la un dans. Cineva îmi întinde o carafă din lut aproape de buze, îmbiindu-mă să beau cât încă e proaspătă, pentru că mai târziu se amărăște și devine otravă. M-am speriat și am și început să beau cu înghițituri mici și repezi. Licoarea e roșie ca sângele, iar bătrâna din piatră încrețită, se prelungește ca o umbră, ieșind din stâncă precum oul din găoace și mă îndeamnă cu o voce hodorogită:

– Ia, fătul meu, ia și bea, căci asta te ține și te ferește de rău. În curând aici va fi o nuntă între o frumusețe de fecioară cercheză și un flăcău la fel de frumos ca un zeu, o nuntă cum au fost toate nunțile pe aici, de când sunt cerchezii, de când e lumea

. Apoi n-o mai văd niciunde...a dispărut sau s-a ascuns undeva și mă privește cum mor puțin câte puțin de la acea licoare dulce-amăruie?...

E un vis? Încerc să mă smulg din vârtejul pe care-l văd în jurul meu. Copacii se adună într-o horă, plecându-și crengile pe ritmul unor tobe care se aud în surdină dincolo de munți sau de aiurea, nu am încă percepția clară a spațiului. Culmile munților se dezvelesc ușor în lumini și umbre după cum se reflectă razele lunii, arătându-și strălucirea de calcar sau granit, iar eu vreau să mă lămuresc ce se întâmplă. Stâncă de lângă mine, după ce încremenise puțină vreme, o văd că se ondulează și se subțiază luând forma unei femei musulmane cu un voal străveziu, abia bănuindu-i formele pe dedesupt.

– Suntem în genunchi de-un amar de ani, fătul meu! Mă vezi cum sunt îmbrăcată? Nu mai am portul meu pe care-l aveam de la străbunici! Au venit turcii peste noi și încetul cu încetul o să uităm și limba și portul.

– Femeie frumoasă, neasemuită, coborâtă din falnicii munți care te înconjoară, ești adevărată?

– Sunt adevărată, sunt reală, dar avem puteri magice, moștenite de când au apărut nemurile pe pământ. Noi suntem cei mai vechi!

– Și cei mai frumoși! Toate femeile cercheze sunt la fel de frumoase ca tine?

– Sunt mai frumoase, dar cele mai multe au apucat drumul Constantinopolului, pentru frumusețea lor. Sunt cele mai căutate, au cea mai mare trecere în haremul sultanului și, cu toate astea, neamul nostru este cel mai urgisit! De la o vreme ne cer ca tribut tinerii, tot pentru frumusețea lor și, mai ales, pentru eleganța mersului, ca să-i facă soldați în Garda sultanului. Rămânem cu durerea în suflet.

– De ce spui asta, frumoasă cercheză?

– Pentru că dispun de noi după bunul lor plac, iar bărbații noștri rămân fără noi sau mor pentru că nu se supun. Femeile cercheze sunt adunate din Caucaz așa cum aduni florile de leac.

Încerc să mă apropiu, dar femeia din fața mea se preschimbă din nou în stâncă, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat.

Totul în jurul meu părea straniu. Mă aflu într-un spațiu necunoscut, sunt în vis, sunt parcă încarcerat și mă apucă teama. Nu am nimic asupra mea. Caut telefonul, nu-l găsesc, n-am nici un ban, nu știu în ce țară sunt, în ce oraș, singureata muntelui, ciudățeniile din jurul meu mă năucesc. Nu mai pot judeca. Mă apucă o foame cumplită și mă întreb cine o să-mi dea ceva să mănânc, nu cunosc locurile și mă înnebunește gândul că n-am nici un ban și nu văd pe nimeni prin apropiere. Privesc hora copacilor. E reală? Nu... nu..., este o halucinație, mă uit disperat în alt loc și încerc să mă smulg din somn. Pășesc încet pe vreascuri uscate care trosnesc sub tălpile mele. Îmi arunc ochii în sus și văd pereții abrubți din stâncă și numai o latură liberă în partea de est. Se vede un gol și presupun că acolo e o cărare. Stâncile acestea abrupte așezate în dreptunghi parcă ar fi o cetate, dar nu este lucrătură de om. Un vârf de munte străjuit de stânci înalte ca niște ziduri. Ce să fie oare dincolo de stâncile astea atât de înalte? Din nou mănunchiul de raze vine dintr-o parte, printre arborii pădurii și se lărgeste în dreptul meu de parcă m-ar fi condus spre o altă lume. Femeia cercheză în spatele meu pășea abia perceptibil. Îi văd umbra și mi-e teamă să mă întorc, să nu fie o vrajă. Dar mă depășește și-mi iese în cale în alte straie de culoarea frunzelor, pare mai tânără, parcă nu mai e aceeași. Părul are reflexe verzui spre vârfuri, iar fața îi este încadrată în zulufi roșietici, dezgolind ochii ușor alungiți și buze frumos conturate de culoarea macului. Mi-am oprit privirea asupra buzelor, nu mai văzusem asta în realitate, păreau din catifea fină și parcă freamătau ușor ca și cum ar murmura ceva, un foșnet, un clipocit de apă, un oftat adânc, oprindu-se într-un suspin. Ochii de un verde pelin aveau reflexe gălbui, dar se pare că lumina de sus este de vină. Părea ireală. De data aceasta mă hotărâsc s-o întreb cum o cheamă.

– Nu știu cum să încep, dar ești aceeași femeie sau alta? Cum te cheamă fată a munților?

– Chiar așa mă cheamă! Sunt fiica zeului copacilor, Zhig Gwasche. Mă cheamă Aycshe. Sunt o zeităte care te oprește să mai înaintezi. Aici suntem noi, făpturi ale unui neam venit de la începutul lumii. Ne înghite și pe noi acești munți călcați în picioare. Pe aici se aud de ani și ani loviturile de sabie, de baionetă, miros de praf de pușcă, de cadavre, încă nu știi ce se petrece aici. E o poveste tristă și este a noastră a cerchezilor. Te voi conduce prin văile hohotind de durere, pe cărările însângerate, o să-ți arăt cum omul lăsat pe pământ pentru a se bucura, a iubi, a dansa, așa cum ai văzut hora arborilor de noapte, a ajuns o fiară sălbatică, nu mai știe să râdă, căci râsul a devenit rânjet, cuvântul i-a devenit poruncă, iar iubirea a devenit ură!

Oprivesc cu uimire pe această zână misterioasă, stăpână neînfricată a munților, descendentă din

neamul cerchez. Nu pot articula nici un sunet, parcă nu mai am grai. O ascult vrăjit, îi sorb cuvintele, doamne, e nefiresc de frumoasă, nepământeană, cu mișcări grațioase, cu mers ondulându-se ca într-o adiere de vânt. Părul are străluciri sidexii sub lumina generoasă a lunii, iar cărările dintre arbori par fosforescente. O feerie a nopții în care la orice pas te așteptai să se miște vreun copac, să se încline vreo floare, dăruindu-ți parfumul ei sau să apară o pasăre de noapte țâșnind în zbor fantomatic dintr-un loc în altul.

Minunea de femeie tace, privește în jur apoi îmi spune pe o voce mai scăzută:

– E noapte, e târziu., luna e transparentă, lumină difuză! Dincolo de stâncile netede și înalte ca niște ziduri protectoare, se află un sat de cerchezi. Se numește Gunib, acolo stau la pândă bărbații înarmați cu kama, săbii curbate, arcul cu săgeții în torbe atârdate pe umăr. Sunt peste patru sute de cerchezi. Au doar trei tunuri puse pe zid și speră să-i azvârle pe ruși în prăpastie pe orice cale.

Sunt zeci de ani, nici nu le mai știm numărul, de când aici se moare, aici e vânătoare de cerchezi. Soldații ruși au ajuns să organizeze în mod sărbătoresc partide cu prietenii care vin aici de departe, din inima Europei. Vin să viziteze munții Caucaz, iar rușii, ca să le facă plăcere, îi invită să se distreze, participând la o partidă de vânătoare de cerchezi. Scriitorul francez Alexandre Dumas a participat la o astfel de partidă și a rămas încremenit de ceea ce-a văzut. Cerchezii, bărbați robuști, cu barbă stufoasă, cu căciuli mițoase și dreptunghiulare pe cap, cad sub gloanțe, fără să mai aibă răgazul să se apere. Se prăvălesc greoi. Apoi se duc de-a rostogolul, gemând, în adâncul prăpastiei, spre satisfacția soldaților ruși:

– C'est une horreur! C'est n'est pas possible! C'est affreux! Un action barbare!

Soldatul îi explică oaspetelui francez, zâmbindu-i plin de încântare, că acesta est un ordin al țarului și al generalului Dimitri Mylutin și că pentru ei este o relaxare.

– Noua avons accompli l'ordre de nostre Tsar, une honneur pour nous. Nous sommes fiers de cette victoire, monsieur! Il faut degager les monts de ces animaux humains.

O ascult și încep să frisonez, simt un nod în stomac, apoi îmi amintesc că nu e posibil să se întâmple asta în realitate. Pentru o fracțiune de secundă îmi trecu prin minte că sunt istoric și voi verifica grozăvia asta.

– Sunt fiică a munților, mă ascund în peșteri, slujesc neamul cerchez prin legi nescrise de la începutul lumii, căci asta-i rânduiala zeilor noștri. Neamul cerchez ni se închină nouă și după fiecare jertfă, lacrimile lor sunt mai amare. Vom fi și noi în genunchi precum vor fi și falnicii munți.

– Aycshe, ce înseamnă această alcătuire din stânci așezate ca niște ziduri?

– Înseamnă vârful cel mai înalt, este templul Caucazului. Aici vor să ajungă rușii! Vor să pătrundă în Gunib și nu reușesc, deși sunt sute de morți și de-o parte și de alta. Cerchezilor nu le e teamă, luptă până la unul. Își apără așezările, luptă să-și salveze copiii, femeile și bătrânii ca să nu cadă în ghearele rușilor. Au intrat și intră peste noi, fac cărări, descâlcesc pădurea ca să-și facă drumuri pe unde vor să înainteze în adâncul pădurilor, să ne caute prin văi. Vârful de munte pe care îl vezi și unde se află satul cerchez, este cel mai înalt și se numește Elbrus. Aici vor să ajungă rușii în nebulia lor, ca să se vadă stăpânii Caucazului, privind depărtările lacomi și îmbătați de putere.

– Zeiță neasemuit de blândă, de bună și de frumoasă, rogu-te și îngăduie-mi să mă așez că simt că mi se face rău, mă sufoc, nu mai am aer, iar inima imi bate nebunește. Să fie cu puțință ceea ce-mi povestești?

– Întocmai, pământeanule! Și, ca să afli mai multe, stai jos pe iarba asta mătăsoasă, căci are puteri vindecătoare și ascultă-mă:

Dar în clipa aceea Aycshe dispăru. Mă uit în jur și văd că-mi iese în cale aceeași bătrână încrețită de ani, ivită din stâncă și poruncindu-mi să nu mă mișc, atrăgându-mi atenția ca aici orice mișcare te poate azvârli în afara timpului și că pot deveni pulbere fină în univers.

– Rămâi așa fătul meu! Fuge vraja! Se uită încrunțată la mine, cu fața împietrită. Îmi vorbește șoptit ca o incantație:

– Acum câțiva ani în urmă, să fie pe la o mie opt sute cizeci și șapte, rușii, sub conducerea generalului Dimitri Mylutin au reușit să intre în acest templu, unde acum nu mai e nimeni, e pustietate. Trebuie să știi că nu mai e mult și ajungem la capătul suferinței, la sfârșitul nenorocirii noastre. Privește vârful acesta de munte, este cea mai înaltă culme a durerii, acești munți au fost martori de la început și până astăzi când se vor arcuri de revoltă. În curând vor veni soldații ruși și se vor împânzi ca niște gonaci să omoare tot ce întâlnesc în cale. Va fi un masacru, fătul meu, de neimaginat. Zeul suprem, Theshxwe, știe că va fi vărsare de sânge în împărăția lui, urmărește cu neputință planurile criminale ale rușilor care țintesc să stăpânească toți munții Caucaz.

Vor să treacă dincolo de munți, vor să supună tot, așa cum a făcut cu multe secole în urmă Gînghis-han? În colțul învelit în umbrele nopții, m-a înțepenit femeia musulmană sau stânca încăruntată? Urmăresc chircit de revoltă ceea ce n-am citit în nici un document, oricâte nopți am pierdut, căutând adevărul!

Deodată se aud strigăte din toate părțile, împușcături și vaiete rebele, apoi am văzut grupuri

răzlețe fugind în toate părțile, copii, bătrâni, femei și vajnicii bărbați, încercând să-și protejeze femeile. Unii intră în hrubele arborilor bătrâni, alții în scobiturile stâncilor, se pitulesc după stânci. Doamne, ce mulți mai sunt! Cad repede răpuși de gloanțe. Pădurea pare însângerată. Muribunzii gem sau se târăsc inutil, căci gloanțele îi încremenesc în poziții jalnice, strângând în pumn frunzele moarte. Mi se părea că gemetele erau amplificate de arbori, legănându-se și ei a jale. Vântul prinse a răvăși veșmintele haotic printre copaci. Văd răniți, prăvălindu-se în văi, sperând că vor găsi adăpost. O caut din priviri pe miraculoasa mea femeie musulmană, dar nu mai văd decât o pădure suferindă. Încerc să mă smulg din loc, dar nu reușesc. Sunt în vis, cum ies din iadul ăsta?

Se aud împușcături din ce în ce mai puternice și mai aproape de mine. Un soldat rus urmărește o femeie cercheză. Îl urmăresc cu groaza în suflet. Se ascunde după un copac, își așază pușca și cu mâna pe trăgaci așteaptă momentul prielnic în poziție de ochire. Femeia cercheză își mângâie băiatul și-i vorbește încet. Doamne, cât e de tânără! O frumusețe care în câteva clipe va da ochi cu moartea. Va fi sau nu va fi răpusă? Inima în bătea gata să-mi iasă din piept. Rochia lungă de culoarea albastru-intens e acoperită pe alocuri de fâșii de voal vișiniu. Ah, dacă s-ar ascunde după copac! Să n-o nimerească chiar în cap! Să-i ferească, Doamne, bogăția aia de păr negru! Vântul îi flutură feregeaua de muselină. Are la gât metanii din lemn și un șir de mărgele de culoarea untului sub formă de semilună. Le smulge în grabă de la gât și i le dă fiului ei. Cred că e un talisman. Îi întinde un pumnal kama, apoi îl îndemnă să plece în grabă spre vârful cel mai apropiat, să se ascundă în peșteri sau după stânci. Alți cerchezi cu bărbi lungi, unii dintre ei bătrâni, legănându-se printre arbori și sprijinindu-se de ei ca să mai prindă puteri, aleargă haotic în toate părțile, copiii se pitulesc după copaci, apoi se aruncă cu repeziciune în văile adânci, de-a rostogolul. În urma lor gloanțele cad cu nemiluita, bărbații cad și ei pe rând, unul câte unul. Unii rămân agățați de copaci, îmbrățișându-i. Ultima secvență a fost prăbușirea femeiei musulmane cu rochia albastră și feregea albă, mama băiețandrului. Am văzut-o lângă un copac, cu brațele deschise, privind cerul, atât cât am putut se zăresc printre crengile în legănare. Se aude un vuiet prelung:

Aud din stâncă glasul bătrânei :

– Sunt zeii! Vor muri și ei! Privește acești arbori seculari cum se pregătesc de jelire. Ecoul lor va reverbera în curând în peșteri. Apoi se va face liniște. Cerchezii își vor îngropa morții. Se întâmplă aceste nenorociri din ce în ce mai des. Cerchezii nu se îndură să părăsească munții.

PROZĂ

FENOMENUL „ȚĂȚĂRIA”

► Năstase MARIN

Deseori vedem, fie în spațiul public, fie în cel privat și, uneori, chiar pe diferite programe la televizor, unele scene penibile cu personaje vulgare, în discuții contradictorii cu schimburi de vorbe injurioase, care evoluează în anumite cazuri până la violențe fizice (îmbrânceli, înghionțeli, păruielei etc). Astfel de scene fac deliciul asistenței, majoritatea celor prezenți amuzându-se copios pe seama personajelor în cauză. Și jurnaliștii marșează pe astfel de „evenimente” care „fac audiență” la publicul larg. Deși, toată lumea exclamă, chipurile scârbită: țățărie! Foarte puțini avem bunul-simț șifonat, cu toate că toți suntem de acord că astfel de momente din peisajul social poluează fonic și vizual ambientul.

Mai grav este că aceste mizerii cotidiene, aparent nevinovate și fără consecințe vizibile asupra societății, încep să devină scene permanente în viața noastră. Devin un „modus vivendi” normal, un fel de anormalitate inerentă, ca o picanterie ce ne condimentează clipele searbăde. Iar când este practică la televizor în acele așa-zise „show”-uri cu politicieni, ori așa-numitele „spectacole interactive” cu vedete și cu blonde, țățăria se revarsă de pe sticlă cu efect „educațional”. Ea ne crează acel sistem de valori cu „modele” demne de „urmat”.

De aceea cred că merită examinat acest fenomen nociv asupra conștiinței și mentalității noastre, dar, mai ales, asupra copiilor noștri.

Originile „țățării”

Evident, „țățăria” reprezintă manifestarea „țăței” în anumite împrejurări. Dar „țăță”? DEX-ul definește astfel acest cuvânt: „termen de respect cu care cineva, la țară, se adresează unei surori mai mari sau unei femei mai în vârstă...peiorativ-epitet pentru o femeie vulgară, lipsită de gust și de finețe; mahalagioaică.” În sudul țării, apelativul „țăță” mai are și sinonimul „dadă”, termen folosit numai de către persoanele care-i sunt rude sau cunoscute.

În studiul de față ne interesează numai peiorativul „țăță”. Cum a fost posibil ca, dintr-un termen de respect, cuvântul „țăță” să se degradeze,

încât să definească o persoană cu un caracter urât? Străvechiul termen „țăță”, ca și termenul „nene”, fac parte din sistemul termenilor ierarhici ai familiei neamului nostru. Acest sistem, provenit din vremea dacilor, este format din: tata-mare, mama-mare sau ma-mare, țăță/dada și nenea, cu diminutivele cunoscute. Acestea erau persoanele demne de tot respectul (în afară de tata și mama), în cadrul unei familii numeroase. Țăță, fiind cea mai mare dintre toți copiii, devenea un fel de mamă-adjunctă, care o ajuta la treburile casnice și la îngrijitul celorlalți copii, mai ales când mama era implicată, alături de soț, la muncile agricole. De aici autoritatea țăței și respectul copiilor mai mici față de ea.

De la sublim la grotesc

Este inexplicabil cum a decăzut în derizoriu termenul de țăță. Poate, unele dintre ele să nu fi avut o comportare corectă față de cei mici, știind că nu toți oamenii au caracter frumos. Dar, de aici și până la generalizarea că toate țățele sunt niște personaje mizerabile este greu de explicat și de înțeles cum a intrat în conștiința generală a societății acest termen peiorativ. Bănuiesc că a fost consecința disprețului manifestat în mediul urban față de copilele sosite de la țară, mânate de sărăcie să facă menajul în familiile de orășeni.

Cu sumară educație școlară, uneori analfabete, aceste fete simple, devenite slujnice sau menajere, au fost subiecte de dispreț și batjocură a „rafinaților” orășeni. Dar și talentul literar al multor scriitori a contribuit la creionarea tipurilor de „țățe”, arhicunoscute de cititori, în special cele zugrăvite de marele Caragiale. Așa ni s-a creat mentalitatea cu chipurile urâte ale țățelor românești, în detrimentul figurii luminoase a țăței matriarhale, ale căror drepturi morale i-au fost anulate pentru todeauna din conștiința noastră actuală. Peiorativul ni s-a îmfipț adânc în minte, a prins rădăcini puternice, încât este de-a dreptul ridicol să mai afirmi că țăță este o persoană de tot respectul. De aceea este folosit tot mai rar, sau chiar deloc. De fapt, nu mai are nici un

sens, întrucât acum, familiile au numai unul, cel mult doi copii.

Uite-așa, acest minunat termen de respect s-a retras rușinat în folclor și a lăsat locul în cotidianul vieții numai neobrăzatului termen de „țată”.

Chipul „țatei” în aqua forte

Mai înainte de a zugrăvi figura emblematică a „țatei” actuale, trebuie făcute câteva precizări: deși este substantiv feminin, termenul de „țată” nu are nici un gen, întrucât, tot atât de „țată” este și o persoană masculină cu un comportament similar. Apoi, țatele noastre nu sunt unice în lume. În fiecare țară există persoane cu astfel de comportament, poate doar într-o proporție mai mică decât la noi. Nu știu cum se numesc „țatele” din alte țări. Cunosc doar că englezii, cu obișnuitul lor sarcasm rafinat, le-au numit snobi/snoabe prin prescurtarea sintagmei „sine nobilitas”. Doar englezii sunt niște lorzi... În definitiv, mă interesează mai puțin țatele altora. Vreau să știu cum arată ale noastre. „Țată” noastră este o persoană comună, ca oricare alta, uneori frumoasă, uneori urâtă, alteori nici frumoasă, nici urâtă, nici prea deșteaptă, nici prea proastă. Aparent, nici nu-ți dai seama că e „țată”. Aparent, pentru că are destule semne particulare când „își dă în petic”. Chiar dacă nu eliberează porumbii din dulcea sa guriță, tot îți obosește retina. Pentru că țata dorește întodeauna „să-ți ia ochii”: se îmbracă strident, sfidând armonia culorilor. Totul de pe ea țipă. Îmbrăcămintea, încălțăminte, machiajul, parfumul, părul (vopsit în culori urlătoare). Râde din orice fleac, chicoteala fiind starea ei normală, pentru că, nu-i așa, este o fire veselă, cu energii veșnic debordante, transformate în torente de vorbe. Stați, nu mă acuzați! Sigur că o ființă optimistă, tonică, este un balsam în peisajul social fumuriu. De acord cu dumneavoastră, dar, permiteți-mi să mai adaug câteva tușe. Țata este vulgară, nu prin faptul că hăhăie-n prostie și-i turuie gura ca o moară stricată, cu sonorul la maxim. Limbajul ei este murdar, cu acele vorbe pe care evităm să le auzim, darămite să le mai pronunțăm. Însă când le spune „țata”, i se umple gura cu clăbucii murdăriei. Este penibilă când le exclamă, dar „țată” masculină este oribilă când le aruncă în obrazul celor din jur. Mizeriile „țatei” masculine sunt puturoase, mai ales când răcnește și înjură. Apropo de limbajul injurios: există o categorie de oameni care fac parte din „clasa socială” intitulată „Băga-mi-aș!” (scuzați nenorocita de expresie!). Indiferent că își manifestă o nemulțumire, satisfacție, sau, pur și simplu, formulează o părere, de tot ce spune lipește și expresia mizerabilă. Și cu voce cât mai înaltă, să audă tot natul, inclusiv

femei, copii, vârstnice. Că oribila expresie curge din gura unui bărbat, hai, mai trecă-meargă! Dar când un înger de blondă-adolescentă, cu chip diafan și pantaloni mulați pe șolduri, îți trânteste cu gura plină scârbavnica expresie, completată și cu instrumentul de rigoare (pe care nu-l are în dotare), rămâi siderat. Simți cum ți se dezintegrează sufletul în particulele infinitezimale. Vă-nchipuiți cum m-am simțit când o fetiță de șapte-opt anișori s-a răstit la un băiețel cu monstruoasă expresie. Sunt definitiv descurajat: auzise la cei mari. Mi-am dat seama cât de repede proliferază murdăria, cum curge potop în șuvoaie puternice, imposibil de stăvilit, atunci când s-au pornit.

Încă o tușe pe obrazul ei neobrăzat: „țata” este o nesimțită. Nu ține cont de dorința persoanelor din jur de a nu asculta spusele sale. Ea nu respectă intimitatea acestora și îl face „albie de porci” pe insul care îi face observație. Mai ales când este în mijlocul de transport în comun, discută-n gura mare. Când se ceartă cu interlocutorul eliberează porumbelul „băga-mi-aș” în toate părțile corporale ale acestuia, sub privirile consternate ale celor din jur. Pentru ea nu există reguli de comportament în societate. Își permite fără jenă să elibereze murdăriile verbale, se afișează în atitudini compromițătoare, cu gesturi corespunzătoare, semnificând tot murdării, dezvelindu-și atât dosul, cât și fața, exclamând onomatopeice pline de duhoare. Atunci, „țata se dă-n stambă”. Culmea este că, deși admonestată și îndemnată să înceteze, „țata” continuă murdăriile cât vrea ea.

Profesoară la școala vieții

Țata manifestă o lipsă totală de respect față de interlocutor, indiferent de vârsta, rangul, pregătirea și valoarea acestuia. De aceea este o curajoasă că le-o spune tuturor „de la obraz”, reducându-i la tăcere. Dumneaei este o tupeistă și de aceea este admirată de unii care o iau drept model de viață. De la astfel de modele învață copii cum să se comporte. Când o „doamnă” ministru a declarat odată cu emfază că n-a învățat nicio limbă străină și uite unde a ajuns... Când un înalt demnitar a declarat cu mândrie că el, de regulă nu învață, chiulea frecvent, copia la teze, a rămas chiar repetent, dar, uite... Când un bogătaș ți-o spune de la obraz că el are doar „Școala Vieții” și uite... Ce să înțeleagă copiii? De aceea țata nu se zbate să-și însușească o cultură temeinică. Are un pospai de pregătire, a ciupit de ici-colo, a copiat la examen când trebuia și de unde apuca, a „împins” unde și când trebuia, a prins totul „din zbor” și s-a uns cu toate alifiile de la „Școala Vieții”. Apoi și-a însușit o cultură televizoristică din acele show-uri cu

parlamentari, precum și din spectacolele interactive cu vedete decoltate și blonde goale cu așa-ntre buci. Uite-așa a ajuns (și se consideră) atoateștiitoare, că nu mai are nimic de învățat, absolut nimic, de la nimeni, fie el mare specialist dintr-un anumit domeniu. Specialiștii ăștia... niște cioflingari!

Din această cauză își permite să persifleze pe oricine, să ia în râs, să ironizeze pe cei care aduc în discuție argumente științifice. Disprețuiește și are o mare aversiune față de oamenii competenți, manifestându-se zgomotos prin cuvinte murdare, gesturi și hohote de râs. În privința asta, „Țața” este o maestră a MIȘTOULUI. Face omul o afirmație temeinic argumentată, țatei îi scapă printre dinți: mișto! Sau rânjește „protector”: „e chiar așa de mișto?” Îi pierd omului pofta de a mai spune ceva. Așa „fumează” ea specialiștii, „cu coate rupte în școlile înalte” și ani de experiență profesională. În dialoguri întrerupe frecvent interlocutorul sau nu-l ascultă, continuând să vorbească ea și numai ea. De regulă, „emite” ironii (miștocării) amabile, însă, dacă o superi, făcându-i afront cu argumente zdrobitoare, recurge la vocabularul murdar, cu invective, injurii, jigniri, insulte, fiecare sinonim fiind nuanțat cu gradul ei de supărare.

Respectul e pe bani

Filosofia „țatei” este filosofia banului: cine are bani e deștept, cine nu, e proștit! Cum este mare amatoare de manele, cântă oricui versurile filosofice din maneaua preferată: „prostul dacă nu-i fudul,/ parcă nu e prost destul/ după ce-i strivit de viață/tot își mai dă importanță”.

Ca atare, după el/ea, dacă n-ai bani, tac! Să vorbească numai omul care face bani. Și el/ea face. De aceea își permite să jignească, să disprețuiască, să-și „bage” și să facă „mișto” de „prost”. Dacă încerci să-i faci observație că nu-și respectă semenii, ți-ai aprins paie-n cap. Îți toarnă-n cap câteva haznale sau toți vulcanii noroioși din țară. Te murdărește de nu te mai cureți nici cu mama arielului. Căci asta este tactica țatei: bălăcărește, bălăcărește, până-i astupi gura! Nu-i pasă dacă are sau nu dreptate. Adevărul și minciuna, precum și logica sunt noțiuni fără relevanță pentru ea. Mofturi pentru fraieri! Din această cauză nu se obosește să argumenteze. Ea lovește-n plin, ca berbecul. Dacă încerci să te aperi cu argumente temeinice, atunci berbecul se transformă-n taur, te ia în coarne, dă cu tine de pământ și te reduce la tăcere. Nici măcar nu-ți mai dă răgazul să părăsești arena, să fugi din calea sa. Stai, unde pleci? Crezi că ai scăpat? Vrea să taci și să te lași mânjit din cap până-n picioare. Să știi că țata nu dialoghează, ea bălăcărește pe interlocutor, nu pentru a-l convinge

că nu are dreptate. Oricum, numai țata are dreptate, spusele ei sunt apriori adevărate, deci argumentele celuilalt sunt de prisos. Ca atare, insul bălăcărît trebuie să-și recunoască umiliința și grava eroare de a o înfrunța pe ea, persoana asta superioară și infailibilă, a toate cunoscătoare. Să te convingi că nu există altă logică. „Logica sunt eu!”, gândește mândră ȚAȚA

Poate am exagerat. Poate, majoritatea dintre noi poartă întâmplător câte o astfel de tușă. Că, de, suntem un neam vulcanic! Lute ne sare țandăra și turbăm de furie. Într-o astfel de stare îți mai scapă și câte un porumbel din colivie. Principalul este să știm că aceștia sunt porumbelii „țatei” care trebuie ținuti acolo, în porumbăria ei. Dar...hai să suportăm țatele așa cum sunt! Chiar maestrul La Bruyere în ale sale „Caractere” spunea undeva: „a nu putea să suporti toate caracterele nesuferite de care e plină lumea, nu e dovadă de caracter prea bun; în comerț e nevoie de monede de aur, dar și de mărunțiș”. Și mai spune-n altă parte La Bruyere: „în privința moravurilor, semnaleză cusururile, altfel, nemărturisite, sunt considerate virtuți.”

Țata politică - formă rafinată și evoluată

Mulți vor fi nedumeriți și-mi vor spune că nu prea au întâlnit astfel de specimene descrise mai sus. Aveți dreptate, domnilor! Țatele istețe din zilele noastre au evoluat. Civilizația le-a șlefuit, deși au rămas tot țate în esența lor.

În spațiul public civilizația le forțează să coboare tonul și să-și țină porumbelii în cușcă. Găinațul infect îl revarsă doar în spațiul puturos din mediul interlop sau din proximitate. Acolo se comportă în voie, ca țatele primitive. În „marea societate” folosesc limbajul elegant și adecvat acestui mediu, de altfel, ușor de însușit. Își stăpânesc tupeul, disimulând miștoul în zâmbet diplomatic. Aici nu se poartă bălăcăreala, ci haine de firmă. Se duelează cu floreta bârfei șușotite la urechiile fine ale „persoanelor importante”, când le vizitează în birourile capitonate. Aici se atacă pe la spate cu baltagul intrigii și cu pistolul calomniei. Aici, țata a învățat să mânuiască cele două arme eficiente ale „înaltei societăți”: disimularea și persuasiunea. Nu mai trânteste nimănui vorbele în obraz. Aici „aduce la cunoștință” interlocutorului ce vorbește „lumea” despre el. Și, cu mijloace perfide de persuasiune îl aduce pe acesta în „starea de țată”. Interlocutorul se înfurie, țipă și aruncă invective anapoda asupra „lumii”, care-l „vorbește de rău”. Dacă își dă seama cine este „lumea” care-l ponegrește și dacă o insultă pe respectiva țată care i-a spus „ce vorbește lumea”, atunci țata autentică și calomniatoare, victimizată, se

plânge la toți, spunându-le ce țată este „acest om”. Înșușindu-și această artă de a face interlocutorul calomniat să se comporte ca o țată, adevărata țată dă dovadă de talent politic și, evident, intră în politică, unde obține succese fulminante, până la înaltele demnități. În aceste poziții, țata politică participă la elaborarea legilor, a hotărârilor și deciziilor, care au adus țara în starea actuală. Coccoțată în vârful piramidei cu disimularea, calomnia și persuasiunea se înfruptă mulțumită din cașcavalul național, permițându-și luxul de a fi o țată rafinată.

Circotecă pentru fraieri

Principiile țatei: în politică, fără principii, fără țeluri și idealuri pentru țară. Doar „idealul” personal de „aranjarea” lui/ei și a familiei sale, prin participarea la prăduirea bogățiilor țării și a fraierilor ei. În acest scop, țata politică miroase interesele fraierilor, le manevrează nemulțumirile cu promisiuni aberante, pentru a le smulge voturile necesare obținerii puterii.

Cu țatele din partidele opozante, folosește circoteca democratică pentru amuzamentul și aburirea fraierilor. Fraieri care iau în serios așa zisa luptă politică a țatelor. În circotecă, țatele se dau în stambă, bălăcărindu-se reciproc, dar cu mult rafinament, adică democratic și civilizată. Fiecare țată o acuză pe cealaltă pentru actele „criminale” care au dus țara asta la dezastru. Cum circoteca are loc pe sticlă, la vedere, se-nțelege că tembelizorul o duce la domiciliul fraierului votant, care înjură pe țata opozantă țatei votată de el. Acțiune care-i dă o stare de mulțumire și revigorare sufletească. Țatele cunosc efectul circotecii asupra fraierilor și de aceea își joacă rolul de „luptătoare” pe sticla televizorului. Dacă se întâmplă ca fraierii asistenți la circotecă să mai facă ceva bun în țara asta, toate țatele circare își asumă respectivele merite și își smulg una altele decorațiile. Iar fraierii urmăresc cu multă plăcere ciudatul ping-pong cu furtul de merite și acuze reciproce pentru dezastrul țării, până când ameteșc. Din această amețală, fiecare votează cu țata lui, în funcție de ce a înțeles din năucitorul ping-pong. Ca la luptele cu cocoși: fiecare pariază „pe cel mai bun”. Și spectacolul se cheamă democrație, unde ai libertatea să pariezi pe cine vrei. Numai că luptele între cocoși sunt autentice, pe când cele dintre țate... circotecă de prost gust. Și mă mir că mulți nu-și dau seama de această deosebire, sau o acceptă cu inconștientă și iresponsabilă plăcere. Nu înțelegem că țatele politice sunt niște țate autentice, cu ștaif subțire, democratic? Nu pricepem că civilizația, doar pe țatele istețe le-a uns cu alifiile ei, pe când țatele tâmpite, cu tot efortul educațional, au rămas tot țate ordinare cu obișnuitul lor comportament

grosolan și murdar. De aceea țatele istețe, cu rafinamentul lor persuasiv, au devenit modele de urmat și fraierii se bulucesc după ele cu votul. N-ar fi nicio nenorocire că se-nfruptă din tortul țării, cineva trebuie să-l mănânce. Dar cu superficiala pregătire, cu incompetența și lipsa lor de înțelepciune, nu rezolvă treburile țării și ale oamenilor. Iar cu țesătura lor de interese nu-i lasă nici pe cei pricepuți, serioși și dornici să facă ceva pentru țara asta. Din păcate, aceste țate-model îi desconsideră pe aceștia. Mai mult, manifestă un total dispreț față de specialiștii patrioți, care pot și mai știu să facă ceva, pentru a scoate țara din rahatul în care au aruncat-o ele cu nepriceperea, aroganța, lăcomia și hoția lor.

Țățaria, ca o râie socială

În aceste condiții, când nu mai poți deosebi țatele rafinate de cele ordinare, fenomenul țățării ia amploare și se întinde pe conștiința socială ca o râie. Admirând și urmând țatele istețe, care sunt tot mai intens mediatizate, toți tindem să fim ca ele, să devenim „persoane de succes”. Amară deziluzie! Dacă n-ai sufletul croit pe calapod de țată, degeaba încerci. Din păcate, nu numai adulții se zbat să fie țate. Adolescenții, chiar și copiii, își mulează sufletul pe calapodul lor și manifestă un comportament deplorabil. Bineînțeles că nimeni dintre noi nu recunoaște că este contaminat de această râie. Ne amăgim, gândind cu seninătate: așa face toată lumea, acesta e „trendul” și trebuie să ne încadrăm, ca să nu rămânem de căruță! Oare, așa să fie? Am pierdut pe undeva regulile de conduită morală ale neamului nostru? Sau le confundăm cu cele stabilite de țate? Pentru că văd cum se împământesc pe meleagurile noastre. Mă întreb îngrijorat, cum să ne tratăm de această râie socială, ca să ne ușurăm sufletul de ea? Ce unsoare mai vindecă țățaria? Există pe undeva vreo farmacie care o prepară?

► Ion MANEA

PROZĂ SCURTĂ

CÂND MORĂRIȚA NU RĂSPUNDE

Moș Haralambie din Zărnești tocmai împlinise 143 de ani. I s-a făcut un tort, dar de unde atâtea lumânări?

Familia, condusă acum de un stră-strănepot de 64 de ani, care terminase de curând cursurile Universității „Spiru Haret” din localitate și se pregătea de însurătoare, a hotărât, în aceste condiții, să se pună o singură lumânare, și aceea electrică, întrucât, tot satul cunoștea forța suflului sărbătoritului, care era în stare, dacă s-ar fi respectat ritualul stingerii, să dărâme cel puțin șura vecinului doar dacă strănuta spre ea.

Probleme au apărut și așa, întrucât moșul, încântat de atâta lume care îi acorda atenție, a suflat cu atâta patos în lumânarea electrică, încât după două-trei pâlpâiri simptomatice, se stinse și ea, spre stupefarea asistenței.

- Moșul acesta e din ce în ce mai tânăr! s-a exprimat o babă care venise special tocmai de la Jorăști.

- Mănâncă mulți morcovi, d-aia nu îmbătrânește deloc, dădu un vecin o explicație plauzibilă. Toata ziua roade la ei ca un iepuriu, pezevenghiul...

Domnul Haralambie și-a mâncat tacticos felia de prăjitură, a băut optsprezece pahare de vin, a fumat șapte țigări una după alta și a luat o etnobotanică din colecția lui bine ascunsă în cuptorul de pâine din curte, nefolosit de opt decenii și doi ani. A pornit apoi agale spre camera din față, unde-i plăcea să aștească două sau chiar trei ore după orice prânz.

N-a apucat însă să pună geană peste geană, că se auzi scrâșnetul unei frâne prelungi de mașină. Coborâră doi cameramani și două fete cu fuste atât de verzi, încât aproape că nu se vedeau. Una dintre ele se și repezi cu un microfon în mână spre odaia sărbătoritului.

- Un interviu pentru Antena 234, domnule Haralambie! Vă rugăm foarte mult!

- Eu nu mă uit decât la Antena 233, răspunse plictisit bătrânul, îndepărtând cu un gest discret microfonul de la gura lui.

- O să-i dăm interviul nostru și postului dumneavoastră preferat, insistă fata. Dar, ia spuneți, cum era vremea în 26 iulie 1874, când v-ați născut?

- Cum să fie? Eu eram prea mic pentru a-mi aminti, mai mult știu de la mama și de la tata, Dumnezeu sa-i ierte, cred că tocmai se pregătea Războiul de Independență.

- Lăsând războaiele la o parte, spuneți-ne care este secretul longevității dumneavoastră?

- Morcovii, în primul rând. Mănânc cam trei kilograme pe zi, uneori, mai ales când plouă, chiar mai mult. Apoi mă ajută foarte mult, consumul de etnobotanice. Eu cultiv cânepă de când mă știu. Dar mai e și neamul, ADN-ul, domnișoară. După cum se știe, tata a trăit 562 de ani, a luptat la Posada și se spune că a aruncat cele mai mari pietre în capul ungușorilor. Se antrenase aici, la marginea satului, pe la Râpa Cuconiței. Se spune că arunca în prăpastie cu tot ce-i venea la îndemână, pietre, copaci cu tot cu rădăcină, plane, viței, bivoli, șifoniere, armăsari în călduri și altele. Se mai zice că ar fi aruncat chiar cu clădirea morii, cu saci și cu clienți cu tot, după ce simțise că morarul i-ar fi luat mai mult uium decât trebuia.

- Pentru atât de puțin să arunci o moară în prăpastie? Cu saci și cu clienți cu tot? interveni reporterița, uluită de comportamentul antisocial al tatălui bărbatului intervievat.

- Asta m-am întrebat și eu. Este greu de crezut că ar fi fost așa. Dar, până la urmă, s-a dovedit că fusese vorba doar despre explicația oficială, pentru că, în fond, tata a comis gestul după ce îi făcuse cu ochiul morăriței, iar ea i-a răs în nas și a și făcut un gest obscen cu mâna dreapta. De-aia a aruncat bătrânul meu moara în Râpa Cuconiței, cărând-o în spate până acolo.

- Să lăsăm moara, să trecem la probleme mai serioase. Există vreun regret în lunga dumneavoastră existență?

- Există, sigur că există. Străbunicul, care a trăit și el peste 900 de ani și a prins ultimii ani de ocupație romană, înaintea de retragerea lui Aurelian, m-a învățat multe prostii. El n-avea treabă

cu războaiele, el era un fel de poet, făcea cimilituri și strigături pentru fiecare horă sau bal și se pare că a avut o contribuție importantă la compunerea baladei „Miorița”, o știi matale...

- Aveți dovezi?

- Am în pod fluierul de soc cu care a cântat ăla din baladă. Dar abia am mâncat, nu mă urc acum să ți-l aduc.

- Bine, să continuăm!

- Străbunicul avea multe idei. Într-o zi, deși, cum vă spuneam, nu era războinic, m-a învățat cum să fac un arc cu săgeți. Arcul, dintr-o nuia prinsă la capete cu o ață, săgeata, un fir de stuf în vârful căruia prindeam o bucată de tablă îndoită și ascuțită în vârf. Odată, eram cu el pe șanț, seara, când se întorceau vitele de la păscut. El mi-a zis să țintesc o vacă și să trag.

- Ia-o p-ai neagră! mi-a zis

Am făcut-o cu mare bucurie. Săgeata s-a înfipt în coapsa vitei, care a luat-o speriată la fugă spre casa ei. Tare rău mi-a părut de gestul ăsta. Ce aveam eu cu biata vacă? Acesta este regretul meu cel mai mare.

- Vă mulțumim, domnule Haralambie și vă urăm „La mulți ani!”

- Măi, fetelor, și aici se adresa și celeilalte reporterițe, precum și cameramanilor, învățați-vă să operați cu deceniile!

Reporterii ieșiră apoi în grabă în uliță. Acolo, lângă mașina lor, se afla o vacă având o săgeată înfiptă în coapsă.

- Domnul Haralambie, strigă agitată reporterița principală, v-a venit vaca săgetată înapoi!

Moșul ieși vioi, examinează bucată de stuf cu tablă în vârf, clătină din cap și zise:

- Asta nu-i săgeata mea, nu vedeți că vârful e făcut din tablă de la combinatul din Galați?

- Dar a cui poate fi? aruncă reporterița o ultimă întrebare.

- Ei, dragii moșului, trebuie să fie isprava vreunui stră-stră-stră-stră-strănepot de-al meu. Se ridică noua generație, domnule!

OH, MY GOD!

În ultima vreme, îmi amintesc tot felul de povești care, fie nu au fost scrise niciodată, fie au fost scrise cu totul și cu totul altfel decât îmi vin mie în minte.

Aseară, mă aflam în fața șemineului, alături de motanul meu Nabucodonosor, când, privind țintă spre jocul aritmic al flăcărilor, am început să zic, cu glas șoptit, întrucât Nabuco dormea:

- A fost odată un castravete care a crescut așa de mult, încât, pornind din mijlocul grădinii, nu s-a mai oprit decât în peretele de nord al școlii generale construite de curând la marginea satului.

- Tot cu WC-ul în curte? a sărit motanul din așteptare.

- Nu te băga! m-am răstit eu. Lasă-mă să povestesc..

Și am continuat:

- Îl semănasem mai mult într-o doară, aruncând un pumn de semințe într-o bucătică de brazdă rămasă liberă, după ce implementasem cu celeritate pe acea locație tot arpagicul disponibil. Asta a fost spre seară. Peste noapte, am auzit eu niște zgomote ciudate, dar mi-a fost lene să ies din culcuș, așa că, dimineața, am înlemnit când am zărit namila de castravete, cu mult mai mare decât casa mea cu două etaje și trecând peste gard într-o direcție ciudată. Nici nu mai vedeam soarele... M-am îmbrăcat iute și am început să merg pe lângă uriașul verde cu striaii țepoase și oarecum albicioase.

- Exagerezi puțin, dar în mare parte spui adevărul, eu însumi l-am văzut, castravetele, vreau să zic, mormăi Nabucodonosor. Abia am reușit să mă cațăr până în vârf.

- Iar te bagi?

- Scuze, stăpâne, zi mai departe!

- Pe scurt, castravetele uriaș trecuse drumul, prăvălise gardurile mai multor vecini, traversându-le curțile, ocolise ca prin minune biserica, cu cele șapte cruci din față, se strecurase prin spatele dispensarului, defilase prin fața casei șefului de post, blocase intrarea în cea mai mare bodegă a localității și se oprise exact în peretele de nord al noii școli de la marginea satului, așa cum vă spuneam. Întreaga suflare a comunității ieșise și se bulucise în jurul castravetelui, pe toată lungimea lui.

- Asta-i minune de la Dumnezeu! exclamau unii și se închinau în fața cucurbitaceei.

- Aiurea! Când o să mergeți și voi, oamenii, pe paradigma cauză-efect? Întrebă, cam iritat, de sub mustăți, patru pedul.

Nu l-am luat în seamă și am continuat: Așadar, oamenii comentau în fel și chip. Nu mă deranjau prea mult comentariile, ba chiar m-ar fi distrat copios, numai că au început și reproșurile. Dar ce reproșuri!

- Să ne plătești despăgubiri pentru toate daunele create! mi-au strigat, rând pe rând, vecinii afectați de expansiunea megalegumei.

Mult mai dur, primarul mi-a zis că va porni o acțiune penală împotriva mea.

- Până atunci, a adăugat el, semnează aici precum că ești de acord să efectuăm tuneluri prin castravetele dumitale, pe cele șase ulițe blocate! Noroc că ți s-a oprit la timp, căci dacă ieșea din sat spre vest și bloca și autostrada A122, o pățai!

Aici motanul meu a răs prin somn. Cine știe ce pisicuțe zglobii i se arătau în vis.

Am semnat imediat.

Sătenii n-au stat prea mult cu mâinile în sân și au trecut destul de repede la treabă. Primii care au ieșit au fost vreo zece bărbați, care, înarmați cu târnăcoape și lopeți, au sfredelit în castravetele meu ca să deschidă cât mai iute o cale de acces spre crâșmă.

- Era și firesc, și eu aș fi procedat la fel, sări motanul.

- Gura, lighioană mică, mai bine ascultă cum săreau bucățele de legumă cât acolo și vezi cum, în febra lucrului intens, unii luau de pe jos câte o halcă zdravănă și mușcau cu poftă, scuișând cât colo semințele mari cât o lămâie.

- Domnule proprietar, mi-a zis doctorița, după ce mă oprise pe undeva pe la jumătatea castravetelui, dispensarul n-are nicio pretenție de despăgubire, singura mea rugămintă este să ne lăsați să folosim partea din curtea noastră pentru tratamente. Știți dumneavoastră, cosmeticele din castravete sunt la mare căutare...

Foarte împăciuitor a fost și directorul școlii care m-a felicitat pentru performanță și m-a rugat să las școlii partea ce se oprise în peretele de nord, pentru uz didactic și pentru hrana porcilor de la cercul de zootehnie al elevilor silitori.

Șeful de post a fost și mai amabil, el mi-a zis că îi blocasem intrarea în casă și că, în felul acesta, îl scăpasem de tot felul de reclame care, ca să intre acum în curtea lui, trebuiau să folosească o scară sau să zboare pe deasupra castravetelui, lucru foarte greu de realizat.

- Eu ies acum prin horn și mă cobor pe burlanul de ploaie, prin spate, mi-a zis. Mai greu e cu soția, că e gravidă în luna a noua.

- Să fii binecuvântat, fiule, pentru modul în care leguma dumitale a ocolit sfântul locaș! mi-a zis preotul.

Obosit de insistențele ziarștilor care tot veneau să-mi ia interviuri, în noaptea aceea am dormit ca un buștean...

În zori, m-a trezit un foșnet suspect și o umbră uriașă ce-mi obtura soarele la ferestre. Am ieșit și, uluit, am văzut cum din brazda în care înșământasem arpagicul, o ceapă uriașă se înălțase dincolo de orice închipuire. Vârful ei nici nu

se mai vedea cum se pierde în imensitatea albastră a cerului de început de mai.

- Oh, my God! sări motanul. Ce grozăvie! Dar eu cum de n-am văzut asta?

- Prea vrei tu să le vezi pe toate, vezi-ți de lungul mustăților!

- Am înțeles, stăpâne, zi mai departe, că m-ai făcut curios!

- Atunci, Nabucodonosore, mi s-a întâmplat un lucru oribil, de care mi-e teamă și acum, ceas de ceas, clipă de clipă, căci, privind peste gard pentru a vedea dacă s-a strâns lume, m-au pironit pe loc privirile reci și acuzatoare ale preotului, care venise primul să vadă minunea.

Părintele a tușit nervos și mi-a strigat:

- De data aceasta, fiule, o să ai probleme cu însuși Dumnezeu!

- Oh, my God!

Din volumul „Spasibo, domnule Putin!”, în curs de apariție la Editura eLiteratura, București

LIMBA NOASTRĂ-I O COMOARĂ...

DESPRE PRONUNȚARE ȘI SCRIERE

► Gh. N. VASILACHE

1. Pronunțăm **cs** sau **gz**?

O exprimare îngrijită înseamnă, pe lângă respectarea regulilor gramaticale, și o pronunție corectă a cuvintelor pe care le utilizăm, aspect care adesea, este ignorat, așa cum se întâmplă când e vorba de **termeni care cuprind litera x**. Scrierea și pronunțarea corectă a acestor cuvinte ridică numeroase probleme din cauza faptului că, în asemenea cazuri, se încalcă o regulă generală a ortografiei limbii române, conform căreia fiecărui sunet îi corespunde o literă. Litera **x** face însă excepție, deoarece, în funcție de contextul fonetic, adică de vecinătatea altor sunete, ea notează nu un sunet, ci un grup de două sunete consonantice: fie grupul consonantic **cs**, fie grupul **gz**. Ca regulă generală, litera **x** se pronunță **cs**: **la început** de cuvânt urmată de o vocală (*xanax, xenofob, xerox, xilofon, xilograf*), **la sfârșit de cuvânt**, după o vocală (*ax, bax, box, complex, duplex, fix, influx, lux, perplex, pix, plex, prefix, reflex, reflux, suffix* etc.), **în interiorul cuvântului**, înaintea unei consoane (*a excita, a exfolia, exhaustiv, experiență, experimenta, explozie, (a) exprima, extemporal, extensie, exterior, extern, extraordinar, extras, extrem, text* ș.a.). De asemenea, **x** se rostește **cs** în cazul prefixelor neologice *ex-*, *exo-*, *extra-*, al numele proprii de persoane: *Alexandra, Alexandru, Axene, Axinia, Polixenia, Roxana, Ruxandra, Xenia* etc., precum și al numelor de familie derivate de la ele: *Alexandrescu, Alexiu* ș.a. Astfel de cuvinte scrise cu **x** sunt în marea lor majoritate neologisme; doar câteva sunt ceva mai vechi de origine neogreacă sau turcă.

Alteori litera **x** aflată între două vocale se pronunță diferit de la un cuvânt la altul, deși contextul fonetic e identic, norma de pronunțare fiind stabilită, în aceste situații, de DOOM2. Ea se poate reda fie prin grupul de sunete sonore **gz**, fie prin grupul de sunete surde **cs**. Se pronunță **gz** în cuvinte neologice latino-romanice precum: *auxiliar, exact, exala, exalta, examen, exantem, exantematic, exaspera, execută, exemplu, exercita,*

exercițiu, exil, exista, exotic, exulta, precum și în familiile lexicale formate de la unele dintre acestea. Se pronunță **cs** în cuvinte ca: *exacerba, exacerbare, exeget, exegeză, exigență, exigent, *exit-poll, exod, exonera, exorbitant, exorcism, exorcizare, exoteric, exotermic* ș.a.

În cazul cuvintelor scrise cu **x**, se constată multe greșeli de pronunțare la unii vorbitori neinițiați sau care nu acordă prea mult interes pentru o exprimare corectă. Cele mai multe se fac la pronunțarea cuvintelor cu **x** intervocalic. Mai frecventă este rostirea cu **cs** a cuvintelor care ar trebui pronunțate cu **gz**: **aucsiliar, *ecsact, *ecsamen, *ecsemplu, *ecsil, *ecsista, *ecsotic* etc. O altă greșeală se referă la pronunțarea grupului consonantic **ks** (îndeosebi precedat de vocala **e**) redus la **s**, când este urmat de o consoană. Putem auzi frecvent **rostiri greșite** de tipul: **escavator, *esclamație, *escrescență, *esplicație, *exploatare, *estrema* (dreaptă), **escursie, *eshibiție, *espoziție, *inespugnabil, *justapunere*. Pe de altă parte, litera **x** este utilizată de către unii în scris, în mod nejustificat, acolo unde normele au consacrat scrierea cu grupul consonantic **cs**. Astfel, cuvinte (din fondul tradițional sau neologisme) precum: *a catadicsi, cocs, cocsar, cocserie, cocsagâz, comics, îmbâcsi, facsimil, fucsie, fucsină, micsandă, rucsac, sconcs, vacs, (a) văcsui, văcsuitor* apar scrise **greșit** cu **x**: **faximil, *sconx, *vax* etc. Un alt tip de greșeală destul de frecventă se referă la falsa analogie cu prefixul **ex-** în cazul unor cuvinte cu **s** precedat de vocala **e** și urmat de consoana **c**, ajungându-se astfel la grafii **incorecte**: **excadră, *excadrilă, *excadron, *excalada, *excalator, *excală, *excalop, *excamoto, *excamotoare, *excapadă, (a) *excorta, *excortă, *excroacă, *excroc, *excrocherie*, în locul formelor corecte *escadră, escadrilă, escroc, escrocherie* etc.

Analizând cauzele erorilor existente în privința scrierii cu **gz** sau **cs**, Mioara Avram remarcă faptul că una dintre acestea este identitatea unor contexte fonetice, dar cu scriere diferențiată după

criterii etimologice care nu sunt la îndemâna nespecialiștilor. De exemplu, se scrie *cocs*, dar și *box*; *vacs*, dar și *ax*; *sconcs*, dar și *linx*; *facsimil*, dar și *maximă*; *micsandă*, dar și (*a*) *mixa*. Alteori cele două grupuri consonantice apar în contexte grafice foarte asemănătoare: *exagera* (cs), dar și *exact* (gz), *exegeză* (cs), dar și *exemplu* (gz); *oxid* (cs), dar și *auxiliar* (gz), *exod* (cs), dar și *exotic* (gz), *exuberant* (cs), dar și *exulta* (gz). La aceste explicații, se mai poate adăuga și oscilația în timp a normelor ortografice stabilite de diferitele ediții ale dicționarului/ îndreptărilor ortografice; de exemplu, *cocs*, *fucsină* și *vacs* se scriau cu *x* după regulile academice din 1932. În concluzie, ori de câte ori avem nedumeriri, incertitudini privind rostirea și scrierea grupurilor consonantice analizate, este bine să apelăm la lucrările normative în vigoare. (Pentru alte detalii vezi Mioara Avram, *Ortografie pentru toți*, p.80-85).

2. Accentuări corecte/ accentuări greșite

2.1. Rostim prevedere sau prevedere?

Într-un sens mai larg, accentul poate fi definit ca o pronunțare mai intensă sau pe un ton mai înalt fie a unei silabe dintr-un cuvânt, fie a unui cuvânt dintr-o propoziție sau dintr-o frază. În limba română, accentul **nu este fix**, locul său nefiind determinat cu necesitate de structura fonetică a cuvintelor. De aceea, nu se pot da norme general valabile de accentuare ca în franceză, de exemplu, unde se accentuează întotdeauna ultima silabă, sau ca în maghiară, unde se accentuează întotdeauna prima silabă a cuvântului. În limba română, așadar, accentul este **liber**, însă se pot face unele observații privitoare la locul acestuia în cuvintele românești, bazate pe cercetarea frecvenței diferitelor tipuri de accentuare. În mod obișnuit, accentul cade pe una dintre ultimele două silabe ale cuvântului. De obicei, cuvintele simple sau cele derivate terminate în consoană sunt accentuate pe ultima silabă *alcool*, *auditor*, *biscuit*, *cărămidar*, *contor*, *pianist*, *tractorist*, *tipograf*, *vagonet*, fără a fi excluse excepțiile: *adaos*, *bulgăr*, *cuantum*, *molcom*, *mugur*, *plesnet*, *pocnet*, *trăsnet*, *tropot*, *troscot*, *tunet*, *vaiet*, *vuiet*, *vultur* etc., iar cuvintele terminate în vocală sunt accentuate, de regulă, pe silaba penultimă (*feudă*, *greșeală*, *vitejie*). Atunci când ultimul sunet al cuvântului este **a** (dar nu articolul hotărât feminin **a**) sau **ea**, accentul cade pe ultima silabă *baclava*, *cacealma*, *cherestea*, *dandana*, *grena*, *halva*, *lila*, *musaca*, *mucava*, *nuga*, *pafta*, *patalama*, *sarma*, *sofa*, *tarla*; *beizadea*, *bezea*,

boccea, *cafea*, *canapea*, *catifea*, *chiftea*, *cișmea*, *cucuvea*, *curea*, *lalea*, *lulea*, *măsea*, *micșunea*, *pansea*, *peltea*, *perdea*, *proptea*, *saltea*, *șosea*, *telemea*, *testea*, *tinichea*, *ulcea*, *vâlcea*, *vopsea* etc). Cuvintele care se termină în diftong au, de regulă, accentul pe silaba finală: *dulău*, *lingău*, *mâncău*; *buboi*, *cotoi*, *lădoi*; *amăruși*, *căprui*; *argintiu*, *auriu*, *cenușiu*, *portocaliu*, *vișiniu*, dar și pe silaba de dinaintea diftongului final: *consiliu*, *detaliu*, *oficiu* etc. Cuvintele accentuate pe silaba antepenultimă sunt mai puțin frecvente, iar cele accentuate pe cea de-a patra silabă începând de la finală sunt extrem de rare: *călugăriță*, *doctoriță*, *ferfeniță*, *gărgăriță*, *gogoriță*, *prepeleță*, *răzmeriță*, *șliboviță*, *veveriță*.

Prezentăm, în cele ce urmează, câteva aspecte generale referitoare la plasarea accentului în exprimarea orală, relevând mai cu seamă inconsecvențele, confuziile sau chiar greșelile mai frecvente.

1. Există în limba română o serie de **cuvinte** mai vechi sau mai noi **care** admit **variante accentuale literare libere**, indicate în *DOOM 2* în ordinea preferinței: *!agriș/agriș*, *!anost/anost*, *!antic/antic*, *!apendice/apendice*, *!asfixie/asfixie*, *!bebe/bebe*, *!buldog/buldog*, *!candid/candid*, *!chivot/chivot*, *!dihor/dihor*, *!firav/firav*, *!gingaș/gingaș*, *!hatman/hatman*, *!intim/intim*, *!jilav/jilav*, *!manager/manager*, *!mijloc/mijloc*, **!modem/modem*, *!osana/osana*, *!pegas/pegas*, *!penurie/penurie*, *!pilotă/pilotă*, *!polip/polip*, *!ponei/ponei*, *!puber/puber*, *!rabatere/rabatere*, *!sinecdocă/sinecdocă* etc.. În aceste situații, ambele tipuri de accentuare sunt corecte. Indiferent de felul în care punem accentul, cuvântul în cauză își păstrează sensul și categoria gramaticală, iar enunțul în ansamblul lui nu se modifică deloc. Formele duble de accentuare se întâlnesc în special la neologisme și se explică uneori prin faptul că același cuvânt a intrat pe mai multe căi și în perioade diferite. Să se compare: *profesor* (< fr. *Professeur*) și *profesor* (< germ. *Professor*). În ultima vreme, se tinde spre o specializare semantică a unor astfel de forme duble de accent. Astfel, se spune tot mai des **trafic** intens, **trafic** aerian, **trafic** maritim (circulație), dar **trafic** de influență, **trafic** cu droguri etc.

2. Accentul poate avea, în limba română, un rol **diferențiator semantic**. Înseamnă că, uneori, el deosebește între ele două cuvinte care se scriu la fel, dar se pronunță diferit, numite *omografe*. **Plasarea greșită** a accentului în cazul unor astfel de cuvinte modifică sensul comunicării, generând nedorite confuzii cum ar fi: **acele** (pluralul de la *ac*)/ **acele** (pronume), **afin** (s., arbust scund)/ **afin** (s., rudă prin alianță), **august** (s., lună a anului)/ **august** (adj.,impunător), **bariton** (s., cântăreț)/ **bariton** (s., instrument muzical), **castanii** (pluralul de la

substantivul *castan*)/ *castanii* (adj. culoare), *colonie* (s., cetate, oraș, teritoriu, grup de copii, de animale etc.)/ *colonie* (s., lichid parfumat), *companie* (s. unitate militară)/ *companie* (s., tovărășie, societate, întreprindere), *copii* (pluralul de la *copie*)/ *copii* (pluralul de la *copil*), *director* (s., conducător)/ *director* (adj. care indică o direcție), *episcop* (s., grad ierarhic),/ *episcop* (s., aparat de proiecție), *file* (s. carne)/ *file* (pluralul substantivului *filă*), *imobil* (clădire)/ *imobil* (fix), *înapoia* (îndărătul) (prepoziție)/ *înapoia* (verb); *haină* (adj.)/ *haină* (subst.), *mozaic* (s., lucrare decorativă)/ *mozaic* (adj., referitor la mozaism), *țarină* (s., câmp cultivat)/ *țarină* (s., soția țarului), *vestibul* (s., cavitate a urechii)/ *vestibul* (antreu). Așadar vom spune corect: *A sosit un nou director de școală.*, dar nu *A sosit un nou director de școală. Consiliul director a discutat despre câteva măsuri urgente.*, dar nicidecum. *Consiliul director va lua curând câteva măsuri urgente.* Este corect enunțul: *Am două animale de companie.*, dar este total greșit să spunem: *Am două animale de companie.* O pereche de omograme, pe care o mulțime de vorbitori, inclusiv din domeniul editorial sau din media, o folosesc greșit este *corector* (s., persoană care are sarcina de a corecta un text)/ *corector* (s. aparat destinat corectării). De aceea, enunțurile: *Am discutat cu un corector de la Polirom în legătură cu textul trimis spre publicare.*, dar și *Pentru riduri, machieuză a folosit un corector vechi.* sunt inadecvate din cauza selectării greșite a acestor omograme.

3. Cele mai frecvente greșeli de accentuare se observă la substantivele feminine terminate în hiatul *-i-e*. Acestea se accentuează, de regulă, fie pe silaba penultimă, deci pe vocala *i* din finala *-i-e* (ca în *bucurie*, *felie*, *omenie* etc.), fie pe silaba antepenultimă, anterioară deci lui *i* din *-i-e* (ca în *așchie*, *corabie*, *salcie* etc.). Semnalăm câteva greșeli de accentuare la astfel de cuvinte:

- **accentuări regionale** opuse celor din limba literară la **cuvinte vechi**: *frânghie*, *gingie*, *prerie*, *zavistie* în loc de *frânghie*, *gingie*, *prerie*, *zavistie* sau chiar la **neologisme**: *furie*, *infanterie* în loc de *furie*, *infanterie*;

- **accentuări învechite** opuse celor (literare) actuale: *academie*, *ceremonie*, *mumie*, în loc de *academie*, *ceremonie*, *mumie*;

- **accentuări greșite**, cu caracter mai mult sau mai puțin individual și accidental, cauzate, pur și simplu, de necunoașterea cuvintelor respective sau de aplicarea mecanică a unui model inadecvat: *ananghie*, *butelie*, *mantie*, în loc de *ananghie*, *butelie*, *mantie*.

Un cuvânt accentuat greșit și care a revenit constant în exprimarea orală a multor vorbitori

(unii chiar cu studii juridice) după încercarea de adoptare în 2018 a unui act normativ referitor la justiție, a fost *amnistie*, care, conform DEX-ului, înseamnă „scoaterea unui fapt penal sau civil de sub răspunderile legii” sau „înlăturarea răspunderii penale pentru infracțiunea săvârșită” și care a fost articulat greșit pe antepenultima silabă (*amnistie*), în locul formei cu articulare pe penultima silaba: *amnistie*. Prin urmare se va spune corect: *Parlamentarii au discutat zile în șir despre încercarea guvernului de a introduce într-un act normativ amnistia* (nu *amnistia*) *pentru anumite infracțiuni*. Un alt exemplu tot din domeniul juridic de accentuare greșită este cuvântul *alibi*, care înseamnă „dovadă de nevinovăție rezultată din constatarea că, la data săvârșirii infracțiunii, cel bănuit se afla în altă parte decât la locul săvârșirii ei”, pe care îl auzim accentuat incorect *alibi*, în loc de *alibi*. La fel de supărătoare la auz sunt alte trei accentuări greșite ale cuvintelor: *capsulă*, *prevedere caracter*. Primul cuvânt face parte din terminologia medical-farmaceutică și are accentul obligatoriu pe penultima silabă (*capsulă*), dar e pronunțat, profund greșit, *capsulă*, precum în clipul: *Urimil se administrează câte o capsulă pe zi*. În privința celui de-al doilea cuvânt (*prevedere*), normele ortoepice actuale nu admit accenuarea pe antepenultima silabă (*prevedere*), folosită nepermis de frecvent de unii politicieni și jurnaliști cu pretenții de cultură, în locul accentuării corecte *prevedere*. Acesta este un derivat succesiv de la *a vedea*: *vedere*, cu accentul pe penultima silabă, apoi *prevedere* în care accentul trebuie plasat tot pe aceeași silabă. În cazul substantivului *caracter*, accentul corect este pe ultima silabă (*caracter*), nu pe penultima (*caracter*), cum foarte des se aude în spațiul public.

2.2. Domnii Morariu și Pădurariu? sau domnii Morariu și Pădurariu?

Există în limba română actuală un număr mare de nume de familie provenite de la substantive comune derivate cu sufixul *-ar*, care indică anumite ocupații. Acestea pot să apară cu formă nearticulată (*Morar*, *Butnar*, *Cojocar*) sau, cele mai numeroase, cu formă articulată, dar cu funcția articolului preluată de vocala *u*: *Cojocar*, *Ciobotaru*, *Dogaru*, *Fieraru*, *Lemnar*, *Moraru*, *Olaru*, *Păcuraru*, *Păduraru*, *Pescaru*, *Rotaru*, *Sticlaru*, *Văcaru* etc. Unele dintre apelativele care stau la baza numelor de familie actuale sunt moștenite direct din latină în această formă: lat. *molaris* > *morariu*, lat. *olarius* > *olariu* etc. Moștenite sau derivate ulterior, cuvintele din lista de mai sus se terminau în **româna veche** în *-iu* monosilabic. Accentul nu cădea pe diftongul *-iu*,

ci pe vocala *a* din silaba anterioară: *morariu*, *olariu*, *pesariu*, *văcariu*.

Astfel de forme cu accentul pe *a* se mai păstrează în Transilvania sau în Moldova, cărora le este caracteristică rostirea moale a consoanelor finale. Sub influența exercitată de numele grecești terminate în *-iu*, în care *i* este accentuat (*Atanasiu*, *Eftimiu*, *Gheorghiu*, *Vasiliu*), sau de cele turcești, de felul *Beșliu*, *Deșliu*, *Cazacliu*, au început să apară nume de familie în *-iu*, fără ca rădăcina să fi avut un *i* final: *Antoniu*, *Constantiniu*, *Costiniu*, *Manoliu*.

Consecința acestei influențe este faptul că vorbitorii (mai ales cei din sudul țării), simțind formele în *-ariu* ca regionale, au încercat să le evite, deplasând accentul pe *i*. Mai putem adăuga și faptul că purtătorii acestor nume de familie au acceptat fără rezerve aceste forme, iar alții chiar au provocat această modificare. Nu putem neglija și contribuția presei sportive vorbite sau a emisiunilor muzicale care se întrec în crearea acestei *mode*.

2.3. O posibilă listă de cuvinte frecvente și pronunțarea lor CORECTĂ!

2.3.1. Se pronunță corect: *acvilă*, nu **acvilă*, *adică*, nu **adică*, *adidas*, nu **adidas*, *agora*, nu **agora* (piață publică în Antichitate), *laripă*, nu **aripă*, *Atlas*, nu **Atlas*, *avarie*, nu **avarie*, *arșiță*, nu **arșiță*, *bazilică*, nu **bazilică*, *bojdeucă*, nu **bojdeucă*, *bolnav*, nu **bolnav*, *cătină*, nu **cătină*, *cezar*, nu **cezar* (împărat), *cobai*, nu **cobai*, *cobalt*, nu **cobalt*, *cuant*, nu **cuant* (cantitate sau sumă neprecizată la care se urcă o cheltuială), *despot*, nu **despot*, *Dobrogea*, nu **Dobrogea*, *duminică*, nu **duminică*/**duminică*, *editor*, nu **editor*, *epocă*, nu **epocă*, *gerberă*, nu **gerberă*, *gulag*, nu **gulag*, *gulaș*, nu **gulaș*, *harpie*, nu **harpie*, *hulpav*, nu **hulpav*, *infirm*, nu **infirm*, *input*, nu **input*, *instant*, nu **instant*, *lingav*, nu **lingav*, *martiriu*, nu **martiriu*, *mârșav*, nu **mârșav*, *molcom*, nu **molcom*, *radar*, nu **radar*, *recviem*, nu **recviem*/**recviem*, *regizor*, nu **regizor*, *revizor*, nu **revizor*, *rucsac*, nu **rucsac* (plural *rucsacuri*, nu **rucsaci*), *simbol*, nu **simbol*, *sunteți*, nu **sunteți*, *stafie*, nu **stafie*, *taxi*, nu **taxi*, *trufaș*, nu **trufaș*, *tumult*, nu **tumult*, *vipie*, nu **vipie*,

2.4. Greșeli curente în pronunțarea unor nume proprii străine

În conformitate cu norma actuală și identic/similar cu pronunția din țara de origine: Capitala Turciei, *Ankara*, se pronunță cu accent pe prima silabă, *Ankara*, nu pe penultima *Ankara*. Capitala Columbiei, *Bogota*, se pronunță cu accent pe ultima silabă, *Bogota*, nu pe penultima *Bogota*. *Bosfor*, strâmtoarea dintre Europa și Asia care unește

Marea Neagră cu Marea Marmara, se accentuează pe ultima silabă, *Bosfor*, nu pe prima *Bosfor*. Capitala Belgiei, *Bruxelles*, se pronunță *brüssel*, nu *bruksel*. Capitala Venezuelei, *Caracas*, are accentul pe penultima silabă, *Caracas*, nu pe prima *Caracas*. *Chicago* se pronunță cu *ș* (*șikago*), nu cu *ci* (*cikago*). *Eifel* se pronunță *e-fel*, nu *ai-făl*, căci numele e francezesc. Statul din America Centrală istmică, *Honduras* (pron. *onduras*), are accentul pe penultima silabă, *Honduras*, nu pe prima *Honduras*. *Managua*, capitala statului Nicaragua, are accentul pe penultima silabă *Managua*, nu pe ultima *Managua*. Orașul spaniol *Malaga*, port la Marea Mediterană, are accent pe prima silabă, *Malaga*, nu pe penultima *Malaga*. *Michigan*, unul dintre statele americane, se pronunță *Mișigă*. *Monaco*, statul de pe Coasta de Azur, poate fi accentuat atât pe penultima silabă, *Monaco*, cât și pe ultima *Monaco*. Capitala Ciprului, *Nicosia*, are accentul pe penultima silabă, *Nicosia*, nu pe antepenultima *Nicosia*. *Peru*, stat în America de Sud, cu ieșire la Oceanul Pacific, se pronunță cu accent pe ultima silabă *Peru*, nu pe prima, *Peru*. (Locuitorii lui se numesc *peruani* sau *peruvieni*). *Ucraina* se pronunță în 3 silabe (*U-crai-na*), nu în 4 silabe (*U-cra-i-na*), iar locuitorii săi se numesc *u-crai-neni*, nu *u-cra-i-neni*,

„Limba unui popor este expresiunea și totodată instrumentul gândirii sale.” (Alexandru Dimitrie Xenopol)

DESFIINȚAREA BIOGRAFIEI

CUM CITIM DOSARUL „RUGULUI APRINS” (II)

► Daniel MAZILU

01. ȘI ALȚII (POT AFLA DESPRE ARHIVELE PLĂSMUIE ALE SECURITĂȚII)

Spuneam în numărul trecut că *publicarea la liber* a dosarului penal “Alexandru Teodorescu și alții”, adică dosarul denumit de către Securitate “Rugul Aprins”, reprezintă pentru multe persoane *vestea anului*. Eu însumi, cercetător acreditat al C.N.S.A.S. pentru acest dosar, am așteptat acest moment din două motive: *primo* - pentru ca și alte persoane interesate de *trecutul recent* să poată citi în voie și în conformitate cu posibilitățile proprii aceste dosare, care până acum putea fi accesate doar la sala de lectură din București; *secundo* – pentru ca și alte perspective să se adauge modalităților actuale de lectură/interpretare a acestor “documente relevante”.

Desigur, primul motiv ar putea fi considerat unul cantitativ, în vreme ce al doilea, unul calitativ.

Din punctul meu de vedere, studierea acestui dosar (de peste 4500 de file!) necesită ambele tipuri de eforturi. Se cuvine, în treacăt, să amintim și un al treilea tip de efort: *efortul narativ*, care presupune *arta tâlcuirii incredibilului acestui munte plăsmuit* în afirmații convingătoare, cristaline pentru cititorul de acum, purtătoare de sens (față de biografiile celor arestați) și de morală (pentru noi și generațiile viitoare).

02. Vom putea avea certitudinea adevărului ARHIVELOR SECURITĂȚII fără O metodă?

În primăvara anului 2018, la Constanța, în cadrul conferinței “Între condamnare și canonizare. Arhivele Securității în lumina Adevărului” (23 aprilie, Curtea Brâncovenească), am enunțat pentru prima oară (în mod public) intenția de a schița o

hermeneutică a arhivelor. În privat, mai înainte de acest moment, am avut la București discuții parțiale cu istorici experimentați în lectura acestor dosare. Propuneam în cele două împrejurări *constituirea unei echipe* care să conțină istorici, psihologi, avocați, polițiști, scriitori, hermeneuți și preoți doritori să citească împreună aceste dosare, dintre care unele vizau direct *oameni de credință*. La Constanța, în măsura posibilităților, am expus succint o modalitate logică de a depista existența unor afirmații false introduse artificial de către Securitate în biografiile celor arestați.

În același an (fără să știu de acest minunat efort), apărea cartea Ioanei Diaconescu, "Documentele Rugului Aprins". În prefața acestui important volum, semnată de către Sorin Lavric și numită "Cercetând bolgia", citim următoarele: *arhivele Securității se aseamănă cu o criptă în care putrezesc hoiturile a trei stafii. Prima stafie este abjecția vinovăției, postulată în chip aprioric. A doua este umilința, care se revarsă asupra celui urmărit din toxinele prezumției de vinovăție. A treia stafie este anomia discreționară, în care securistul simte că rolul de persecutor i se potrivește ca o mănăușă.* Spre final textului său, Sorin Lavric scrie: "În genere, notele informative și procesele reproduse de Ioana Diaconescu trebuie citite într-o cheie inversă decât cea pe care anchetatorii voiau să o impună. [...] Pe cât de infierați sunt aici membrii grupului Rugului Aprins, pe atât de înaltă le-a fost ținuta, atât în libertate cât și în pușcărie" (op. cit., p. 9). În paginile de început ale studiului său (denumite "Argument"), Ioana Diaconescu scoate la iveală o *schemă de condamnare a Securității folosită pentru loturile care urmau să intre în malaxor.* Dincolo de *limba de lemn a rapoartelor Securității*, Ioana Diaconescu descoperă *adevărul acestor istorii pe care niciun discurs din lume nu le poate nega.* Să zăbovim o clipă aici! În rândurile de mai sus apare sintetizată intuiția unui cercetător de cursă lungă prin arhivele Securității. Ce vrea să spună Ioana Diaconescu are relevanță prin coerența mesajului ei cu afirmațiile lui Sorin Lavric, dar mai ales prin *metoda* pe care ne-o sugerează.

Să căutăm, așadar, în muntele plăsmuit al ficțiunilor Securității - ficțiuni menite să scurtcircuiteze și să falsifice o biografie incomodă - *adevărul istoriei aceluia moment.* Să vedem, cu adevărat, cum se naște o minciună despre un om, cum este inoculată o aberație într-un document oficial, cum devine condamnabilă o viață care se derulează până în 1946 după un firesc al ei, firesc intrat între timp în desuetudine și căzut în sfera penalului. Sorin Lavric și Ioana Diaconescu, alături de mulți cercetători implicați în "exorcizarea" arhivelor fostei Securități,

presimt în paginile lor necesitatea unei metode, care să includă (ca într-un sistem) toate intuițiile lor revelatoare. Falsificarea biografiilor, am spus-o în mai multe rânduri, reprezintă o formă malativă de manifestare a puterii de stat (comunist/totalitar) la adresa propriilor cetățeni. Ea avea ca finalitate - am crezut așa ani buni - *fracturarea biografică* a opozantului în raport cu lumea nouă a comunismului, cu *societatea care se construia* (Marin Preda, *Marele singuratic*). Această fracturare - de fapt o alienare în raport cu realitatea socialistă - producea efecte imediate în plan juridic, consecințe nefaste în plan social și traume multiple în plan personal/familial. Metoda aceasta (*pe care o căutăm*, vorba lui Aristotel din *Metafizica*) trebuie să fie atât de cuprinzătoare, încât să poată fi aplicată la toate categoriile de deținuți condamnați din considerente politice. Pe de altă parte, ea trebuie să aibă *minte și inimă*, adică să cunoască în adevăr și să simtă "rănile memoriei" (Aurora Liiceanu, 2012), care toate la un loc descriu trauma colectivă a unui popor împins (decenii întregi) pe calea către obediență.

Dar poate că nu această fracturare biografică a fost opera ma(li)gna a Securității, ci altceva, mult mai greu de crezut și mult mai grav, anume *desființarea biografiei elementelor dușmănoase.* Un prim argument în sprijinul acestei teze am găsi fi chiar în *Jurnalul fericirii*. Împotriva acestui *geniu malign* al Securității, care se visa legitim și invincibil în raport cu deținuții, Părintele Nicolae Steinhardt opunea gândul salvator de *a te considera deja mort* după arestare. Un alt argument care poate susține ideea *desființării biografice* îl găsim în *Floarea de Foc* a lui Alexandru Mironescu, atunci când spune că "dacă cineva nu se împiedică de principii, cu atât mai mult nu se împiedică de oameni, de bieții oameni".

Această nouă pistă de lucru, în care *desființarea biografiei* devine adevăratul început al metodei, poate fi corelată, firește, cu teribila aversiune a Securității față de membrii lotului "Rugului Aprins". Dar, ca să spun până la capăt, intuiția primară a acestui concept provine din cuvintele Sfântului Apostol Pavel către corinteni (13-11): "când am devenit bărbat, le-am desființat pe cele ale copilului". În limba greacă, verbul *καταργέω* (*katargeó*) spune exact așa: a inactiva, a anula, a desființa, a aboli. Fără îndoială că acesta a fost și scopul major al Securității, care, după cum am aflat în anii din urmă, fusese plătită regește pentru a a desființa o lume pestriță, care se raporta totuși la Dumnezeu, pentru a instaura o "epocă de aur" a necuvântătoarelor obediente.

(va urma)

CRONICĂ LITERARĂ

FIICA LUI ULISE ?

► Adrian RACARU

Ulyssa

Volumul cu acest titlu este „premiul Editurii Junimea” la Festivalul – concurs „Costache Conachi” 2018, colecția NUMELE POETULUI DEBUT.

Numele poetului: Dorina Vîrlan .

Nu voi face curte Ulysei, îi voi însăila o temelie.

Cartea, nu-i așa, trebuie să fie și este o elevație, o reprezentare grafică, după care se construiesc – stările sufletești și trăirile prin lectură.

Ulyssa este o călătoare în trecut spre aducerea celor dragi la o cină cu tot neamul. Poemele sunt reperatele întoarcerii, când umbrele se însuflețesc la porțile amintiri. Furișându-mă

printre rânduri cu atenția căutătorului de urme deslușesc înțelesul sublim din adagiul de dicționar a lui Tagore:

„Viața este un dar pe care îl merităm numai atunci când îl dăruim”

Și iată că pe valul acesta de inefabil, mă leagănă și versurile, din această carte:

„Croiește-mi tu un răsărit
din șoapta începutului de lume”

„Eu, voi râde,
ascunzând întunericul din mine.”

„Bătrânul își soarbe din șoapta ogrăzii
amintirea,”

„Să nu-ți îngropi iubirea la rădăcina unei
flori”

Poeta Dorina Vîrlan are harul unei exprimării vibrante în înfiorări fine de acorduri și de arome:

„grădina trimite parfumul
Spre purtătorii de vorbe”
„pachetul albastru cu iz de tămâie.
Aroma cafelei de la parter
și-a leușteanului tocat într-un borș”
„valsând cu lumina-mintirii
și vântul cu parfumuri de câmp.”

Tăria gândirii și eleganța amăruie a metaforelor, dau tonul discursului poetic:

„Deci femeia trebuie să fie veșnic gravidă
alimentând universul”

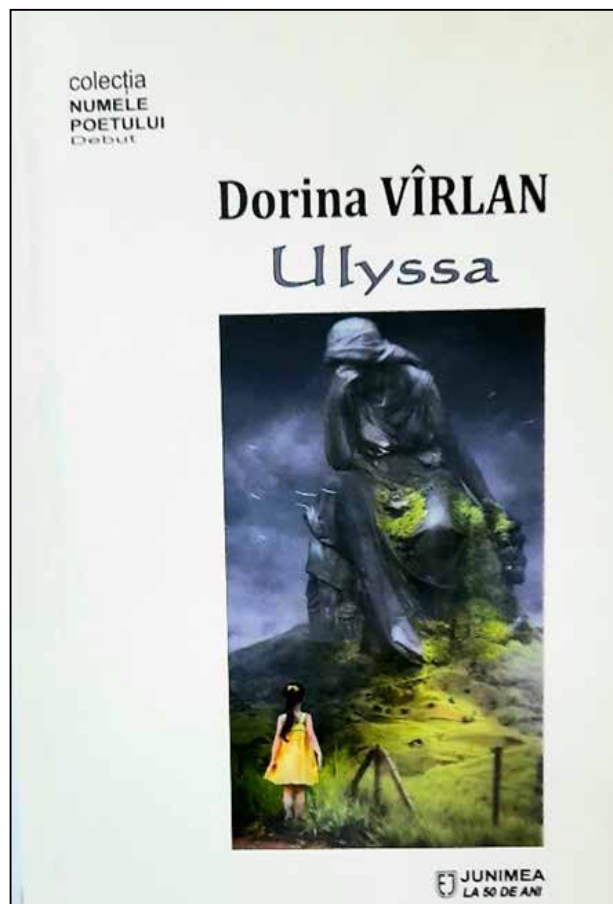
”Rod fără rădăcină
alăptat de-o inimă
ca stânca sub țipătul pescărușului.”

În elegia erotică parteneri sunt regretul și tristețea cuplați de ironii curative :

„bărbatul, zeul sălbăticiii mele
a îmbrăcat haina singurățății
și mă iubește

așa cum nici o femeie nu a fost iubită
vreodată

între mărul stricat
și zborul la stele.”

„într-o primăvară
cu arome străine se-au șters trupul tău
din palmele mele”

Toate poemele au plasticitate. Cu un cărbune încă nestins scenele sunt schițate, eboșate și poveștile au miros de vernis și atmosfera e de epee:

„timpul îngheață fără să-și atingă hotarul.
Sunt uitate cuvintele și gândul și zeii,”

Ca pe o dreaptă mărturisire a iubirii, autoarea folosește cu rezonanță de rugăciune, procedeul stilistic, aproape ortodox, numit anafora:

„ne spunem cuvinte de dragoste
să ucidem frigul”

„ne spunem cuvinte de dragoste
să ucidem plecarea”

„ne spunem cuvinte de dragoste
să închidem uitarea”

„ne spunem cuvinte de dragoste
să devenim orbi”

„își voi scrie despre iubire
până umbra pașilor tăi
va recunoaște calea bătuită de iele”

„își voi scrie despre iubire
până buzele tale vor uita arcuirea literelor”

„își voi scrie despre iubire
până când cuvintele tale vor rămâne,
descărnate ca tăciunii”

La Dorina Vîrlan auzul pictează, privirea cântă și lectura te încântă. Vă îndemn să citiți această carte.

Aș mai avea multe de consemnat, dar hai să ne întoarcem la titlu.

Cine este Ulyssa totuși ?

Răspunsul e simplu, numai dacă ne gândim la iubărețul, de Costache Conachi, care în fiecare an prin festival înfiază pe cineva.

Așa că Ulyssa nu este fiica lui Ulise, este copchila lui Costache Conachi și nu din flori din poezie.

CRONICĂ LITERARĂ

PAGINI DE CULTURĂ HUȘEANĂ *

► Ghiță NAZARE

Lina Codreanu nu lasă să treacă anul fără a trimite pe piața aparițiilor editoriale cel puțin o carte. În anul 2020 a fost a douăsprezecea, în mai puțin de 10 ani de la debutul editorial. De data aceasta este vorba de o lucrare deosebit de complexă, atât sub aspectul conținutului, cât și a tematicii. *Pagini de cultură hușeană* este, deopotrivă, o carte de istorie, o carte document, de istorie și critică literară și plastică, de memorialistică, o carte prin care autoarea pune în circulație valori din arealul spiritualității hușene, rurale sau preurbane. Se regăsesc în paginile cărții personalități bine conturate în literatura și arta românească din ultimii aproximativ 150 de ani, cât și scriitori, artiști, oameni de știință care pășesc cu încredere în mirifica lume a creației.

Personajele Linei Codreanu sunt, în majoritate, oameni pe care i-a cunoscut, cu care a dialogat sau chiar a lucrat, pe care i-a apreciat și de prietenia cărora s-a bucurat, oameni care au înnobilit spiritualitatea Hușilor, profesori, ingineri, militari, jurnaliști, preoți, demnitari ai comunității etc. De fapt, marile merite ale autoarei este acela de a restitui contemporanilor personalități ale Hușilor, pe cei care, între timp, „s-au mutat în ceruri”. Mesajul cărții este transmis cititorilor contemporani și viitorilor chiar de autoare: „Sper ca această carte să evidențieze acel indubitabil *spiritus loci*, pe care suntem îndreptățiți a-l conserva și al îmbogăți, și să se înscrie între elementele care consolidează temelia actului de cultură ca dominantă a spiritualității hușene”.

Cele peste 300 de pagini ale cărții sunt structurate tematic pe șase capitole: *Literatură*, cu două subcapitole, *Transfigurări epice și Armonii lirice*; *Cromatică hușeană în arta plastică*; *Preocupări de cercetare*; *Bibliograf*; *Profiluri didactice și Fragmente*.

Oamenii și cărțile despre care scrie Lina Codreanu sunt, pe de o parte, mărturiile ale trecutului cu privire la „cumintele târg al Hușilor”, reprezentând pagini „din cartea vremurilor de altădată”, oameni și fapte din anii contemporani nouă, pe de altă parte. Câteva exemple sunt edificatoare: inginerul constructor Romeo Pivniceru, „un scriitor care

nemurește Hușii”, scrie despre „oameni fără importanță”, dar care „adunați într-un spațiu cu arome patriarhale și într-un anumit timp, pot reconstitui o frescă socială a urbei Hușilor din jurul anului 1950”; autorul volumelor „Numere în labirint”, cel mai apropiat și statornic suflet pereche de viață și de creație al autoarei, scriitorul Theodor Codreanu, care are drept „cea mai statornică pasiune, indiferent de vârstă, lectura ca hrană spirituală”; Lina Codreanu este fascinată de „Trilogia vieții”, operă a Martei Miculescu, descendentă dintr-o familie cu rezonanță istorică, care a debutat editorial la 70 de ani și care, în următorii 20 de ani, a publicat 20 de volume de poezie și proză, prin care „a redat artistic o frescă socială a satului moldovenesc din a doua jumătate a secolului al XX-lea”, în vreme ce Ioan Mâcnea Vetrișanu, nume care reprezintă „legătura indisolubilă a omului cu locul”, prezintă în romanul său drama satului Vetrișoia, fiind un cronicar al unor vremuri tulburi trăite de „gloata” din Vetrișoia în anii războiului; Constantin Partene, profesorul de istorie care a făcut cercetare monografică și etno-folclorică, concretizată în monografiile localităților Ghermănești, Drânceni și Arsura, cât și culegerea folclorică din satele de pe malul Prutului.

Subcapitolul *Armonii lirice* se deschide cu considerațiile pline de sensibilitate ale autoarei referitoare la profesorul, poetul, eseistul și epigramistul Ion Alex. Angheluș, cunoscut în zonă - și nu numai - drept „poet al Hușilor”, un om care „a legat trainice prietenii, a lăsat memorabile impresii celor dragi, colegilor de catedră, elevilor, tuturor celor care l-au cunoscut”, al cărui condei „părea deopotrivă sceptru poetic și baghetă magică în armonizarea cuvintelor”; Ion Gheorghe Pricop a fost „un viguros poet al pământului” care, în cele opt cicluri poetice ce compun „Confortul inorogului”, „aparent dispartate, în realitate unite prin atitudine poetică, prin teme și motive ori prin stilul artistic”.

Alte nume de referință din cultura hușeană și națională își găsesc locul în paginile cărții Linei Codreanu: Petru Ioan, reputat logician român, bibliograf și scriitor, colegul meu de cameră din

anii studenției, Valentina Teclici, poetă și jurnalistă, trăitoare astăzi în îndepărtata Australie, Marcel Miron, poet psalmic, Petru Brumă, profesor, poet satiric, memorialist, care a scris pagini memorabile despre o perioadă „de mare zbucium în istoria românilor: războiul, seceta, foametea, colectivizarea, regimul comunist”, Elena Vlase Munteanu, Olgața Lupașcu Trifan ș.a.

Cromatică hușeană în arta plastică este reprezentată de trei vârfuri ale artei culorii și penelului din România: Viorel Huși, aniversat la centenarul nașterii, în anul 2011, printr-un album omagial, „o adevărată cronică și o monografie despre o personalitate a artei plastice românești”. „De mult timp, mărturisește Lina Codreanu, n-am mai văzut un astfel de album de artă care să-mi suscite interesul. L-am răsfoit pagină cu pagină, cu un fel de sfială intelectuală, ca-n fața unui ansamblu arhitectural, pregătită să descopăr aspecte monografice și artistice inedite”; Adam Bălțatu, pictor peisagist, portretist și de naturi statice, în tablourile căruia recunoști toamnele și iernile la Huși, case și străzi ale târgului de altădată, în vreme ce în peisajele Rodicăi Lazăr, o „Doamnă a picturii românești”, „o pictoriță care merită așezată în onorabila galerie a personalităților locului” lasă contemporanității chipuri de copii, imagini ale locurilor din târgul Hușilor.

La capitolul *Preocupări de cercetare* autoarea paginilor de cultură hușeană aduce în prim plan câteva nume semnificative, împreună cu operele acestora: arhiepiscopul prof. dr. Veniamin Pocitan Ploșteanu, autorul mai multor opere de mare valoare științifică, precum *Momente din viața și activitatea lui Melchisedec*, *Ion Creangă, diacon, institutor și povestitor*, *Arhiepiscopul vicari în Biserica Ortodoxă Română, Biserica Ortodoxă Română din Paris* etc.; profesorul-istoric Costin Clit, autor al mai multor volume de documente hușene, monografii, dintre care menționăm: *Liceul Teoretic „Cuza Vodă” din Huși*, studiu monografic; *Colegiul Național „Cuza Vodă” din Huși, centenar (1918-2018)*; *Documente hușene*, vol. I-IV; *Satul Văleni, ținutul istoric al Fălciului. Documente inedite (sec. XVII-XIX) etc.*; Gheorghe Focșa, etnograf și muzeograf; familia Toncu (Gheorghe, Adrian și Mihai-Cătălin), care a elaborat, în echipă, o carte document, *Istoria Premiilor Nobel (1901-2013) etc.*

Biblioraftul cuprinde 12 succinte însemnări cu privire la cărțile semnate de cunoscuți autori hușeni, apărute în ultimul deceniu: Vasile Calestru (*Hușii de ieri și de azi*), Aurel Cehan (*Elixir de sănătate – satiră și umor*), Costin Clit, Constantin Vasluianu, *In memoriam – Ion Gugiuman. 100 de ani de la naștere*), Theodor Codreanu (*Duminică Mare a lui Grigore Vieru, În oglinzile lui Victor Teleucă, Valori*

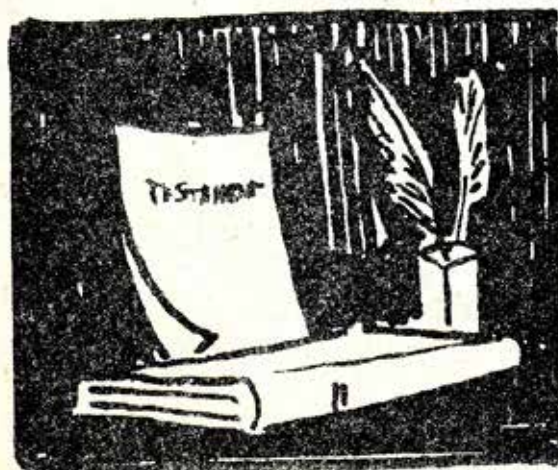
din două veacuri, Eminesciense și Cezar Ivănescu – Transmodernul), Aurel Cordoș (*Economia la întâlnirea cu arta*), Ion Marcu (*La obiect – versuri*); Vicu Merlan, Maricica Grigoriu (*Monografia Comunei Ciortești și Lumea cărților*), Lucia Odochian, Viorica Odochian Neculau (*Un om, o pasiune, o viață*) și Paul-Daniel Șușnea (*Supraalimentarea acustică a motoarelor cu ardere internă în patru timpi*). De asemenea, tot foarte succint, ne sunt prezentate câteva *Profiluri didactice* rămase în conștiința hușenilor pentru pasiunea și dăruirea lor pentru școală și pentru obște, dintre care îi amintim pe: Mihai (Mimi) Bălan, Mihai Căraușu, Boris Gorceac, Maria și Mihalache Constantin Mocanu, Elena și Gheorghe Șușnea etc.

Cronica *Paginilor de cultură hușeană* cuprinde și câteva *Fragmente* referitoare la momente/ evenimente culturale semnificative din viața orașului: 90 de ani ai Liceului „Cuza –Vodă”, „Zorile” – o revistă de tradiție, Zilele Caragiale la Huși, Aniversare - Vetrișoiaia Europei...etc. etc.

Pagini de cultură hușeană este, înainte de toate, o carte document pentru cei ce sunt astăzi, pentru cei care vor fi mâine, pentru istoria așezării moldave, pentru cunoașterea tradiției și pentru înnobilarea continuității. Este o carte care merită să existe în biblioteca fiecărui intelectual hușean, a fiecărei școli din Huși și din județul Vaslui. Lina Codreanu face o lăudabilă operă de restituire culturală. Autoarea își pune în valoare multiplele calități intelectuale, creative, dovedite cu atâtea alte prilejuri: excelent pedagog, scriitoare, cercetătoare, analist, memorialist, critic literar etc.

Cuvinte de laudă se cuvin, deopotrivă, Editurii PIM, Casei de Cultură „Alexandru Giurgaru” din Huși, cu sprijinul căreia a apărut volumul, și, nu în ultimul rând, tehnoredactorului Dragoș Codreanu.

* Lina Codreanu, *Pagini de cultură hușeană*, Editura PIM, Iași, 2020

CRONICĂ LITERARĂ

„CU FRĂȚEASCĂ DRAGOSTE”

► Lina CODREANU

În paginile volumului de eseuri critice – *Lecturi empatic basarabene* (Bârlad, Editura Sfera, 2019) – Petruș Andrei pare că a mângâiat mai întâi arcușul cu sacâz balsamic spre a undui dorurile frățești în bătăile inimii pentru ca mai apoi să dea curs ideilor generate de lectura cărților pe care le prezintă. Autorii recenzați sunt grupați nu după locul în care au trăit/trăiesc, ci conform aceluia *spiritus loci* – zona Moldovei istorice –, impregnat în substanța cărților lor. Așa-mi explic prezența comentariilor despre cărțile Codrenilor hușeni, căreia îi atașez explicația lui Petruș Andrei: „Pentru că ne-ați ajutat să trecem Prutul”. Drept e că majoritatea autorilor – Grigore Vieru, Grigore C. Bostan, Victor Teleucă, Efim Tarlapan, Valeriu Matei, Ion Iachim, Traian Vasilecău – aparține geografic Basarabiei, în timp ce Vasile Tărățeanu este din Bucovina iar Lina și Theodor Codreanu din Moldova românească. Temporal, autorii sunt personalități ale culturii românești de la încrengătura veacurilor al XX-lea cu următorul.

Stilul simpatetic este abordat de autor dintru început, după cum afirmă deschis încă în *Argument*: „Cartea de față este doar o parte din datoria mea față de Moldova, că prea ne-au fost inimile arse de dor ca să nu ne întâlnim acum ca frați buni, în marea literatură a lumii, de care sârma ghimpată și ruginită nu ne mai poate despărți”. Lectura volumelor e o formă de cunoaștere a autorilor, dar și o modalitate prin care Petruș Andrei a receptat substanța cărților ceea ce dovedește o fină intuiție a actului creator, o identificare a stărilor intuitiv-afective și o înțelegere serioasă a raporturilor artistului cu societatea în care a trăit/trăiește.

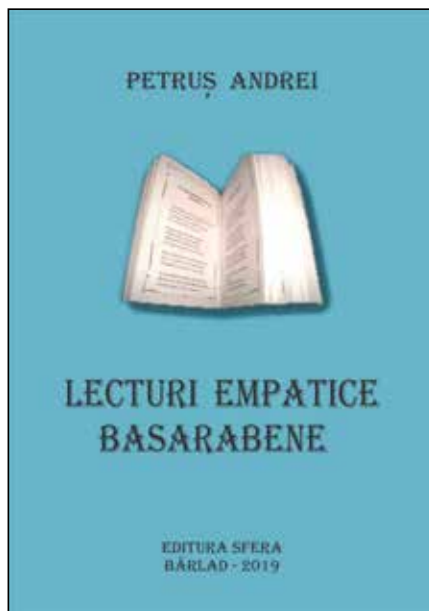
De cele mai multe ori cheia înțelegerii o dau titlurile textelor. Unele „prind” într-un citat cules profilul autorului și al volumului – „*Cutezanța de a spune adevărul*”, „*Cartea arheilor*”, „*Uricar la Curtea Dorului de Țară*” –, altele nu sunt explicative, ci intuitive, bazate pe definiții metaforice: *Un vulcan în erupție*, *Flacăra albastră pe comori de cuvinte*, *Un elegiac romantic*, *Tripolarizarea oglinzilor*, *Un om pentru eternitate*.

Primul studiu *Eminescianismul lui Grigore Vieru* este rodul unei cercetări comparatistice, focalizarea aplicându-se asupra elementelor poetice (teme și motive) aflate într-o continuitate firească a liricii eminesciene: *limbă, mamă, țară, natură, iubire, copilărie* ș.a., adică ceea ce e congruent spiritului românesc. Poezia lui Vieru, *Legământ*, este firul neîndoelnic al acestei continuități spirituale. „Eminescianismul lui Grigore Vieru – conchide autorul – se manifestă prin adorația și venerația pe care acesta le are pentru opera lui Eminescu

[...].”

Devine evidentă similitudinea problematicii din opera viereană cu aceea a lui Vasile Tărățeanu, acad. din Cernăuți – „*Uricar la Curtea Dorului de Țară*”, care, prin apărarea cu dârzenie a valorilor românești și a drepturilor românilor din Ucraina, reavivează profunde și dureroase reverberații ale despărțirii de patria mamă.

Prin creația și angajamentul socio-cultural, Grigore Vieru și Vasile Tărățeanu au păstrat „nesfârțecată harta limbii române” (V. Tărățeanu) și prin curajul de asumare sacrificială a propriilor destine de artiști au ținut românii „grămăjoară” (Gr. Vieru).

Tot sub „auspiciile geniului” eminescian este apreciat studiul prefațator (*Cartea arheilor*) al lui Theodor Codreanu la ediția academică *Mihai Eminescu – O sută și una de poezii* (2017). În corespondență dimensiune estetică apare și prezentarea de ansamblu a operei criticului, cu focalizare spre *Eminescu în captivitatea nebuniei* (Chișinău, 2011), ce – consideră Petruș Andrei – constituie o adevărată „lecție de înțelepciune” la care urmașii ar trebui să mediteze. Textul despre „tripolarizarea oglinzilor” este un alt demers metacritic, Petruș Andrei cercetând, în aceeași ordine de idei, studiul codrenian *În oglinzile lui Victor Teleucă* (Chișinău, 2012). Profilul criticului și istoricului literar se încheagă exhaustiv în cartea universitarului ieșean Petru Ioan – *Theodor Codreanu sau izbânda criticii totale* (2015), care „a avut strălucita idee de a prezenta în paradigmă hexadică cele trei ipostaze ale eminescologului”, cu luciditatea și logica auctoriale.

Imbatabilului epigramist Efim Tarlapan, Petruș Andrei îi prezintă trei volume în „*Cutezanța de a spune adevărul*”, *Un vulcan în erupție* și *O înaltă conștiință a vremii sale*, fiind impresionat de polyvalența umoristului care, pe lângă epigrame, a creat specii din aceeași arie, precum satire, fabule, parodii, rondeluri, aforisme, versuri pentru copii. „Avem de-a face cu un umor sănătos” – apreciază autorul –, însă – adăugăm noi – șfichiuitor, dar revigorant, cu tonuri amare, dar generator de bună dispoziție, asemănător hazului candid, dar grav al epitafurilor din Cimitirul vesel de la Săpânța maramureșeană.

Referințele critice la volumul antologic, *Elegiile fiului risipitor* (2010), sunt extinse într-o generoasă prezentare a poetului Valeriu Matei, a cărui paletă lirică include o tematică variată ce denotă asumarea unui destin singular al artistului care are „conștiința apartenenței la un neam, la o țară, la o cultură, una din cele mai mari din lume”. Relevant este portretul complex al poetului: „Modern, grav, meditativ, încrunțat și încrâncenat cel mai adesea, Valeriu Matei durează peste Prut punți de lumină, care nu dezbină. El trăiește iadul existențial transformându-l, prin vers, în paradisul dinaintea izgonirii”.

Deși studiul lui Gr. C. Bostan are natură folclorică, este supus aceluiași scop livresc, *Poezia populară română în spațiul carpato-nistean* fiind o monografie a folcloristicii românești din nordul Bucovinei, ținutul Herței și fostul județ Hotin al Basarabiei. Dincolo de orice tăvălug al istoriei, în arealul folcloric s-au păstrat obiceiurile și tradițiile reflectate în colindă, plugușor, orația de nuntă,

bocet, descântec etc. În comentariile metacritice, Petruș Andrei urmărește cercetarea lui Gr.C. Bostan făcută și pe orizontală, sesizând zonele centrale și limitrofe (folclorul rusesc, ucrainian, găgăuz și bulgar), dar și diacronic, prin metamorfozele de-a lungul vremurilor. Toate acestea rămân dovezi ale bogăției și dăinuirii folclorului românesc.

Lui Ion Iachim îi este apreciată acribia de cercetător în domeniul istoric, deși cartea *Istoria expansionistă a Rusiei* (2007) are certe valențe literare. În final, autorul integrează un crochiu reprezentativ al liricii poetului român din Chișinău – Traian Vasilcău/ Traianus –, văzut ca „un poet al duioșiei, al dorului, al revoltei și al credinței”.

Pentru cărțile subsemnatei, Petruș Andrei a probat ceea ce reclamă titlul cărții în discuție: *empatie lecturală*. Instrumentul optic prin care mi-a citit/ judecat cărțile și sufletul e *oceanul*, prin care, glisându-i unghiul de observație, a putut observa și ansamblul și detaliile.

Îi mulțumesc aici și acum, într-un fast moment al existenței Dumisale – *Ora 75*. Prilej oportun când îi pot ura cu profund și durabil sentiment al prieteniei să ne trăiască împreună cu „jumătatea cea bună” a vieții sale! Și, așa cum dăruiește autorul cartea *Lecturi empatică basarabene*, asemenea închei și eu: *Cu frățească dragoste!*

La mulți ani, Petruș Andrei!

CRONICĂ LITERARĂ

ZĂBAVA UNOR NOI LECTURI...

O CONTRIBUȚIE LA O POSIBILĂ ISTORIE A LITERATURII GĂLĂȚENE*

► Mariana CONSTANTIN

Toate cărțile recenzate în lucrarea istoricului literar Ghiță Nazare pot fi considerate mici contribuții la o posibilă istorie a literaturii din zona sud-estică a țării. Zona geografică Brăila-Galați –Tulcea ar putea avea unele particularități istorice, sociale, spirituale, artistice distincte, cu influențe balcanice, orientale etc., identificabile în creațiile scriitorilor și ale criticilor, unii dintre ei prezenți în cartea la care ne referim. Cărțile comentate sunt împărțite în patru secțiuni: literatură, istorie, educație, publicistică. Fenomenul literar în perioada actuală în această zonă a țării pare deosebit de complicat. Sunt câțiva poeți care au reușit să-și vadă lucrările publicate în „România literară” și în „Convorbiri literare”, iar lucrările altora au fost comentate de critici de prestigiu din marile centre culturale ale țării. În unele dintre cărțile comentate, autorii și-au propus, asemenea criticului Gh. Nazare, să contureze un tablou al literaturii din această parte a țării, acordând o atenție specială unor autori care sunt deja de talie națională. Virginia Chiriac, în lucrarea „Cărți și autori” și Dumitru Anghel în opera „De la cronică muzicală la critică literară” se opresc asupra unor scriitori afirmați de mai multă vreme în viața literară locală și națională, scriitorul brăilean abordând ca bun specialist și domeniul muzicii. În aprecierea textelor literare identifică uneori elemente de tehnică artistică asemănătoare celor din domeniul muzicii. Unui critic băcăuan, Cornel Galben, îi sunt comentate două cărți, „Lecturi aleatorii” și „Sunt un fiu risipitor” și, cu toate că este membru al Uniunii Scriitorilor, Filiala Galați-Brăila, scriitorii pe care îi comentează aparțin unui spațiu geografic și cultural mai puțin cunoscute nouă. Prozatorul gălățean Ion Manea și-a intitulat o carte „Raftul cu prieteni”, tonul comentariilor fiind unul admirativ, iar în sumarul lucrării îi menționează pe cei mai cunoscuți scriitori gălățeni: Viorel Dinescu, Virgil Nistru Țigănuș, Săndel Stamate, Zanfir Ilie, Corneliu Stoica, A.G. Secară, Katia Nanu, Cătălin Negoită, Coriolan Păunescu.

Intenția de sinteză istorico-literară o descoperă criticul Nazare și în vasta operă a lui Ionel Necula, despre care spune că a ajuns la „aproape 70 de cărți

publicate”. Cartea pe care o analizează, „Spiritul gălățean pe treptele afirmării de sine” cuprinde interpretări ale textelor semnate de scriitori care sunt de foarte multă vreme prezențe permanente în literatura actuală: Teodor Parapiru, Nicolae Grigore Mărășanu, Gabriel Gherbăluță, Victor Cilincă, Ioan Gh. Tofan, Petre Rău, Gheorghe Gurău etc. Despre Emil Cioran a scris zece cărți. A fost preocupat și de destinul scriitoarei Natalia Negru, despre care a scris texte memorabile. Apostol Gurău și Teodor Parapiru sunt considerați scriitori de talie națională, iar „Dicționar de expresii celebre” (Teodor Parapiru) este considerată o „carte monument”. Aspectul provincial al contribuției autorilor în diversele domenii ale culturii este atenuat în cartea profesorului tecucean Virgil Pavel, „La răspântie de vremuri”, prin situarea lor într-o amplă serie alături de personalități ale culturii naționale cum sunt H.P. Bengescu, C. Conachi, Gheorghe Petrașcu etc. Din cartea lui Neagu Perianu, „Pagini de istorie literară”, Galați, 2013, doi dintre scriitorii comentați, Conachi și Jean Bart aparțin spațiului cultural-literar sud-estic, ceilalți autori aparținând literaturii clasice românești.

Sunt în spațiul cultural-literar menționat și autori care s-au consacrat numai literaturii propriuzise. Un scriitor moldovean, Petru Botezatu, în cartea „Văzul lui Homer” cultivă o poezie erotică și socială, „descinzând din Eminescu, din Coșbuc și din Grigore Vieru”. Prozatoarea Lina Codreanu scrie romane inspirate din lumea satului, apreciate de mari critici ai literaturii actuale. Îi menționăm doar pe Constantin Trandafir, critic cu o prezență remarcabilă în toate marile publicații literare ale țării și în „Istoria critică a literaturii române” de Nicolae Manolescu, pe Adi George Secară, critic de profesie, talentat și original, pe Ionel Necula care se situează între critică literară și filozofie, pe Mihai Cimpoi despre care e suficient să-i menționăm titlul de academician etc.,etc. Cifra mai mare de 50, reprezentând numărul de cronici literare referitoare la cărțile Linei Codreanu apărute în revistele literare este, de asemenea, semnificativă.

În unele dintre romanele comentate în cartea pe care o prezentăm sunt înfățișate și unele drame petrecute în lumea satului românesc în perioada de după 1989. Este vorba de plecarea unei mari părți a populației românești în diversele țări ale lumii pentru a găsi locuri de muncă. Emigrația este un proces social existent în țările cu o slabă dezvoltare economică și dificultățile întâmpinate de populațiile migratoare sunt agravate de pandemia care a cuprins lumea. Această dramă este tratată în romanele „Emigranții” de Costel Crângan și în „Resurecția” de Vasile V. Popa. Faptul că la sfârșitul capitolului despre literatură este comentată o amplă culegere de epigrame din toată literatura română, „Sus Pa Har Ul” de Elis Râpeanu denotă o anumită ordine în aprecierea speciilor literare și în același timp un loc important al epigramei gălățene în acest context. Între epigramașiți este menționat și Vasile Ghica, scriitor care a devenit cunoscut și prin aforismele sale.

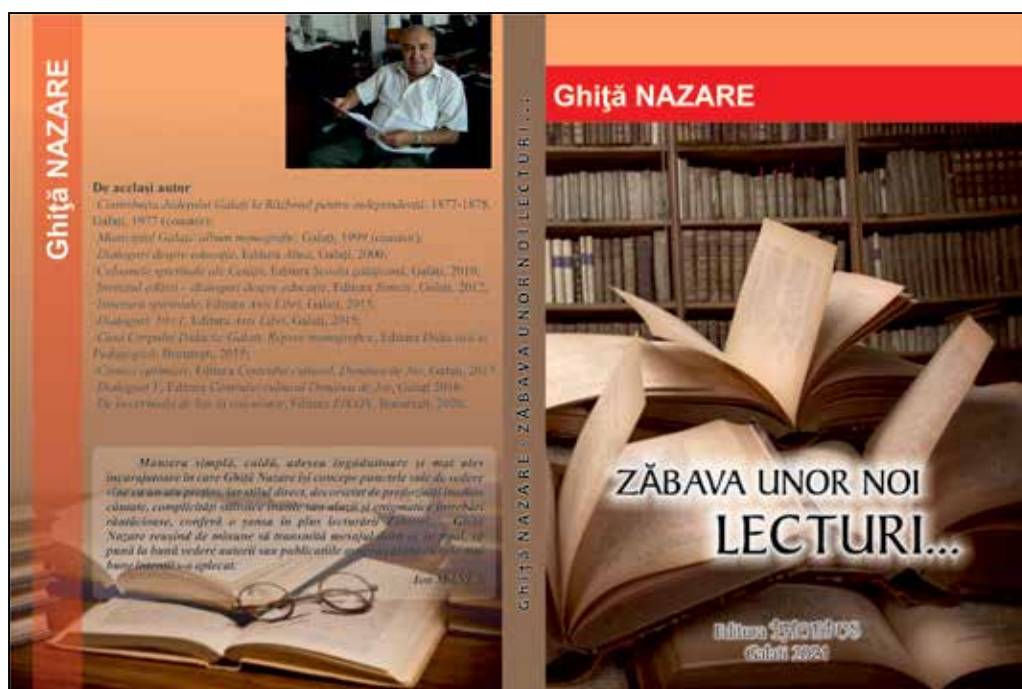
Prima dintre cărțile comentate în capitolul „Istorie” este „Abecedar istoric gălățean” de Victor Cilincă și prezintă evenimente din trecutul istoric al orașului și al județului Galați, iar cuvântul „abecedar” sugerează nu numai aspectul esențial al realităților cultural-istorice prezentate, dar și aspectul atractiv pentru cititorii de toate vârstele. Într-o situație asemănătoare se află și Livia Ciupercă, scriitoare preocupată de valorificarea operelor unor personalități din orașul Galați și din zona orașului Berești, unde s-a născut și de care a rămas apropiată spiritual. În cele două cărți despre frații Savin și despre B. Jordan se fac referiri la o mușime de scriitori, istorici, oameni de cultură care au avut un rol determinant în viața culturală din această

parte a țării. La fel procedează preotul Eugen Drăgoi, personalitate distinsă a culturii gălățene, în cartea despre Apostol Vlasie, vestit cleric de la mănăstirea Adam.Vasile Ghica este prezent și în acest capitol cu o carte despre Cocuța Conachi – Vogoride, dezbătând o problemă istorică relativă la Unirea Principatelor. Tot în această parte a lucrării este comentată și cartea semnată de Lucian-Zeev Herșcovici și Violeta Ionescu, „O istorie a evreilor din Galați”, având 19 capitole și peste 1000 de pagini, lucrare cu o amplă documentare în diversele domenii ale existenței numeroasei comunități din Galați. Un volum atât de mare de informație necesită lectura integrală a cărții.

Sunt prezentate în cartea la care ne referim și unele monografii referitoare la câteva localități: Jorăști, Independența, Nicorești, Umbrărești. Acestea au în cuprinsul lor un capitol de istorie, dar în toate scrierile de acest fel se enumeră date despre structura socio-economică, despre obiceiurile și datinile locuitorilor, despre personalități ale culturii originare din localitățile respective: Viorel Dinescu, Petre Rău, Florina Zaharia etc.

Analiza câtorva reviste școlare și a două numere din revista „Tecuciul literar-artistic ” se încadrează tot în procesul cultural-literar actual. Scriitorii redactori Eleonora Stamate și Dan Movileanu au reușit să-i aducă pe scriitorii și criticii brăileni și gălățeni alături de numeroșii poeți, prozatori și critici tecuceni pentru a realiza o ambianță cultural-estetică specifică perioadei moderne în care trăim.

* Ghiță NAZARE, *Zăbava unor noi lecturi...*, Editura PHOEBUS, Galați, 2021

CRONICĂ LITERARĂ

CĂRȚILE DASCĂLILOR NOȘTRI: „ZBOR ALB”, EDITURA: NAPOCA STAR, 2021

► Tase DĂNĂILĂ

MIHAELA AVRAM - este profesor-inginer și oficiază actul didactic la Liceul tehnologic *Elena Caragiani*, din Tecuci și ni se prezintă acum cu o nouă fațetă a sensibilității sale cu o carte de poeme cu un titlu pe cât de sugestiv pe atât de liric: **Zbor alb**. Zbor spre înălțimi, spre libertate în spirit.

Poeme luminoase, suple, fără grandilocvență și ornamente lexicale inutile, înmiresmate puternic de duhul iubirii, mustind de propria sa emoție.

Întâmpinăm intrarea sa în marea oaste a trudiitorilor de frumos, de purități stelare picurate pe albul imaculat al paginilor, încercăm câteva considerații..

ZBOR DE PASĂRE MĂIASTRĂ

Undeva, Anatole France spunea: *Să vă mângâiați cuvintele până vă vor surâde*. Așa a făcut poeta **Mihaela Avram** în cartea sa **Zbor alb**. Un zbor brânțușian. Mulți scriu poezie fără a fi poeți. Dacă Mihaela Avram nu ar fi scris această carte, ea tot ar fi fost poetă. Pentru că poezia se află în adâncul ei. Ea trăiește în duh poetic cum spunea Martin Heidegger despre om.

Și, pentru că față de oamenii pe care îi prețuiesc dincolo de explicații mă descotorosesc de formalități protocolare și le vorbesc la persoana a doua și spun: Pe tine poetă Mihaela Avram te admir și te acuz. Te admir că ai scris o poezie atât de ozonată și catifelată și te „invidiez” că ai scris o poezie pe care aș fi vrut să o scriu eu și nu am avut flacăra internă pentru a o emite în ambient.

lată: *Tu m-ai întrebat/ ce culoare/ are iubirea./ Eu am răspuns:/ Roșu!/ Tu ai luat o pensulă/ ai înmuțiat-o în sânge/și ai desenat/ O INIMĂ ! (Joc de culori).*

Dar, care sunt în esență obsesiile poetice ale Mihaelei Avram? Sunt cele ale omului comun, sunt cele ale poeziei: iubirea, nostalgia, credința, adevărul, sinceritatea în iubire și în toate, râvnirea spre puritatea spiritului și toate ale omului: *Nu mă minți!/Minciuna doare,/și prinde ghearele/de noi./Ne sfâșie cu răzbu-nare. (Nu mă minți...)*

Și mai primește cititorule diluție de suflet și vezi dacă nu și stările tale sunt redade în aceste versuri: *Primește Doamne/ lacrima/ce se-nalță la Tine,/căci ea a mai rămas/într-o lume/de falsă veselie.* (Rugă)

Nichita Stănescu spunea: *Fiind în Munții Vrancei, mi-am fracturat un picior și fiind eu izolat de un mijloc de transport apropiat, un țaran mi-a cântat din fluiet în dreptul gleznei. Durerea se împlânzește și prin poezie. Poetul cântă prin poezie la osul rupt al existenței.*

Oare aceste versuri ale poetei nu au în ele balsamul de a vindeca osul rupt al existenței noastre!

Aș fi vrut/să mă nasc/INGER/bătând către CER/dar m-am născut/ OM/cu mâini/crescute din trup/ cerșind/mângâiere (Rugăciune).

lată cum poezia devine rugăciune. Pentru că de mângâierea divină avem nevoie pentru a ne vindeca rănile sofisticate ale existenței.

Dar, poate cel mai frumos dar pe care i l-a dat Divinitatea poetei este că i-a menținut neatinsă starea de copil. Primiți aceste versuri: *Hai să ne jucăm/ de-a v-ați ascunselea!/Tu te ascunzi de mine/prin întineric de cuvinte/căzute la-întâmplare.* (De-a v-ați ascunselea...)

Nu mi-am propus referințe mai dezvoltate despre poezia Mihaelei Avram. Am ales aleatoriu aceste exemplificări. Aș fi putut continua cu fiecare poem. Cititorul va putea descifra și degusta multe subtilități din spatele cuvintelor. Mai spun doar atât : Poetă Mihaela Avram, poeziile tale nu sunt decât simbolic ale tale. Pentru că poetul nu scrie doar pentru sine, el ne invită la un ospăț al spiritului. Poeziile din cartea **Zbor alb**, chiar dacă sunt accentuat confesive, sunt ale mele și ale celor ce le vor citi. Tu ai dat doar exprimarea, prin har, simțămintelor noastre. Noi, cei ce ne vom regăsi în ele, ni le vom însuși ca fiind ale noastre și vom fi și noi poeți ca tine. Asta îți este suprema răsplată. Bucură-te! Și nu uita. Scriitorul, drag inimii mele Vasile Andru (cel plecat în veșnicie), așa mi-a grăit: *Prietene, omul e singura ființă din Univers care, după ce a ajuns în vârful muntelui, continuă să urce*. Nu ai ajuns încă în vârful muntelui, urcușul este anevoios, dar numai ce se dobândește prin nevoință este al tău. Și, când vei ajunge, prin exprimare poetică, continuă să urci.

Citindu-ți poeziile am avut sentimentul că am trecut sub Arcul de Triumf. Asta nu te bucură? Continuă și mângâie-ți poemele până ne vor surâde spre ofrandă pentru noi desfătări estetice.

► Petruș ANDREI

CRONICĂ LITERARĂ

SCRIITORUL TĂNASE DĂNĂILĂ – TECUCIUL SPIRITUAL ȘI AFECTIV

Orașul care a dat țării 14 academicieni trebuie respectat și care a dat primul mare poet, logofătul Costache Conachi, și primul poet simbolist român Ștefan Petică, dar și alți scriitori de vază, trebuie iubit.

La una din întâlnirile noastre culturale din arealul Tecuci – Galați – Bârlad, din 2019, scriitorul Tănase Dănăilă mi-a oferit o carte cu un titlu extrem de inspirat: „Surâsul spiritului – Convorbiri electivă” (Editura „Axis Libri”, Galați, 2012)

„Captatio benevolentiae” este un motto din Marcus Aurelius: „Când spiritul caută cu adevărat să se înalțe, se naște o cerească apropiere între oameni, oricare ar fi depărtarea”.

Prefața cărții („Cuvânt înainte sau taifasuri cu ștaif”) este semnată de o adevărată profesionistă Katia Nanu.

Volumul cuprinde zece capitole: *Ferestre spre absolut, Semne din amvon, Axiologii necesare, Confluente lirice, Clipe eternizate verbul în haine de lucru, Orizonturi reversibile, Nevoia de certitudini, Perspective incolor, Postfață: Spre înălțimile adâncului*

După „Dicționarul de simboluri” (Editura „Artemis”, București, 1994) „Zece este numărul tetraktys-ului pitagoreic – suma primelor patru numere: 1+2+3+4.” Are sensul de „Totalitate, de desăvârșire, de întoarcere la unitate după desfășurarea ciclului primelor nouă numere, simbolul creației universale, în numele căruia se rostea jurământul prin evocarea sa sub această formă: Tetraktis-ul în care se află izvorul și rădăcina Naturii veșnice.”

„Numărul zece apare și în Decalog, care simbolizează ansamblul legii defalcate în zece porunci, care sunt de fapt una singură”.

37 de personalități din domeniul literar, muzical, științific, plastic, medical, ecleziastic sunt atrase și provocate la niște „Convorbiri electivă” despre Muncă, despre Adevăr, Bine și Frumos și despre Tatăl Ceresc.

Valoarea națională și europeană sau universală a unor privilegiați ai destinului, înzestrați cu har, este incontestabilă: Angela Gheorghiu, C. D. Zeletin, Constantin Oancă, Ionel Necula, Traian Nicola, Calistrat Costin, Viorel Dinescu, Vasile Ghica, Aurel Brumă, Mihai Merticaru și alții.

În astfel de situații nu contează unde ai buletinul ci unde ai inima. Sunt peritecuceni, cum ar spune prof. Univ. Dr. Petru Ioan, adică cei adoptați așa cum este nemțeanul Mihai Merticaru, de pildă.

Această carte reprezintă un îndreptar extrem de util, o adevărată „Carte de învățătură”, cuprinzând idei și sentimente asemănătoare cu cele proprii oricărui scriitor și de pe alte meleaguri.

Ar fi nedrept să cităm doar unele din aceste confesiuni, în detrimentul altora, iar spațiul tipografic nu ne permite să fim generoși.

Pasionat cititor fiind, apreciez înțelepciunea lui Vasile Ghica, modestia diligentului a. g. seacă, sinceritate și luciditatea lui Nicolae Dobrovici Bacalbașa sau ale regretatului Calistrat Costin și enciclopedismul lui Ionel Necula.

Admirăm și noi pe confrății: Nicolae Mihai, Viorel Dinescu și Mihai Merticaru a căror operă ne este cunoscută și căroră le-am dedicat pagini de critică iterară în volumele noastre de „Lecturi empatică”.

„Cei ce vor urma”, cum ne promite Tănase Dănăilă, îl vor determina să uite eșecul de a nu fi interviuat mari personalități ale culturii române și europene ca: Zoe Dumitrescu Bușulenga, Fănuș Neagu, Grigore Vieru și Adrian Păunescu

Așteptăm cu interes și curiozitate noi confesiuni din partea unor autori contemporani, înzestrați cu talent scriitoricesc și care și-au dedicat întreaga viață Adevărului, Binelui și Frumosului prin Artă și, deopotrivă, prin știință.

Trăind în zilele noastre într-un ocean de ură, Tănase Dănăilă ne propune terapia prin cultură.

Exemplul tecucenilor este înălțător și demn de urmat. Tănase Dănăilă este un astfel de terapeut, dovedind acribie de cercetător, perseverență și profesionalism de documentarist, diplomație în chestionare și deosebitul talent de a provoca pe interlocutor să transforme timpul trăirii în timpul mărturisirii.

Nu lipsesc nici notele critice la adresa societății românești contemporane, la învățământul românesc, faimos până nu demult, a sistemul de sănătate, aflat și el în mare suferință.

Amfitrionului Tănase Dănăilă îi transmitem, odată cu aprecierea și prietenia noastră, sincere felicitări!

► Katia NANU

GÂNDURI DESPRE O CARTE

SIMFONIA UNUI DOR

Am primit recent un dar neașteptat de la o doamnă a poeziei: cea mai recentă apariție editoria-lă a poetei Eleonora Stamate. Volumul, numit "Dor... rotund", editura Papirus Media, se prezintă singur ca fiind alcătuit din poeme în proză. Grija cu care autoarea ne îndrumă către acest gen literar seamănă puțin cu atenția cu care se ocupă de ani buni de alcătuirea, punerea în pagină și apariția revistei literar-artistice a Tecuciului. Ori, la făuritoarea de reviste, a cărei tenacitate dă contur și greutate unor produse din ce în ce mai rare în peisajul cultural actual, te poți aștepta la această atenție sporită. Însă, la poeta ce emană din volum ca un cântec pornit dinăuntru și rostogolit rotund într-o lume ce cu greu îl mai poate încapa, declarația pare mai curând un exces de zel.

Poemele Eleonorei Stamate nu se construiesc decât aparent prozodic. Ele au sonoritatea lor interioară, particulară, curgând ca o sevă prin învelișul cuvintelor, alergând ca un sânge albastru prin venele regale ale poeziei.

Ceea ce fascinează în aceste ferestre ale sufletului unei autoare mature, înțelepte și dispuse la confesiuni inteligente, este tocmai sinceritatea care zâmbește între cercevele larg deschise ale eului său interior.

Eleonora Stamate nu se ascunde după cuvinte și sonoritatea lor, chiar dacă face apel la muzică, un liant prețios și interesant. Ea se folosește de cuvinte pentru a ne spune cum a fost și cum este să treci cu bagajul suflet prin gările acestei lumi, bucurându-te de ea, trăind-o până la lacrimă și colorând-o cu muzică, pictură și poezie.

De aceea m-am hotărât să aștern nu o cronică literară, ci câteva gânduri despre un om sensibil și inteligent, care nu se trădează niciun moment pe sine. Cartea aceasta pare născută dintr-un dor ce tinde către perfecțiune și are calmul și așezarea maturității.

Dorul este rotund, egal cu sine însuși și păstrat constant din vibrațiile muzicii lui Vivaldi până în nemișcarea pietrei, sau din bătaia unei aripi până în tăcerea adâncă a pământului. Este o intensitate de proporții wagneriene pe acest drum al neîntoarcerii din poezie către poezie, un drum ce este chiar viața. Și doar mersul prea grăbit, prea marea dorință de a spune a făcut ca poemele să se transforme pe alocuri în proză. O proză îmbibată în poezie.

O să adaug câteva citate care mi-au redeschis primăvara dorinței de a citi poezie. Restul, trebuie, merită să-l descoperiți singuri citind volumul autoarei Eleonora Stamate.

"Ce înalt zboară visele, de dragul lor și porumbelii coboară în vitralii!" (Mirare 2)

"Pe șosea s-au plantat muze, în loc de sălcii, la intersecții dintre două lumi, cu iluzii sferice!..." (Cioburi de stele)

"Cearcănele lui Dumnezeu s-au cuibărit în ferestrele sătule de agonie..." (Peste noapte)

"Îngenunchez, la stâncă răbdării urc în tăcerea și cânt..." (Revelații 4)

"Ai văzut vreodată vocale îmbrăcate în doliu?" (Întrebări)

"Oameni de paie își cară scheletul de ceară, unul altuia..." (La ultima, cobor!)

"Dar tu ai simțit vreodată cât întuneric s-a cuibărit într-o pisică?" (Revelație)

"Pe pajiști sonore, printre gleznele anotimpurilor, se ridică amfore de iarbă... iar din loc în loc, dansul fluturilor ca un dar rotund de iubire, ridică sub cupola astrală, mare de cuvinte." (Imensitatea astrală)

Eleonora Stamate ne-a făcut părtași la jertfa sa de lumină rotundă, un răsărit de idei, imagini și trăiri de o intensitate și complexitate simfonică. Rămâne doar să putem găsi timpul și starea potrivite pentru a-i asculta, gusta și înțelege compoziția. Lumea noastră se va descoperi mai bogată datorită poeziei semnate de ea.

► Dan MOVILEANU

REVISTA REVISTELOR

Drona cu care survolam presa literară, speriată și nu prea de virusul Covid – 19, e și mai speriată de ce se întâmplă prin această lume tot mai dereglată. După ce Putin a trimis niște utilaje agricole, purtătoare de rachete, la granița cu Ucraina, arătându-și mușchii creierului către NATO și U.E., o rachetă chineză umblă bezmetică prin spațiu, nehotărâtă unde să-și facă praf și pulbere cele 21 de tone, colac peste pupăză, Hamasul palestinian, înarmat până-n dinți de Iran (zvonistica secretă), a declanșat un nou atac feroce asupra Israelului. Nu ne rămâne decât să ne adăpostim în buncărele proprii și să așteptăm un nou val (al patrulea?!) al virusului care deocamdată face ravagii în India! Nu ne vom opri însă din lectura revistelor literare sau cine știe...!

Din PLUMB, nr.167-168/2021, citim cu emoție impresionantele pagini comemorative Calistrat Costin – răpit de Sars cov-2 la 13 febr. 2021. Texte emoționante semnate de mulți membri USR-Filiala Bacău- al cărui Președinte a fost Calistrat Costin – respectiv Cristina Ștefan, Nicolae Mihai, Cornel Galben, Mioara Bahnă, Dan Bogdan Hanu, Emilian Marcu, Eleonora Stamate, Ionel Necula, Dan Iacob, s.a. Dumnezeu să-l odihnească! A plecat dintre pământeni, tot din cauză de virus, și marele scriitor Nicolae Dabija (academician, poet, prozator, jurnalist, om politic, luptător neobosit pentru libertate, dreptate și reîntregirea României). Dumnezeu să-l ierte și să-l așeze în Dreapta Sa, în raiul frumoșilor, talentaților și neînfricaților eroi ai Neamului Românesc!

Nr.228/2021 din Dunărea de Jos este dedicat Zilei Mondiale a Poeziei sub genericul „Poezie la semafor”. Proiectul inițiat de Asociația „Timișoara 2021 – Capitala Europeană a Culturii” (Ionuț Suciu) a fost adus la Galați de Centrul Cultural Dunărea de Jos. Astfel, din 21 martie 2021, gălățenii vor sta la semafor, în 30 de intersecții, și vor citi versuri scrise direct pe asfalt de poeții Victor Cilincă, Denisa Lepădatu, Adi Secară, Viorel Dinescu, Sterian Vicol, etc. (selectate de poeta Florina Zaharia). Zanfir Ilie, în „City break în Galați” ne spune de ce Galațiul trebuie să

devină un punct de atracție pentru orice turist contemporan (român sau străin).La „Scrisoteca” (proiect inițiat de Florina Zaharia) este invitat de onoare Ioan Matiuț (scriitor, jurnalist, editor). Interesante poeme semnează Claudiu Soare iar Angela Baciuc republică un interviu (din 2011/2018) cu celebra Ana Blandiana. Nr. comestibil!

13 Plus, nr.199/2021. Excelent numărul revistei patronate de aproape un sfert de veac de scriitorul și omul de cultură Petre Isachi. Lectorul nu știe la care text să se oprească mai întâi. La eseu de zile mari „Frumusețea va salva lumea” de Ion Dinvalde sau la „Polemice cordiale” de Nicolae Cârlan? Gabriel Bălan îl interviuează pe Ion Fercu (premiat de Academia Română pentru monumentală „Prin subteranele dostoevskiene”) iar Ionel Necula ne explică ce înseamnă „A cioraniza împreună cu Cioran”. Se anunță doi esești de calibrul, respectiv Sorina Constandache și Alex Oko! Proză de calitate semnează Elvira Groza (Tonica) și Adrian Lungu (Închisoarea) ca și poeziile semnate de Alexandru Dumitru, Constantin Boca, Gina Zaharia, Nicolae Mihai, Mihaela Roxana Boboc, Gabriela Anton și Ionela Ropoțică. Nu știm de ce 13 Plus nu apare sub egida U.S.R., fiind una dintre revistele cele mai apreciate din Moldova!

Antologia Tecuciul literar-artistic

De la fereastră

Dacă vreodată vom ajunge în Oraș
vei vedea și tu cum se deschid
obloanele
cum femeile aruncă în stradă
aripile de îngeri
rămase de la masa de seară.

ION MUREȘAN
(din vol. Poezii, Paralela 45)

FUNDAȚIA PELIN

Organizatori: Fundația Pelin și Biblioteca Municipală „Ștefan Petică”
Tecuci - România

FESTIVALUL INTERNAȚIONAL al AFORISMULUI TECUCI, ediția a V-a

Perioada de desfășurare: 7- 8 octombrie 2021

Concurenții vor trimite, câte 30 de aforisme inedite.
Scriitorii consacrați sunt rugați să trimită câte 20 de aforisme
(sau 10 epigrame) pentru rubrica Hors concours a Antologiei.

Expedierea lucrărilor se va face, în perioada
15 mai - 15 iulie a.c., pe adresele:
- vasghica@gmail.com
- fundatiapelin@yahoo.com

Conform tradiției, 250-300 de elevi își vor etala, în
fața scriitorilor invitați (cca 60), cunoștințele lor, în
materie de aforism.

În program: sesiune de comunicări, lansări de carte,
prezentarea Antologiei Festivalului, ediția a V-a, 2021,
dezbateri, gala elevilor, Turnirul aforiștilor și al
epigramaștilor, scurt concert de muzică clasică.

Organizatorii asigură masa, cazarea și transport
(pentru distanțe mai mari de 200 km.)

În caz de carantină, ediția online, va avea
loc pe data de 8 octombrie 2021, începând
cu ora 10.

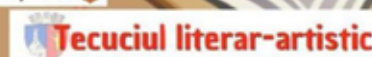
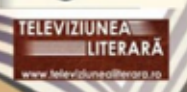
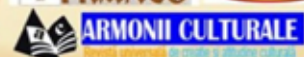
Președinte Fundație, Doru Eugen Pelin

Președinte Festival, Vasile Ghica

Președinte de Onoare.

prof. univ. dr. Ștefan Cazimir

Informații suplimentare:
V. Ghica, telefon: 0751.326955

Citatepedia.ro

ISTORIE LOCALĂ

ÎNFIINȚAREA MUZEULUI DIN TECUCI

TRANZAȚIA DINTRE PRIMĂRIE ȘI MIHAIL DIMITRIU

- urmare din pagina 37 -

► Daniel BRADEA

O TRANZAȚIE CU PRIMĂRIA ACESTUI ORAȘ

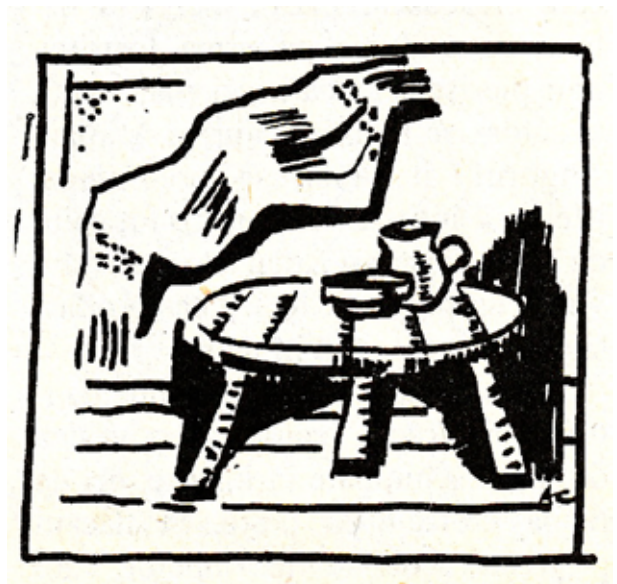
Menționăm în prima parte a documentarului nostru că prefectul Nicolae Gh. Theodorescu, la 10 februarie 1934, i-a solicitat lui Mihail Dimitriu să înainteze Prefecturii o ofertă. În această perioadă, la conducerea orașului era instalată o nouă Comisie Interimară al cărei președinte a fost numit Constantin Condrache. Acesta își exprima și el dorința de a înființa în Tecuci o „casă culturală” în care să se regăsească un muzeu și o bibliotecă. În acest scop, a făcut demersuri la Teodor Cincu în privința donației imobilului din str. Carol nr. 12¹. (De precizat faptul că anterior și fostul primar, Marin O. Dumitrescu, purtase convorbiri cu Teodor Cincu, iar în ședința Consiliului Comunal din 4 august 1934 avea să-l felicite pe primar pentru că a reușit să desăvârșească ceea ce începuse domnia sa²).

Cedarea colecțiilor, adrese, răspunsuri, condiții

Concomitent cu această intervenție, prin adresa din 25 mai 1934, noul primar îi solicita lui

Mihail Dimitriu să comunice dacă este de acord ca „bogata și frumoasa colecție de arheologie, numismatică, mineralogie, lepidoptere și coleoptere, proprietatea muzeului dvs.” să fie cedată Primăriei. În cazul în care răspunsul era afirmativ, M. Dimitriu era rugat să comunice condițiile în care era dispus să predea muzeul în proprietatea Primăriei și să prezinte un inventar al colecțiilor³.

La 31 mai 1934, Mihail Dimitriu i-a răspuns primarului că era dispus să cedeze în proprietatea Primăriei orașului Tecuci colecțiile sale de arheologie și științe naturale cu anumite condiții. Dintre acestea am reținut: Muzeul să poarte numele „Muzeul Comunal Mihail Dimitriu - Arheologie și Științe Naturale”; Conducerea muzeului să fie încredințată lui Mihail Dimitriu până la încetarea lui din viață, iar pentru „prosperitatea și îmbogățirea muzeului” Primăria să-i pună la dispoziție, în limita posibilităților, mijloacele necesare pentru cercetări arheologice și achiziții de materiale. În schimbul cedării colecțiilor a oferit autorităților două variante; a) Primăria achită suma de 1.200.000 lei plățibili în trei rate anuale egale (400.000 lei) din momentul autentificării actului încheiat între cele două părți; b) Primăria plătește lui Mihail Dimitriu o rentă viageră de 8000 lei lunar, iar după încetarea acestuia din viață, renta se va reduce la 4000 lei și va continua să fie primită pe tot timpul vieții, de soția acestuia, Esmeralda M. Dimitriu⁴. Era înaintat și un „Inventar sumar al colecțiilor aflate în Muzeul de Arheologie și Științe Naturale al D-lui M. Dimitriu din Tecuci” la 31 mai 1934. Conform acestuia secția de arheologie⁵ deținea 116 vase de lut, 49 funduri de amfore cu suporturi de fier, 36 picioare de pocale posnaniene, 11 râșnițe rotative romane, 2 râșnițe primitive etc.⁶. La numismatică⁷ colecția avea peste 800 piese de argint și bronz, din care 130 piese de argint și 48 de bronz romane și grecești „provenite din stațiunile antice în legătură cu județul Tecuci” și 160 medalii comemorative, iar restul diferite monezi vechi și noi⁸. La paleontologie⁹ erau menționate 320 de piese, reprezentând faună din Pliocen¹⁰ și Pleistocen¹¹. Secția de entomologie¹² figura cu foarte multe piese, dintre care am reținut:

7000 exemplare lepidoptere („descrierea și studiul lepidopterelor aflate în muzeul D-lui Mihail Dimitriu se fac actualmente de D-l profesor Al. Alexinschi, specialist, de D-l Al. Caragea și de D-l profesor biolog baron C. Hurmuzache din Cernăuți”¹³), 7200 exemplare coleoptere (53 de familii cu peste 1400 specii studiate și determinate de Mihail Dimitriu, cu sprijinul lui M. Ieniștea, entomolog din București), 10.000 exemplare coleoptere conservate pentru preparare și determinare, câteva sute exemplare diptere, ortoptere, nevroptere etc.. La finalul inventarului era menționat faptul că biblioteca și lucrările necesare studiilor de specialitate, precum și colecția monedelor de aur „nu intră în inventar”, adică nu fac obiectul cesiunii¹⁴.

O convenție cu mai multe clauze

La 13 iunie 1934, Comisia Interimară a orașului Tecuci a emis Decizia 126 (conf. proces-verbal nr. 7/934) prin care a fost aprobată trecerea „în proprietatea și posesiunea comunei Tecuci” a Muzeului d-lui Mihail Dimitriu cu colecțiile prevăzute în inventarul depus la 31 mai 1934, odată cu petiția – ofertă. În decizie se regăseau aprobate toate condițiile puse de petiționar pentru realizarea cesiunii, cu mențiunea că la punctul 4 a fost aprobată varianta plății unei rente viagere lunare către Mihail Dimitriu, a cărei valoare a fost redusă la 6000 lei, iar după încetarea acestuia din viață să se plătească soției acestuia, Esmeralda M. Dimitriu, pe tot timpul vieții, jumătate din această rentă, adică 3000 lei. Membrii Comisiei au decis ca până la strămutarea muzeului acesta să funcționeze în imobilul proprietatea lui Mihail Dimitriu (fără drept de chirie și alt personal), iar președintele Constantin Condrache era autorizat să încheie convenția „înserând orice clauze sau condițiuni va mai găsi necesare”¹⁵.

După ce a luat cunoștință de conținutul Deciziei Comisiei Interimare, prin care au fost admise condițiile ofertei, mai puțin cuantumul rentei viagere, Mihail Dimitriu a transmis primarului că este dispus să accepte această reducere dacă Primăria va suporta plata taxelor, întrucât „situația nu-mi permite să fac noi sacrificii, iar pe de altă parte condițiile în care s-a obținut de către Primărie muzeul meu sunt foarte avantajoase, încât poate să-i fie permis ca să plătească dânsa acele taxe”¹⁶.

La 16 iulie 1934, a fost autentificat la Tribunalul Tecuci, sub nr. 1092, actul prin care Teodor Cincu a donat Primăriei orașului Tecuci imobilul situat în orașul Tecuci, str. Carol nr. 12. Conform acestui act Primăria era obligată ca în acest imobil să înființeze un Muzeu și o Bibliotecă care vor constitui

o fundațiune ce va purta numele Fundația Culturală Teodor și Maria Cincu”¹⁷.

La 1 august 1934, între Mihail Dimitriu și Primăria orașului Tecuci, reprezentată prin primarul Constantin Condrache, a fost încheiată Convenția prin care Muzeul lui Mihail Dimitriu, cu colecțiile de arheologie și științe naturale prevăzute în inventarul depus la Primărie la 31 mai 1934, a trecut în proprietatea și posesiunea Primăriei orașului Tecuci cu mai multe condiții¹⁸. Nu le mai prezentăm întrucât ele sunt identice cu cele din Decizia Comisiei Interimare nr. 126 din 13 iunie 1934, despre care am relatat anterior.

4 august 1934 .

Consilierii locali aprobă înființarea Muzeului, presa locală consemnează evenimentul

Consiliul Comunal al orașului Tecuci prin ratificarea, în ședința din 4 august 1934, a Deciziei nr. 126/13 iunie 1934, a aprobat înființarea muzeului, precum și „cheltuielile pentru facerea actului pentru cedarea muzeului de către dl. Mihail Dimitriu în proprietatea și posesiunea comunei, să se facă de primărie, prin derogare de la art. 53 alin. e din Legea timbrării”¹⁹. În aceeași ședință, consilierii locali au confirmat, prin Decizia nr. 3, acceptarea făcută de primarul orașului, prin Decizia nr. 6700 din 23 iulie 1934 autentificată de Tribunalul Tecuci sub nr. 1122/934, a donației făcută de Teodor Cincu prin „Actul de Donațiune” înregistrat sub nr. 1092 din 16 iulie 1934 la Tribunalul Tecuci²⁰.

Întrucât pentru instalarea muzeului în clădirea donată de Teodor Cincu erau necesare unele lucrări de amenajare a imobilului, la 30 august 1934, primarul Constantin Condrache a încheiat un contract cu maistrul tâmplar Năstase Vasilescu pentru ca în 40 de zile să realizeze mobilierul necesar muzeului comunal²¹.

Primarul considera că cei 120000 lei prevăzuți în bugetul anului 1934 pentru cumpărarea și instalarea muzeului și bibliotecii erau insuficienți, așa încât, la 25 august 1934, a solicitat Prefecturii să contribuie cu suma de 15000 lei din partea Județului²². Două zile mai târziu, Comisia Interimară a Județului Tecuci a aprobat doar 12000 lei²³. Cu acești bani au fost cumpărate 8 volume „Seitz lepidoptera palearctica”, 300 plăci de turbă și 17 coli de carton alb gros necesare muzeului²⁴. De la județ a mai fost oferit un ajutor financiar și în septembrie 1935, pentru asigurarea cheltuielilor de întreținere a laboratorului și a cercetărilor științifice²⁵.

„Curierul Tecuciului” anunța la începutul lunii martie 1935 că „în localul Fundației culturale Teodor

și Maria Cincu s-a început și e pe sfârșite instalarea Muzeului Comunal Mihail Dimitriu – Arheologie și Științe Naturale, marea și bogata colecție a distinsului și neobositului colecționar Mihail Dimitriu din Tecuci, dăruită comunei cu contractul nr. 1823/1934, de către creatorul și proprietarul ei²⁶. În aceeași perioadă, în clădirea donată de Teodor Cincu, avea loc și amenajarea spațiului ce urma să găzduiască Biblioteca Comunală. Prin hotărârea Consiliului Local din 4 august 1934 de înființarea acesteia se ocupa un comitet format din profesorii Maria Vartic și Constantin Solomon²⁷. Instalarea Bibliotecii alături de Muzeu a avut loc la 1 aprilie 1935²⁸.

Pe lângă colecțiile lui Mihail Dimitriu muzeul avea expuse și „diferite pietre și cruci de piatră cu inscripțiuni vechi, ridicate de pe la bisericile din oraș și județ”²⁹.

Inaugurarea („sfințirea”) oficială a muzeului, „aranjat cu mult bun gust de dl. Dimitriu”, a avut loc la 21 noiembrie 1935. Cu acest prilej s-a organizat o expoziție etnografică și a fost dezvelit bustul lui Spiru Haret³⁰. La aceste manifestări au participat ministrul Constantin Angelescu, prof. univ. Ion Simionescu și Nicolae Teodorescu, prefectul județului Tecuci.

În concluzie, Muzeul Comunal „Mihail Dimitriu” - Arheologie și Științe Naturale din orașul Tecuci a luat ființă în urma unei tranzacții între Mihail Dimitriu și Primăria orașului Tecuci. Fostul primar, Marin O. Dumitrescu, considera că „această chestiune a reprezentat pentru orașul Tecuci o importanță deosebită sub raport cultural”, colecțiile achiziționate „vorbind despre trecutul istoric și științific al județului și orașului Tecuci”³¹. De altminteri, realizarea acestei „opere de cultură națională” a fost „ideea domniei sale” și „a stăruit a lua ființă cât mai curând muzeul, fiind unul dintre cele mai frumoase din toată țara”³². Profesorul universitar Ion Simionescu aprecia faptul că „Primăria comunei Tecuci n-a lăsat nefolosite comorile” strânse „cu o râvnă demnă de urmat”, de Mihail Dimitriu, dar și pe donatorul ce a pus la dispoziția autorităților „un imobil spațios, cum erau vechile case boierești. Si astfel a luat naștere unul dintre cele mai interesante muzee regionale”³³.

La rândul său, Constantin Condrache, primarul în funcție, a susținut că înființarea muzeului și bibliotecii erau necesare „pentru promovarea culturii în acest oraș”, iar realizarea acestor obiective a fost posibilă și datorită faptului că „distinsul concetățean Theodor Cincu, a donat în scopul de mai sus, frumosul d-sale imobil ce posedă în str. Carol din orașul nostru”³⁴.

Pe de altă parte, Mihail Dimitriu arăta că nu a făcut această tranzacție „cu scop egoistic” și a cedat

„sufletul unei munci neîntrerupte de câteva decenii și a unor sacrificii materiale de multe ori destul de grele pentru mine, acesta am făcut-o animat de gândul că această modestă avere să rămână orașului în care am trăit o viață și de a fi folosită de acei cu care am convețuit”³⁵.

Așadar, colecțiile „de obiecte preistorice și romane” strânse de Constantin Solomon nu erau expuse. Ele erau găzduite în continuare de Muzeul Regional instalat la Liceul Comercial din Tecuci³⁶, pentru ca ulterior să intre în patrimoniul Muzeului Comunal „Mihail Dimitriu” - Arheologie și Științe Naturale³⁷.

Note:

1. SJAN Galați, *fond Primăria orașului Tecuci*, dosar nr. 14/1933, f. 42.
2. SJAN Galați, *fond Prefectura județului Tecuci*, dosar nr. 5/1934, f. 17. Gheorghe Ghițulescu susține că în anul 1934, „Dl. Teodor Cincu a convocat la casa sa persoanele marcante din Tecuci spre a le cere sfatul ce anume să facă cu casa D-sale din Tecuci, i s-a cerut a se da comunei pentru a servi de Palat Cultural și pentru a se așeza în ea și acest muzeu” („Curierul Tecucului”, an I, nr. 19, 2 mai 1935, p. 3). Inițial Teodor Cincu a dorit să doneze imobilul pentru înființarea unei școli. Pentru a inspecta imobilul, Casa Școalelor din București l-a trimis pe arhitectul Tiberiu Onișor. Într-un referat din 22 iulie 1924, acesta considera clădirea drept „cea mai frumoasă” din Tecuci (Ștefan Andronache, *Tecuciul și împrejurimile sale. Ghid turistic*, Editura Grapho Press, Tecuci, 2018, p. 64).
3. SJAN Galați, *fond Primăria orașului Tecuci*, dosar nr. 14/1933, f. 27.
4. *Ibidem*, f. 28.
5. Arheologia este știința care studiază trecutul istoric al omenirii pe baza interpretării urmelor materiale păstrate.
6. Colecția cuprindea ceramică neolitică similară cu cea de la Cucuteni, jud. Iași, descoperită în stațiunea Slobozia de Jos (dealul Talapan), din comuna Benești, jud. Tecuci, precum și figurine, instrumente și arme de os. Ceramică getică, celto-romană și greacă din stațiunile: Poiana, Cornii de Jos, Cornii de Sus, Vultureni, Năzăroaia, Negoaia, Tapoaia, Gohor – Filip Braniște, Cosițeni, Corcioveni, Brăhășești -Chilii, Tălpigi, Slobozia – Blăneasa, Narvila Scărișoara, Porcăreț, Bucești, Tecuci – oraș etc. (*Un muzeu interesant la Tecuci*, în „Ilustrațiunea Română”, an VI, nr. 14, 28 martie 1934, p. 3).
7. Numismatica este disciplina auxiliară a istoriei care se ocupă cu studiul monedelor și medaliilor (vechi).
8. SJAN Galați, *fond Primăria orașului Tecuci*, dosar nr. 14/1933, f. 29, 29v. 140 monezi de argint și bronz proveneau din stațiunile Poiana și Brăhășești (*Un muzeu interesant la Tecuci...* p. 3).
9. Paleontologia este știința care se ocupă cu studiul complex al organismelor fosile animale și vegetale.

10. Pliocenul este epoca superioară a neogenului, reprezentat în partea de vest a Europei, prin depozite marine, iar în cea de est prin depozite lacustre și uneori prin zăcăminte de cărbuni și petrol.
11. Piesele erau reprezentate de resturi de animale diluviene din Pleistocen, găsite la Tecuci, în terasa râului Bârlad (*Un muzeu Interesant la Tecuci...* p. 3). Pleistocenul este prima epocă a cuaternarului, în care s-au extins hominidii (omul de Neanderthal și omul modern) și au avut loc glaciațiile.
12. Entomologia este o ramură a zoologiei care se ocupă cu studiul insectelor.
13. SJAN Galați, *fond Primăria orașului Tecuci*, dosar nr. 14/1933, f. 15v, 16.
14. *Ibidem*, f. 30. La sfârșitul inventarului din 28 septembrie 1932 era consemnat faptul că toate piesele înregistrate sunt de pe cuprinsul orașului și județului Tecuci, „afară de mineralogie și numismatică (exclusiv piese antice)”. (*Ibidem*, f. 16.).
15. *Ibidem*, f. 35, 35v.
16. *Ibidem*, f. 39.
17. SJAN Galați, *fond Prefectura județului Tecuci*, dosar nr. 5/1934, f. 15.
18. SJAN Galați, *fond Primăria orașului Tecuci*, dosar nr. 14/1933, f. 40
19. *Ibidem*, f. 41-41v.
20. SJAN Galați, *fond Prefectura județului Tecuci*, dosar nr. 5/1934, f. 16v, 17v. Prin adresa 14442 din 4 ianuarie 1935, Prefectura comunica primarului că a fost aprobată donația lui Teodor Cincu (*Ibidem*, f. 21). Sub același nr. (14422/ 4.01.1935) a fost înregistrată și scrisoarea de mulțumire pe care prefectul a trimis-o lui Teodor Cincu, și din care reproducem următorul fragment: „Gestul D-vs corespunde năzuințelor populației orașului de a se ridica prin o cât mai mare cultură, iar populația județului nu poate fi decât fericită de nobilul gând ce v-a călăuzit, înzestrând comuna cu un palat cultural atât de necesar cetățenilor județului” (*Ibidem*, f. 19).
21. SJAN Galați, *fond Primăria orașului Tecuci*, dosar nr. 14/1933, f. 43.
22. *Ibidem*, f. 42v, 44.
23. SJAN Galați, *fond Prefectura județului Tecuci*, dosar nr. 5/1934, f. 6. Din Comisia Interimară a județului Tecuci făceau parte: președinte – prefectul N. Gh. Theodorescu, membri – Șt. Plitos, Col. Andrei Nicolau, Maior Barbu Mazilu, preot M. I. Turtoescu, C. Costin, I. Caragață, P. Simionescu, D. Chiriac, C. Buhuș și Ștefan Racoviță; secretar general delegat T. Huhulescu.
24. *Ibidem*, f. 7.
25. *Monografia orașului Tecuci*, coord. Ștefan Andronache, Editura Geneze, Galați, 1999, p. 340. Ajutorul a fost acordat în urma cererii (nr. 9025/17 septembrie 1935) formulate de Mihail Dimitriu, directorul muzeului (SJAN Galați, *fond Prefectura județului Tecuci*, dosar nr. 30/1935, f. 9).
26. „Curierul Tecuciului”, an I, nr. 3, 1 martie 1935, p. 1.
27. SJAN Galați, *fond Prefectura județului Tecuci*, dosar nr. 5/1934, f. 18.
28. Ștefan Andronache, *Tecuciul și împrejurimile sale. Ghid turistic...*, p. 110.
29. *Monografia orașului Tecuci...*, p. 340; „Curierul Tecuciului”, an I, nr. 19, 2 noiembrie 1935, p. 3.
30. SJAN Galați, *fond Prefectura județului Tecuci*, dosar nr. 30/1935, f. 10v., 11. Inițial manifestările trebuiau să aibă loc pe 17 noiembrie 1935 (dată care, de altfel, a fost înscrisă pe soclul sculpturii realizate de Ion Jalea, și care fusese montată în fața Liceului de fete „Tache și Elena Anastasiu”). Președintele Comitetului de organizare a manifestărilor culturale din noiembrie 1935 era Gheroghe Casan, și a avut asigurat un buget de 10.000 lei, care ulterior a fost suplimentat cu încă 600 lei (*Ibidem*, p. 11).
31. SJAN Galați, *fond Primăria orașului Tecuci*, dosar nr. 14/1933, f. 14, 17, 21, 24.
32. SJAN Galați, *fond Prefectura județului Tecuci*, dosar nr. 5/1934, f. 17.
33. „Natura”, an XXVIII, nr. 5, 15 mai 1939, p. 232.
34. SJAN Galați, *fond Primăria orașului Tecuci*, dosar nr. 14/1933, f. 50.
35. *Ibidem*, f. 39. La realizarea acestei tranzacții a contribuit și starea materială precară a lui Mihail Dimitriu care avea nevoie de bani pentru tratamentul soției sale, Esmeralda Dimitriu, bolnavă de cancer. Dintr-un document datat 12 noiembrie 1934 rezultă că Esmeralda Dimitriu a fost tratată în sanatoriul prof. dr. radiolog Jovin din București (*Ibidem*, f. 43).
36. Al. Tzigara - Samurcaș, *Muzeografie Românească*, București, 1936, p. 228. De altfel, în 1939 și 1941, Ion Simionescu a relatat în revista „Natura” atât despre existența „în casa boierească, donația Cincu... a unuia dintre cele mai frumoase muzee regionale din țară”, cât și despre faptul că „bogata colecțiune arheologică și paleontologică” a profesorului Constantin Solomon „este adăpostită la Liceul Comercial din Tecuci” („Natura”, an XXX, nr. 4, aprilie 1941, p. 179; „Natura”, an XXVIII, nr. 5, 15 mai 1939, p. 232).
37. *Muzeul orașului Tecuci (1934-2014). 80 de ani de la actul donației lui Teodor Cincu*, editor Doru Parascan, Editura GraphoPress, Tecuci, 2014, p. 5.

Muzeul de Istorie „Teodor Cincu” din Tecuci Picturi de interior, ancadramente florale și ornamente originale din sec. XIX

Românce din diaspora cu care ne mândrim

Ne face plăcere să vă prezentăm două moldovence de-ale noastre: pe scriitoarea Ingrid Coman - Prodan, originară din Tecuci, care și-a publicat scrierile în trei limbi (română, italiană și engleză), precum și pe celebra cântăreață Angela Gheorghiu, o adjudeancă ambițioasă ale cărei prestații de excepție au reușit să încânte publicul meloman exigent din întreaga lume.

